

Lenka Šmídová Malárová

**ŘÍMSKOPRÁVNÍ KOŘENY NABYTÍ
VLASTNICKÉHO PRÁVA PŘÍRŮSTKEM
v návrhu tereziánské kodifikace
soukromého práva a v navazujících
revizních osnovách**

**MASARYKOVA
UNIVERZITA**

ACTA UNIVERSITATIS BRUNENSIS IURIDICA
EDITIO SCIENTIA

MUNI
PRESS

MUNI
LAW

**ŘÍMSKOPRÁVNÍ KOŘENY NABYTÍ
VLASTNICKÉHO PRÁVA PŘÍRŮSTKEM
v návrhu tereziánské kodifikace
soukromého práva a v navazujících
revizních osnovách**

Lenka Šmídová Malárová

Masarykova univerzita
Brno 2025

Vzor citace

ŠMÍDOVÁ MALÁROVÁ, Lenka. *Římskoprávní kořeny nabytí vlastnického práva přírůstkem v návrhu tereziánské kodifikace soukromého práva a v navazujících revizních osnovách*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2025, 209 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Edice Scientia, sv. č. 771. ISBN 978-80-280-0763-8 (print), 978-80-280-0764-5 (online, pdf)

CIP - Katalogizace v knize

Šmídová Malárová, Lenka

Římskoprávní kořeny nabytí vlastnického práva přírůstkem v návrhu tereziánské kodifikace soukromého práva a v navazujících revizních osnovách / Lenka Šmídová Malárová – 1. vydání. -- Brno: Masarykova univerzita, 2025. 209 stran. – Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Edice Scientia, sv. č. 771. ISBN 978-80-280-0763-8 (print), 978-80-280-0764-5 (online, pdf)

34(091)* 340.15* 347.23* 347* (048.8)*

- právní dějiny
- římské právo
- vlastnické právo
- soukromé právo
- monografie

34 - Právo [16]

Předkládaná monografie vychází z autorčiny disertační práce obhájené v roce 2021 na Katedře dějin státu a práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity: ŠMÍDOVÁ MALÁROVÁ, L. *Římskoprávní vlivy v právní úpravě nabývání vlastnického práva přírůstkem v novém občanském zákoníku*. Disertační práce. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2020, 380 s. Na rozdíl od disertační práce se monografie primárně zaměřuje na právní úpravu akcese v návrhu Codicis Theresiani a stávající výklad významně rozšiřuje a doplňuje o nové poznatky.

Nově zpracované jsou také kapitoly týkající se zhodnocení dosavadního stavu bádání a reflexe problematiky ve stěžejních dílech středověké a novověké právní vědy (ius commune).

Recenzenti:

doc. JUDr. Petr Dostálík, Ph.D.

doc. JUDr. Ondřej Horák, Ph.D.

Publikace je zveřejněna v rámci licenčních podmínek Creative Commons Attribution 4.0 International (CC-BY-4.0).

© 2025 Masarykova univerzita

ISBN 978-80-280-0764-5 (online ; pdf)

OBSAH

O autorce / About the Author.....	7
Seznam použitých zkratk.....	8
Úvod.....	9
1 Codex Thesianus v české a rakouské historiografii	15
1.1 Komentářová literatura.....	17
1.2 Právněhistorické a romanistické práce.....	19
2 Přírůstek (akcese) jako originární způsob nabytí vlastnictví	27
2.1 Pojem <i>accessio</i> v římském právu.....	29
2.1.1 Spojení movitých věcí.....	33
2.1.2 Spojení nemovitých věcí	37
2.1.3 Spojení věci movité s věcí nemovitou.....	41
2.2 <i>Ius commune</i> a proměny akcese ve středověku a novověku.....	45
2.2.1 Placentinus, zakladatel středověké nauky o akcesi	46
2.2.2 François Connan na cestě k novodobé kategorizaci akcese	49
2.2.3 <i>Incrementum naturale, artificiale et mixtum</i> v díle Samuela Pufendorfa...51	
2.2.4 <i>Usus modernus pandectarum</i>	52
3 Přírůstek v <i>Codice Thesiano</i>.....	55
3.1 Kategorizace přírůstku.....	60
3.2 Přírůstek přirozený.....	63
3.2.1 Přirozené (plody) a užitky.....	63
3.2.2 Naplavenina a strž.....	65
3.2.3 Ostrov	67
3.2.4 Opuštěné řečiště	69
3.3 Přírůstek smíšený.....	70
3.3.1 Osetí a osázení.....	70
3.4 Přírůstek umělý	73
3.4.1 Zpracování.....	74
3.4.2 Spojení věcí (<i>textura, ferruminatio, adplumbatio</i>).....	75
3.4.3 Smísení a slití.....	78
3.4.4 Stavba	79
3.4.5 Popsání papíru (<i>scriptura</i>) a pomalování plátna (<i>pictura</i>).....	81
3.4.6 Plody a užitky nabyté nevlastníkem	83

4	Proměny akcese v <i>Hortenově</i> a <i>Martiniho osnově</i>, GBGB.....	87
4.1	<i>Hortenova osnova</i> z r. 1774.....	87
4.2	<i>Martiniho osnova</i> z r. 1796 a GBGB.....	90
5	Nástin dalšího vývoje právní úpravy přírůstku.....	95
5.1	<i>Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch</i> (ABGB).....	95
5.2	Po pádu monarchie. Od československé revize ABGB přes poúnorové změny a zase zpátky.....	103
5.2.1	Meziválečné občanskoprávní osnovy	103
5.2.2	Socialistické občanské zákoníky a velká novela z r. 1991.....	106
5.2.3	Občanský zákoník z r. 2012.....	112
6	Shrnutí.....	121
	Závěr.....	129
	Summary.....	131
	Literatura a další použité zdroje	135
	Monografie, odborné články a příspěvky ve sbornících.....	135
	Komentáře.....	146
	Oborové syntézy a učebnice	147
	Kvalifikační práce.....	148
	Právní předpisy.....	149
	Nevydané právní předpisy, včetně důvodových zpráv	149
	Staré tisky	150
	Pramenné edice.....	150
	Přehled římskoprávních pramenů	152
	Přílohy.....	153
	Tabulka č. 1 – <i>Codex Theresianus</i> a navazující prameny.....	153
	Tabulka č. 2 – ABGB a meziválečné osnovy občanského zákoníku	192
	Tabulka č. 3 – Socialistické občanskoprávní kodexy, novela z r. 1991 a OZ 2012.....	201

O AUTORCE / ABOUT THE AUTHOR

Mgr. et Mgr. Lenka Šmídová Malárová, Ph.D. et Ph.D., je absolventkou Právnické fakulty a Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Již během svých studií se odborně zaměřovala na otázku potenciálních vlivů římského práva v právní kultuře historických českých zemí. Současně toto téma badatelsky rozvíjí v rámci svých úvazků na Katedře dějin státu a práva (PrF MU) a na Ústavu pomocných věd historických a archivnictví (FF MU), kde působí jako odborná asistentka. Výsledky svého dlouholetého právněhistorického výzkumu publikuje v domácích i zahraničních periodících, v kolektivních monografiích i konferenčních sbornících. Pravidelně vystupuje na tematických workshopech, konferencích a přednáší na letní škole.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ABGB	Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch
ALR	Das Allgemeine Landrecht für die Preußischen Staaten
CCQ	Code Civil du Québec
CMB	Codex Maximilianeus Bavaricus civilis
CT	Codex Theresianus nebo také Theresiana
Dig.	Digesta
Ent. H.	Entwurf Horten
Ent. M.	Entwurf Martini
GBGB	Bürgerliches Gesetzbuch für Galizien
Gai. Inst.	Gai Institutiones Inst. Institutiones Iustiniani
Inst.	Institutiones Iustiniani
JGS	Justizgesetzsammlung
LDT	Lex duodecim tabularum
Op. cit.	Opere citato
OZ	občanský zákoník (obecná zkratka)
OZ 1923	osnova občanského zákoníku z r. 1923
OZ 1931	osnova občanského zákoníku z r. 1931
OZ 1937	vládní návrh občanského zákoníku z r. 1937
OZ 1950	občanský zákoník z r. 1950
OZ 1964	občanský zákoník z r. 1964
OZ 2012	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
OZZ	Obnovené zřízení zemské
PGV	Politische Gesetzsammlung
PK	Právní kniha notáře Jana z pol. 14. století

ÚVOD

Otázka pronikání římského práva do právní kultury evropských zemí dlouhodobě patří k vyhledávaným tématům romanistického, právněhistorického a mezioborového výzkumu nejen v zahraničí, ale také u nás. Publikované výsledky bádání přinášejí svědectví o různé míře uplatnění římskoprávního dědictví, a to hned v několika rovinách – v rovině vzdělanosti, zákonodárství i právní praxe.¹ Ze srovnání právního vývoje jednotlivých zemí západní a střední Evropy je přitom patrné, že zatímco někde, typicky v (dnešním) Německu nebo Holandsku, představovalo římské právo nedílnou součást tehdejšího právního řádu,² jinde, například

¹ K tématu souhrnně např. SANTUCCI, G. *Diritto romano e diritti europei. Continuità e discontinuità nelle figure giuridiche*. 2. vyd. Bologna: Il mulino, 2018; FINO, M. A. *Idee romane in tema di giurisprudenza. Alle radici del diritto europeo oltre la tradizione romanistica*. Napoli: Jovene, 2012; DEBINSKI, A., JONCA, M. a kol. *Roman law and European legal culture*. Lublin: John Paul II Catholic University of Lublin, 2007. Na další aktuální, převážně zahraniční literaturu upozorňuje MOUSOURAKIS, G. *Roman Law and the Origins of the Civil Law Tradition*. 1. vyd. Cham: Springer, 2014, s. 310–314. Ze starších prací nelze nezmínit dnes již v podstatě klasická díla, jako je SHERMAN, CH. P. *Roman law in the modern world*. Vol. I–III. Reprint. Littleton: Fred B. Rothman & Co., 1993; LAUTNER, J. G., KASER, M., SOLIVA, C., HUWILER, B. *Zur Bedeutung des römischen Rechts für die europäische Rechtskultur und zu seiner Stellung im Rechtsunterricht*. Zürich: Juris-Verlag, 1976; KOSCHAKER, P. *Europa und das römische Recht*. 4. vyd. München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1966. Z literatury zaměřené na starší právní dějiny viz zejména VINOGRADOFF, P. G. *Roman law in medieval Europe*. 2. vyd. Oxford: Clarendon Press, 1929; BRÜCK, E. F. *Über Römisches Recht im Rahmen der Kulturgeschichte*. Berlin – Göttingen – Heidelberg: Springer-Verlag, 1954. Ze syntéz domácích autorů lze zmínit toliko učebnicová zpracování z pera Valentina Urfuse. Viz URFUS, V. *Historické základy novodobého práva soukromého. Římskoprávní dědictví a soukromé právo kontinentální Evropy*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2001; URFUS, V. *Římskoprávní vzdělanost a její vklad do vývoje státoprávních představ. Od středověku do konce feudalismu*. 1. vyd. Brno: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 1978.

² K recepci římského práva v Německu povšečně COING, H. *Römisches Recht in Deutschland. Ius Romanum Medii Aevi*. Mediolani: Typis Giuffrè, 1964, VI/6. Nověji srov. BUSCHMANN, A. *Mit Brief und Siegel. Kleine Kulturgeschichte des Privatrechts*. 1. vyd. München: C. H. Beck, 2014. K situaci v Holandsku vybíráme zejména FEENSTRA, R., ZIMMERMANN, R. (Hrsgs.). *Das römisch-bolländische Recht. Fortschritte des Zivilrechts im 17. und 18. Jahrhundert*. Berlin: Duncker & Humblot, 1992. Další, k tématu relevantní literatura je uvedena tamtéž.

ve středověkých a raně novověkých Čechách (a na Moravě), plnilo především podpůrnou funkci.³

Rozdílný postoj k právnímu odkazu antiky ovlivnila řada skutečností.⁴ Mezi ně náleží vedle geografické polohy dotčeného území, sociální struktury obyvatelstva, ideologických a kulturních faktorů také mocenské zájmy vládnoucí vrstvy. Nelze si totiž nevšimnout, že argumentace cíleně založená na římsko-právních regulích nezřídka představovala důležitý nástroj k dosažení rozmanitých, zpravidla politických cílů.⁵

Přestože je doloženo, že se římské právo udrželo při životě i po rozdělení impéria,⁶ stěžejní milník v dějinách jeho recepce představuje až nález

- ³ Dějiny pronikání římského práva na území historických českých zemí přehledně podává BOHÁČEK, M. *Einflüsse des römischen rechts in Böhmen und Mähren. Ins Romanum Medii Aevi*. Mediolani: Typis Giuffrè, 1975, V/11. K římsko-kanonickému procesu v praxi vrcholně středověkého církevního soudnictví viz BOHÁČEK, M. *Das Römische Recht in der Praxis der Kirchengenichte der böhmischen Ländern im XIII. Jahrhundert. Studia Gratiana*. 1967, č. 11, s. 273–304. Ze starší literatury k tomu srov. OTT, E. *Beiträge zur Rezeptionsgeschichte des römisch-canonischen Processes in der böhmischen Ländern*. Leipzig: Druck und Verlag von Breitkopf und Härtel, 1879. Téma sumarizují dvě relativně nedávno vydaná encyklopedická hesla, která odkazují na další aktuální práce: DOSTALÍK, P. *Recepce římského práva (novověk)*. In: SCHELLE, K., TAUCHEN, J. (eds.). *Encyklopedie českých právních dějin. X. svazek. R–Říš. 1. vyd.* Plzeň–Ostrava: Aleš Čeněk – KEY Publishing, 2017, s. 96–112; ČERNÝ, M. *Recepce římského práva (středověk)*. In: SCHELLE, K., TAUCHEN, J. (eds.). *Encyklopedie českých právních dějin. X. svazek. R–Říš. 1. vyd.* Plzeň–Ostrava: Aleš Čeněk – KEY Publishing, 2017, s. 84–96.
- ⁴ Na diametrálně odlišné podmínky pro přijetí římského práva v domácím právním prostředí a v Německu upozorňuje např. SELTENREICH, R. *Das römische Recht in Böhmen. Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte. Germanistische Abteilung*. 1993, roč. 110, s. 496–512.
- ⁵ Jako mocenský nástroj využila římské právo dynastie Štaufů, které se podařilo vymáhat z vlivu papeže a stát se vládcem impéria bez jeho intervence. K tomu z literatury podrobněji ULLMANN, W. *Kurze Geschichte des Papsttums im Mittelalter*. 1. vyd. Berlin - New York: de Gruyter, 1978, s. 107–131. Srov. FRANTZ, T. *Der große Kampf zwischen Kaisertum und Papsttum zur Zeit des Hohenstaufen Friedrich II.* Reprint. 1. vyd. Paderborn: Europäischer Geschichtsverlag, 2011. Méně známý je spor mezi Fridrichem I. Barbarossou a Inocentem III. o vládu nad územím, v němž vítězná strana argumentovala jeho vydržením (*usucapio*). K tomu podrobně PETERSOHN, J. *Kaiser, Papst und römisches Recht im Hochmittelalter. Friedrich Barbarossa und Innozenz III. Beim Umgang mit dem Rechtsinstitut der langfristigen Verjährung. Vorträge und Forschungen. Mediaevalia Angiensia*. 2001, roč. 54, s. 307–348.
- ⁶ V této souvislosti se obvykle uvádějí dvě hlavní linie vývoje římského práva – západní, která vyústila v jeho vulgarizaci a východní, založená na justiniánské tradici. K tomu přehledově BARNWELL, P. S. *Emperors, Jurists and Kings. Law and Custom in the Late Roman and Early Medieval West. Past & Present*, 2000, č. 168, s. 6–29; CHITWOOD, Z. *Byzantine Legal Culture and the Roman Legal Tradition, 867–1056*. 1. vyd. Cambridge: Cambridge University Press, 2017.

zapomenutého rukopisu *Digest* a založení tzv. školy glosátorů ve druhé polovině 11. století.⁷ Glosátoři a v návaznosti na ně také komentátoři jsou právem spojováni s obnoveným zájmem o římské právo a jeho prameny, které studovali na vědecké úrovni.⁸ Jejich zásluhou byly formálně vymezeny právní vědou dodnes používané legální definice některých institutů a položeny základy jejich novodobé kategorizace.⁹ Typickým příkladem je, mimo jiné, problematika nabytí vlastnického práva přírůstkem (akcesí), která sice má prokazatelné kořeny v klasickém římském právu,¹⁰ její pozdější podoba, v jaké se promítla do prvních moderních soukromoprávních kodifikací, je výsledkem práce jednotlivých představitelů středověkých a novověkých historickoprávních škol.¹¹

⁷ Do jisté míry romantizované představy o náhodném objevu onoho rukopisu relativizuje praktická potřeba italských městských států unifikovat nejednotnou právní úpravu. Jako vhodný zdroj inspirace totiž byla shledána právě *Digesta*, shrnující klíčové regule a zásady klasického římského práva. K nálezu rukopisu, později nazývaného *Litera Florentina*, podrobněji CORTESE, E. Alle origini della scuola di Bologna. *Rivista internazionale di diritto comune*. 1993, roč. 4, s. 7–49. Srov. PESCANI, P. La litera florentina e bononionensis e la futura edizione del digesto. *Annali della facoltà giuridica dell'Università di Camerino*. 1966, roč. 32, s. 299–336. U nás k tomu zejména ČERNÝ, M. Počátky školy glosátorů a znovuoobjevení *Digest*. In: MACH, P., VLADÁR, V. (eds.). *Historia et interpretatio Digestorum seu Pandectarum. Zborník z 18. konferencie právnych romanistov Slovenskej republiky a Českej republiky, uskutočnenej v dňoch 27.–28. mája 2016 na Právnickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave*. 1. vyd. Praha: Leges, 2016, s. 53–63.

⁸ Ke škole glosátorů a metodě jejich práce zevrubně KANTOROWICZ, H., BUCKLAND, W. W., WEIMAR, P. *Studies in the glossators of the Roman law. Newly discovered writings of the 12th century*. Reprint. Aalen: Scientia-Verlag, 1969. K tomu srov. LANGE, H. *Römisches Recht im Mittelalter. Band I, Die Glossatoren*. München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1997. LANGE, H., KRIECHBAUM, M. *Römisches Recht im Mittelalter. Band II, Die Kommentatoren*. München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 2007. U nás k tomu přehledově ČERNÝ, M. Středověcí glosátoři – nejdůležitější představitelé a metoda jejich práce. *Acta iuridica Olomucensia*. 2014, roč. 9, č. 3, Supplementum „Recepce římského práva v Evropě“, s. 33–49.

⁹ S oběma školami se pojí např. první pokusy o formulaci definice vlastnictví (*dominium*). Zatímco glosátoři vymezili vlastnictví jako plné právo k věci hmotné (*dominium est ius plenum in re corporali*), komentátoři onu definici rozšířili. Podle Bartola ze Saxoferrata bylo vlastnictví chápáno jako právo plné dispozice s hmotnou věcí, které může být omezeno pouze zákonem (*ius de re corporali perfecte disponendi nisi lex prohibeat*). K tomu z literatury podrobněji viz LANDSBERG, E. *Die Glosse des Accursius und ihre Lehre vom Eigentum. Rechts- und dogmengeschichtliche Untersuchungen*. Leipzig: Brockhaus, 1883, s. 82 a násl. Srov. RÜFNER, T. The Roman Concept of Ownership and the Medieval Doctrine. In: CAIMS, J. W., PLESSIS, P. J. (eds.). *Creation of the Ius Commune. From Casus to Regula*. 1. vyd. Edinburgh: Edinburgh University Press Ltd., 2010, s. 127–142.

¹⁰ Základy akcese nicméně byly položeny už v archaickém právu. Dokládá to nejstarší dochovaná kodifikace římského obyčejového práva, *Zákon dvanácti desek*. Pravidlo, podle kterého se cizí vestavěný materiál neměl vytrhávat z půdy nebo vybourávat z budov (LDT VI, 7), se stalo jádrem pozdější zásady *superficies solo cedit* (Gai. Inst. 2,73).

¹¹ Podrobný přehled geneze akcese podává ÁLVAREZ-SALAMANCA, L. F. La formación histórica del modo de adquirir denominado „accesión“. *Revista de Derecho de la Pontificia Universidad Católica de Valparaíso*. 2007, roč. 29, s. 61–117.

V námi sledované rovině jde především o vymezení přírůstku ve smyslu samostatného nabývacího způsobu, rozšíření akcese o zpracování (*specificatio*)¹² a konečně o kategorizaci přírůstku na přirozený, umělý a smíšený. V naznačených intencích se právní úprava nabytí vlastnického práva přírůstkem v širším střeoevropském prostoru plně prosazuje ve *Všeobecném občanském zákoníku* (ABGB) z roku 1811, oficiálně s ní ovšem počítal už neúspěšný návrh tereziánské kodifikace soukromého práva, *Codex Theresianus* (1766),¹³ včetně jeho revizních osnov.¹⁴

Smyslem revizních prací bylo původní návrh *Codicis Thesiani* celkově přepracovat, a především zkrátit tak, aby byl použitelný v každodenní praxi. Tato skutečnost se dotkla prakticky všech oblastí právní úpravy, nabytí vlastnického práva přírůstkem nevyjímaje. Výsledkem jsou dvě osnovy, Hortenova (1774) a Martiniho (1796), která se následně stala stěžejním jádrem *Haličského občanského zákoníku* (GBGB), vydaného tzv. na zkoušku.¹⁵ Byť byla kodifikační linie česko-rakouského soukromého práva finálně završena vyhlášením zmíněného *Všeobecného občanského zákoníku* (1811), je evidentní, že návrh *Codicis Thesiani* měl pro další vývoj nesporný význam, a to navzdory dobové kritice a celkovému nepřijetí odbornou veřejností.

Je tak s podivem, že *Codex Theresianus*, který představuje pomyslný první krok na cestě k vydání ABGB, na území historických českých zemí platným do roku 1950, resp. 1965 (v Rakousku a v některých dalších státech platí dodnes), stále patří k opomíjeným tématům českých právních dějin. S výjimkou prací věnovaných především jednotlivým fázím kodifikačních prací nebyla problematika navržené právní úpravy *Codicis Thesiani* předmětem systematického výzkumu. Tím máme na mysli především analýzu konkrétních institutů, která v dosavadní literatuře citelně chybí. Totéž platí

¹² Včetně smísení (*commixtio*), slití (*confusio*) a nabytí oddělených plodů (*acquisitio fructuum*).

¹³ Dále také jen „*Thesiana*“.

¹⁴ K tomu zevrubně: ŠMÍDOVÁ MALÁROVÁ, L. *Římskoprávní vlivy v právní úpravě nabytí vlastnického práva přírůstkem v novém občanském zákoníku*. Disertační práce. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2020, s. 120–151..

¹⁵ Byť se názory na okolnosti přijetí GBGB různí, uvedené zdůvodnění je obecně přijímané a víceméně tradiční. K tomu podrobněji NESCHWARA, Ch. *Historie kodifikace občanského práva do vydání ABGB*. In: VOJÁČEK, L., SCHELLE, K., TAUCHEN, J. (eds.). *Vývoj soukromého práva na území českých zemí. Díl I*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 234–235.

o jednotlivých revizních osnovách, Hortenově i Martiniho, jež jsou v publikacích zaměřených na dějiny soukromého práva reflektovány spíše sporadicky.¹⁶

Předkládaná monografie, která vychází z autorčiny obhájené disertační práce, si klade za cíl uvedenou mezeru alespoň určitým dílem vyplnit.¹⁷ Na příkladu nabytí vlastnického práva přírůstkem proto představí návrh příslušné právní úpravy v *Codice Theresiano* a zohlední rovněž změny zapracované v pozdější Hortenově a zejména Martiniho osnově, která byla s mírnými úpravami vydána jako *Haličský občanský zákoník* (GBGB). Pozornost bude nicméně věnována také *Všeobecnému občanskému zákoníku* (ABGB) z roku 1811, jenž kodifikační linií česko-rakouského soukromého práva pomyslně uzavírá. Vzhledem k tomu, že se současný český občanský zákoník z roku 2012 ideově vrací právě k ABGB, což se přirozeně promítá i do právní úpravy nabytí vlastnického práva přírůstkem, bude výklad dále zaměřen také na shrnutí geneze této problematiky v období po vzniku Československa.

S ohledem na zjevné římskoprávní kořeny akcese bude výklad provázet ústřední otázka, nakolik se navržená, v některých případech později skutečně prosazená právní úprava této tradice přidržela. Z použitých metod převažuje metoda historicko-srovnávací, která se pro účely navržené koncepce knihy zdála být nejvhodnější.

Monografie je pro přehlednost strukturována do pěti na sebe navazujících kapitol. V první kapitole bude obecněji zhodnocen dosavadní stav bádání k návrhu *Codici Theresiani* v české a rakouské historiografii. Jeho cílem je zejména poukázat na to, v jaké míře se starší i současná literatura tímto tématem zabývá. Druhá kapitola je již věnována vlastní podstatě akcese a jejímu zakotvení v právních pramenech římského práva a v dílech vybraných představitelů pozdějších historickoprávních škol. Smyslem tohoto výkladu je jednak připomenout původní význam jednotlivých případů přírůstku a za další poukázat na především koncepční proměny akcese ve středověku a novověku (*ius commune*). Tyto změny se totiž přirozeně odrazily také v *Theresianě*, je proto vhodné alespoň rámcově vymezit jejich původ.

Třetí kapitola, jejíž vnitřní struktura odráží novodobou kategorizaci přírůstku na přirozený, umělý a smíšený, se zaměřuje na konkrétní případy akcese

¹⁶ K tomu podrobněji viz kap. 1 *Codex Theresianus* v české a rakouské historiografii.

¹⁷ ŠMÍDOVÁ MALÁROVÁ, 2020, op. cit.

v návrhu *Codicis Theresiani* z roku 1766. Té pak odpovídá také seřazení tematických oddílů v dílčích podkapitolách. Samotný výklad je koncipován tak, aby bylo zřejmé, v jaké podobě bylo nabytí vlastnického práva přírůstkem v *Theresianě* navrženo, nakolik je v souladu s tradičním římskoprávním pojetím akcese a v čem se od něj liší. Sleduje tak především věcněprávní aspekty akcese a s tím související otázku, za jakých podmínek a v jakém okamžiku k nabytí vlastnictví mělo dojít. Cílem proto není podat vyčerpávající komentář navrhované právní úpravy, ani vystihnout veškeré její aspekty, ale poukázat na její základní vývojové proměny.

Nejen z tohoto důvodu bude další kapitola věnována také koncepčním změnám navrženým v obou revizních osnovách, Hortenově a zejména Martiniho, která byla s mírnými úpravami následně vydána jako *Haličský občanský zákoník* (GBGB). Poslední, pátá kapitola pak přináší stručný nástin dalšího vývoje akcese po vydání *Všeobecného občanského zákoníku* (ABGB) z roku 1811. Důraz je, z důvodů vysvětlených výše, kladen především na českou linii soukromého práva. Konkrétně jsou to jednotlivé meziválečné občanskoprávní osnovy, poučnorové občanské zákoníky z let 1950 a 1964 (včetně velké novely z 90. let) a konečně současná kodifikace soukromého práva z roku 2012.

Výklad doplňují tři komparativní tabulky v příloze, které umožňují přehledné srovnání geneze jednotlivých ustanovení právní úpravy nabytí vlastnického práva přírůstkem v kodifikačních liniích česko-rakouského a následně českého práva. Vzhledem k tomu, že s výjimkou ABGB jsou všechny nejstarší prameny dostupné pouze v němčině, uvádíme pro rychlejší orientaci v textu obsah veškerých ustanovení v češtině, a to formou stručného registru.¹⁸ Zbývající dvě tabulky mají stejnou strukturu a platí, že uvedené znění jednotlivých ustanovení odpovídá vždy původnímu vydání příslušného právního předpisu. V případě, že se obsah některého paragrafu (článku) v rámci některé z dílčích novel změnil nebo bylo předmětné ustanovení vypuštěno, bude na tuto skutečnost upozorněno v poznámce pod původním zněním.

¹⁸ Nebude-li uvedeno jinak, jedná se o autorský překlad. To platí také o překladech z jiných pramenů, zejména římskoprávních, které provází vlastní text jednotlivých kapitol a výklad tak podpůrně doplňují. Autorka dbala především na věcnou správnost překladů, sluší se proto upozornit, že ve většině případů nejde o překlady doslovné.

1 **CODEX THERESIANUS V ČESKÉ A RAKOUSKÉ HISTORIOGRAFII**

Návrh tereziánské kodifikace soukromého práva z roku 1766, oficiálně *Codex Theresianus*, představuje významný milník v novodobých právních dějinách v rakouské části habsburského mocnářství. Jedná se o jeden z dobových projevů modernizace a s tím spojené unifikace práva, které patřily ke stěžejním programovým bodům osvícenským reforem.¹⁹ Zatímco snahy o sjednocení jiných právních odvětví byly v zásadě úspěšné – typicky trestní právo – v případě záměru vydat občanský zákoník se přípravné práce protáhly prakticky až do sklonku 18. století.²⁰ Jak již bylo naznačeno v úvodu, původní návrh *Codiciis Thesiani* musel být několikrát přepracován, samotný průběh příprav, které původně probíhaly v Brně a posléze se přesunuly do Vídně, pak komplikovaly názorové neshody mezi členy kompilační komise, nedostatek financí způsobený geopolitickou situací a jiné problémy vnitrostátního i mezinárodního charakteru. Vleklé práce na občanském zákoníku navíc nezřídka musely ustoupit souběžně připravovaným kodifikacím z oblasti veřejného práva, na jejichž dokončení byl prioritní zájem. Po kritice z nejvyšších míst vydal Josef II. alespoň první díl zrevidovaného návrhu *Codiciis Thesiani*, připravený J. B. Hortenem. Kodifikace ovšem upravovala toliko obecnou část a právo osob, nadále proto platily dílčí zemské a městské zákoníky.²¹

Zamýšlená kodifikace nakonec byla jako celek vydána, nejprve na Haliči (1797 a 1798),²² posléze v západním teritoriu rakouského císařství (1811).²³ Na její

¹⁹ K tomu přehledně VOJÁČEK, L. Panovnice na rozhraní epoch a cesta k modernímu státu a právnímu řádu. Před třemi sty lety se narodila Marie Terezie. *Právník*. 2017, roč. 156, č. 5, s. 369–395.

²⁰ K dějinám kodifikace rakouského trestního práva viz HOEGEL, H. *Geschichte Des Österreichischen Strafrechtes in Verbindung Mit Einer Erläuterung Seiner Grundsätzlichen Bestimmungen*. Wien: Die Manz'sche k. u. k. Hof-Verlags- und Universitäts-Buchhandlung, 1904. Obecněji pak srov. WESENER, G. Kodifikationen und Kompilationen. Reformprogramme und Landrechtsentwürfe des 17. und 18. Jahrhunderts. *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte. Romanistische Abteilung*, 2010, roč. 127, s. 202–244.

²¹ Kodifikace vyšla v roce 1786 ve Sbírce zákonů soudních jako *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*, viz JGS Nr. 543/1786. Zákoník se nicméně šířil tiskem také v českém překladu: *Wšeobecná Práva Městská. Díl první*. Wien: Trattner, Johann Thomas von, 1787.

²² Tzv. *Haličský občanský zákoník* (GBGB) byl vyhlášen 13. února 1797 na Západní Haliči (JGS Nr. 337/1797). O rok později také na Východní Haliči a Bukovině (JGS Nr. 373/1798).

²³ ABGB bylo vydáno císařským patentem ze dne 1. června 1811 s platností pro dědičnou zemi rakouského císařství, viz JGS Nr. 946/1811.

výsledné podobě se v průběhu let podílelo několik výrazných postav české a rakouské právníkové scény.²⁴ Jsou to především Josef Azzoni († 1760),²⁵ reprezentant české strany a Josef Holger († 1760)²⁶, znalec dolnorakouského práva; oba členové ustavující brněnské kompilační komise. Později je to Jan Bernard Horten († 1786),²⁷ jemuž byl svěřen úkol zamítnutý návrh *Codicis Theresiani* (1766) přepracovat a přizpůsobit požadavkům kladeným dobovou právní vědou i praxí. Právě jeho dílo se dočkalo alespoň částečného úspěchu, když je Josef II. vydal jako první díl občanského zákoníku.²⁸ Mnohem výrazněji se do všeobecného povědomí ovšem zapsal až Karel Antonín Martini († 1800),²⁹ původně vídeňský profesor přirozeného práva a institucí, kterému se podařilo dosavadní pokusy zrevidovat do očekávané a obecně přijatelné podoby. Připomeneme, že právě *Martiniho osnova*, resp. návrh, byla rok po dokončení vydána v Západní Haliči, posléze také na východě země, včetně Bukoviny.³⁰ A konečně jde o Františka Zeillera († 1828),³¹ který je spojován s finalizací příprav *Všeobecného občanského zákoníku* (ABGB) vydaného v roce 1811.

²⁴ Konečný výčet osob je ve výsledku mnohem širší. K tomu zevrubně NESCHWARA, 2012, op. cit., s. 195–255.

²⁵ K osobnosti právníka, úředníka a pedagoga J. Azzoniho podrobněji viz VESELÝ, J. J. Azzoni Joseph von. In: NOVOTNÝ, J. (ed.). *Biografický slovník českých zemí. [1], A.* Praha: Libri, 2004, s. 153. K tomu srov. STELLNER, F. Joseph rytíř von Azzoni. In: SCHELLE, K., TAUCHEN, J., HORÁK, O., KOLUMBER, D. (eds.). *Encyklopedie českých právních dějin. XXIII. svazek, Biografie právníků A–J.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2022, s. 86–87.

²⁶ Životní a profesní osudy J. Holgera shrnuje NESCHWARA, Ch. Über das Schicksal der ältesten Materialien zur Gesetzgebungsgeschichte des Österreichischen ABGB. In: DÁVID, R., SEHNÁLEK, J., VALDHANS, J. (eds.). *Dny práva – 2010 – Days of Law*, 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 1571–1576.

²⁷ K němu podrobněji STELLNER, F. Johann Bernhard Horten. In: SCHELLE, K., TAUCHEN, J., HORÁK, O., KOLUMBER, D. (eds.). *Encyklopedie českých právních dějin. XXIII. svazek, Biografie právníků A–J.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2022, s. 718.

²⁸ Viz výše včetně citace.

²⁹ Osobnost a dílo K. A. Martiniho zevrubně představil HEBEIS, M. *Karl Anton von Martini (1726–1800). Leben und Werk.* Frankfurt am Main: Peter Lang, 1996. Stručněji k tomu srov. např. NESCHWARA, Ch. Martini, Karl Anton. In: STOLLEIS, M. (ed.). *Juristen. Ein biographisches Lexikon. Von der Antike bis zum 20. Jahrhundert.* 2. vyd. München: C. H. Beck, 2001, s. 409–411.

³⁰ Z důvodu výrazného věcného i formálního posunu od stávajících osnov je Martiniho dílo někdy považováno za zcela samostatný návrh. Jak si všimá O. Horák, takto v době rekodifikace soukromého práva v meziválečném Československu uvažoval zejména Jan Krčmář. Viz HORÁK, O. K. A. Martini a první moderní úprava dědického práva. Ke 220. výročí (západo)haličského občanského zákoníku. *Ad notam.* 2017, roč. 23, č. 6, s. 8.

³¹ Profesní i osobní osudy F. Zeillera podrobně rozepsali PULKA, A., SZYMAŃSKA, A., WOJCIECHOWSKI, R. Franz Anton Felix (von) Zeiller. (1751–1828). *Kwartalnik prawa prywatnego.* 2019, roč. 28, č. 1, s. 5–41.

Navzdory nepřijetí *Codicis Thesariani*, nebo snad právě proto, byl původní návrh soukromoprávní kodifikace (1766), včetně obou jejích revizních osnov, Hortenovy (1774) a Martiniho (1796), vydán tiskem až téměř po sto padesáti letech. Edici v té době již historické právní památky připravil Filip Harasovský z Harasova († 1890), původem český právník, který během svého života působil zejména na vyšších úřednických postech.³² Edice vyšla postupně ve čtyřech dílech a je doplněna kritickým poznámkovým aparátem s komentářem. V něm Harasovský shrnuje genezi kompilačních prací a v některých případech pak také poukazuje na dobový názorový diskurs. Vzhledem k tomu, že rukopisné materiály z přípravy tereziánské kodifikace jsou dnes z větší části nezvěstné nebo z důvodu poškození nepřístupné, je Harasovského edice cenným pramenem k poznání jednotlivých fází její geneze.³³ Totéž ostatně platí o jeho dříve vydané monografii *Geschichte der Codification des österreichischen Civilrechtes*, dodnes zhusta citované v tematicky zaměřené právněhistorické literatuře.³⁴

1.1 Komentářová literatura

Ačkoliv *Codex Thesarianus* nebyl přijat, jeho návrh z roku 1766, včetně navazujících osnov, je ve větší či menší míře reflektován ve velkých komentářích k ABGB.

K nejstarším a dnes již tradičním dílům patří komentář F. Zeillera, který se mezi lety 1801–1811 sám podílel na finální redakci ABGB. Komentář sestává z pěti svazků a postupně vycházel v letech 1811–1813.³⁵ Ve 30. letech 19. století začal vydávat mnohosvazkový komentář také František Xaver Nippel. I přes monumentální rozsah však Nippelova komentářová řada spíše zapadla.³⁶ Pozdější novely ABGB, vydané v revolučních a porevolučních letech, si přirozeně

³² Jeho životopisný medailon přehledně viz OSINA, P. Harasovský z Harasova Filip. In: DOSKOČIL, Z., KUČERA, M., MAKARIUSOVÁ, M., MARTÍNEK, J., NOVOTNÝ, G. (eds.). *Biografický slovník českých zemí. Han – Hau*. Praha: Historický ústav AV ČR, 2019, s. 234.

³³ HARRASOWSKY, P. H. (ed.). *Der Codex Thesarianus und seine Umarbeitungen. Band I–V*. Wien: Druck und Verlag von Carl Gerold's Sohn, 1883–1886.

³⁴ HARRASOWSKY, P. H. *Geschichte der Codification des österreichischen Civilrechtes*. Wien: Verlag der G. J. Manz'schen buchhandlung, 1868.

³⁵ ZEILLER, F. *Commentar über das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie. I.–V. Bände*. Wien: Geistingers Verlagshandlung, 1811–1813.

³⁶ NIPPEL, F. X. *Erläuterung des allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuches. I.–IX. Bände*. Graz: Damian und Sorge, 1830–1838.

vyžádaly zpracování nového, aktuálního komentáře.³⁷ Z této doby evidujeme dva významnější počiny. Jednak je to obsáhlý komentář Morice Stubenraucha, který vycházel tiskem mezi roky 1876–1885.³⁸ Za druhé jde o dílo z pera Leopolda Pfaffa a Františka Hofmanna, jenž je sice rozsahově skromnější, více však zohledňuje otázku geneze rakouského soukromého práva.³⁹

Z představeného výběru komentářové literatury 19. století, zaujme, že navzdory impozantnímu rozsahu některých komentářových řad, jsou do výkladu obvykle zahrnuty převážně názory dobové rakouské civilistiky; ke starším osnovám, připravovaným během 18. století, autoři přihlíží nepravidelně a spíše podpůrně. Od této tradice se odklání až první československý komentář k *Obecnému zákoníku občanskému*,⁴⁰ zpracovaný Františkem Roučkem a Jaromírem Sedláčkem. Výklad, rozložený do celkem šesti svazků, reflektuje nejen dobovou judikaturu, ale rovněž nejstarší prameny z 18. století, tj. návrh *Codicis Theresiani* i obě revizní osnovy, zejména tu Martiniho.⁴¹ Na stěžejní modifikace a vývojové proměny upozorňují autoři přímo v textu komentáře; v ostatních případech na příslušná ustanovení toliko odkazují a srovnání tak ponechávají na čtenáři.⁴²

Roučkův a Sedláčkův komentář patří ke klasickým dílům meziválečné civilistiky, na praktickém významu znovu nabyt v době finalizace příprav tzv. nového občanského zákoníku, vydaného v roce 2012.⁴³ V rámci rekodifikace soukromého práva, započaté v 90. letech minulého století, se totiž prosadila myšlenka, aby nový občanský zákoník, jehož koncepce se několikrát měnila,

³⁷ Jedná se o dílčí předpisy týkající se práva osob, rodinného práva i práv majetkových Snad nejznámějším je císařský patent o zrušení poddanství, vyhlášený v říjnu roku 1848 (PGV Nr. 112/1848).

³⁸ STUBENRAUCH, M. *Commentar zum allgemeinen österreichischen bürgerlichen Gesetzbuche sammt den dazu erflossenen Nachtrags-Verordnungen. I.–V. Bände.* Wien: Manz'sche k.k. Hof-Verlags- und Universitäts-Buchhandlung, 1876–1885.

³⁹ PFAFF, L., HOFMANN, F. *Commentar zum österreichischen allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuche, Band I. Abth. 1.* Wien: Manz, 1877.

⁴⁰ ABGB, nebo také *Obecný* či *Všeobecný občanský zákoník* byl do československého právního řádu převzat v roce 1918, z titulu tzv. recepčního zákona č. 11/1918 Sb. z. a n., o zřízení samostatného státu československého.

⁴¹ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl první až šestý.* Praha: V. Linhart, 1935–1937. Snad jen pro úplnost připomeneme, že jednotlivé svazky vyšly v letech 1998, 2002 a 2013 v reprintech.

⁴² K problematice nabytí vlastnického práva přírůstkem srov. ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl druhý, (§ 285 až 530).* Praha: V. Linhart, 1935, s. 416–423.

⁴³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

vycházel jednak z ABGB, za druhé pak z prvorepublikových revizních osnov, které na jeho tradici navázaly.⁴⁴ Tato skutečnost se pak zcela pochopitelně promítá také do aktuální komentářové literatury k současnému občanskému zákoníku, dlužno však dodat, že v různé míře i kvalitě.⁴⁵

1.2 Právněhistorické a romanistické práce

Položíme-li si otázku, která z dílčích etap česko-rakouské geneze soukromého práva je v literatuře zastoupena nejvíce, je to bezpochyby poslední desetiletí kodifikačních příprav a zejména pak doba po roce 1811, kdy bylo v západní části rakouského císařství vyhlášeno ABGB. K tomuto období, které v Rakousku trvá prakticky dodnes, byť se děj odehrává již ve vlastní, autonomní režii, evidujeme obrovské množství prací, věnovaných jak proměně této kodifikace, tak jednotlivým institutům v ní upraveným. Historickému významu ABGB jsou dedikovány oborové konference a z nich vycházející sborníky, případně kolektivní monografie.⁴⁶

⁴⁴ K tomu stručně ELIÁŠ, K. Jaký má být nový občanský kodex? *Právní rozhledy*. 2001, roč. 9, č. 4, s. 189–194. Srov. dobovou kritiku: KŘEČEK, S. Zamyšlení nad návrhem nového občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*. 2008, č. 9, s. 19–21. I odpověď na ni: ELIÁŠ, K. K článku JUDr. Stanislava Křečka „Zamyšlení nad návrhem nového občanského zákoníku“. *Bulletin advokacie*. 2008, č. 9, s. 22–24.

⁴⁵ Za velmi zdařilou lze v naznačených souvislostech považovat zejména komentářovou řadu nakladatelství C. H. Beck, na které se podílí nejen civilisté, ale rovněž romanisté a právní historikové: MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník (§ 1475–1720). Velký komentář*. Praha: C. H. Beck, 2024. MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník (§ 2716–2893). Velký komentář*. Praha: C. H. Beck, 2021. Jistý kontrast k takto pojeté ediční řadě představují rakouské komentáře k tam dosud platnému ABGB, které jsou zaměřeny spíše praktickým směrem. Viz BYDLINSKI, P., PERNER, S., SPITZER, M. *ABGB. Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, EbeG, KSchG, VGG, IPRG, Rom I-, Rom II- und Rom III-VÖ Kommentar*. 7. vyd. Wien: Verlag Österreich, 2023.

⁴⁶ Výběrově FISCHER-CZERMAK, C., HOPE, G., KATHREIN, G., SCHAUER, M. (eds.). *Festschrift 200 Jahre ABGB. Band I*. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2011; BARTA, H., GANNER, M., VOITHOFER, C. (eds.). *200 Jahre ABGB (1811–2011)*. Innsbruck: Innsbruck University Press, 2012; DÖLEMEYER, B., MOHNHAUPT, H. (eds.). *200 Jahre ABGB (1811–2011). Die österreichische Kodifikation im internationalen Kontext*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, 2012. Další literaturu viz tamtéž.

U nás pak k tomu srov. HRUŠÁKOVÁ, M. (ed.). *200 let ABGB – od kodifikace k rekodifikaci českého občanského práva. Sborník z mezinárodní vědecké konference*. Praha: Leges, 2011; VOJÁČEK, L., TAUCHEN, J., SCHELLE, K. (eds.). *Proměny soukromého práva. Sborník příspěvků z konference ke 200. výročí vydání ABGB*. Brno: Masarykova univerzita, 2011; BERÁNEK P., KNOLL V. (eds.). *Kodifikační geneze soukromého práva a její myšlenkové základy. Sborník příspěvků z mezinárodního kolokvia k 260. výročí narození Franze von Zeillera a dvěma stoletím všeobecného zákoníku občanského*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011.

Pokud se však zaměříme na éru samotných kodifikačních příprav, které probíhaly prakticky celou druhou polovinu 18. století, lze si všimnout, že toto období je v literatuře reflektováno výrazně méně. Publikace, které k tématu vyšly, lze dle jejich tematického a metodologického zaměření rozdělit do dvou skupin.⁴⁷ Jsou to jednak příspěvky právněhistorické, které se zaměřují především na průběh kodifikačních prací. Za druhé jde o studie romanistické, věnované římsko-právním vlivům v návrhu *Codicis Theresiani*, případně v jeho revizních osnovách. K vůbec nejstarším pojednáním k dějinám kodifikačních příprav v rakouské monarchii patří již zmiňovaná monografie Filipa Harasovského, vydaná ve druhé polovině 19. století. Kniha představuje jednotlivé fáze vývoje, přičemž se zaměřuje na dvě stěžejní linie – českou a rakouskou, jejíž kořeny sahají do období středověku. Výklad proto začíná obdobím na přelomu 13. a 14. století, kdy na území historických českých zemí dochází k prvním pokusům o sjednocení právního řádu na domácí úrovni. Následuje kapitola věnovaná situaci v Dolním Rakousku; teprve poté se Harasovský zaměřuje na dobu, kdy byla ustavena komise pro vypracování návrhu *Codicis Theresiani* (1753). Další kapitoly pak odpovídají dílčím etapám revizních prací, výklad pak končí rokem vydáním ABGB, tedy rokem 1811.⁴⁸

Novější, byť spíše shrnující a rozsahově skromnější dějiny kodifikace soukromého práva v letech 1753–1811 vydal rakouský historik Heinrich Strakosch.⁴⁹ Odbornou veřejností nepřilíh pozitivně hodnocená práce nicméně zapadla a je považována spíše za učebnici než odbornou monografii.⁵⁰ Kladného přijetí se namísto toho nedávno dočkalo zevrubné zpracování tohoto tématu v knize *Österreichs Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (ABGB). Eine europäische Privatrechtskodifikation* od Wilhelma Braunedera.⁵¹

Dlouhodobě, a především systematicky se kodifikační genezi v rakouské monarchii věnuje současný právní historik Christian Neschwara. Jeho práce

⁴⁷ Některé práce stojí tzv. na pomezí obou disciplín a nelze je jednoznačně zařadit ani do jedné z těchto kategorií.

⁴⁸ HARRASOWSKY, 1868, op. cit.

⁴⁹ STRAKOSCH, H. *Privatrechtskodifikation und Staatsbildung in Österreich (1753–1811)*. 1. vyd. Wien: Verlag für Geschichte und Politik, 1976.

⁵⁰ Srov. KANN, R. A. (rec.). Heinrich Strakosch, *Privatrechtskodifikation und Staatsbildung in Österreich (1753–1811)*. In: *Österreich Archiv*. Vienna: Verlag für Geschichte und Politik, 1976, s. 92, 120 s.; *Austrian History Yearbook*. 1978, roč. 14, s. 322–323.

⁵¹ BRAUNEDER, W. *Österreichs Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (ABGB). Eine europäische Privatrechtskodifikation*. Berlin: Duncker & Humblot, 2014.

jsou založeny na archivním výzkumu pramenů a reflektují široké spektrum primární i sekundární literatury. Obsáhlou kapitolou o dějinách kodifikace občanského práva do vydání ABGB přispěl Neschwara do kolektivní monografie *Vývoj soukromého práva na území historických českých zemí*. Stávající poznatky, nejen Harasovského, ale také dalších autorů, na něž v práci odkazuje, doplnil o řadu nových zjištění získaných studiem pramenů uložených v rakouských i českých archivech.⁵² Na základě nejstarších archivních materiálů k počátkům příprav kodifikačních prací Neschwara zpracoval dvě studie o činnosti ustavující brněnské kompilační komise, v jejímž čele stál J. Azzoni.⁵³ Tyto materiály také edičně zpřístupnil. Jde o nejstarší verze předběžných osnov *Codicis Thesariani* zpracovaných Azzonim a jeho kolegou J. Holgerem.⁵⁴ Neschwarova edice tak vhodně doplňuje nejen edici Filipa Harasovského, zpřístupňující jednotlivé osnovy (CT, Ent. M., Ent. H.), ale rovněž edici Julia Ofnera s materiály z období závěrečných příprav ABGB (zde jde především o vídeňskou osnovu, tzv. *Ur-Entwurf* a poradní protokoly).⁵⁵

Prostor pro zhodnocení kodifikační geneze česko-rakouského soukromého práva poskytují také práce zaměřené na osvětské reformy. Dlužno však dodat, že tohoto potenciálu autoři využívají spíše zřídka. Světlou výjimku v tomto ohledu představuje publikace *Tereziánské právní reformy*, která se v jedné z kapitol věnuje také přípravám soukromoprávní kodifikace a speciálně pak roli římského práva v právní úpravě zpracování (*specificatio*).⁵⁶

V souvislosti s přípravami kodifikace soukromého práva pro dědičné země habsburské monarchie lze v české právněhistorické literatuře zaznamenat dvě stěžejní otázky. Jednak, nakolik se na těchto pracích podíleli čeští právníci a za druhé, v jaké míře se právní úprava starého českého zemského a městského práva do návrhu *Codicis Thesariani* reálně promítla. Odpověď na první

⁵² NESCHWARA, 2012, op. cit., s. 195–255.

⁵³ NESCHWARA, Ch. Die Brünnener Kompilationskommission und ihr Entwurf für die Einleitung zum Codex Thesarianus. Ein Beitrag im Hinblick auf „300 Jahre Maria Theresia“. *Journal on European History of Law*. 2017, roč. 8, č. 2, s. 2–12; NESCHWARA, 2010, op. cit.

⁵⁴ NESCHWARA, Ch. (ed.). *Die ältesten Materialien zur Kodifikationsgeschichte des österreichischen Allgemeinen Bürgerlichen Gesetzbuches. Josef Azzoni, Vorentwurf zum Entwurf des Codex Thesarianus – Josef Ferdinand Holger, Anmerkungen über das österreichische Recht (1753)*. 1. vyd. Wien: Böhlau Verlag Wien, 2012.

⁵⁵ OFNER, J. (ed.). *Der Ur-Entwurf und die Beratungs-Protokolle des Oesterreichischen Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuches. Bd. I–II*. Wien: Alfred Hölder, 1889.

⁵⁶ KOBER, J., LOJEK, A. *Tereziánské právní reformy*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2019, s. 171–209.

otázku je poměrně jednoznačná a vyplývá jednak ze shora citovaných prací – zejména Harasovského a Neschwary – k dějinám kodifikačních prací, za další z pojednání právního historika a někdejšího poslance Říšské rady Jaromíra Čelakovského.⁵⁷ Byť roli českých právníků na přípravě kodifikace v zásadě není třeba zpochybňovat, otázkou zodpovězenou toliko zčásti zůstává míra reflexe českého práva v samotném návrhu. Přestože je doloženo, že návrh měl vycházet z jednotlivých národních práv dědičných zemí rakouské monarchie – mimo jiné také z práva českého, reprezentovaného Koldínovým zákoníkem a *Obnoveným zřízením zemským* – literatura není zcela jednotná v závěru, v jaké míře se tak ve výsledku stalo.⁵⁸ Tato skutečnost je bohužel dána torzovitým stavem dochování archivních pramenů z období zasedání brněnské kompilační komise (1753–1756), případně jejich nepřístupností z důvodu poškození. Tyto materiály jsou přitom klíčové, protože obsahující výsledky rešeršních prací vedené na úrovni jednotlivých národních práv. Možnosti výzkumu jsou proto v současnosti omezeny toliko na srovnání návrhu *Codicis Theresiani* s prameny, jejichž stav studium umožňuje. Z těch, které jsou badatelům dostupné, zaujmou především komentovaná sepsání moravského, hornorakouského a dolnorakouského práva, uložená v Rakouském státním archivu ve Vídni. Zvláštní pozornost a v budoucnu snad i ediční zpřístupnění si nicméně zaslouží také Waldstättenův elaborát moravského práva uspořádaného podle systematiky justiniánských *Institucí* (něm. *Rechte des Markgraffthum Mähren nach der Ordnung der Institutionum Juris Romani verfaßt, im Jahre 1753*). Rukopis, který sloužil pro interní účely kompilační komise, se nachází v Moravském zemském archivu v Brně.⁵⁹

⁵⁷ ČELAKOVSKÝ, J. *O účasti právníků a stavů ze zemí českých na kodifikaci občanského práva rakouského*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1911. Z literatury k tomu dále srov. životopisný medailon J. Azzoniho, citovaný v úvodním výkladu této kapitoly.

⁵⁸ Například Valentin Urfus se domníval, že vlivy domácí právní úpravy jsou v tereziánské kodifikaci jen nepatrné a dotýkají se pouze roviny obecných právních zásad. Viz URFUS, V. Koldínův zákoník a příprava osnovy rakouského Tereziánského kodexu. In: MALÝ, K. (ed.). *Městské právo v 16.–18. století v Evropě. Sborník příspěvků z mezinárodní konference uspořádané Právnickou fakultou UK ve dnech 25.–27. září 1979 v Praze*. Praha: Univerzita Karlova, 1982, s. 331–339. K tomu srov. KUKLÍK, J., *Osud Koldínových Práv městských Království českého od přijetí Obnoveného zřízení zemského do vydání Všeobecného občanského zákoníku rakouského*. In: MALÝ, K., ŠOUŠA, J. (eds.). *Městské právo ve střední Evropě*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2013, s. 95–124.

⁵⁹ K těmto a k dalším pramenům nejnověji KADLÍKOVÁ, K. J. *Zasedání kompilační komise v Brně v letech 1753 až 1756 k návrhu Codicis Theresiani z perspektivy dochovaných archivních pramenů*. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 2025, 85 s.

Pokud jde o práce zaměřené na analýzu jednotlivých institutů v *Codice Thesariano*, nezbývá než konstatovat, že jako takové v zásadě chybí. *Codex Thesarianus* ve své studii reflektuje Miloslav Stieber, který se zabýval dějinami institutu správy (tj. feudální obdoby římskoprávní evikce).⁶⁰ V meziválečném období jsou to především práce věnované bezdůvodnému obohacení. Z nich jmenujme alespoň studii Viktora Kulendíka, otištěnou v časopise *Všehrd*.⁶¹ Pokud jde o zahraniční práce, srovnání právní úpravy dědického práva v návrhu *Codicis Thesariani* a v ABGB nabízí nedávno publikovaná diplomová práce Rudolfa Anjy.⁶²

Výrazně lépe jsou v literatuře zastoupeny studie věnované některým otázkám *Martinibo osnovy* (1796), případně vlivům pruského *Landrechtu* (ALR) na osnovu i finální znění ABGB.⁶³

⁶⁰ STIEBER, M. K vývoji správy. Vliv českých živlů na správu v Dolních a Horních Rakousích a její význam pro rakouský exekuční proces. *Rozpravy České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění*. 1901, roč. 9, tř. 1, č. 1, s. 97 a násl.

⁶¹ KULENDÍK, V. Negotiorum gestio a versio in rem jako žaloby z obohacení podle právních názorů Kodexu tereziánského. *Všehrd. List československých právníků*. 1927, roč. 8, č. 9–10, s. 235–239, 268–278. V širším kontextu k tomu srov. KUBEŠ, V. *Příspěvek k nauce o žalobách z obohacení*. Brno: Universita Masarykova, 1931.

⁶² ANJA, R. *Codex Thesarianus. Entstehung, Aufbau und Bedeutung für die österreichische Kodifikationsgeschichte*. London: Saarbrücker Verlag für Rechtswissenschaften, 2015.

⁶³ U nás jsou to pouze práce O. Horáka směřované do roviny dědického práva, výběrově viz HORÁK, 2017, op. cit.; HORÁK, O. Od „posledního“ k „nejbližšímu“ dědici? K vývoji postavení manželky v česko-rakouském a československém dědickém právu. *Právněhistorické studie*. 2022, roč. 52, č. 3, s. 55–70; HORÁK, O. Poznámky ke genezi ustanovení o výkladu zákona při kodifikaci soukromého práva v letech 1753 až 1937. In: BERÁNEK, P., KNOLL, V. (eds.). *Kodifikační geneze soukromého práva a její myšlenkové základy. Sborník příspěvků z mezinárodního kolokvia k 260. výročí narození Franze von Zeillera a dvěma stoletím všeobecného zákoníku občanského*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 108–116. Ze zahraniční produkce k tomu srov. zejména příspěvky ve sborníku z kolokvia dedikovaného Martinimu a jeho přínosu v oblasti přirozeného práva: BARTA, H., PALME, R., INGENHAEFF, W. (eds.). *Naturrecht und Privatrechtskodifikation. Tagungsband des Martini-Colloquiums 1998*. Wien: Manz, 1999. Za zmínku nicméně stojí také romanistická studie věnovaná významu náhody v římském právu a v rakouských revizních osnovách, viz MALY-MAYER, T. Ducente fortuna. In: BAGNALL, R. S., HARRIS, W. V. (eds.). *Studies in Roman Law. In Memory of A. Arthur Schiller*. Leiden: E. J. Brill, 1986, s. 141–146. *Martinibo osnovu* nicméně zohledňují také některé právněhistorické, případně civilistické práce k německému BGB. Výběrově BENEDICT, J. *Culpa in Contrahendo. Transformationen des Zivilrechts. Band 1. Historisch-kritischer Teil. Entdeckungen – oder zur Geschichte der Vertrauenshaftung*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2018; PENNÉ, M. E. *Die analoge Anwendung von § 305c Abs. 2 BGB auf die Auslegung von automatisierten Willenserklärungen*. Berlin: Duncker & Humblot, 2024.

Navzdory tomu, že návrh *Codicis Theresiani* stojí stále spíše na okraji vědeckého zájmu, vítaným trendem poslední doby je snaha zohlednit vybrané instituty *Theresiany* alespoň v učebnicích určených pro studenty právnických fakult.⁶⁴

Z romanistické literatury musíme zmínit především studie věnované otázce vlivům římského práva a *iuris communis* v návrhu *Codicis Theresiani*. Tyto práce sledují jednak samotnou koncepci návrhu, tedy jeho formální aspekty, jako je systematika, vnitřní struktura a názvy jednotlivých institutů, a za další se snaží zjistit, nakolik obsah navržených regulí odpovídá jejich tradičnímu římskoprávnímu pojetí. Rolí římského práva v průběhu příprav *Codicis Theresiani* se zabývali zejména rakouští právní historikové Gunter Wesener⁶⁵ Artur Völkl⁶⁶ a Robert Höslinger.⁶⁷ Z domácích autorů to byl v podstatě jen Valentin Urfus.⁶⁸ Tyto práce, byť jinak velmi přínosné, se nicméně nezaměřují na konkrétní instituty a toliko zhodnocují vliv římskoprávní tradice a poznatků dobové právní vědy (*ius commune*) v koncepční rovině návrhu.

Co se týče vlastního rozboru dílčích institutů *Theresiany*, resp. jejich komparace s římským právem, první příspěvky tohoto zaměření u nás vyšly tiskem

⁶⁴ DOSTALÍK, P. *Relativní majetková práva z historicko-srovnávací perspektivy*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense ve spolupráci s Fakultou právnickou Západočeské univerzity v Plzni, 2014; HORÁK, O. a kol. *Absolutní majetková práva z historicko-srovnávací perspektivy. Vybrané otázky*. 2. vyd. Praha: Leges, 2021. V širším kontextu českého kodifikačního vývoje viz též HORÁK, O., RAZIM, J. *Dějiny kodifikace soukromého práva v českých zemích*. 3. vyd. Praha: Leges, 2025.

⁶⁵ WESENER, G. Die Rolle des Usus modernus pandectarum im Entwurf des Codex Theserianus. Zur Wirkungsgeschichte des älteren gemeinen Rechts. In: KÖBLER, G., NEHLSSEN, H. (eds.). *Wirkungen europäischer Rechtskultur. Festschrift für Karl Kroeschell zum 70. Geburtstag*. München, 1997, s. 1363–1388.

⁶⁶ VÖLKL, A. Die österreichische Kodifikation und das römische Recht. In: BARTA, H., PALME, R., INGENHAEFF, W. (eds.). *Naturrecht und Privatrechtskodifikation. Tagungsband des Martini-Colloquiums 1998*. Wien: MANZ, 1999, s. 277–301. V širším historickém kontextu pak srov. WESENER, G. *Einflüsse und Geltung des römisch-gemeinen Rechts in den altösterreichischen Ländern in der Neuzeit, 16. bis 18. Jahrhundert*. Wien-Köln: Böhlau, 1989; BALTL, H. *Einflüsse des römischen Rechts in Österreich. Ius Romanum Medii Aevi*. Mediolani: Typis Giuffrè, 1962, V/7.

⁶⁷ HÖSLINGER, R. Die gemeinrechtlichen Quellen des Codex Theserianus in der von Holger besorgten Zusammenstellung. *Österreichisches Archiv für Kirchenrecht*. 1950, roč. 1, s. 72–83.

⁶⁸ URFUS, V. K institucionálnímu dědictví právní vědy usus modernus v přípravě rakouské kodifikace občanského práva. *Acta universitatis Brunensis. Iuridica. Sborník učitelů právnické fakulty v Brně*. 1975, roč. 5, s. 157–173. V širším kontextu srov. KLABOUCHE, J. *Osvětské právní nauky v Českých zemích*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1958.

teprve nedávno. Jedná se o studii Petra Dostálíka zaměřenou na vývoj právní úpravy nabytí vlastnického práva zpracováním, ve které autor představuje základní římskoprávní podstatu tohoto institutu a jeho proměny v literatuře novodobých (historicko)právních škol a v návrhu *Codicis Thesariani*.⁶⁹ Této otázce se pak dále věnoval v monografii zaměřené na otázku soukromoprávních následků nakládání s cizí věcí v římském právu a v moderních občanských zákonících. Z originárních nabývacích způsobů autor reflektuje rovněž naplaveninu a strž; v obojím případě ve výkladu zohledňuje také *Thesianum*.⁷⁰

Připomeňme, že římskoprávní vlivy v právní úpravě nabytí vlastnického práva zpracováním v návrhu *Codicis Thesariani* posoudili také Jan Kober a Antonín Lojek. Kapitola je součástí výše zmíněné monografie věnované tereziánským reformám.⁷¹

Naposledy na římskoprávní vlivy v návrhu *Codicis Thesariani* poukázala ve své disertační práci autorka této monografie, která se celkově zaměřila na právní úpravu akcese a její proměny v domácím právním vývoji.⁷²

⁶⁹ DOSTÁLÍK, P. Problematika zpracování věci na cestě k moderním kodifikacím. *Historica Olomucensia. Sborník prací historických*. 2018, sv. 55, s. 13–28.

⁷⁰ Idem. *Nakládání s cizí věcí v soukromém právu*. 1. vyd. Praha: Leges, 2020, s. 28–29, 54.

⁷¹ KOBER, J., LOJEK, A. *Tereziánské právní reformy*, op. cit., s. 195–209.

⁷² ŠMÍDOVÁ MALÁROVÁ, L. *Římskoprávní vlivy v právní úpravě nabývání vlastnického práva přírůstkem v novém občanském zákoníku*, op. cit., s. 140–145. Nabytí vlastnického práva přírůstkem se věnují také další práce, autoři se nicméně zaměřují až na období od r. 1811, tedy po vydání ABGB. Srov. FRUTHOVÁ, V., NOVÁK, M. *Originární způsoby nabývání vlastnictví v římském právu a dnes*. 1. vyd. Praha: Auditorium, 2018; NOVÁK, M. *Pojetí přírůstku a akcese podle římského práva a jejich proměny*. Praha 2019. 125 s. Rigorózní práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta.

2 PŘÍRŮSTEK (AKCESE) JAKO ORIGINÁRNÍ ZPŮSOB NABYTÍ VLASTNICTVÍ

Přírůstek (akcese, lat. *accessio*) je v moderní romanistické literatuře tradičně charakterizován jako zvláštní případ nabytí vlastnictví, ke kterému dochází spojením minimálně dvou dosud samostatných věcí různých vlastníků tak, že jedna z těchto věcí se stane trvalou součástí druhé a sdílí s ní její právní osud.⁷³ Lze se však setkat s poměrně rozšířeným názorem, že akcese vede toliko k rozšíření stávajícího objemu vlastnictví a o nabytí vlastnického práva se *stricto sensu* nejedná.⁷⁴

Pokud jde o jednotlivé druhy spojení, literatura obvykle rozlišuje, zda se spo-
jily dvě věci movité, dvě věci nemovité nebo věc movitá s věcí nemovitou.⁷⁵

⁷³ Podle italského romanisty Pietra Bonfanteho „*Akcesi nazýváme nabytí vlastnictví spojením dvou věcí, hlavní a vedlejší, je-li tato tak poblena věcí hlavní, že se stává její součástí. Vlastník věci hlavní stává se vlastníkem celku: accessio cedit principali.*“ BONFANTE, P. *Instituce římského práva*. Brno: Nákladem Čs. Akademického spolku Právníků, 1932, s. 278. V jistém kontrastu k Bonfantově zevrubnému vymezení stojí definice přírůstku v podání jeho současníka Leopolda Heyrovského. Ten poněkud lakonicky tvrdí, že „*vlastnictví věci zasáhá též vše, co s ní bylo spojeno jako část její...*“, viz HEYROVSKÝ, L. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 4. oprav. vyd. Praha: J. Otto, 1910, s. 375. Jan Vážný, který byl mimo jiné žákem jak Heyrovského, tak Bonfanteho, pak ve zjevné návaznosti právě na Bonfanteho práci (tu ostatně sám přeložil do češtiny), popisuje akcesi jako „*připojení věci, jež byla dosud individuálním objektem vlastnického práva, k jiné věci tak, že nyní tvoří její součást...*“ Srov. VÁŽNÝ, J. *Vlastnictví a práva věcná. Soustava práva římského, díl II*. Brno: Československý akademický spolek Právníků v Brně, 1937, s. 58. V podobném duchu charakterizují akcesi také autoři tzv. pražské učebnice římského práva, kteří uvádějí její pojmové znaky. Mezi ně patří: 1. spojení dvou věcí, 2. ztráta samostatnosti jedné z věcí a za 3. trvalost spojení. Srov. KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 180. V obdobném duchu k vymezení akcese přistupují slovenští romanisté: „*Spojenie (accessio) bolo pôvodným spôsobom nadobudnutia vlastníckeho práva, k inej věci tak, že tvorí jej súčasť, pričom toto pripojenie predpokládalo, že niekto bol činný pre seba bez dohody o právnom úkone. Charakteristickou črtou spojenia (akcese) [...] bolo, že spojením obe věci materiálne vytvorili jeden celok, ktorý právne vystupoval jako jeden útvar dovedy, kým spojenie trvalo.*“ Viz REBRO, K., BLAHO, P. *Římske právo*. 3. dopl. vyd. Bratislava – Trnava: Iura Edition, 2003, s. 269. Ze současné zahraniční literatury k tomu srov. např. BUCKLAND, W.W. *Elementary Principles of the Roman Private Law*. 1. vyd. Cambridge: Cambridge University Press, 2014, s. 85–86.

⁷⁴ Tento argument ovšem zaznívá především v civilistické literatuře. Takto v 19. století uvažoval např. RANDA, A. *Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém. Právo vlastnické v pořádku systematickém*. Reprint původního vydání (ed. J. Spáčil). Praha: ASPI, 2008, s. 120.

⁷⁵ VÁŽNÝ, J. *Vlastnictví a práva věcná. Soustava práva římského, díl II*. Brno: Československý akademický spolek Právníků v Brně, 1937, s. 58–61.

Do kategorie spojení dvou movitých věcí proto zpravidla náleží svaření (*ferruminatio*), vetkání nití (*textura*), popsání papíru (*scriptura*), pomalování plátna (*pictura*) a obarvení látky nebo nití (*tinctura*). Ve všech těchto případech jde o spojení fakticky i právně neoddělitelné, které už ze své podstaty vylučuje navrácení věcí do předešlého stavu tak, aniž by došlo k jejich znehodnocení. Vzhledem k tomu, že pojmovými znaky akcese je trvalost a nezrušitelnost spojení proto zůstává i nadále otázkou, zda oddělitelné typy spojení dvou movitých věcí, jako je sletování (*adplumbatio*) a mechanické připojení jedné věci k druhé (*adiunctio*), které někteří autoři k akcesi řadí, vůbec mohou vést k nabytí, resp. rozšíření vlastnického práva.⁷⁶

Pokud jde o jednotlivé případy spojení dvou nemovitých věcí, jejich realizace souvisí výhradně s prostředím vod a vodních toků. Sem patří naplavenina (*alluvio*), strž (*avulsio*), ostrov, který povstal v řece (*insula in flumine nata*) a opuštěné řečiště (*alveus derelictus*). Ostrovy vzniklé v moři byly v římském právu považovány za věc ničí (*res nullius*), vlastnické právo k nim se proto nabývalo okupací (*occupatio*), nikoliv akcesí.⁷⁷

Poslední kategorii přírůstku zastupuje spojení věci movité s věcí nemovitou. Obecně vzato se jednalo o případy, kdy na cizím pozemku došlo ke zřízení stavby nebo jiného objektu (*inaedificatio*), případně k osetí půdy semeny (*satio*) nebo osázení rostlinami (*implantatio*).

Právní skutečností rozhodnou pro nabytí vlastnictví přírůstkem (akcesí) proto nebylo určité právní jednání (typicky dohoda), ale samotné fyzické

⁷⁶ NOVÁK, 2019, op. cit., s. 33–35. V této souvislosti se v literatuře objevuje příznačný termín „spící vlastnictví“ (*dominium dormiens*), který vyjadřuje fakt, že výkon dispozicních práv vlastníka věci vedlejší byl po dobu trvání spojení zásadně omezen, resp. přímo znemožněn. Po oddělení obou komponentů nicméně vlastnické právo k věci vedlejší znovu oživalo v rukou jejího původního vlastníka, přičemž vlastnictví věci hlavní ve své podstatě zůstalo tomu, komu důsledkem spojení připadl celek. K tomu podrobněji DOSTALÍK, P. Judikatura Nejvyššího soudu z pohledu Digest císaře Justiniana na příkladu přírůstku, užitku a plodu. In: HULMÁK, M., BEZOUŠKA, P. (eds.). *Stará judikatura ve světle nových zákonů*. 1. vyd. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2012, s. 96.

⁷⁷ Dig. 41, 1, 7, 3 Gaius libro secundo rerum cottidianarum sive aureorum: *Insula quae in mari nascitur (quod raro accidit) occupantis fit: nullius enim esse creditur* [Ostrov, který vznikne v moři (což se stává zřídka) náleží tomu, kdo si ho přivlastní: má se totiž za to, že nikomu nepatří].

spojení obou předmětů v jeden kus.⁷⁸ Na rozdíl od smluvního nabytí vlastnictví, jehož základním předpokladem je vzájemný konsensus stran, tedy souhlas stávajícího vlastníka a nabyvatele, a následkem skutečnost, že nabyvatel vstupuje do všech práv a povinností svého předchůdce, je postavení nabyvatele věci získané tzv. přírůstkem navíc zcela nezávislé na pozici jejího původního vlastníka. Spolu s okupací (*occupatio*), vydržením (*usucapio*, později *praescriptio longi temporis*), nálezem pokladu (*inventio thesauri*), zpracováním (*specificatio*), smísením (*commixtio*), slitím (*confusio*) a nabytím plodů (*adquisitio fructuum*), tak akcese představuje jeden z originárních způsobů nabývání vlastnického práva.

Závěrem je nicméně nutné zmínit, že samotný pojem *accessio*, ve smyslu formálního označení nabývacího způsobu, nemá původ v klasickém ani Justinianánském římském právu a objevuje se až v díle některých představitelů školy glosátorů.⁷⁹ Vrcholné středověké proveniencí je pak také pojetí akcese v širším smyslu, známé především z moderních soukromoprávních kodifikací. To v sobě zahrnuje i zpracování (*specificatio*), smísení (*commixtio*), slití (*confusio*) a nabytí oddělených plodů (*adquisitio fructuum*).⁸⁰ Výsledkem dlouhodobé geneze je v konečném důsledku rovněž kategorizace akcese na přírůstek přirozený, umělý a smíšený, která byla postupně formována především právní vědou 17. a 18. století.⁸¹

2.1 Pojem *accessio* v římském právu

Jak bylo naznačeno v úvodním výkladu této kapitoly, akcesí se tradičně rozumí spojení dvou (či více) věcí různých vlastníků v jeden trvalý a neoddělitelný

⁷⁸ V některých případech se vlastnické právo k celku nabývalo až dosažením úplného spojení – tzv. kolací (*coalatio*). To se v praxi týkalo zejména výsadby rostlin, které se stávaly součástí pozemku teprve v okamžiku, kdy zapustily do země kořeny (Dig. 41, 1, 7, 13). Kolace se nicméně vyžadovala také tehdy, zvětšila-li se hranice pobřežního pozemku o kus půdy, který z jiného pozemku odtrhl proud vody. Vlastnické právo k cizí zemi nabýval vlastník pobřeží až v momentě, kdy půda prorostla kořeny stromu a pevně spojovala obě původně samostatné části pozemku (Dig. 41, 1, 7, 2).

⁷⁹ ÁLVAREZ-SALAMANCA, 2007, op. cit., s. 67.

⁸⁰ MADERO, M. *Tabula Picta. Painting and Writing in Medieval Law*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2010, s. 38.

⁸¹ Hlavní zásluhy literatura v tomto směru připisuje především Samuelu Pufendorfovi († 1694), který se hlásil k německé přirozenoprávní škole a v návaznosti na něj i stoupencům pozdějšího směru *usus modernus pandectarum*, jež Pufendorfovo dělení akcese dále rozpracovali. ÁLVAREZ-SALAMANCA, 2007, op. cit., s. 83 a násl.

celek. S tím se pak pojí otázka týkající se určení vlastnického režimu k celku, případně potřeba vypořádat se s obligačními účinky spojení a předejít tak vzniku bezdůvodného obohacení nebo je vyrovnat.

Základní pravidlo pro určení toho, kdo se stane, resp. je vlastníkem celku, proto představuje rozlišení, která z věcí nese status věci hlavní a která je toliko věcí vedlejší. Tento princip byl v dochovaných pramenech římského práva nepřímo vyjádřen už v Zákoně dvanácti desek (*Lex duodecim tabularum*), kodifikaci zvykového práva z poloviny 5. století př. n. l. Zde se v šesté desce, věnované držbě a vlastnictví, zmiňuje, že trámy (*tigna*) vestavěné do budov, případně kůly, které slouží jako opora vinných hlav, by neměly být vytrhávány.⁸² Na toto ustanovení pak bezprostředně navazuje další pravidlo, později rozpracované v *Digestech*. Podle něj sice nelze vestavěné trámy vindikovat ani požadovat jejich oddělení, jejich původní vlastník nicméně mohl podat žalobu proti tomu, kdo trámy vědomě vestavěl a požadovat tak úhradu dvojnásobku jejich hodnoty (*actio in duplum*).⁸³

Z předestřené modelové příkladu vyplývá, že trám (*tignum*), který je pohlcen stavbou, respektive pozemkem a stává se tak jeho součástí, je věcí vedlejší, zatímco pozemek má povahu věci hlavní.⁸⁴ Jde o projev pozdější zásady *superficies solo cedit* (= povrch ustupuje půdě), podle které je součástí pozemku

⁸² LDT VI, 7: *TIGNUM IUNCTUM AEDIBUS VINEAVE ET CONCAPIT NE SOLVITTO* [Trám vestavěný do budov ani [dřevěná] opěra vinice, nechť se nevytrhávají].

⁸³ LDT VI, 8: *Lex XII tabularum neque solvere permittit tignum furtivum aedibus vel vineis iunctum neque vindicare, [...] sed in eum, qui convictus est iunxisse, in duplum dat actionem* [Zákon dvanácti desek nedovoluje, aby kradený trám, který byl vestavěn do budov nebo slouží jako opěra vinice, bylo možné vindikovat, [...] avšak proti tomu, kdo je usvědčen, že [trám] spojil, lze podat žalobu o dvojnásobek].

Srov. Dig. 6, 1, 23 Paulus libro 21 ad edictum: *Tignum alienum aedibus iunctum nec vindicari potest propter legem duodecim tabularum, nec eo nomine ad exhibendum agi nisi adversus eum, qui sciens alienum iunxit aedibus: sed est actio antiqua de tigno iuncto, quae in duplum ex lege duodecim tabularum descendit* [Cizí trám, vestavěný do budov, nelze podle Zákona dvanácti desek vindikovat, ani nelze vydání trámu požadovat z titulu žaloby *ad exhibendum*, podané proti tomu, kdo vědomě cizí [trám] do budov vestavěl: ale existuje stará žaloba *de tigno iuncto*, ze které podle Zákona dvanácti desek plyne nárok na dvojnásobek ceny].

⁸⁴ K tomu srov. Dig. 33, 8, 2 Gaius libro 18 ad edictum provinciale: *Nam quae accessionum locum optinent, extinguuntur, cum principales res peremptae fuerint* [Totiž ty věci, kterým náleží místo věcí vedlejších, přestanou existovat, pokud budou pohlceny věcí hlavní].

vše, co je s ním trvale spojeno.⁸⁵ Uvedené pravidlo, zformulované právníkem Gaiem, postupně zobecnělo a ustálilo se do podoby notoricky známé zásady *accessio cedit principali* (= přírůstek ustupuje [věci] hlavní).⁸⁶ Za vlastníka celku byl proto v obecné rovině považován ten, komu náležela věc hlavní.

Jednotlivé, literaturou vymezené kategorie akcese nicméně provází zvláštní zásady, které tuto základní úpravu modifikují. Jestliže ke spojení došlo vlivem nánosu zeminy na pozemek jiného vlastníka, nebo jejím odtržením a trvalým spojením s břehem, za věc hlavní měl být považován pozemek, jehož velikost se působením řeky se změnila. Vytvořil-li se však přírůstek tak, že ve své podstatě povstal z půdy jiné nemovitosti, postup směřující k určení věci hlavní se zásadně odvíjel od principu *commodum eius esset debet cuius periculum est* (Inst. 3, 23, 3). Podle něj měl ten, komu náležel zisk, nést také riziko případného nebezpečí ze vzniku škody. Věc hlavní v tomto případě proto představovaly dotčené pobřežní pozemky nacházející se podél vodního toku, v němž ostrov povstal nebo kde řeka opustila vodní koryto.⁸⁷

Pokud jde o spojení dvou movitých věcí, povahu věci hlavní obvykle nesla ta věc, která okamžikem spojení neztrácela svůj hospodářský význam.⁸⁸ Až na výjimku, k níž se ještě dostaneme později, proto nebyla jako rozhodující považována cena té které části věci, ani její umělecká hodnota.

⁸⁵ Gai Inst. 2, 73: *Praeterea id, quod in solo nostro ab aliquo aedificatum est, quamvis ille suo nomine aedificauerit, iure naturali nostrum fit, quia superficies solo cedit* [Kromě toho se podle přirozeného práva stává našim vlastnictvím to, co někdo vystaví na naší půdě, (a to) i kdyby stavěl pro sebe: protože povrch ustupuje půdě]. Překlad je převzat z KINCL, J. (ed.). *Gaius. Učebnice práva ve čtyřech knihách*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 113.

⁸⁶ Dig. 34, 2, 19, 13 Ulpianus libro 20 ad Sabinum: *Perueniamus et ad gemmas inclusas argento auroque. Et ait Sabinus auro argentove cedere: ei enim cedit, cuius maior est species. Quod recte expressit: semper enim cum quaerimus, quid cui cedat, illud spectamus, quid cuius rei ornandae causa adhibetur, ut accessio cedat principali. Cedent igitur gemmae, fialis vel lancibus inclusae, auro argentove* [Měli bychom se dohodnout na tom, že drahokam je součástí zlatého nebo stříbrného šperku. A jak říká Sabinus drahokam ustupuje šperku: ten totiž ustupuje tomu, co je věci hlavní. Což správně vyjadřuje následující pravidlo: pokaždé totiž, když se ptáme, co ustupuje čemu, měli bychom zohlednit, která věc je přidána za účelem ozdobení věci druhé, protože **přírůstek ustupuje věci hlavní**. Drahokamy proto ustupují miskám a talířům i šperkům ze zlata a stříbra].

⁸⁷ DAJCZAK, W., GIARO, T., LONGCHAMPS DE BÉRIER, F., DOSTALÍK, P. *Právo římské. Základy soukromého práva*. 1. vyd. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013, s. 211.

⁸⁸ KINCL, URFUS, SKŘEJPEK, 1995, op. cit., s. 180.

V případě spojení věci movité s věcí nemovitou bylo řešení – jak je naznačeno výše – poměrně jednoznačné. V souladu se zásadou *superficies solo cedit* platilo (Gai. Inst. 2, 73) totiž platilo, že to, co se na zemském povrchu urodilo nebo bylo vystavěno, se – jako věc vedlejší – stávalo součástí pozemku.

Stran terminologie pak zaujme, že římstí právníci používali pojem *accessio* výhradně pro účely pojmenování přírůstku věci, tedy toho, co přibýlo (tj. příbytku), eventuálně takto označovali příslušenství nebo obecně věc vedlejší. Tuto skutečnost dokládá celá řada pramenů, z nichž pro ilustraci vybíráme následující příklady.

V *Digestech* se termín *accessio* používá ve smyslu přírůstku věci (tj. příbytku). Zde se mimo jiné připomíná, že přírůstek nelze vydat, protože je součástí jiné věci. Původní vlastník věci vedlejší se nicméně může domáhat rozdělení věci z titulu žaloby *ad exhibendum* a posléze svou část vindikovat. Srov. k tomu zejména následující fragmenty, Paulův a Ulpianův, nejde však o jediné doklady:⁸⁹

Dig. 6, 1, 23, 5 Paulus libro 21 ad edictum

Item quaecumque aliis iuncta sive adiecta accessionis loco cedunt, ea quamdiu cohaerent dominus vindicare non potest, sed ad exhibendum agere potest, ut separentur et tunc vindicentur: scilicet excepto eo, quod Cassius de ferruminatione scribit.

[Stejně tak to, co je k jiné věci připojeno nebo přidáno, **má povahu přírůstku**, a dokud spojení trvá, vlastník nemůže svou část vindikovat zpět. Může však podat žalobu, aby věc byla rozdělena a teprve tehdy lze žádat její vydání: ovšem s výjimkou toho, co Cassius napsal o svaření].

Srov. Dig. 18, 2, 2, 1 Ulpianus libro 28 ad Sabinum

*Ubi igitur secundum quod distinximus pura venditio est, Iulianus scribit hunc, cui res in diem addicta est, et usucapere posse et **fructus et accessiones** lucrari et periculum ad eum pertinere, si res interierit.*

[Jedná-li se o pravou koupi, Iulianus napsal, že ten, kdo věc koupil s výhradou lepšího kupce, může věc vydržet a získat **plody a přírůstky** věci, avšak věc stíhá nebezpečí, že zanikne].

⁸⁹ Dále k tomu srov. např. Dig. 19, 1, 26; Dig. 19, 1, 6, 6; Dig. 44, 3, 6.

Výjimkou nejsou ani *Institute*, kde se pojem *accessio* objevuje rovněž ve významu přírůstku, resp. věci vedlejší. Příkladem je ustanovení upravující právní prostředky ochrany vůči tomu, kdo vetkal cizí nitě do svého oděvu. Nitě, jako věc vedlejší (*accessio*), ustupují oděvu, náleží proto jeho vlastníkov. Původní vlastník nití vůči němu může podat tzv. poenální žalobu, případně žalobu z bezdůvodného obohacení (tzv. kondikci).

Srov. Inst. 2, 1, 26

*Si tamen alienam purpuram quis intexuit suo vestimento, licet pretiosior est purpura, **accessionis** vice cedit vestimento: et qui dominus fuit purpurae, adversus eum qui subripuit habet furti actionem et condictionem, sive ipse est qui vestimentum fecit, sive alius. nam extinctae res licet vindicari non possint, condici tamen a furibus et a quibusdam aliis possessoribus possunt.*

[Jestliže někdo vetká cizí purpurové nitě do svého oděvu, platí, že ačkoliv jsou nitě cennější, ustupují jako **přírůstek** oděvu: a ten, kdo byl původně vlastníkem nití, má právo podat poenální žalobu z krádeže a kondikci vůči tomu, kdo mu je vzal, ať je to ten, kdo je vetkal do oděvu, nebo někdo jiný. Věci, které zanikly, totiž nelze vindikovat, mohou být však nárokovány prostřednictvím kondikce, stejně jako od zlodějů nebo dalších držitelů].

Přestože v pramenech klasického ani justiniánského římského práva nenajdeme jediný doklad o použití pojmu *accessionis* ve smyslu označení způsobu nabytí vlastnického práva, je nesporné, že konkrétní případy akcese, tak jak s nimi pracuje romanistická literatura a jak se propisují do novodobých soukromoprávních kodifikací, mají základ právě v římském právu. Na následujících stranách proto krátce shrneme jejich podstatu.

2.1.1 Spojení movitých věcí

Již zaznělo, že o spojení movitých věcí lze v římském právu uvažovat ve dvojí rovině. Jednak v souvislosti se svařením (*ferruminatio*), vetkáním (*textura*), popsáním (*scriptura*), pomalováním (*pictura*) a obarvením (*tingtura*), jež představují neoddělitelné případy spojení, na druhé straně se sletováním (*adplumbatio*) a mechanickým připojením (*adiunctio*), pro něž je typický dočasný, nikoliv definitivní charakter spojení.

Ferruminatio ztělesňuje spojení kovových předmětů svařením. Technicky vzato se jedná o na první pohled nerozpoznatelné spojení dvou zpravidla různě velkých komponentů ze stejného druhu kovu, které je trvalé. Tento typ spojení je v římskoprávních pramenech s oblibou demonstrován na příkladu svaření paže nebo nohy s torzem sochy (Dig. 6, 1, 23, 2). Socha, respektive její torzo, představovala věc hlavní, noha, případně paže, byla vždy vnímána jako přírůstek, tedy věc vedlejší.⁹⁰

Prameny nicméně poukazují také na situace, kdy byly svařeny dva obdobně velké kusy podobného tvaru, přičemž ani jeden z nich neplnil stěžejní hospodářskou funkci. Možná řešení, jež přicházela v úvahu, připomíná Pomponius (Dig. 41, 1, 27, 2). Při určení vlastnického režimu k celku se buďto mělo postupovat analogicky ke slití dvou kapalných látek (*confusio*). V takovém případě se vlastníci původně samostatných částí stali spoluvlastníky celku. Druhou variantu pak představoval návrh, aby vlastnictví celé věci náleželo tomu, kdo obě části svařil.⁹¹

Uvedená řešení, na která Pomponius odkazuje, jsou produktem dvou škol – konzervativní školy Sabiniánů a jí konkurující školy Prokuliánů. Z dalších fragmentů, jejichž obsah je mladší provenience, lze dovodit, že byl přijat spíše

⁹⁰ Dig. 6, 1, 23, 2 Paulus libro 21 ad edictum: *Si quis rei suae alienam rem ita adiecerit, ut pars eius fieret, veluti si quis statuae suae brachium aut pedem alienum adiecerit, aut scypho ansam vel fundum, vel candelabro sigillum, aut mensae pedem, dominum eius totius rei effici vereque statuae suae dicturum et scyphum plerique recte dicunt* [Jestliže někdo přidá ke své věci cizí věc tak, že se stane její součástí, stejně tak jako když připevní ke své soše cizí paži nebo nohu, nebo k poháru rukojeť nebo dno, nebo k svícnu ozdobu anebo nohu ke stolu, stane se vlastníkem věci jako celku, tedy řečené sochy nebo svícnu a správně je označuje za své].

⁹¹ Dig. 41, 1, 27, 2 Pomponius libro 30 ad Sabinum: *Cum partes duorum dominorum ferrumine cohaereant, hae cum quaeretur utri cedant, Cassius ait pro portione rei aestimandum vel pro pretio cuiusque partis. Sed si neutra alteri accessioni est, videamus, ne aut utriusque esse dicenda sit, sicuti massa confusa, aut eius, cuius nomine ferruminata est. Sed Proculus et Pegasus existimant suam cuiusque rem manere* [Pokud se součástky dvou vlastníků spojí svařením a vyvstane otázka, která věc ustupuje té druhé, Cassius říká, že by se měly vzít v úvahu buďto jednotlivé podíly na věci, jako celku nebo hodnota každé části zvlášť. Jestliže však nelze považovat ani jednu z nich za přírůstek, měli bychom na to nahlížet tak, že věc patří oběma, jako by vznikla slitím, nebo tomu, jehož jménem byla svařena. Avšak Proculus a Pegasus se domnívají, že každému vlastníkovu zůstává vlastnictví jeho věci].

názor Sabiniánů, kteří prosazovali myšlenku, aby věc, jako celek připadla oběma vlastníkům původně samostatných částí do spoluvlastnictví.⁹²

Dalším typem spojení movitých věcí, které nápadně připomíná svaření, je *adplumbatio*. Tzv. plumbatura v římském právu zastupovala spojení dvou předmětů zpravidla různého materiálu, a to buď sletováním nebo jiným vhodným způsobem, který nevylučoval rozdělení obou součástí v budoucnu. Spoj v místě sletování byl totiž obvykle viditelný pouhým okem, oddělení obou komponentů od sebe tedy bylo teoreticky umožněno. Totéž platilo o osázení šperků nebo nádob drahými kameny (*adiunctio*), neboť trvalost spojení byla pouze relativní a uvedení věci do původního stavu proto nebylo vyloučeno.

Věc vedlejší v případě plumbatury obvykle představovala ta součástka, jejíž užitková funkce byla ve vztahu k celku méně významná. Ustálil se proto názor, aby za věc vedlejší byla vždy považována ta část, jejíž účel byl ryze dekorativní (*causa ornandi*).⁹³ Neozdobený zlatý nebo stříbrný prsten totiž plnil svému nositeli stejnou funkci, jako prsten, do kterého byl zasazen drahokam. Totéž platilo v případě nádob určených k podávání pokrmů, pro jejichž účelové

⁹² K tomu srov. Dig. 6, 1, 23, 5 Paulus libro 21 ad edictum: *Item quaecumque aliis iuncta sive adiecta accessionis loco cedunt, ea quamdiu cohaerent dominus vindicare non potest, sed ad exhibendum agere potest, ut separentur et tunc vindicentur: scilicet excepto eo, quod Cassius de ferruminatione scribit. Dicit enim, si statuæ suæ ferruminatione iunctum brachium sit, unitate maioris partis consumi et quod semel alienum factum sit, etiamsi inde abruptum sit, redire ad priorem dominum non posse. Non idem in eo quod adplumbatum sit, quia ferruminatione per eandem materiam facit confusionem, plumbatura non idem efficit. Ideoque in omnibus his casibus, in quibus neque ad exhibendum neque in rem locum habet, in factum actio necessaria est. At in his corporibus, quæ ex distantibus corporibus essent, constat singulas partes retinere suam propriam speciem, ut singuli homines singulæ oves: ideoque posse me gregem vindicare, quamvis aries tuus sit immixtus, sed et te arietem vindicare posse. Quod non idem in cohaerentibus corporibus eveniret: nam si statuæ meæ brachium alienæ statuæ addideris, non posse dici brachium tuum esse, quia tota statuæ uno spiritu continetur* [Stejně tak jsou některé věci spojeny nebo přidány k jiné věci jako přírůstek a dokud spojení trvá, vlastník nemůže věc vindikovat, může však podat žalobu na předložení věci, a to tak, aby byla jeho část oddělena a mohl ji vindikovat: pochopitelně s výjimkou toho, co Cassius napsal o svaření. Říká totiž, že pokud je paže spojena se sochou technikou svaření, celek tuto část pohltí a to, co se jednou stalo majetkem někoho jiného, přestože by bylo odděleno, nemůže být vráceno původnímu vlastníkovi. Totéž nicméně neplatí v případě, že je něco sletováno, protože při svaření dochází ke spojení stejného materiálu, zatímco při sletování nikoliv. Pročež ve všech těchto případech, kdy podání žaloby na předložení věci ani věcné žaloby není na místě, je nevyhnutelné podat zvláštní praetorskou žalobu. Zatímco u těch celků, které sestávají z jednotlivých věcí, je známo, že si zachovávají svou vlastní podstatu, jako jednotliví otroci a jednotlivé ovce: z tohoto důvodu mohou vindikovat stádo, pokud se mezi ně připlét tvůj beran a také ty můžeš svého berana vindikovat. To se však nestává u věcí, které byly spojeny: neboť pokud přiděláš k mé soše paži z jiné sochy, nelze tvrdit, že paže patří tobě, protože celá socha tvoří jeden celek].

⁹³ VÁŽNÝ, 1937, op. cit., s. 60.

určení nebylo podstatné, zda jsou, nebo nejsou dekorovány přiletovanými ozdobami.⁹⁴

Další případ spojení dvou movitých věcí představuje vetkání cizích nití do plátna nebo oděvu (*textura*). Z právního hlediska se jednalo o spojení definitivní a nitě se stávaly trvalou součástí látky. Mezi římskými právníky se v tomto ohledu ustálil jednotný názor, podle kterého by nitě, jako věc vedlejší, měly vždy připadnout vlastníkově podkladu, bez ohledu na jejich skutečnou hodnotu. Totéž pravidlo zjevně platilo i tehdy, pokud umělecká hodnota složité ornamentální výšivky významně převyšovala cenu látky.⁹⁵

Obdobně se postupovalo v případě popsání cizího pergamentu nebo desky. Nápis nebo obecně text byl chápán jako součást psací látky (pergamentu) a jako takový proto vždy připadl vlastníkově podkladu (*scriptura*).⁹⁶ Taktéž barva (příp. olej), do které se namáčela dřevěná deska, měla povahu věci

⁹⁴ Dig. 34, 2, 19, 13 Ulpianus libro 20 ad Sabinum: *Perveniamus et ad gemmas inclusas argento auroque. Et ait Sabinus auro argenteo cedere: ei enim cedit, cuius maior est species. Quod recte expressit: semper enim cum quaerimus, quid cui cedat, illud spectamus, quid cuius rei ornandae causa adhibetur, ut accessio cedat principali. Cedent igitur gemmae, fialis vel lancibus inclusae, auro argenteo* [Měli bychom se dohodnout na tom, že drahokam je součástí zlatého nebo stříbrného šperku. A jak říká Sabinus, drahokam ustupuje šperku: ten totiž ustupuje tomu, co je věci hlavní. Což správně vyjadřuje následující pravidlo: pokaždé totiž, když se ptáme, co ustupuje čemu, měli bychom zohlednit, která věc je přidána za účelem ozdobení věci druhé, protože přírůstek ustupuje věci hlavní. Drahokamy proto ustupují miskám a talířům i šperkům ze zlata a stříbra].

⁹⁵ Inst. 2, 1, 26: *Si tamen alienam purpuram quis intexuit suo vestimento, licet pretiosior est purpura, accessionis vice cedit vestimento: et qui dominus fuit purpurae, adversus eum qui subripuit habet furti actionem et conditionem, sive ipse est qui vestimentum fecit, sive alius. nam extinctae res licet vindicari non possint, condici tamen a furibus et a quibusdam aliis possessoribus possunt* [Jestliže však někdo vetká cizí purpurové nitě do svého oděvu, platí, že ačkoliv jsou nitě cennější, ustupují jako věc vedlejší oděvu: a ten, kdo byl původně vlastníkem nití, má právo podat poennální žalobu z krádeže a kondikci vůči tomu, kdo mu je vzal, ať je to ten, kdo je vetkal do oděvu, nebo někdo jiný. Věci, které zanikly, totiž nelze vindikovat, mohou být však nárokovány prostřednictvím kondikce, stejně jako od zlodějů nebo dalších držitelů].

⁹⁶ Dig. 41, 1, 9, 1 Gaius libro secundo rerum cottidianarum sive aureorum: *Litterae quoque licet aureae sint, perinde chartis membranisque cedunt, ac solo cedere solent ea quae aedificantur aut seruntur. Ideoque si in chartis membranisque tuus carmen vel historiam vel orationem scripsero, huius corporis non ego, sed tu dominus esse intellegis. Sed si a me petas tuos libros tuasve membranas nec impensas scripturae solvere velis, potero me defendere per exceptionem doli mali, utique si bona fide eorum possessionem nactus sim* [Písmena, ačkoliv by byla zlatá, tak jako tak ustupují papyru nebo pergamentu, stejně jako je zvykem, že půdě ustupuje to, co je na ní vystavěno nebo v ní zaseto. A proto pokud na tvůj papyrus nebo pergamen napíšu báseň, příběh nebo řeč, vlastníkem celku budeš ty, nikoliv já. Jestliže však ode mě žádáš, abych něco napsal do tvé knihy nebo na tvůj pergamen, ale nechceš za to zaplatit, mohu se bránit prostřednictvím námítky podvodu, která se použije tehdy, pokud jsem se držby chopil v dobré víře].

vedlejší a vlastnické právo k ní náleželo tomu, komu patřila věc hlavní, tedy podkladový materiál (*tinctura*).⁹⁷ Výjimku představovala *pictura*, neboli namalování obrazu.⁹⁸ Podle zásady *tabula picturae cedit*, která se ovšem ustálila až za Justiniana, se vlastník malířských barev stával vlastníkem podkladu, tedy desky nebo jiného nosiče, jehož použití bylo pro tyto účely obvyklé.⁹⁹

2.1.2 Spojení nemovitých věcí

Nabytí vlastnického práva spojením dvou nemovitých věcí římské právo připouštělo toliko v prostředí vod a vodních toků. Již jsme zmínili, že se jednalo o situace, kdy v řece buďto vznikl ostrov (*insula in flumine nata*), nebo voda opustila koryto a hranice pobřežních pozemků splynuly (*alveus derelictus*), případně se velikost břehu zvětšila o nános půdy, a to buď postupným naplavením zeminy (*alluvio*) nebo jednorázově, následkem sesuvu (*avulsio*).

⁹⁷ Dig. 41, 1, 26, 2 Paulus libro 14 ad Sabinum: *Si meam lanam infeceris, purpuram nihilo minus meam esse Labeo ait, quia nihil interest inter purpuram et eam lanam, quae in lutum aut caenum cecidisset atque ita pristinum colorem perdidisset* [Jestliže obarvíš moji vlnu, Labeo říká, že purpurová barva bude patřit mně, protože není žádný rozdíl mezi obarvenou vlnou a vlnou, která spadla do bláta nebo do špíny a ztratila tak svou původní barvu].

⁹⁸ Dig. 41, 1, 9, 1, 2 Gaius libro secundo rerum cottidianarum sive aureorum: *Sed non uti litterae chartis membranisve cedunt, ita solent picturae tabulis cedere, sed ex diverso placuit tabulas picturae cedere. utique tamen conveniens est domino tabularum adversus eum qui pinxerit, si is tabulas possidebat, utilem actionem dari, qua ita efficaciter experiri poterit, si picturae impensam exsolvat [...]. Adversus dominum vero tabularum ei qui pinxerit rectam vindicationem competere dicimus, ut tamen pretium tabularum inferat* [Avšak není obvyklé, aby tak, jako písmena ustupují papýru nebo pergamenu, ustupovala také malba desce a platí opačné pravidlo, podle kterého deska ustupuje malbě. Vlastník desky může podat žalobu proti tomu, kdo ji pomaloval, v případě, že malíř má desku u sebe, přestože mu za malbu zaplatil [...]. Ten, kdo malbu vyhotovil, má právo podat proti vlastníkově desky reivindikační žalobu v případě, že mu zaplatil desku].

⁹⁹ Inst. 2, 1, 34: *Si quis in aliena tabula pinxerit, quidam putant tabulam picturae cedere: alii videtur pictura, qualiscumque sit, tabulae cedere. sed nobis videtur melius esse, tabulam picturae cedere: ridiculum est enim picturam Apellis vel Parrhasii in accessionem veterrimae tabulae cedere. unde si a domino tabulae, imaginem possidente, is qui pinxit eam petat, nec solvat pretium tabulae, poterit per exceptionem doli mali summoveri: at si is qui pinxit possideat, consequens est ut utilis actio domino tabulae adversus eum detur, quo casu, si non solvat impensam picturae, poterit per exceptionem doli mali repelli, utique si bona fide possessor fuerit ille qui picturam imposuit. illud enim palam est, quod, sive is qui pinxit subripuit tabulas sive alius, competat domino tabularum furti actio* [Pokud by někdo namaloval obraz na cizí desku, někteří se domnívají, že deska ustupuje malbě: jiní zase mají za to, že obraz ustupuje desce. Avšak my vidíme jako nejlepší řešení to, aby deska ustupovala malbě. Bylo by totiž absurdní, kdyby malba od Appella nebo od Parrhasia ustupovala laciné desce. Proto platí, že pokud vlastník desky tuto desku, na které je namalován obraz, drží a ten, kdo obraz namaloval, žádá její vydání, aniž by však za ni zaplatil, může být proti němu vznesena námitka podvodu. Jestliže však drží desku ten, kdo obraz namaloval, vlastník desky může proti němu podat žalobu na vydání věci, a ten se v případě, že mu nebyla uhrazena cena malby a desku drží v dobré víře, může bránit námitkou podvodu. Pokud by však ten, kdo obraz namaloval, desku odcizil, nebo případně někdo jiný, náleží vlastníkově desky poenální žaloba z krádeže].

Na rozdíl od ostrova, který povstal v moři (*insula in mare nata*) a vlastnické právo k němu se nabývalo výhradně okupací, představoval ostrov, který se samovolně vytvořil v řece (*insula in flumine nata*), přírůstek protilehlých pobřežních pozemků nebo jednoho z nich. Pomponius v této souvislosti upozorňuje na tři možné způsoby vzniku ostrova. Ten se může vytvořit jednak mimo vodní koryto, kdy například pole zaplaví voda a část půdy zůstane nad hladinou. Zadruhé tak, vrátí-li se do vyschlého řečiště voda a část země zůstane nad hladinou a konečně tehdy, vytvoří-li se ostrov uvnitř koryta postupným nánosem půdy (Dig. 41, 1, 30, 2).¹⁰⁰

Pro určení vlastnického režimu ostrova byla stěžejní jeho poloha v rámci vodního koryta. Pokud se ostrov nacházel uprostřed řečiště, pak platilo, že případně majitelům protilehlých břehů do spoluvlastnictví. Velikost podílů se přitom odvíjela od šíře dotčených pobřežních parcel. Avšak v případě, že byl ostrov situován spíše poblíž jednoho z břehů, pak se jeho vlastním stál vlastníkem tohoto pobřežního pozemku.¹⁰¹ Tato pravidla pak doplňuje Paulův fragment, podle kterého se ostrov, v případě, že vznikl poblíž pouze

¹⁰⁰ Dig. 41, 1, 30, 2 Pomponius libro 34 ad Sabinum: *Tribus modis insula in flumine fit, uno, cum agrum, qui alvei non fuit, amnis circumfluit, altero, cum locum, qui alvei esset, siccum relinquit et circumfluere coepit, tertio, cum paulatim colluendo locum eminentem supra alveum fecit et eum alluendo auxit. Duobus posterioribus modis privata insula fit eius, cuius ager propior fuerit, cum primum extitit: nam et natura fluminis haec est, ut cursu suo mutato alvei causam mutet. Nec quicquam intersit, utrum de alvei dumtaxat solo mutato an de eo, quod superfusum solo et terrae sit, quaeratur, utrumque enim eiusdem generis est. Primo autem illo modo causa proprietatis non mutatur* [Ostrov se v řece může vytvořit třemi způsoby. Zaprvé tak, pokud pozemek, který není součástí původního řečiště, obklopí voda za další, jestliže v místě, které dříve řečištěm bylo, avšak vyschlo, bude voda opět proudit, za třetí tehdy, vytvoří-li se ostrov nad hladinou řeky postupným nánosem půdy. Vlastníkem ostrova bude v obou posledně jmenovaných případech ten, komu náleží pobřežní pozemek, který je ostrovu nejbližší. To totiž vychází z přirozené podstaty řeky, jejíž směr se může měnit v závislosti na změnách ve vodním korytě. V prvním případě zůstává právo původního vlastníka pozemku nedotčeno].

¹⁰¹ Dig. 41, 1, 7, 3 Gaius libro secundo rerum cottidianarum sive aureorum: *Insula quae in mari nascitur (quod raro accidit) occupantis fit: nullius enim esse creditur. In flumine nata (quod frequenter accidit), si quidem mediam partem fluminis tenet, communis est eorum, qui ab utraque parte fluminis prope ripam praedia possident, pro modo latitudinis cuiusque praedii, quae latitudo prope ripam sit: quod si alteri parti proximior sit, eorum est tantum, qui ab ea parte prope ripam praedia possident* [Ostrov, který vznikne v moři (což se stává zřídka) náleží tomu, kdo si ho přivlastní: má se totiž za to, že nikomu nepatří. Ostrov vzniklý v řece (to se stává častěji), jestliže se nachází uprostřed řeky, patří společně těm, kdo drží pozemky nacházející se podél obou břehů řeky, a to v takovém rozsahu, jaký odpovídá šíři pobřežních pozemků. Jestliže je některá část ostrova blíž, pak patří pouze tomu, kdo drží pozemek nacházející se nejbližší ke břehu]. K tomu srov. dovětek jinak obsahově totožného ustanovení Inst. 2, 1, 22: *... quodsi aliqua parte divisum flumen, deinde infra unitum agrum alicuius in formam insulae redegerit, eiusdem permanet is ager cuius et fuerat* [... jestliže část [pozemku] rozdělí řeka a zformuje ji do podoby ostrova, ostrov případně tomu, komu patří pole].

z jednoho břehů a svou délkou se rozprostíral podél několika pobřežních pozemků, měl *pro diviso* rozdělit mezi vlastníky těchto pobřežních pozemků.¹⁰² V této souvislosti zaujme, že literatura není stran interpretace onoho fragmentu konstantní a lze se setkat i s názorem, že Paulus uvedené pravidlo vztahoval také na situace, kdy se ostrov nacházel ve středové linii řečiště.¹⁰³ Závěrem doplníme, že ve všech shora popsanych případech se rozlišovalo, zda ostrov vznikl ve veřejné, nebo soukromé řece. Pokud ostrov vznikl ve veřejném toku, jeho vlastnictví náleželo bez dalšího státu.¹⁰⁴

Pojem *alveus derelictus* reflektuje případy, kdy řeka opustila koryto a vytvořila nový vodní tok. V takové situaci pak zpravidla vyvstávala otázka, komu opuštěné řečiště patří. Jestliže pozemky, nacházející se podél obou pobřeží, měly stejného vlastníka, prostor tvořící opuštěné řečiště náležel tomuto vlastníkov, protože hranice protilehlých břehů splynuly v jeden celek. V opačném případě se pozemek, na kterém se koryto řeky původně nacházelo, rozdělil mezi vlastníky obou břehů, a to poměrově s ohledem na jejich šíři.¹⁰⁵ V praxi

¹⁰² Dále srov. Dig. 41, 1, 29 Paulus libro 16 ad Sabinum: *Inter eos, qui secundum unam ripam praedia habent, insula in flumine nata non pro indiviso communis fit, sed regionibus quoque divis: quantum enim ante cuiusque eorum ripam est, tantum, veluti linea in directum per insulam transducta, quisque eorum in ea habebit certis regionibus* [Těm, kteří mají pozemky podél břehů, nepřipadne ostrov z titulu podílového spoluvlastnictví, ale bude mezi ně rozdělen, a to tak, že každému z nich připadne polovina ostrova nebo jeho poměrná část, která se určí podle délky pobřežní hranice].

¹⁰³ K tomu podrobněji FRUTHOVÁ, NOVÁK, op. cit., s. 101.

¹⁰⁴ Dig. 41, 1, 65, 4 Labeo libro sexto pithanon a Paulo epitomatum Labeo libro eodem: *Si id quod in publico innatum aut aedificatum est, publicum est, insula quoque, quae in flumine publico nata est, publica esse debet* [Labeo v téže knize: Jestliže je něco na veřejném pozemku vytvořeno nebo postaveno, je to veřejné, proto také ostrov, který se vytvoří ve veřejné řece je veřejný].

¹⁰⁵ Dig. 41, 1, 7, 5 Gaius libro secundo rerum cottidianarum sive aureorum: *Quod si toto naturali alveo relicto flumen alias fluere coeperit, prior quidem alveus eorum est, qui prope ripam praedia possident, pro modo scilicet latitudinis cuiusque praedii, quae latitudo prope ripam sit: novus autem alveus eius iuris esse incipit, cuius et ipsum flumen, id est publicus iuris gentium. quod si post aliquod temporis ad priorem alveum reversum fuerit et flumen, rursus novus alveus eorum esse incipit, qui prope ripam eius praedia possident. cuius tamen totum agrum novus alveus occupaverit, licet ad priorem alveum reversum fuerit flumen, non tamen is, cuius is ager fuerat, stricta ratione quicquam in eo alveo habere potest, quia et ille ager qui fuerat desit esse amissa propria forma et, quia vicinum praedium nullum habet, non potest ratione vicinitatis ullam partem in eo alveo habere: sed vix est, ut id optineat* [Jestliže voda opustí řečiště a začne proudit jinde, řečiště bude patřit těm, kteří drží pozemky podél břehů, a to poměrově podle šíře těchto pozemků, k velikosti břehů: avšak nové řečiště bude náležet tomu, komu patří sama řeka, to znamená, že se stane veřejným majetkem podle práva národů. Jestliže se však řeka po určité době vrátí do původního řečiště, bude nově vzniklé řečiště patřit těm, kteří drží pozemky podél jeho břehů. Avšak v případě, že by se nové řečiště rozprostíralo po celé ploše pozemku a řeka by se následně vrátila do řečiště původního, ten, kterému tento pozemek patřil, na něj logicky vzato nemůže mít nárok, protože tento pozemek ztratil svou původní podobu, a vzhledem k tomu, že nemá žádný sousedící pozemek, nemůže z tohoto důvodu mít ani žádnou část řečiště: to je ale zřídkakdy dodržováno].

nicméně mohlo dojít i k jiným změnám v rámci vodního toku, a to zejména v období příválových dešťů. Sem patřila především situace, kdy se hladina řeky zvedla natolik, že se vylila z koryta a zaplavila přilehlé pobřežní pozemky. Pokud voda časem ustoupila, pak v takovém případě, jak upozorňuje Gaius, zůstalo vlastnické právo k řečišti zachováno, protože druhové určení pozemku (vodního koryta) se nezměnilo.¹⁰⁶ Obdobně se postupovalo tehdy, jestliže proud vody koryto roztrhl a řeka vytvořila nové rameno, které obklopovalo část půdy tak, že vznikl ostrov. Konečně, vrátila-li se voda po určité době do původního řečiště, platilo, že vlastnictví ostrova patřilo vlastníkovi toho pobřežního pozemku, ze kterého ostrov povstal.¹⁰⁷

Častějším jevem oproti ostrovu a opuštěnému řečišti byla naplavenina (*alluvio*). Jednalo se o situaci, kdy se břeh pozemku jednoho vlastníka postupně zvětšil o nános (naplaveninu) zeminy pocházející z pozemku jiného vlastníka. Podstatné přitom nebylo množství naplavené půdy, ale fakt, že k procesu spojení došlo postupně a nebylo tak možné určit, kdo je jejím původním vlastníkem.¹⁰⁸ Vlastnické právo k naplavenině se proto nabývalo již v okamžiku faktického spojení nánosu s půdou pobřežního pozemku.

Toto pravidlo se nicméně týkalo pouze případů, kdy se naplavenina utvořila na břehu tekoucí řeky (*flumen*), nikoliv jezera či rybníku, protože velikost pozemku, na kterém se vodní nádrž nacházela, zůstala nezměnná.¹⁰⁹ Nadto

¹⁰⁶ Dig. 41, 1, 7, 6 Gaius libro secundo rerum cottidianarum sive aureorum: *Aliud sane est, si cuius ager totus inundatus fuerit: namque inundatio speciem fundi non mutat et ob id, cum recesserit aqua, palam est eiusdem esse, cuius et fuit* [Něco jiného je, jestliže by byl něčí pozemek zaplaven celý: zaplavení pozemku vodou totiž nemá vliv na druhové určení pozemku, které se tímto nemění, proto pokud by voda ustoupila, pak bude pozemek patřit tomu, koho byl dříve].

¹⁰⁷ Dig. 41, 1, 7, 4 Gaius libro secundo rerum cottidianarum sive aureorum: *Quod si uno latere perruperit flumen et alia parte novo rivo fluere coeperit, deinde infra novus iste rivus in veterem se converterit, ager, qui a duobus rivis comprehensus in formam insulae redactus est, eius est scilicet, cuius et fuit* [Jestliže se koryto řeky roztrhne a vznikne nově, ve kterém začne proudit voda, odkud se následně vrátí do původního kanálu, pozemek, který má následkem obklopení oběma koryty podobu ostrova, patří tomu, koho byl původně].

¹⁰⁸ Dig. 41, 1, 7, 1 Gaius libro secundo rerum cottidianarum sive aureorum: *Praeterea quod per alluvionem agro nostro flumen adicit, iure gentium nobis acquiritur. Per alluvionem autem id videtur adici, quod ita paulatim adicitur, ut intellegere non possimus, quantum quoquo momento temporis adiciatur* [Ostatně to, co řeka naplaví k našemu pozemku, získáme z titulu práva národů. Zdá se, že skrze naplavení je získáno to, co přibýlo pozemnáha, proto tento jev nemůžeme chápat podle množství, které v určité době přibýlo].

¹⁰⁹ Dig. 41, 1, 12 Callistratus libro secundo institutionum: *Lacus et stagna licet interdum crescant, interdum exarescant, suos tamen terminos retinent ideoque in his ius alluvionis non agnoscitur* [Jezera a rybníky se mohou někdy zvětšit, někdy vyschnout, svoje hranice si nicméně zachovávají, právo naplavení zde proto není přiznáno].

se muselo jednat o pozemky s přirozeně vymezenými hranicemi (*agri arcifinii*). Pozemky s úředně vymezenými mezemi (*agri limitati*) byly z akcese vyloučeny, vlastnické právo k nim, resp. k naplavené zemině, se proto nabývalo okupací.¹¹⁰

Závažnější případ přírůstku v rámci vodních toků představovala strž (*avulsio*). Ta byla ve srovnání s naplaveninou definována jako kus půdy (*aliquis pars*), která se odtrhla od břehu jednoho pozemku a následně se připojila k pobřeží pozemku jiného vlastníka. Vzhledem k tomu, že obvykle šlo o pouhým okem rozeznatelný kus půdy, u nějž bylo teoreticky možné určit, komu patří, měl původní vlastník strže právo požadovat její vydání, a to až do doby, než se zemina definitivně spojila s pobřežím. K tomu docházelo až v momentě, kdy se obě části půdy spojily kořeny stromu (*coalatio*).¹¹¹

2.1.3 Spojení věci movité s věcí nemovitou

Spojení věci movité s věcí nemovitou zastupují případy zřízení stavby nebo jiného objektu (*inaedificatio*), osetí půdy semeny (*satio*) nebo osázení rostlinami (*implantatio*). Pro ně ve smyslu zásady *superficies solo cedit* obecně platilo, že všechno, co bylo na určitém pozemku vystavěno nebo z půdy vzešlo, se stávalo součástí tohoto pozemku (Gai. Inst. 2, 73). Vlastnické právo ke stavbě a semenům se nabývalo již okamžikem faktického spojení movité věci s pozemkem (zapuštěním kůlů do země, zahrabáním semen do hlíny). Výjimku představovalo pouze osázení země rostlinami. Moment rozhodný pro nabytí vlastnického práva v tomto případě nastával teprve dosažením úplného spojení (*coalatio*), tedy tehdy až rostlina (potažmo keř nebo strom) zapustila do půdy kořeny.

¹¹⁰ Dig. 41, 1, 16 Florentinus libro sexto institutionum: *In agris limitatis ius alluvionis locum non habere constat* [Na pozemcích, jejichž hranice jsou úředně vymezeny, nemá právo naplavení místo].

¹¹¹ Dig. 41, 1, 7, 2 Gaius libro secundo rerum cottidianarum sive aureorum: *Quod si vis fluminis partem aliquam ex tuo praedio detraxerit et meo praedio attulerit, palam est eam tuam permanere. Plane si longiore tempore fundo meo haeserit arboresque, quas secum traxerit, in meum fundum radices egerint, ex eo tempore videtur meo fundo adquisita esse* [Jestliže silou řeky bude z tvého pozemku oddělena nějaká část a ta bude k mému pozemku následně připojena, není pochybu o tom, že patří tobě. Ovšem jestliže můj pozemek bude s tvým po delší době spojen s kořenem stromu, který byl odtržen současně, v ten okamžik bude odtržená část pozemku považována za mou].

Inaedificatio představuje zřízení stavby na cizím pozemku. V praxi sem kromě staveb v užším slova smyslu (tj. budov) patřily také ploty zapuštěné do země a hradby, tedy obecně vše, co bylo pevně spojeno se zemí a mělo trvalý charakter (proto např. kůly, které byly za určitým účelem dočasně zabodnuty do hlíny, se nestávaly součástí pozemku a vlastnické právo jejich majitele zůstalo nezměněno).

Stavba trvalého charakteru připadla vždy vlastníkoví pozemku, bez ohledu na to, zda s výstavbou souhlasil. Žádnou roli v tomto ohledu nehrál ani fakt, jestli byl k výstavbě použit vlastní, nebo cizí materiál.¹¹² Tyto aspekty nabývaly na významu teprve v momentě, kdy se řešila otázka vzájemného vyrovnání mezi vlastníkem pozemku, vlastníkem použitého materiálu a stavebníkem, tedy tím, kdo stavbu fakticky zřídil.

Přestože se římstí právníci shodují na tom, že se stavba trvalého charakteru stávala součástí pozemku vždy, ohledně vlastnictví stavebního materiálu použitého k výstavbě nepanovalo jednotné stanovisko. Na to ostatně upozorňuje v jednom ze svých fragmentů Gaius, který zmiňuje případ, který v praxi mohl reálně nastat. Ten se týkal situace, kdy vlastník pozemku, na kterém stavba stála, pozemek po určité době prodal třetí osobě, a ta ji následně nechala zbourat. V ten moment totiž vyvstala otázka, zda by v takovém případě uspěl nabyvatel s námitkou vydržení, pokud by vlastník materiálu požadoval

¹¹² Dig. 41, 1, 7, 10 Gaius libro secundo rerum cottidianarum sive aureorum: *Cum in suo loco aliquis aliena materia aedificaverit, ipse dominus intellegitur aedificii, quia omne quod inaedificatur solo cedit. Nec tamen ideo is qui materiae dominus fuit desiit eius dominus esse: sed tantisper neque vindicare eam potest neque ad exhibendum de ea agere propter legem duodecim tabularum, qua cavetur, ne quis tignum alienum aedibus suis iunctum eximere cogatur, sed duplum pro eo praestet. Appellatione autem tigni omnes materiae significantur, ex quibus aedificia fiunt. ergo si aliqua ex causa dirutum sit aedificium, poterit materiae dominus nunc eam vindicare et ad exhibendum agere* [Jestliže někdo z cizího materiálu postaví stavbu, pak tato osoba bude sama považována za vlastníka stavby, protože vše, co je takto vystavěno, ustupuje půdě. Proto ten, kdo byl vlastníkem materiálu jím být přestane, ale zatím nebude moci použítý materiál požadovat zpět, ani jej vymáhat žalobou ve smyslu Zákona dvanácti desek, který stanoví, že nikdo nesmí být nucen odstranit cizí stavební materiál, který použil na svoji stavbu, ale dvakrát za to zaplatí na základě žaloby, která se jmenuje *de tigno iuncto* (termín *tignum* zahrnuje všechnen materiál). To je tak stanoveno proto, aby nebylo nutné stavby strhávat. Ale jestliže je z nějakého důvodu stavba zbourána, vlastník materiálu bude moci materiál požadovat zpět nebo jeho vydání žádat prostřednictvím žaloby, pokud ovšem za něj již nedostal dvakrát zaplacení].

jeho vydání.¹¹³ Podle Gaia takové řešení bylo možné pouze tehdy, jestliže stavebník, kterému materiál patřil, nezřídil stavbu na cizím pozemku ve zlém víře. Pokud totiž věděl, že staví na cizím, pozbýval v tom okamžiku vlastnické právo k materiálu, který do stavby vložil.¹¹⁴

Zásada, podle které povrch ustupuje půdě, hrála podstatnou roli také v méně finančně nákladných situacích, a to tehdy, kdy byl pozemek osázen cizími rostlinami nebo oset cizími semeny. Obdobně jako v případě stavby na cizím pozemku platilo, že se semena i rostliny staly součástí půdy a vlastníkem toho, co přibýlo, byl považován právě vlastník tohoto pozemku.¹¹⁵ Zatímco *satio* způsobilo ztrátu vlastnického práva k semenům již samotným osetím půdy semeny, tedy *ipso facto, per implantationem* docházelo k přechodu vlastnictví k rostlinám teprve ve chvíli, kdy rostlina, ať už to byl strom nebo keř, prokazatelně zapustila do půdy kořeny. Římané pamatovali také na situace, kdy

¹¹³ Dig. 41, 1, 7, 11 Gaius libro secundo rerum cottidianarum sive aureorum: *Illud recte quaeritur, an, si in aedificium vendiderit is qui aedificaverit et ab emptore longo tempore captum postea dirutum sit, adhuc dominus materiae vindicationem eius habeat. Causa dubitationis est, an eo ipso, quo universitas aedificii longo tempore capta est, singulae quoque res, ex quibus constabat, captae essent: quod non placuit* [Je správné se ptát, zda v případě, že stavba bude prodána, má ten, kdo ji postavil, právo i po uplynutí delší doby žádat po kupujícím vydání materiálu, pokud byla stavba zbořena. Důvodem pochybností totiž je, zda ten, kdo dlouhou dobu držel stavbu, drží také jednotlivé věci (stavební materiál), ze kterých byla stavba postavena. S tím nesouhlasím].

¹¹⁴ Dig. 41, 1, 7, 12 Gaius libro secundo rerum cottidianarum sive aureorum: *Ex diverso si quis in alieno solo sua materia aedificaverit, illius fit aedificium, cuius et solum est et, si scit alienum solum esse, sua voluntate amisisse proprietatem materiae intellegitur: itaque neque diruto quidem aedificio vindicatio eius materiae competit. Certe si dominus soli petat aedificium nec solvat pretium materiae et mercedes fabrorum, poterit per exceptionem doli mali repelli, utique si nescit qui aedificavit alienum esse solum et tamquam in suo bona fide aedificavit: nam si scit, culpa ei obici potest, quod temere aedificavit in eo solo, quod intellegeret alienum* [Oproti tomu, jestliže si někdo na cizím pozemku postaví ze svého materiálu stavbu, pak tato stavba bude patřit tomu, komu patří pozemek, avšak pokud věděl, že pozemek je někoho jiného, platí, že ztrácí vlastnictví stavebního materiálu na základě své vůle: a proto ani v případě, že bude stavba zbořena, nemůže žádat vydání materiálu. Jisté je, že pokud vlastník pozemku žádal, aby stavba byla postavena, aniž by zaplatil materiál a mzdy dělníků, pak stavebník proti němu může uplatnit námitku, že jednal ve zlém úmyslu, a to obzvláště tehdy, pokud byl on sám v dobrém víře].

¹¹⁵ Inst. 2, 1, 32: *Qua ratione autem plantae quae terra coalescunt solo cedunt, eadem ratione frumenta quoque, quae sata sunt, solo cedere intelleguntur. ceterum sicut is qui in alieno solo aedificaverit si ab eo dominus petat aedificium, defendi potest per exceptionem doli mali, secundum ea quae diximus: ita eiusdem exceptionis auxilio tutus esse potest is qui alienum fundum sua impensa bona fide conseruit* [Ze stejného důvodu, jako rostliny, které se spojily se zemí, a ustupují půdě, tak z téhož důvodu ustupují půdě také semena, která jsou v ní zaseta. Stejně tak je jisté to, že jestliže někdo stavěl na cizím pozemku na žádost jeho vlastníka, může se bránit námitkou podvodu. A na základě toho říkáme, že tuto námitku může použít ten, kdo v dobré víře zasel svoje drahá semena do cizí půdy].

byla rostlina zasazena na hranici dvou nebo více pozemků. Řešení přinášejí *Digesta* na příkladu stromu, jehož kořeny viditelně zasahovaly do půdy sousedního pozemku. V takovém případě platilo pravidlo, podle kterého měl strom (nebo jiná rostlina) připadnout do spoluvlastnictví vlastníků pozemků, jež byly prorosteny jeho kořeny.¹¹⁶

Uvedená pravidla se vztahovala toliko na plodonosnou věc (rostlinu), nikoliv na separované plody, které se oddělením (utržením, odpadnutím a vržením v případě zvířat) stávaly samostatnou movitou věcí.¹¹⁷ Z tohoto důvodu se vlastnické právo k plodům, které již nebyly součástí plodonosné věci, nenabývalo akcesí, nýbrž separací (*separatio*) nebo percepcí (*perceptio*), a to podle toho, kdo byl v této souvislosti v postavení oprávněného subjektu. Pouhým oddělením plodů z olivovníku nabýval vlastnické právo k olivám vlastník pozemku, na kterém strom (keř) rostl, případně držitel, který příslušný pozemek nabyl v dobré víře. Z klasického období máme k dispozici fragment právníka Paula, který zastával názor, že držitel v dobré víře (*possessor bonae fidei*) má stejné postavení jako vlastník (*dominus*). Tato skutečnost opravňovala dobromyslného držitele nabývat všechny plody, jež plodonosná věc, kterou držel, vydala, bez ohledu na to, zda již plody sklídl.¹¹⁸

¹¹⁶ Dig. 41, 1, 7, 13 Gaius libro secundo rerum cottidianarum sive aureorum: *Si alienam plantam in meo solo posuero, mea erit: ex diverso si meam plantam in alieno solo posuero, illius erit: si modo utroque casu radices egerit: antequam enim radices ageret, illius permanet, cuius et fuit. His conveniens est, quod, si vicini arborem ita terra presserim, ut in meum fundum radices egerit, meam effici arborem: rationem enim non permittere, ut alterius arbor intellegatur, quam cuius fundo radices egisset. Et ideo prope confinium arbor posita, si etiam in vicinum fundum radices egerit, communis est* [Jestliže zasadím cizí rostlinu na svém pozemku, bude patřit mně. A opačně, pokud zasadím svoji rostlinu na cizím pozemku, bude patřit vlastníkoví tohoto pozemku. Avšak až v okamžiku, kdy rostlina zapustila do země kořeny. Do té doby platí, že zůstává ve vlastnictví toho, čí byla doposud. S tím souvisí také to, jestliže do své půdy zasadím sousedův strom, jehož kořeny prorostou do mého pozemku, platí, že strom bude patřit mně. Není totiž rozumné, aby strom byl považován za majetek někoho jiného než toho, v jehož půdě strom zakořenil. A v případě, že strom stojí na hranici pozemků, pak platí, že pokud zapustil kořeny také do sousedova pozemku, je považován za společný].

¹¹⁷ Dig. 41, 1, 6 Gaius libro secundo rerum cottidianarum sive aureorum: *Item quae ex animalibus dominio nostro eodem iure subiectis nata sunt* [Stejně tak patří vlastníkoví zvířete mláďata, která samice vrhla].

¹¹⁸ Dig. 41, 1, 48 Paulus libro septimo ad Plautium: *Bonae fidei emptor non dubie percipiendo fructus etiam ex aliena re suos interim facit non tantum eos, qui diligentia et opera eius pervenerunt, sed omnes, quia quod ad fructus attinet, loco domini paene est. Denique etiam priusquam percipiat, statim ubi a solo separati sunt, bonae fidei emptoris fiunt* [Není pochyb o tom, že dobromyslnému kupujícímu náleží plody z cizí věci, a nejen ty, které obdržel za péči a vynaloženou práci, ale veškeré plody, protože co se plodů týče, má stejné postavení jako vlastník].

Právní režim k plodům v případě, že se po uplynutí určité doby objevil pravý vlastník věci, který přirozeně žádal její vydání, pak připomínají přímo *Institute*. Justinian v této souvislosti stanovil, že držitel, který věc nabyt s vědomím, že protistrana není jejím skutečným vlastníkem, byl povinen vydat pozemek se všemi plody. Jestliže se ukázalo, že část plodů již spotřeboval, byl povinen je nahradit.¹¹⁹ Právo těžit plody měl také poživatel (*usufructuarius*). Zatímco však vlastník věci nebo její dobromyslný držitel nabývali plody okamžikem separace, v případě, že k pozemku bylo zřízeno poživací právo (*ususfructus*), poživateli náležely pouze plody sklizené.¹²⁰

2.2 *Ius commune* a proměny akcese ve středověku a novověku

Byť byl základní právní rámec jednotlivých případů nabytí vlastnického práva přírůstkem vymezen již v klasickém římském právu, tato problematika, stejně jako další instituty soukromého práva, se výrazněji rozvíjela v dílech středověké a novověké právní vědy (*ius commune*).¹²¹ Genezi akcese pak přinejmenším v teoretické rovině nejlépe ilustrují práce vybraných představitelů evropských historickoprávních škol – italské školy glosátorů, francouzské školy elegantní jurisprudence, německé přirozenoprávní školy a školy pandektního práva

¹¹⁹ Inst. 2, 1, 35: *Si quis a non domino, quem dominum esse crederet, bona fide fundum emerit vel ex donatione aliave qua iusta causa aequae bona fide acceperit: naturali ratione placuit, fructus quos percepit eius esse pro cultura et cura. et ideo si postea dominus supervenerit et fundum vindicet, de fructibus ab eo consumptis agere non potest. ei vero qui sciens alienum fundum possederit non idem concessum est. itaque cum fundo etiam fructus, licet consumpti sint, cogitur restituere* [Jestliže někdo od nevlastníka, kterého za vlastníka považoval, v dobré víře koupí pozemek nebo jej dobromyslně získá z titulu darování nebo na základě jiného právního důvodu, pak platí, že plody, které posbíral, patří jemu jako náhrada za obdělávání pozemku a vynaložené náklady. A pokud by se vlastník později objevil a pozemek by vindikoval, nemůže držitele žalovat o plody, které již spotřeboval. To neplatí, jestliže se ukáže, že věděl, že drží cizí pozemek. V takovém případě by musely být spolu s pozemkem vráceny také spotřebované plody].

¹²⁰ Dig. 7, 1, 59, 1 Paulus libro tertio sententiarum: *Quidquid in fundo nascitur vel quidquid inde percipitur, ad fructuarium pertinet* [Cokoliv z půdy vzejde a je následně sklizené, náleží usufruktáři].

¹²¹ Snad jen pro úplnost doplníme, že pojem *ius commune* představuje typický polysém, jehož význam lze vykládat různě. Jednotlivé významové roviny se ovšem do jisté míry prolínají, neboť mají společný základ. Vedle učených práv (římského a kanonického) se takto označuje také právo obecné, společné všem národům (tj. pozdější ekvivalent k původem římskému *iuri genti*). K tomu podrobněji viz např. PENNINGTON, K. Ancient, Medieval, and Early Modern Concepts of the *Ius commune*. *Clio@Themis* [online]. [cit. 12. 12. 2024]. Dostupné z: <http://journals.openedition.org/cliothemis/5172>

(*usus modernus pandectarum*). Konkrétně jsou to především spisy Placentina, Françoise Connana, Samuela Pufendorfa a Johanna Heinricha Bergera, které výrazně přispěly k novodobému pojetí přírůstku a jeho kategorizaci.¹²²

Výklad se proto dále zaměří především na jejich díla, jež reprezentují základní názorové teze na vlastní podstatu akcese a její dělení.

2.2.1 Placentinus, zakladatel středověké nauky o akcesi¹²³

Placentinus († 1162) patřil k tzv. třetí generaci právníků proslulé boloňské školy glosátorů, založené v 80. letech 11. století italským juristou Irneriem. Byl stoupencem liberálního proudu, nelpěl proto na jazykovém a systematickém výkladu pramenů a v rámci jejich interpretace hledal nejspravedlivější řešení. Důraz na *aequitatem* se pak přirozeně promítá do Placentinova rozsáhlého díla, které později ovlivnilo zejména Azona a Accursia.¹²⁴

Středem Placentinova vědeckého zájmu se staly především justiniánské *Institute* a *Codex*. V této souvislosti zaujme především Placentinův rozsáhlý výklad k titulu *De rerum divisione* (Inst. 2, 1), ve spise *Summa Institutionum*. V něm Placentinus, na rozdíl od svých předchůdců, vymezil základní roviny nabytí vlastnictví.¹²⁵

Placentinus v této souvislosti tvrdí, že věci lze do vlastnictví nabýt buďto z titulu práva civilního (*ius civile*), nebo z titulu práva národů (*ius gentium*). Akcesi, obdobně jako okupaci, tradici a směnu, pro svou neformálnost označuje za takový způsob nabytí vlastnictví, který umožňuje *ius gentium*, a to na rozdíl od vydržení a dědění, jež náleží do působnosti *iuris civilis*.

¹²² Zevrubně k tomu ÁLVAREZ-SALAMANCA, 2007, op. cit.

¹²³ Výklad v tomto oddílu představuje výrazně rozšířenou verzi textu, který autorka publikovala již dříve. Viz HORÁK, O. a kol. *Absolutní majetková práva z historicko-srovnávací perspektivy: vybrané otázky*. 2. vyd. Praha: Leges, 2021, s. 43–44.

¹²⁴ ČERNÝ, 2014, op. cit., s. 38–39. K profesním osudům a Placentinovu vědeckému dílu pak podrobněji viz LANGE, 1997, op. cit., s. 207–214.

¹²⁵ Srov. FEENSTRA, R. *Histoire du droit savant (13e – 18e siècle). Doctrines et vulgarisation par incunables*. New York: Routledge, 2015, s. ii.

Nabytí vlastnictví z titulu přirozeného práva výslovně vylučuje se zdůvodněním, že předmětem *iuris naturalis* jsou věci, které patří všem.¹²⁶

Placentinus tak zřejmě patřil k prvním glosátorům, kteří akcesi (*accessio*) formálně označili za jeden ze způsobů nabytí vlastnictví (*acquisitio per accessionem*) a pokusili se ji kategorizovat.¹²⁷ Podle jeho *Summy* totiž existují dva hlavní způsoby, jak k nabytí vlastnictví akcesí může reálně dojít. Buď to se tak děje *per discretam* nebo *per continuam*. Do první kategorie, která se dále dělí do dvou skupin (*ad rem a ad personam*), náleží narozené mládě (*foetus*) a dítě otrokyně (*partus ex ancillis*), dále ostrov, který povstal v moři (*insula in mare nata*), zpracování (*specificatio*) a ostrov přirozeně vytvořený v řece (*insula in flumine nata*). Druhá kategorie pak sestává ze svaření (*ferruminatio*), pomalování plátna (*tabula picta*), naplaveniny (*alluvio*) a strže (*avulsio*).¹²⁸

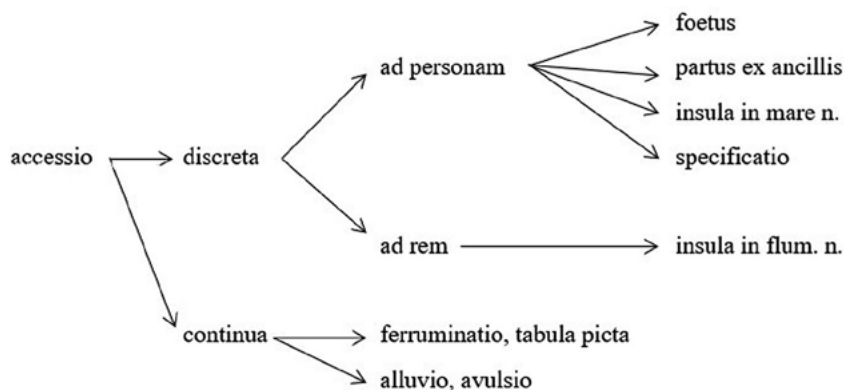
¹²⁶ Tradičně jde o vzduch, tekoucí vodu, moře a jeho pobřeží, dále o řeky a přístavy. Srov. Inst. 2, 1, 1–5. K tomu dále srov. Placentinův výklad *In Summam Institutionum Sive Elementorum D. Iustiniani, Liber secundus, Titulus I, De rerum divisione: Acquiruntur omnia rerum dominia non iure naturali (quo omnia sunt communia), sed iure civili et gentium. Iure civili multis modis, usucapione, arrogatione, monachatione, testamento, successione, bonorum possessione. Iure gentium quaeruntur rerum dominia duobus modis, sed eorum quae antea fuerunt alterius, per apprehensionem et accessionem* [Všechny věci jsou nabývány nikoliv z titulu přirozeného práva (takové věci jsou totiž všem společné), ale z titulu práva civilního a práva národů. Z titulu práva civilního lze vlastnictví nabýt vícero způsoby: vydržením, adrogací, vstoupením do církve, z testamentu, ze zákonné dědické sukcese a na základě držby. Z titulu práva národů se věci do vlastnictví nabývají dvěma způsoby, a to chopením se věci nebo **přírůstkem**]. PLACENTINUS. *In Summam Institutionum Sive Elementorum D. Iustiniani*. Moguntiae, 1537, s. 19.

¹²⁷ Podrobněji MADERO, M. *Tabula Picta. Painting and Writing in Medieval Law*, op. cit., s. 28–31; ÁLVAREZ-SALAMANCA, 2007, op. cit., s. 66–70.

¹²⁸ Srov. ... *nunc videamus quomodo per accessionem acquiratur. Acquiritur autem duobus modis per discretam scilicet accessionem et per continuam. Per discretam alias de re ad personam alias de re ad rem. De re ad personas puta ubi ex animalibus nostris foetus vel ex ancillis nostris partus nascitur. Idem in infula quae in mari nascitur. Idem in specificatione per operam cuius natura qualis sit inferiora declarabunt. De re ad rem discreta fit accessio ut si insula nascatur in flumine, nata enim in medio praeter omnem occupationem sit utrorumque possidentium. [...] Acquiritur per accessionem continuam, ut si flumen in fundum tuum de alieno crustam intulerit ita tamen si iam unitatem cum tuo fecerit quod ex eo apparebit, si arbores quas traxerat ibi iam radices egerint. [...] Idem in eo quod est ferruminatum idem in tabula depicta [...] nyní se podíváme, jak se [věc] nabývá přírůstkem. [Věc] lze nabýt dvěma způsoby, a to *per discretam* nebo *per continuam*. V prvním případě se tak děje *ad personam* nebo *ad rem*. O přírůstku *ad personam* lze uvažovat v případě, že se našemu zvířeti narodí mládě nebo naše otrokyně porodí dítě. Také tehdy, když se v moři vytvoří ostrov. Dále zpracováním, které vede ke změně podstaty věci. K přírůstku *ad rem* pak dochází v případě, že ostrov povstane v řece, neboť pokud se vytvoří uprostřed, měl by náležet těm, kdo drží oba protilehlé břehy. [...] Přírůstkem *per continuam* se [věc] nabývá tehdy, jestliže řeka na tvůj pozemek naplaví cizí zeminu a ta se buď okamžitě spojí s tvou, nebo teprve proroste kořeny stromu. [...] Stejně tak jde o svaření a pomalování plátna]. PLACENTINUS, op. cit., s. 21.*

Podle romanistiky Marty Madero vystihují obě jmenované kategorie akcese, *accessio discreta* a *accessio continua*, skutečnost, zda z věci hlavní povstala věc nová, ať přirozeným způsobem (vrhnuté mládě, narozené dítě otrokyně, ostrov), nebo lidskou činností (výrobek), anebo se toliko zvětšil objem stávající věci (přivařením kovové součástky, spojením barvy s plátnem, nánosem pudy apod.).¹²⁹ K tomu pro přehlednost srov. schéma níže.

Schéma č. 1: Kategorizace akcese podle Placentinovy *Summae Institutionum*

Je evidentní, že právě v díle Placentina lze spatřit původ širšího pojetí akcese, známé z novodobých soukromoprávních kodifikací. Zpracování (*specificatio*) totiž považuje za jeden z případů akcese (*accessio discreta ad personam*), byť je podstata obou nabývacích způsobů odlišná. Při zpracování totiž na rozdíl od akcese dochází k přetvoření původní látky nebo více látek tak, že nevratně vznikne zcela nová věc, zatímco *accessio* představuje spojení dvou či více věcí s tím, že jedna ustupuje druhé a stává se její součástí. Tohoto rozdílu si je Placentinus zjevně vědom, protože sám zpracování definuje jako případ, kdy někdo z cizího materiálu a svým jménem zhotoví novou věc, kterou nebude možné obrátit v původní stav.¹³⁰ Přestože se Placentinovo širší pojetí akcese v dobové i pozdější legistické literatuře prosadilo, objevují

¹²⁹ MADERO, M. *Tabula Picta. Painting and Writing in Medieval Law*, op. cit., s. 28–29.

¹³⁰ Srov. [*Specificatio*] *id est, si quis ex materia aliena et nomine suo, et si facta species non possit redigi ad primam materiam* [Zpracování] je to, že někdo z cizího materiálu a svým jménem vyrobí novou věc, kterou nelze navrátit do původního stavu]. PLACENTINUS. *In Summam Institutionum Sive Elementorum D. Iustiniani*, op. cit., s. 21. K tomu srov. Inst. 2, 1, 25.

se i opačné názory. Mezi kritiky této teze patří zejména Placentinův nástupce Azo († 1230), který zpracování, s ohledem na jeho povahu, považuje za samostatný nabývací způsob a od akcese jej striktně odděluje.¹³¹

2.2.2 François Connan na cestě k novodobé kategorizaci akcese

K prvním pokusům o novodobou kategorizaci akcese dochází až v 1. polovině 16. století. Tuto zásluhu lze připsat především Françoisi Connanovi († 1591), francouzskému právníkovi školy elegantní jurisprudence (*mos gallicus*). Ten ve svém díle *Commentaria iuris civilis* tvrdí, že akcese je dvojího druhu: přirozená (*accessio naturalis*) a způsobená lidskou činností a pílí (*accessio hominis opera et artificio fit*).¹³² Connan v této souvislosti výslovně rozlišuje mezi naplaveninou (*alluvio*), která je dílem přírody, a dalšími, v definici nespecifikovanými případy, které jsou dílem člověka.¹³³

Přestože Connan v předestřené definici zmiňuje toliko naplaveninu, z výkladu v předešlé kapitole jeho spisu vyplývá (Cap. V. *De acquisitione, quae fit per alluvionem*), že v rámci kategorie přirozeného přírůstku počítá také s dalšími tradičními případy akcese v prostředí vodních toků, jako je strž (*avulsio*), ostrov povstalý v řece (*insula in flumine nata*) a opuštěné řečiště (*alveus derelictus*).¹³⁴ Pokud jde o druhou kategorii přírůstku, kterou Connan spojuje s lidskou prací, lze si všimnout, že autor vychází ze širšího pojetí akcese a navazuje tak na středověkou nauku. Podle F. Connana do této kategorie patří jednak zpracování (*specificatio*),¹³⁵ které – zdá se – staví na první místo, za další pak smísení a slití (*commixtio, confusio*) a konečně pak případy *accessionis stricto sensu* – pomalování (*pictura*), popsání (*scriptura*), vetkání (*textura*), svaření (*ferruminatio*), sletování (*adplumbatio*) a zřízení stavby (*inaedificatio*).¹³⁶ K tomu srov. schéma níže.

¹³¹ MADERO, op. cit., s. 31.

¹³² DOSTALÍK, 2020, op. cit., s. 44–45.

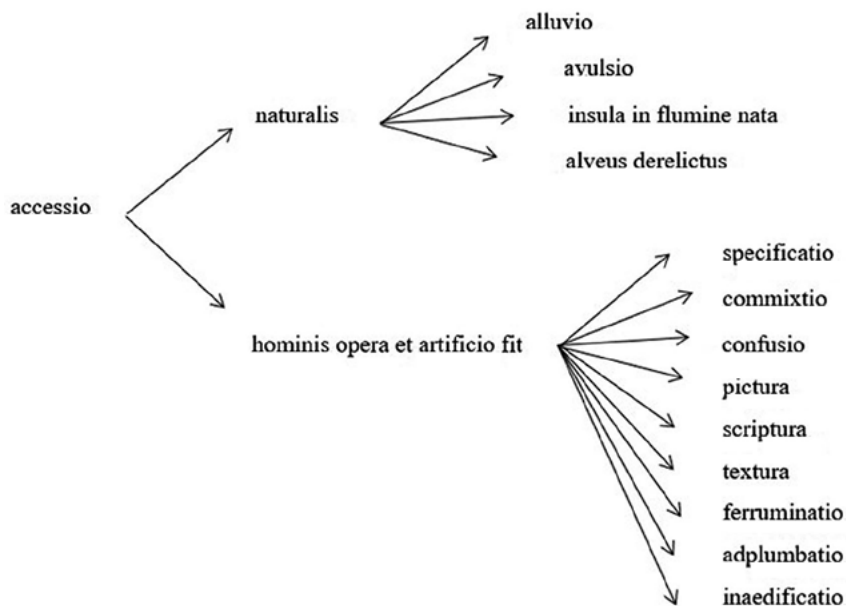
¹³³ Srov. Liber tertius. Cap. VI. Quomodo res accessione quaeratur: *Nec vero alluvione tantum, quia accessio est quedam naturalis, sed etiam ea quae hominis opera et artificio fit, quaeritur nobis dominium* [A není to jen naplavenina, která je přírůstkem přirozeným, ale také ty další [případy], které vznikají v důsledku lidské píce a práce]. Viz CONNAN, F. *Commentaria iuris civilis*. Basel: Nikolaus Episcopus, 1562, s. 243.

¹³⁴ Viz ibid., s. 237–243.

¹³⁵ K tomu z literatury podrobněji DOSTALÍK, 2020, op. cit., s. 46–47.

¹³⁶ CONNAN, op. cit., s. 243–251.

Schéma č. 2: Kategorizace akcese v díle Françoise Connana

Navzdory tomu, že Connanova kategorizace akcese začíná nést rysy té novodobé (tj. dělení přírůstku na přirozený, umělý a smíšený), nedá se říct, že by byla dobovou literaturou následována bezvýjimečně. Dokládá to práce Huga Donella († 1591), právníka, který je rovněž spojován s francouzskou školou elegantní jurisprudence.¹³⁷ Byť se jedná víceméně o formální modifikaci, nelze si nevšimnout, že Donellus ve svém díle *Commentariorum de jure civili* rozlišuje jednotlivé případy akcese dle toho, zda k přírůstku došlo **působením řeky** nebo vlivem lidské činnosti (*accessio vel a flumine, vel ab hominis facto*).¹³⁸ Na rozdíl od Connana tak v obojím případě klade důraz na konkrétní příčinu, která spojení způsobila – **voda** a člověk.

Zaměříme-li se se však na obě kategorie podrobně, lze si všimnout ještě jedné, tentokrát zásadní změny. Donellus totiž z nabytí vlastnického práva přírůstkem vypustil zpracování (*specificatio*). Toto řešení je vzhledem k odlišné

¹³⁷ K tomu v širších souvislostech viz ÁLVAREZ-SALAMANCA, 2007, op. cit., s. 74.

¹³⁸ DONELLUS, H. *Commentariorum de jure civili. Vol. Primus, Lib. quartus*. Florentiae: Ad Signum Clus, 1840, s. 863.

podstatě akcese samozřejmě správné,¹³⁹ udivuje však, že problematiku zpracování spojil s výkladem o přivlastnění (*occupatio*). Sám Donellus toto rozhodnutí vysvětluje takto: nová věc, která vznikne opracováním cizího materiálu až dosud nikomu nepatří.¹⁴⁰ To lze chápat tak, že výrobek pohltí materiál a vlastnické právo k němu tímto okamžikem zaniká. Výrobek se stává věcí ničí (*res nullius*) a nastává proto otázka, komu eventuálně připadne do vlastnictví. Přestože Donellus považuje specifikaci za zvláštní podkategorii okupace, neznamena to, že vlastnictví k výrobku nabude kdokoliv, kdo se ho zmocní.¹⁴¹ Ve zjevné návaznosti na řešení, jež je známo z justiniánských *Institucí*, Donellus zdůrazňuje, že vlastnické právo k výrobku může nabýt jedině ten, kdo jej zhotovil v dobré víře, nikoliv původní vlastník materiálu nebo jiná osoba.¹⁴²

2.2.3 *Incrementum naturale, artificiale et mixtum* v díle Samuela Pufendorfa

Kategorizace přírůstku na přirozený, umělý a smíšený má pravděpodobně původ až v díle Samuela Pufendorfa († 1694), hlavního představitele německé přirozenoprávní školy.¹⁴³ Jeho pojednání s názvem *Elementa iurisprudentiae universalis*, které je datováno do začátku 60. let 17. století, totiž v souvislosti se způsoby, jejichž prostřednictvím lze vlastnictví k věci nabýt, zmiňuje, že se tak může dít přírůstkem přirozeným, umělým nebo smíšeným (*incrementum naturale, artificiale et mixtum*).¹⁴⁴ V jiném spise pak Pufendorf vysvětluje,

¹³⁹ K tomu srov. Donellovu definici akcese: *Accessio, genus alterum earum rerum, quae potestate rei nostrae nobis acquiritur* [Akcese je dalším ze způsobů, jehož prostřednictvím získáváme něco navíc k věci, která nám patří]. DONELLUS, op. cit., s. 863.

¹⁴⁰ *Species ex aliena materia facta et ipsa ante nullius fuit* [Výrobek je zhotoven z cizí látky a jako takový předtím nikomu nepatří]. DONELLUS, op. cit., s. 730.

¹⁴¹ Srov. Inst. 2, 1, 12 a násled.

¹⁴² *Cum quis ex aliena materia speciem fecit suo nomine, et bona fide, si species ad pristinam materiam reverti non possit, et alieno solo non coheret: fit ejus, qui fecit, non ejus qui materiae dominus fuerat* [Když někdo z cizí látky a svým jménem zhotoví výrobek, a učiní tak v dobré víře, pak v případě, že výrobek nelze obrátit na původní materiál, připadne tomu, kdo jej zhotovil, nikoliv tomu, kdo byl vlastníkem materiálu]. DONELLUS, op. cit., s. 730.

Srov. Inst. 2, 1, 25: ... *si ea species ad materiam reduci possit, eum videri dominum esse qui materiae dominus fuerat; si non possit reduci, eum potius intellegi dominum qui fecerit* [... jestliže lze věc vrátit do původního stavu, bude jejím vlastníkem ten, komu patří materiál, pokud to však možné není, měl by být za vlastníka věci považován ten, kdo ji vyrobil].

¹⁴³ Z literatury k tomu podrobněji ÁLVAREZ-SALAMANCA, 2007, op. cit., s. 82–86.

¹⁴⁴ PUFENDORF, S. *Elementa iurisprudentiae universalis*. Jenae: Meyerus, 1669, s. 68–69.

že k nabytí vlastnictví akcesí dochází vlivem přírody, lidskou činností nebo částečným působením obou těchto faktorů.¹⁴⁵

Právě Pufendorfovo dílo můžeme v námi sledované rovině považovat za stěžejní, protože se v 18. století stalo inspirací pro hlavní představitele německé školy *usus modernus pandectarum*. Ti Pufendorfovu kategorizaci akcese rozpracovali do podoby, v jaké se následně objevila v bavorském občanském zákoníku *Codex Maximilianeus Bavaricus* z roku 1756 a krátce na to také v návrhu rakouského *Codicis Theresiani*.¹⁴⁶

2.2.4 *Usus modernus pandectarum*

Na Pufendorfovo pojetí akcese ve svém díle navázal Johann Heinrich Berger († 1732), německý právník hlásící se k doktríně pandektního práva (*usus modernus pandectarum*).¹⁴⁷ Ten ve svém díle *Oeconomia iuris ad usum hodiernum accomodati* uvádí, že existují tři druhy akcese, a to přirozená (*a. naturalis*), umělá (*a. artificialis*) a smíšená (*a. mixta*). Do kategorie přirozeného přírůstku řadí mláďata (*foetura*), naplaveninu (*alluvio*), strž (*coalitio*), ostrov povstálý v řece (*insula*) a opuštěné řečiště (*alveus destitutio*). Za umělý přírůstek považuje zpracování (*specificatio*), spojení věcí (*adjunctio*), zřízení stavby (*inaedificatio*) a popsání papíru (*scriptura*). Konečně třetí kategorie, přírůstek smíšený, jenž svou podstatou kombinuje dva předešlé způsoby, sestává z osetí (*satio*), osázení (*implantatio*) a sklizně, resp. sběru plodů osobou odlišnou od vlastníka (*perceptio fructuum*).¹⁴⁸

Směr *usus modernus pandectarum* byl znám svou praktičností a snahou, aby jeho nauka reflektovala aktuální potřeby společnosti.¹⁴⁹ Tato skutečnost se pak

¹⁴⁵ Srov. ... enim citra factum hominis ex sola natura istarum rerum proveniunt; quaedam facto et industria hominum solidum, aut ex parte procurantur [Neboť [tento jev] vychází z lidské činnosti nebo ze samotné přírody; v některých případech je to pouze lidská činnost a práce, [která takto působí], jindy má vliv jen částečně]. Viz PUFENDORF, S. *De iure naturae et gentium*. Francofurti et Lipsiae: Ex officina Knochiana, 1759, s. 113.

¹⁴⁶ Obě schémata viz v podkapitole 3.1 Kategorizace přírůstku.

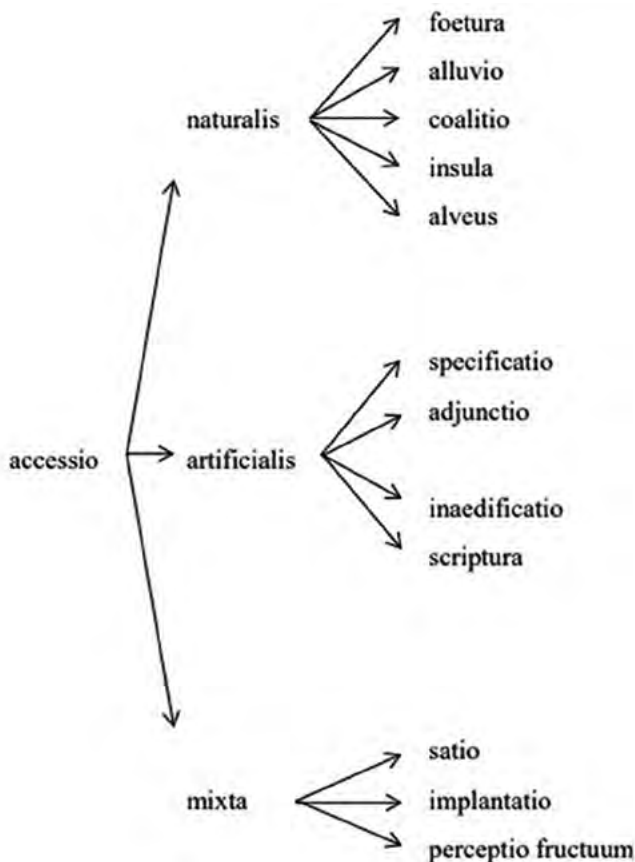
¹⁴⁷ V širším kontextu k tomu viz ÁLVAREZ-SALAMANCA, 2007, op. cit., s. 89–93.

¹⁴⁸ [Accessio] haec triplex est: vel naturalis, vel artificialis, vel denique mixta. Naturalis fit (1) foetura; (2) alluvione; (3) coalitione; (4) insulae productione; (5) alvei destitutione [...]. Accessio artificialis fit (1) specificatione; (2) adiunctione; (3) inaedificatione; (4) scriptura [...]. Superest Accessio mixta, partim naturalis, partim artificialis, cuius species sunt: (1) satio; [...] (2) implantatio; [...] (3) perceptio fructuum. Viz BERGER, J. H. *Oeconomia iuris ad usum hodiernum accomodati*. Lipsiae: Sumtibus Heredum Frid. Lanckisii, 1734, s. 236–241.

¹⁴⁹ K praktickému zaměření *usu modernus pandectarum* a jeho osobnostem viz např. HAFERKAMPF, H. P., REPGEN, T. (eds.). *Usus Modernus Pandectarum. Romisches Recht, Deutsches Recht Und Naturrecht in Der Fruhen Neuzeit. Klaus Luig Zum 70. Geburtstag*. Köln: Böhlau, 2007.

odráží v některých věcných odchylkách od tradičního pojetí akcese v klasickém, resp. justiniánském římském právu. Berger sice souhlasí se zásadou *tabula picturae cedit*, která se prosadila za Justiniána (Inst. 2, 1, 34), její aplikaci nicméně vztahuje také na případy popsání cizího papíru (*charta scripturae cedit*).¹⁵⁰ Praktické pohnutky pak vedou Bergera mimo jiné k otázce, zda v případě oplodnění samice má vlastník samce právo na odměnu.¹⁵¹

Schéma č. 3: Kategorizace akcese v díle J. H. Bergera

¹⁵⁰ BERGER, op. cit., s. 240. K tomu srov. Dig. 41, 1, 9, 1.

¹⁵¹ BERGER, op. cit., s. 236.

3 PŘÍRŮSTEK V *CODICE THERESIANO*

Záměr pořídit první kodifikaci soukromého práva pro dědičné země rakouské monarchie v podstatě navázal na dosavadní dílčí pokusy o sjednocení právní úpravy vybraných otázek práva osob a dědičného práva, které byly realizovány postupně během druhé poloviny 17. století a v první polovině století následujícího.¹⁵² Tyto předpisy totiž měly omezenou územní působnost a nevztahovaly se například na Čechy a Moravu. Návrh unifikovat soukromé právo s platností pro všechny dědičné země schválil začátkem roku 1753 Nejvyšší soudní úřad se sídlem ve Vídni.¹⁵³ Zamýšlená kodifikace dostala pracovní název *Codex Theresianus*, který se navzdory jejímu nepřijetí ustálil v pramenech i v literatuře.

Obsah kodifikace měl vycházet z dosavadních právních úprav dotčených dědičných zemí. Kompilační komise, sestávající ze zástupců jednotlivých regionů, proto byla postavena před nelehký úkol vybrat ze stávajících národních práv to, co se pro účely unifikované právní úpravy jevílo jako „nejpřirozenější a nejspravedlnější“.¹⁵⁴ Zvláštní pozornost byla věnována otázce platnosti obecného římského práva, o jehož roli se mezi členy kompilační komise vedly dlouhé diskuse. Vzhledem k tomu, že valná většina dědičných zemí římskému právu nepřiznávala obecnou platnost, muselo být nalezeno kompromisní

¹⁵² K nejznámějším předpisům patří *Tractatus de iuribus incorporalibus* z roku 1679, který sjednotil pravidla týkající se právního postavení poddaných. Z literatury k tomu podrobněji PALME, R. Der „Tractatus de iuribus incorporalibus“ von 1679 als Vorläufer des österreichischen Grundbuchrechtes. In: OGRIS, W., RECHBERGER, W. (eds.). *Gedächtnisschrift Herbert Hofmeister*. Wien: Verlag Manz, 1996, s. 535–548.

¹⁵³ Pojem „dědičné země“ je poměrně problematický. Obecně vzato zahrnuje území historických českých zemí, Dolních, Horních, Vnitřních a Předních Rakous. Viz NESCHWARA, 2012, op. cit., s. 195–197. K působnosti Nejvyššího soudního úřadu podrobněji NESCHWARA, Ch. Die Oberste Justizstelle in Wien (1749–1848). *Beiträge zur Rechtsgeschichte Österreichs*. 2016, č. 2, s. 256–268.

¹⁵⁴ K právním zdrojům *Thesiany* obecně: NESCHWARA, 2012, op. cit., s. 199–209. Ze starší literatury srov. HARRASOWSKY, 1868, op. cit., s. 36 a násl.

řešení. Zásady římského práva měly plnit subsidiární funkci a sloužit toliko pro účely vyplnění případných mezer v zákoně.¹⁵⁵

Ačkoliv se římské právo mělo v případě schválení návrhu *Codicis Theresiani* používat pouze podpůrně, během samotných kodifikačních příprav sehrálo zásadní roli. Vzhledem k výslednému, spíše učebnicovému a v řadě případů kazuistickému rázu *Theresiani* je zřejmé, že mezi inspiračními zdroji nechyběly prameny klasického a zejména justiniánského římského práva (*Digesta* a zejména pak *Institute*), interpretované literaturou dobových historickoprávních škol (*ius commune*).¹⁵⁶ Tuto skutečnost lze dožít zejména v rovině právní úpravy nabytí vlastnického práva přírůstkem (akcesí). Ta je totiž natolik specifická a v *Theresiané* navíc velmi podrobně rozpracovaná, že výraznější inspiraci v jednotlivých národních právech nelze v tomto ohledu prakticky vůbec předpokládat.¹⁵⁷

¹⁵⁵ Příkladem jsou české země, kde římské právo nikdy neplnilo normativní funkci, byť je nesporné, že řadu domácích právních památek ve větší či menší míře ovlivnilo. Za zmínku ostatně stojí obě stěžejní domácí kodifikace městského (Koldínův zákoník) a zemského práva (*Obnovené zřízení zemské*), které na římskoprávní tradici navazují. K vlivům římského práva v Právech městských Království českého od P.K. z Koldína zevrubně: ŠTĚPÁN, J. *Studie o kompilační povaze Koldínových Práv městských*. Praha: Bursík & Kohout, 1940. K roli římského práva v OZZ viz RENTZOW, L. *Die Entstehungs- und die Wirkungsgeschichte der Verneuten Landesordnung für das Königreich Böhmen von 1627*. Frankfurt am Main: Peter Lang Verlag, 1998, s. 99–126 (kodifikační proces), s. 127–128 (*ius privatum*).

Na tuto skutečnost upozornil zbývající členy kompilační komise Josef Azzoni, kterému byla svěřena analýza domácího právního řádu. Viz SKŘEJPKOVÁ, P. *Neuere Rechtsentwicklungen in der geschichte der böhmischen Länder*. In: GIARO, T. (ed.). *Modernisierung durch Rechtstransfer im 19. und frühen 20. Jahrhundert*. Frankfurt am Main: Klostermann, 2006, s. 225.

¹⁵⁶ Z literatury připomínáme VÖLKL, op. cit.; WESENER, 1997, op. cit.; URFUS, 1975, op. cit.

¹⁵⁷ Zaměříme-li se konkrétně na domácí právní památky, lze konstatovat, že právní úprava nabytí vlastnického práva přírůstkem byla ve starších pramenech domácí provenience zakotvena pouze okrajově a spíše nahodile. To se týká některých obecně formulovaných zásad a zlomku kazuistických ustanovení, která se objevují v brněnské *Právní knize notáře Jana* z poloviny 14. století a v návaznosti na ni pak v Koldínově zákoníku z roku 1579. K tomu podrobněji ŠMÍDOVÁ MALÁROVÁ, L. K otázce nabytí vlastnického práva akcesí v pramenech brněnského městského práva. In: TAUCHEN, J. (ed.). *VIII. česko-slovenské právně-historické setkání doktorandů a postdoktorandů*. Brno: Masarykova univerzita, 2020, s. 318–330. Více otevřené byly této problematice tzv. horenské řády, které upravovaly majetkoprávní vztahy k vinohradům. J. Bílý si všímá, že ve Strážnickém řádu ze 17. století a v o sto let mladším horenském řádu pro tehdejší ves Maršovice figurují pravidla věnovaná právnímu režimu naplavené (*alluvio*) a sesuté půdy (*avulsio*) mezi vinohrady. K tomu více viz BÍLÝ, J. L. Římskoprávní prvky v moravském horenském právu. In: SCHELLE, K. (ed.). *Římské právo a jeho odkaz v současném právu. Sborník z vědecké konference věnované prof. JUDr. Janu Vážnému*. Brno: Masarykova univerzita, 1992, s. 62–67; BÍLÝ, J. L. Římskoprávní základ lokačního a agrárního práva středoevropských vinohradních hor. *Acta facultatis iuridicae Universitatis Comeniae*. 2009, roč. 27, s. 9–39.

Tato skutečnost se nicméně nijak nevylučuje s tím, že římské právo představovalo jeden z hlavních inspiračních zdrojů *Thesiany*, což je patrné z hlediska jejího obsahu i formy. Třináct let připravovaný *Codex Thesianus* na první pohled poutá pozornost rozsáhlou právní úpravou, která je po vzoru justiniánských *Institucí* členěna na čtyři díly (osoby, věci, obligace, žaloby). Vlastnické právo je součástí druhého dílu, který nese název *Von Sachen und dinglichen Rechten* (O věcech a věcných právech). Vlastnické právo kodifikace definuje jako právo každého jedince nakládat s věcí svobodně a na základě své vůle, nebrání-li takovému jednání zákon, smlouva nebo poslední vůle.¹⁵⁸ Koncepce vlastnictví v *Codice Thesiano* nicméně stále odpovídá jeho feudálnímu pojetí. Návrh v této souvislosti totiž rozlišuje mezi vlastnickým právem k podstatě a k užítku.¹⁵⁹ Jedná se o tzv. dělené vlastnictví, tj. *dominium directum* a *dominium utile*, které bylo zformováno středověkými komentátory.¹⁶⁰

Problematika nabývání vlastnického práva je v návrhu *Codicis Thesiani* obsažena v osmi hlavách, jež dohromady čítají více než 800 ustanovení. *Codex Thesianus* počítal s originárními i derivativními způsoby nabytí vlastnictví. Vedle smluvního nabytí vlastnického práva koupí a darováním,¹⁶¹ bylo v kodifikaci podrobně upraveno přivlastnění,¹⁶² dále nález věci ztracené,¹⁶³ nález

¹⁵⁸ CT [2, 3, § 1] 2.

¹⁵⁹ Návrh dělené vlastnictví nedefinuje a o právech a povinnostech vrchního a užitkového vlastníka pojednává v rámci jednotlivých tematických oddílů. V souvislosti s nabytím vlastnického práva přírůstkem se tak děje v CT [2, 5].

¹⁶⁰ Podrobněji RÜFNER, op. cit. K tomu srov. CONTE, E. Modena 1182, the origins of a new paradigm of ownership The interface between historical contingency and the scholarly invention of legal categories. *GLOSSAE. European Journal of Legal History*. 2018, roč. 15, s. 5–18. Další literaturu viz tamtéž.

K dělenému vlastnictví v dějinách česko-rakouského soukromého práva se zaměřením na dobu 19.–20. století viz např. HORÁK, O. Tzv. dělené vlastnictví v 19. a 20. století (k proměnám chápání tradičního pojmu v domácí právní vědě. In: DÁVID, R. SEHNÁLEK, D., VALDHANS, J. (eds.). Dny práva – 2010 – Days of Law. *Sborník příspěvků ze 4. ročníku mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity* [online]. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 1513–1523. [cit. 18. 9. 2014]. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/08_promeny/Horak_Ondrej.pdf

¹⁶¹ CT [2, 6] *Von willkürlicher Uebertragung des Eigenthums, und insonderheit von der Uebergabe*; CT [2, 7] *Von Schenkungen*.

¹⁶² CT [2, 4, § 3].

¹⁶³ CT [2, 4, § 4].

pokladu,¹⁶⁴ akcese (včetně zpracování, smísení, slití a nabytí plodů),¹⁶⁵ vydržení¹⁶⁶ a adjudikace¹⁶⁷.

Nabytí vlastnického práva přírůstkem upravuje *Codex Thesianus* v hlavě páté, která nese název *Von Zugang oder Zuwachs*.¹⁶⁸ Z titulu příslušné hlavy, a především pak z jejího obsahu je patrné, že *Thesiana* formálně rozlišuje mezi přírůstkem v užším smyslu a přírůstkem v širším smyslu. Přírůstkem v užším smyslu (*der Zuwachs*) se dle kodifikace rozumí případy přirozeného přírůstku (*natürlicher Zuwachs*). Jmenovitě sem patří plody a užitky zvířat, dále pak jednotlivé římskoprávní případy spojení dvou nemovitých věcí (naplavenina, strž, ostrov, opuštěné řečiště).¹⁶⁹ Přírůstkem v širším smyslu pak lze označit zbývající druhy spojení (zřízení stavby, osázení a osetí), včetně těch, které se vymykají klasickému romanistickému pojetí akcese – zpracování, smísení a slití. Do této kategorie *Codex Thesianus* zařazuje také nabytí plodů osobou odlišnou od vlastníka plodonosné věci. Poněkud nekoncepčně je však posledně uvedený případ zahrnut do umělého přírůstku.¹⁷⁰

Z terminologického hlediska pak vše, co nespadá do přirozeného přírůstku (*natürlicher Zuwachs*), označuje *Thesiana* názvem *der Zugang*, jenž lze přeložit buďto jako přírůstek, nebo obecně jako něco, co k věci přibude. Zatímco moderní právnícké názvosloví vhodný ekvivalent k uvedenému pojmu nezná, v domácí literatuře z konce 19. století se vedle slova „přírůstek“ běžně používá také termín „příbytek“, který výše popsanou situaci nejlépe vystihuje.¹⁷¹ Nahlédneme-li v této souvislosti do dobové zahraniční literatury, zjistíme, že slovník německých právníckých pojmů (*Allgemeines Teutsch-Juristisches Lexicon*) z konce 30. let 18. století považuje oba termíny za synonyma. Taktéž oborová příručka z roku 1736 mezi uvedenými pojmy nečiní rozdíl a v hesle

¹⁶⁴ CT [2, 4, § 5].

¹⁶⁵ CT [2, 5].

¹⁶⁶ CT [2, 9].

¹⁶⁷ CT [2, 8].

¹⁶⁸ CT [2, 5].

¹⁶⁹ CT [2, 5, § 1–5].

¹⁷⁰ Jedná se o paragraf s názvem *Von Zugang der Früchten und Nutzungen aus fremden Gut wegen guten Glaubens*, který je součástí oddílu *Von dem Zugang durch alleinige menschliche That* (O přírůstku získaném prostřednictvím lidské pile), CT [2, 5, § 9–16].

¹⁷¹ KROPSBAUER, F., TRAKAL, J. Akcesse. In: *Ottův slovník naučný. První díl, A – Alpy*. Praha: J. Otto, 1888, s. 614–615.

Accessio je užívá synonymicky.¹⁷² Přestože z jazykového výkladu navrhované právní materie *Codicis Thesiani* je zřejmé, že kompilátoři důsledným rozlišením obou pojmů sledovali určitý záměr a tato diferenciacie není náhodná, pro účely našeho dalšího výkladu budeme o jednotlivých případech obsažených v hlavě páté hovořit ve smyslu přírůstku nebo akcese.

Obsahem hlavy je celkem 160 ustanovení, která problematiku přírůstku reflektují z nejrozumnějších hledisek. Vedle pravidel zaměřených na určení vlastnického režimu, doplněných o nemalé množství legálních definic, detailně popisujících jednotlivé případy spojení věcí, pamatoval *Codex Thesianus* také na podrobné vymezení obligačních účinků akcese (bezdůvodné obohacení, náhrada škody aj.). Vzhledem k širšímu záběru příslušné právní úpravy, jejíž podrobná analýza by si zasloužila samostatné vydání, se na následujících stránkách soustředíme převážně na pravidla, která se otázky nabytí vlastnického práva k přírůstku bezprostředně dotýkala. Zbývající ustanovení pak budou zohledněna v příloze v podobě česky psaných registů.¹⁷³

Vlastní právní úpravu akcese provází řada legálních definic, jejichž přítomnost v kodifikaci, místy možná až nadbytečná, byla jedním z důvodů, proč

¹⁷² Viz HERMANN, J. H. *Allgemeines Teutsch-Juristisches Lexicon. Darinnen die in den Römischen, Justinianeischen, Canonischen, Lehn- und andern Rechten Fürkommende Materien und Wörter, sowohl nach ihrem eigentlichen als uneigentlichen Verstand, nicht allein deutlich erkläret, Sondern auch durch ihre Beschreibungen verständlich gemacht werden. Alles nach richtiger Alphabetischer Ordnung vorgestellt und zweyfachem Register versehen.* Jena u. Leipzig: Buch, 1739, s. 19, kde se uvádí, že *Accessio* je: „**Ein Zugang, Zuwachs**, Beytritt, Zubehör ist ein modus originarius wodurch wir das Eigenthum desjenigen erlangen was der HauptSache auf allerley Art zuwächst. Solche wird insgemein eingetheilt in naturalem artificialem und mixtam.“ K tomu srov. výklad téhož termínu v příručce od Carla Sigmunda Schmidse, podle kterého je *Accessio*: „**ein Zugang, Zuwachsung**, so einer Persohn oder Sache geschiehet. Es ist aber die *Accessio* ein solcher modus acquirendi, da unsere Principal. Sache wegen deren Praevalenz und Wichtigkeit eine andere fremdewenig wichtigere Sache an sich ziehet, und sie uns zueignet.“ Viz SCHMIDS, C. S. *Gazophilacium politico-iuridicum et theoretico-practicum. Worinnen nicht nur die in denen allgemeinen beschriebenen kayserlichen/ canonischen/ Staats-Leben-Kriegs-Cameral- und Wechsel-Rechten vorkommende termini technici realiter, sowohl nach der Theorie als Praxi, deutlich und umständlich zu finden; sondern auch die heitzu gebörigen definitiones, divisiones, subdivisiones, actiones und exceptiones.* Frankfurt–Leipzig: Weber, 1736, s. 8.

¹⁷³ Viz Tabulka č. 1 – *Codex Thesianus* a navazující prameny, která umožňuje srovnání jednotlivých ustanovení v *Thesianě* s pravidly obsaženými v jejich revizních osnovách – Hortenově a Martiniho – a nadto také v *Haličském občanském zákoníku* (1797).

Theresiana neobdržela sankci.¹⁷⁴ Návrh *Codicis Theresiani* akcesi vymezuje jako původní způsob nabytí vlastnického práva, kdy se věc jednoho vlastníka spojí s jinou, nebo k ní „něco“ přibude jako přírůstek.¹⁷⁵ Poté následuje kategorizace přírůstku, kterou z *Theresiany* převzaly i navazující osnovy (s výjimkou Hortenovy), včetně GBGB a ABGB.¹⁷⁶

3.1 Kategorizace přírůstku

Návrh *Codicis Theresiani* rozlišuje mezi přírůstkem přirozeným, smíšeným a umělým. Takto koncipovaná kategorizace akcese, jejíž prvopočátky lze zaznamenat v díle raně novověkých historickoprávních škol,¹⁷⁷ se během prvních let příprav tereziánské kodifikace objevila také v bavorském občanském zákoníku z r. 1756 (*Codex Maximilianeus Bavaricus civilis*).¹⁷⁸ Vzhledem k akademické povaze akcese, která je v normativních pramenech feudálních parikulárních práv zakotvena pouze zřídka a spíše nahodile, lze předpokládat,

¹⁷⁴ Již římstí právníci věděli, že definice v právu mají jisté úskalí. O něm hovoří dobře známý Javolenův fragment obsažený v posledním titulu padesáté knihy *Digest*, kde se doslovně uvádí, že každá definice je v soukromém právu nebezpečná, neboť jen zřídka kdy může být vyvrácena (Dig. 50, 17, 202). Tato regule naráží na skutečnost, že příliš mnoho definic škodí, protože prostor pro interpretův vlastní úsudek, který může být paradoxně přesnější než zákonem stanovené vymezení pojmu nebo celé sentence, je výrazně zmenšen. Tento, ale i další důvody vedly k tomu, aby byl návrh tereziánské kodifikace zamítnut. Mezi ně nicméně obecně patřila i rozvláčná právní úprava kodifikace, která byla a dodnes je, přirovnávána k učebnicovému zpracování práva. K dobové kritice podrobněji HARRASOWSKY, P. H. *Der Codex Theresianus und seine Umarbeitungen. IV. Band*. Wien: Druck und Verlag von Carl Gerold's Sohn, 1886, s. 3. Ze současné literatury srov. NESCHWARA, 2012, op. cit., s. 214–215. Jiný pohled na věc, se kterým se lze jediné ztotožnit, přináší P. Dostalík, jenž podrobně zpracovanou materií *Theresiany* naopak uvítal. Viz DOSTALÍK, 2018, op. cit., s. 13.

¹⁷⁵ CT [2, 5, § 1] 1: *Die zweite Erwerbungsart des Eigenthums ist der Zugang oder Zuwachs zu einer Sache, wodurch Sachen, die in Jemandens Eigenthum sind, etwas zugehet oder zuwachset, so jener erwirbt, deme er die Sache zusetzet* [Druhým způsobem nabytí vlastnictví je spojení [věci] nebo přírůstek k věcem, které jsou v něčem vlastnictví, a to tak, že k těmto věcem něco přibude nebo přiroste].

¹⁷⁶ K tomu více viz výklad v podkapitole 4.1 *Hortenova osnova* z r. 1774.

¹⁷⁷ Připomeneme, že jedno z prvních děl, která se akcesi pokusila systematizovat tímto způsobem, představuje spis F. Connana, který rozlišoval mezi přírůstkem přirozeným a přírůstkem, za kterým stojí lidská práce a píle.

¹⁷⁸ Srov. CMB [2, 3, § 9]: *Accessio wird genannt, wenn eine Sach ihrer Pravalenz und Ueberlegenheit nach die andere mit ihr vereinigte geringere Sach an- und folglich das Eigenthum derselben nach sich zieht, welches theils durch die Natur selbst, theils durch menschlichen Fleiß* [Akcesi nazýváme případ, kdy se jedna věc, která je nadřazena věci druhé, se s touto věcí spojí a jako celek připadne někomu do vlastnictví, k čemuž dochází dílem přírody, dílem lidské píle].

že také návrh *Codicis Thesiani* v tomto směru vycházel zejména z dobové odborné literatury.

Uvedené kategorie přírůstku reflektují jednotlivé případy spojení věcí dvou a více vlastníků dobře známé z římského práva. Ty však jsou, nad rámec původní římskoprávní koncepce akcese, doplněny o zpracování, smíšení, slití a nabytí plodů třetí osobou. Zatímco přirozený přírůstek je dle *Thesiani* výhradně dílem přírody (*entweder von der Natur*), u smíšeného přírůstku se logicky předpokládá částečné působení lidského faktoru (*theils durch menschlichen Fleiß und Arbeit*) i přírodních sil (*theils von der Natur*). Umělý přírůstek je pak definován jako výsledek výlučně lidské činnosti (*durch menschlichen Fleiß und Arbeit allein*).¹⁷⁹

Tzv. širší pojetí akcese, které v sobě zahrnuje i další originární způsoby nabytí vlastnictví, jako je zmíněné zpracování, smíšení, slití a nabytí plodů osobou odlišnou od vlastníka v návrhu prosadil Josef Azzoni.¹⁸⁰ Z osnovy, kterou připravil nanečisto (*der Vorentwurf*), nicméně vysvětluje, že původně o jednotlivých případech uvažoval do jisté míry samostatně.¹⁸¹

Srovnáme-li kategorizaci akcese v návrhu *Codicis Thesiani* se starším bavorským občanským zákoníkem, lze si všimnout, že zatímco *Thesiana* subsumuje nabytí oddělených plodů (a užitků) osobou odlišnou od vlastníka do kategorie umělého přírůstku,¹⁸² *Codex Maximilianeus Bavaricus* s nimi počítá v rámci přírůstku smíšeného. Reaguje tak zřejmě na skutečnost, že plody posbírané užitkovým vlastníkem půdy vzešly z kombinace lidského úsilí spojeného s jejich pěstováním a působení přírody. To ovšem nic nemění na tom, že toto pojetí je v rozporu s romanistickou koncepcí, která za přírůstek v každém případě považuje toliko plody, které nebyly odděleny od plodonosné věci (*fructus pendentes*).¹⁸³ O akcesi (přírůstek) se proto v případě *Thesiani* a bavorského občanského zákoníku *stricto sensu* nejedná.

¹⁷⁹ CT [2, 5, § 1] 2: *Dieser Zugang oder Zuwachs geschieht auf dreierlei Art, als entweder von der Natur, oder theils von der Natur und theils durch menschlichen Fleiß und Arbeit, oder durch menschlichen Fleiß und Arbeit allein, nach welchen dreifachen Unterschied gegenwärtiges Kapitel in drei Artikeln abgetheilt, und von einer jedweden dieser drei Gattungen des Zugangs oder Zuwachses besonders behandelt wird.*

¹⁸⁰ HARRASOWSKY (ed.), op. cit., s. 76.

¹⁸¹ NESCHWARA (ed.), 2012 op. cit., s. 120.

¹⁸² K tomu srov. výklad v oddílu 3.4.6 Plody a užitky nabyté nevlastníkem.

¹⁸³ Dig. 6, 1, 44.

K tomu pro přehlednost srov. schémata níže.

Schéma č. 4: Kategorizace přírůstku v návrhu *Codicis Theresiani*

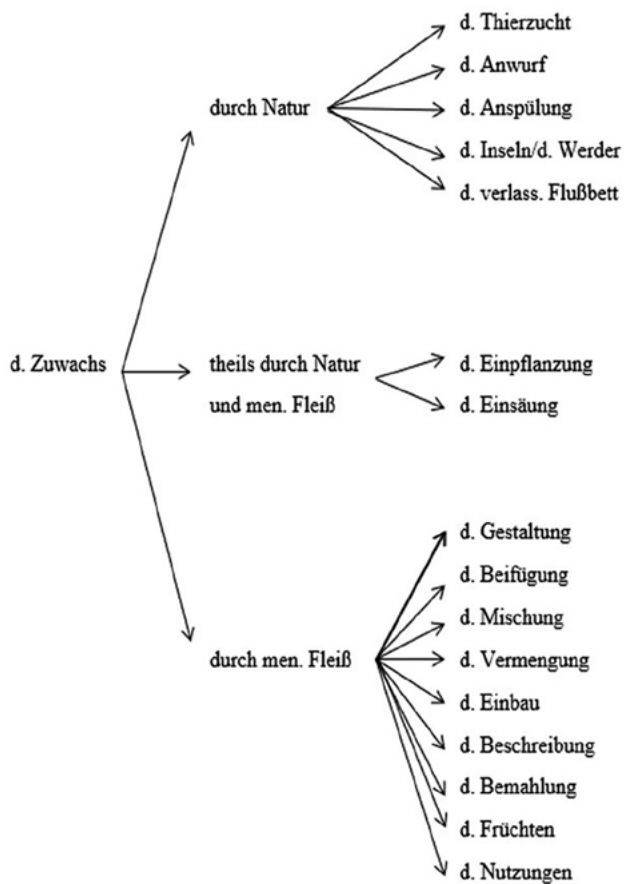
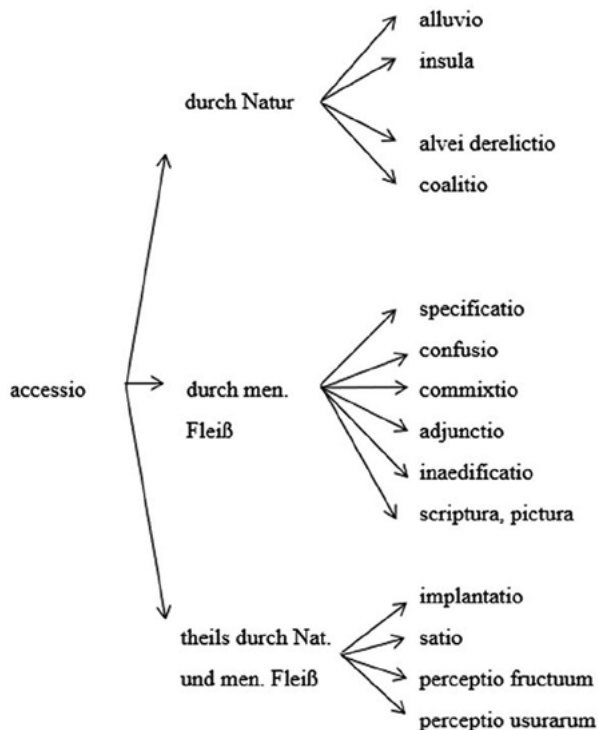

Schéma č. 5 Kategorizace akcese v Codice Maximiliano Bavarico

3.2 Přírůstek přirozený

Úvodem se *Thesiana* věnuje přirozenému přírůstku (*natürlicher Zuwachs*), který spojuje výhradně s působením přírody.¹⁸⁴ Samotná pravidla jsou uvozena konkrétním výčtem případů, které do této kategorie náleží. Patří sem (plody) a užitky zvířat, naplavenina a strž, ostrov, jenž povstal v řece a opuštěné řečiště.¹⁸⁵

3.2.1 Přirozené (plody) a užitky

Codex Thesianus vymezuje přirozené užitky věci (*die Nutzungen*) obecně jako vše, co vzejde z živočišné produkce (*was von Jemandens Thier gezeuget wird*).¹⁸⁶

¹⁸⁴ CT [2, 5, § 1] 2.

¹⁸⁵ CT [2, 5, § 1] 3.

¹⁸⁶ CT [2, 5, § 2] 4.

Další dvě ustanovení jsou pak věnována výhradně věcněprávním a obligačním účinkům oplodnění zvířete.¹⁸⁷

Neoddělené užitky měly podle návrhu náležet vlastníkovvi zvířete, stejně jako zvíře samo. Obdobný právní režim dopadal také na narozená mláďata, která z téhož titulu (*sic!*) patřila vlastníkovvi samice.¹⁸⁸ Navzdory původnímu římskoprávnímu pojetí a užité terminologii je zjevné, že návrh v této rovině počítal nejen s užitky *stricto sensu*, jako je např. maso a kožešina,¹⁸⁹ ale rovněž s plody, pro něž je charakteristická určitá periodicita a skutečnost, že jejich oddělením nedojde ke zhoršení podstaty věci. Mezi typické plody v tradičním slova smyslu totiž patří právě mláďata, která návrh explicitně jmenuje a chybně je označuje za užitek (*die Nutzung*), dále pak jiné obvyklé zvířecí produkty, jako jsou vejce, mléko nebo srst.¹⁹⁰ Z romanistické perspektivy pak rozdíl mezi plodem a užitkem spočívá také v tom, že užitky náležejí vždy vlastníkovvi věci, zatímco plody připadnou tomu, kdo je oprávněn je těžit,¹⁹¹ zatímco návrh *Codicis Theresiani* přiznává vlastnictví obojího pouze vlastníkovvi zvířete.¹⁹²

Zaujme ovšem, že byt' *Codex Thesarianus* obě kategorie souhrnně označuje jako *die Nutzungen* – užitky, z jiných ustanovení návrhu je patrné, že mezi užitky a plody (*die Nutzungen und Früchten*) rozlišuje, nejen formálně, ale také věcně. Z těch totiž vyplývá, že zatímco užitky spojuje návrh *Codicis Theresiani* především s živočišnou produkcí, za plody považuje výhradně přírůstky rostlinného původu.

¹⁸⁷ CT [2, 5, § 2] 5–6.

¹⁸⁸ CT [2, 5, § 2] 5.

¹⁸⁹ V římském právu se užitek označoval jako to, co není plodem (*quod in fructu non est*). Srov. Dig. 7, 4, 30 Gaius libro septimo ad edictum provinciale: *Caro et corium mortui pecoris in fructu non est* [Plodem není maso mrtvého zvířete, ani jeho kůže].

¹⁹⁰ Srov. Inst. 2, 1, 19: *Item ea quae ex animalibus dominio tuo subiectis nata sunt eodem iure tibi adquiruntur* [Také [mláďata], která se narodí ze zvířat, jež jsou v našem vlastnictví, patří z titulu tohoto práva nám]. Srov. Inst. 2, 1, 37: *In pecudum fructu etiam fetus est, sicuti lac et pilus et lana* [K plodům zvířat náleží také mláďata, stejně jako jejich mléko, vejce a vlna]. Pro úplnost srov. Dig. 22, 1, 28 Gaius libro secundo rerum cottidianarum sive aureorum: *In pecudum fructu etiam fetus est sicut lac et pilus et lana: itaque agni et haedi et vituli statim pleno iure sunt bonae fidei possessoris et fructuarii* [Mezi plody dobytka náleží také mláďata, stejně jako mléko, srst a vlna. Proto jehňata, kůzlata a telata náleží plným právem držitelé v dobré víře a poživatelé].

¹⁹¹ K tomu podrobněji DOSTALÍK, 2012, op. cit., s. 100. K tomu srov. BĚLOVSKÝ, P. Vlastnictví plodů v římském právu. *Ad notam*. 2003, roč. 9, č. 8, s. 396–401.

¹⁹² CT [2, 5, § 2] 4.

V návaznosti na určení právního režimu mláďat se návrh *Codicis Thesiani* dotýká také otázky vzájemného vyrovnání mezi vlastníkem samce a samice. Vlastník samce nebyl oprávněn požadovat za oplodnění úplatu, mohl se však domáhat náhrady škody, která mu v důsledku toho vznikla.¹⁹³ Zatímco *Hortenova osnova* tuto problematiku výslovně neupravuje, všímáme si, že Martini se od návrhu *Codicis Thesiani* odklonil a právo na odměnu za oplodnění připouští, podmiňuje ji ovšem existencí předchozího ujednání mezi vlastníky obou zvířat.¹⁹⁴

3.2.2 Naplavenina a strž

Problematice naplaveniny a strže je v návrhu *Codicis Thesiani* věnováno celkem dvanáct ustanovení. Jednotlivým pravidlům, zaměřeným na určení vlastnického režimu k naplavené, popřípadě sesuté půdě, předchází společná legální definice obou jevů. Naplavenina (*die Anspülung*) je zde tradičně vymezena jako neznatelný (*unmerklich*) nános zeminy na cizí břeh tak, že nelze přesně určit, v jakém časovém okamžiku se tak stalo, zatímco strž (*der Anwurf*) představuje případ, kdy k pobřeží cizího pozemku přibude rozeznatelný kus půdy. Rozšíření stávající rozlohy pobřeží mohlo být způsobeno zásadně proudem vody (*durch den Strom*).¹⁹⁵ Vlastnictví půdy, která na cizí pozemek ztekla vlivem deště, proto zůstalo nezměněno.¹⁹⁶

Pokud ke strži (*der Anwurf*) došlo cizím zaviněním, např. vlivem udržovacích prací prováděných na sousedním pozemku, vlastník pobřeží, který sesuv zapříčinil, sice vlastnictví k zemině nabyt, původnímu vlastníkovu půdy ovšem musel bezdůvodné obohacení nahradit, a to v penězích.¹⁹⁷ Zaujme, že přestože Horten toto pravidlo v rámci pozdější revize *Codicis Thesiani* nepřevzal, *Martinibo osnova* se k němu vrací a zdůrazňuje povinnost vlastníků pobřežních pozemků dbát na prevenci před protržením břehu.¹⁹⁸

¹⁹³ CT [2, 5, § 2] 5–6.

¹⁹⁴ Ent. M. [2, 5] §. 4. Stojí proto za pozornost, že se uvedené pravidlo následně prosadilo také v *Halířském občanském zákoníku* a konečně také v ABGB. Viz § 136 GBGB. Srov. § 406 ABGB.

¹⁹⁵ CT [2, 5, § 3] 7.

¹⁹⁶ CT [2, 5, § 3] 14.

¹⁹⁷ CT [2, 5, § 3] 16. Srov. DOSTALÍK, 2020, op. cit., s. 29.

¹⁹⁸ Ent. M. [2, 5] §. 11.

Římskoprávní koncepce se *Codex Thersianus* přidržuje o obecné podmínky nabytí vlastnictví *per alluvionem* a *avulsionem*. Nabytí, resp. rozšíření vlastnictví o nános cizí zeminy nebo kusu půdy v první řadě podmiňuje povahou vod. Muselo se jednat o vody veřejné, protože soukromé vody mají úředně vymezené hranice, které se faktickým zvětšením pobřeží nemění. Připouštěly se přitom toliko vody tekoucí, jako jsou řeky, potoky, jezera případně moře. Stojaté vody, které nemají pravidelný přítok a odtok, byly ze své podstaty výslovně vyloučeny. Jejich hranice totiž v důsledku nánosu nebo sesuvu půdy zůstaly stejné.¹⁹⁹

Nabytí vlastnictví k cizí zemině dále bylo podmíněno spojením naplavené nebo odtržené půdy s břehem. V obojím případě se vlastníkem půdy sice stával vlastník břehu, mělo se však rozlišovat, ve kterém momentě spojení nastalo. U postupného nánosu to bylo ihned, přírůstek proto měl vlastníkově dotčeného břehu připadnout *ipso facto*.²⁰⁰ V případě strže (sesuvu) se mělo vyčkat do doby úplného spojení (*coalatio*). To mělo nastat až v okamžiku, kdy byly obě části země prorosteny kořeny stromu.²⁰¹

¹⁹⁹ CT [2, 5, § 3] 9–13.

Srov. Dig. 41, 1, 12 Callistratus libro secundo institutionum: *Lacus et stagna licet interdum crescant, interdum exarescant, suos tamen terminos retinent ideoque in his ius alluvionis non agnoscitur* [Jezera a rybníky se mohou někdy zvětšit, někdy vyschnout, svoje hranice si nicméně zachovávají, právo naplavení zde proto není příznáno].

Dále srov. Dig. 41, 1, 16 Florentinus libro sexto institutionum: *In agris limitatis ius alluvionis locum non habere constat* [Na pozemcích, jejichž hranice jsou úředně vymezeny, nemá právo naplavení místo].

²⁰⁰ CT [2, 5, § 3] 8.

Srov. Inst. 2, 1, 20: *Praeterea quod per alluvionem agro tuo flumen adiecit, iure gentium tibi acquiritur. Est autem alluvio incrementum latens. Per alluvionem autem id videtur adici, quod ita paulatim adicitur ut intellegere non possis, quantum quoque momento temporis adiciatur* [To, co k tvému pozemku přibude naplavením, náleží tobě z titulu práva národů. Naplavení je totiž pouhým okem nezpozorovatelné. Skrze naplavení tak dochází k přírůstku, pro který je charakteristické, že je postupný, bez ohledu na to, jaké množství v určitém časovém okamžiku přibýlo].

²⁰¹ CT [2, 5, § 3] 15.

Srov. Inst. 2, 1, 21: *Quodsi vis fluminis partem aliquam ex tuo praedio detraxerit et vicini praedio appulerit, palam est eam tuam permanere. Plane si longiore tempore fundo vicini haeserit, arboresque quas secum traxerit in eum fundum radices egerint, ex eo tempore videntur vicini fundo adquisitae esse* [Jestliže silou řeky bude z tvého pozemku odtržena určitá část, která se spojí se sousedním pozemkem, platí, že i nadále bude patřit tobě. Avšak v případě, že tato zemina bude s tímto pozemkem spojena po delší dobu, a to tak, že strom, který byl odtržen současně, zapustí kořeny, pak platí, že od tohoto okamžiku náleží odtržený kus půdy sousedovi].

Původem římskoprávního požadavku úplného spojení, které ovšem bylo značně nepraktické, se držela ještě *Hortenova osnova*.²⁰² Se změnou počítala až pozdější *Martiniova osnova* z r. 1796, která po vzoru pruského *Landrechtu* navrhovala zavedení jednoleté prekluzivní lhůty.²⁰³ V souladu s tímto pravidlem, které se později promítlo také do ABGB, mělo k nabytí vlastnického práva ke stržené půdě dojít teprve po jejím marném uplynutí.²⁰⁴

Vzhledem k tradiční koncepci děleného vlastnictví, která vycházela z teorie, že jedna a táž věc může patřit dvěma osobám, aniž by se jednalo o spoluvlastnictví, bylo při přípravě kodifikace prosazováno, aby se tato skutečnost promítla také v právní úpravě naplaveniny a strže. *Codex Thesianus* k tomu reflektoval dvě pravidla, která nalezneme ještě u Hortena. Tato ustanovení se dotýkala otázky, zda z rostlin, jež na takto získané půdě vzešly, může profitovat užitkový vlastník, který měl pobřežní pozemek v užívání. V této souvislosti bylo navrženo, aby vše, co vzejde z půdy, která ke břehu přibyla naplavením, připadlo užitkovému vlastníkov. V případě přírůstku většího kusu půdy vlivem strže bylo užívání a požívání příslušné části pozemku nicméně podmíněno souhlasem vrchního vlastníka půdy.²⁰⁵

3.2.3 Ostrov

Obdobně podrobně, jako právní úprava naplaveniny a strže, je v návrhu *Codicis Thesiani* zpracována otázka nabytí vlastnického práva k ostrovu (*die Insel*), který se vytvořil ve vodním toku. Úvodní ustanovení obsahuje obligátní legální definici. Podle té se ostrovem rozumí zemský prostor, který je ze všech stran obklopen vodou a žádná jeho část se nedotýká břehu (*ein Erdraum verstanden wird, welcher um und um mit Wasser umgeben und daher von dem festen Erdreich auf allen Seiten getrennt ist*).²⁰⁶ Poté následuje zevrubný popis

²⁰² Ent. H. [2, 4] §. 2.

²⁰³ Ent. M. [2, 5] §. 9. K tomu srov. ALR [1, 9, 6] § 223, kde se uvádí: *Wird durch die Gewalt des Stroms ein Stück Landes weggerückt, und an ein fremdes Ufer angelegt, oder auf dasselbe geworfen, so ist der vorige Besitzer ein solches Stück noch innerhalb Jahresfrist wegzunehmen berechtigt* [Jestliže je kus pozemku odtržen silou proudu a následně připlaven k cizímu břehu, nebo na něj vržen, má původní vlastník pozemku právo svou zeminu do jednoho roku odebrat].

²⁰⁴ Srov. § 412 ABGB. Obdobně upravuje nabytí vlastnického práva ke strži současný občanský zákoník z roku 2012, viz § 1069.

²⁰⁵ CT [2, 5, § 3] 17–18. *Hortenova osnova* do výčtu výslovně zahrнула také ostrov a opuštěné řečiště. K tomu srov. Ent. H. [2, 4] §. 9.

²⁰⁶ CT [2, 5, § 3] 19.

jednotlivých způsobů, jak ostrovy vznikají. Návrh kodifikace výslovně počítal se třemi případy, které se velmi nápadně podobají těm, které jsou vymezeny v Pomponiově fragmentu v *Digestech* (Dig. 41, 1, 30, 2).

V první řadě se jedná o situaci, kdy řeka zaplaví pozemek, například pole a část půdy zůstane nad hladinou. Zadruhé tak, když se z řeky vynoří kus země, který se volně vznáší na vodní hladině a není spojen se dnem koryta. A konečně, zatřetí, tím způsobem, vytvoří-li se ostrov postupně pozvolným nánosem zeminy tak, že určitá část jeho plochy bude vyčnívat nad hladinou.²⁰⁷

Co do určení vlastnického režimu k ostrovu následuje návrh *Codicis Theresiani* principiálně opět římskoprávní koncept. Za předpokladu, že ostrov povstal ve veřejných vodách, se měl rozdělit mezi vlastníky obou protilehlých břehů, a to tak, že každému z nich připadla polovina plochy ostrova podle jeho středové čáry. Pokud ostrov vznikl pouze v důsledku zaplavení pozemku, práva stávajících vlastníků tohoto pozemku měla zůstat nedotčena. Jinými slovy to znamená, že za vlastníka ostrova se měl považovat ten, komu patřila zaplavená půda.²⁰⁸

Ohledně ostrova, jenž povstal v soukromých vodách, pak návrh počítal s tím, že případně vlastníkům přilehlých břehů do spoluvlastnictví.²⁰⁹

²⁰⁷ CT [2, 5, § 3] 20–24, 26.

Srov. Dig. 41, 1, 30, 2 Pomponius libro 34 ad Sabinum: *Tribus modis insula in flumine fit, uno, cum agrum, qui alvei non fuit, amnis circumfluit, altero, cum locum, qui alvei esset, sicum relinquit et circumfluere coepit, tertio, cum paulatim colluendo locum eminentem supra alveum fecit et eum alluendo auxit* [Ostrov se v řece může vytvořit třemi způsoby. Zprv tak, pokud pozemek, který není součástí původního řečiště, obklopí voda, za další, jestliže v místě, které dříve řečištěm bylo, avšak vyschlo, bude voda opět proudit, za třetí tehdy, vytvoří-li se ostrov nad hladinou řeky postupným nánosem půdy].

²⁰⁸ CT [2, 5, § 3] 24.

Srov. Inst. 2, 1, 22: *[Insula] in flumine nata, quod frequenter accidit, si quidem mediam partem fluminis teneat, communis est eorum qui ab utraque parte fluminis prope ripam praedia possident, pro modo latitudinis cuiusque fundi, quae latitudo prope ripam sit. Quodsi alteri parti proximior sit, eorum est tantum, qui ab ea parte prope ripam praedia possident. Quodsi aliqua parte divisum flumen, deinde infra unitum agrum alicuius in formam insulae redegerit, eiusdem permanet is ager cuius et fuerat* [[Ostrov], který se vytvořil v řece, což se stává častěji, v případě, že se nachází uprostřed koryta řeky, patří těm, kdo drží pozemky podél břehů. Ostrov se mezi ně rozdělí tím způsobem, že se zohlední délka pobřežního pozemku v poměru k délce ostrova. Pokud by však byla některá část ostrova blíže jednomu z břehů, pak bude patřit tomu, kdo drží příslušný pobřežní pozemek. Jestliže by ostrov vznikl tak, že by se kus pozemku působením proudu vody odtrhl od pobřeží, bude tento pozemek patřit tomu, koho byl původně].

²⁰⁹ CT [2, 5, § 3] 25: *... und wo das Eigenthum des Flusses zwischen ihnen gemein [... a tam, kde je vlastnictví řeky společné vlastníkům pobřežních pozemků, bude také ostrov nacházející mezi nimi jim společný].*

Stejně, jako v případě naplaveniny a strže, se *Codex Thesianus* dotýká také nároků užitkového vlastníka, který na ostrovem dotčeném pobřeží hospodaří. V tomto případě ovšem návrh neřeší otázku právního režimu potenciálních rostlinných přírůstků, které z půdy ostrova hypoteticky povstanou, ale samotného ostrovu. Ten měl totiž náležet vrchnímu vlastníkoví pozemku, od kterého se oddělil.²¹⁰

3.2.4 Opuštěné řečiště

Jako poslední podkategorii přirozeného přírůstku upravuje *Thesiana* opuštěné řečiště (*die Verlassung des Rinnsals*). Návrh sestává z dvanácti ustanovení, z nichž se většina zaměřuje na otázku určení vlastnického režimu k opuštěnému řečišti a nově vytvořenému korytu. Zbývající ustanovení se týkají nároků vlastníků dotčených pozemků žádat o svedení vody zpět do původního koryta.²¹¹

V obecné rovině je návrh zpracován analogicky k římskoprávní koncepci. To je patrné zejména z kazuistiky jednotlivých případů změn ve vodním toku, které v zásadě korespondují s jevy popsány v *Institutib*. Samotné nabytí vlastnictví pak návrh podmiňuje marným uplynutím prekluzivní lhůty, jejíž délka vychází z dobové praxe. Jde o tři roky a osmáct měsíců.²¹²

O opuštěné řečiště se dle navržené legální definice mělo jednat tehdy, pokud řeka samovolně změnila svůj přirozený tok a začala náhle nebo postupně proudit jinde.²¹³ Pokud jde o určení rozsahu věcných práv k pozemku, návrh rozlišuje, zda voda opustila koryto dočasně, nebo trvale. V potaz bere také skutečnost, jestli odkloněné rameno řeky vytvořilo nové řečiště na pozemku jednoho nebo více vlastníků.

Jednalo-li se o změnu dočasnou a voda se posléze vrátila zpět do vodního koryta, práva dosavadních vlastníků měla zůstat zachována.²¹⁴ V případě,

²¹⁰ CT [2, 5, § 3] 29.

²¹¹ CT [2, 5, § 5] 30–41.

²¹² CT [2, 5, § 5] 39. Srov. HARRASOWSKY, P. H. (ed.). *Der Codex Thesianus und seine Umarbeitungen. Band II*, op. cit., s. 80.

²¹³ CT [2, 5, § 3] 31.

²¹⁴ CT [2, 5, § 5] 32.

Srov. Inst. 2, 1, 24: *Alia sane causa est, si cuius totus ager inundatus fuerit. neque enim inundatio speciem fundi commutat et ob id, si recesserit aqua, palam est eum fundum eius manere cuius et fuit* [Jiná situace nastává tehdy, jestliže dojde k zaplavení celého pozemku. Zaplavení pozemku vodou totiž nemá vliv na druhové určení pozemku, které se tímto nemění, proto pokud by voda ustoupila, pak bude pozemek patřit tomu, koho byl dříve].

že řeka změnila svůj přirozený tok trvale, mělo nové řečiště připadnout vlastníkově toho pozemku, na kterém se vytvořilo. Jestliže se plocha nového řečiště rozkládala na pozemcích více vlastníků, bylo navrženo, aby řečiště připadlo vlastníkům protilehlých břehů poměrově, obdobně jako ostrov, který povstal v řece.²¹⁵ K nabytí vlastnického práva ovšem nemělo dojít dříve, než po marném uplynutí prekluzivní lhůty stanovené na dobu tří let a osmnácti měsíců. Během ní totiž mohli dosavadní vlastníci opuštěného řečiště žádat o přivedení vody zpět do koryta a obnovu původního stavu.²¹⁶

Pokud však došlo pouze k tomu, že se zvedla hladina řeky a voda se vylila z břehů, například v důsledku silných dešťů, návrh počítal s tradičním římskoprávním řešením, podle kterého měla práva vlastníků zaplaveného pozemku zůstat nedotčena.²¹⁷

3.3 Přírůstek smíšený

Smíšený přírůstek návrh definuje jako částečné dílo přírody a člověka.²¹⁸ Do této kategorie pak tradičně řadí osetí a osázení půdy.²¹⁹

3.3.1 Osetí a osázení

Celkem dvacet čtyři ustanovení je v návrhu *Codicis Theresiani* věnováno dvěma dílčím způsobům přirozeného přírůstku – osázení (*die Einpflanzung*) a osetí

²¹⁵ CT [2, 5, § 4] 25–26 a CT [2, 5, § 5] 30 a 36.

Srov. Inst. 2, 1, 23: *Quodsi naturali alveo in universum derelicto alia parte fluere coeperit, prior quidem alveus eorum est qui prope ripam eius praedia possident, pro modo scilicet latitudinis cuiusque agri, quae latitudo prope ripam sit; novus autem alveus eius iuris esse incipit, cuius et ipsum flumen, id est publici. quodsi post aliquod tempus ad priorem alveum reversum fuerit flumen, rursus novus alveus eorum esse incipit qui prope ripam eius praedia possident* [Pokud voda opustí své přirozené řečiště a začne proudit jinde, původní řečiště bude patřit těm, kteří drží pozemky podél břehů, a to poměrově podle šíře těchto pozemků, k velikosti břehů: avšak nové řečiště bude náležet tomu, komu patří sama řeka, to znamená, že se stane veřejným majetkem. Jestliže se však řeka po určité době vrátí do původního řečiště, bude nově vzniklé řečiště patřit těm, kteří drží pozemky podél jeho břehů].

²¹⁶ CT [2, 5, § 5] 37–41.

²¹⁷ CT [2, 5, § 5] 35. Srov. Inst. 2, 1, 24. Celé znění a překlad viz v poznámce výše.

²¹⁸ CT [2, 5, § 6] 42: *Die zweite Gattung des Zugangs rühret theils von der Natur, theils von menschlichen Fleiß und Arbeit her, also, daß die menschlich That vorhergebe, die Natur aber nachwirke und einen Zugang oder Zuwachs der Sache hervorbringe* [Druhý typ přírůstku je částečně dílem přírody, částečně lidské práce, a to tak, že lidské jednání tomu předchází a teprve pak následuje působení přírody, které vede k přírůstku nebo rozšíření stávající věci].

²¹⁹ CT [2, 5, § 6] 43.

(*die Einsäung*).²²⁰ V této souvislosti *Thesiana* opět až učebnicově vyjmenovává všechny možné kombinace případů, které v reálném životě mohly teoreticky nastat. Zaprvé sem patří situace, kdy vlastník pozemku osázel svou půdu vlastními rostlinami a semeny. Zadruhé, použil-li k výsadbě či osetí cizí rostliny a semena. A konečně zatřetí, osázel-li či osel cizí půdu cizími sazenicemi nebo semeny.²²¹ V souladu se superficiální zásadou návrh počítal s tím, že rostliny i semena měly v každém případě náležet vlastníkovu pozemku (semena se stávala součástí pozemku *ipso facto*, tj. zahrabáním nebo vhozením do země, u rostlin se ovšem vyžadovalo úplné spojení – *coalatio*), lišily se toliko nároky na vzájemné vypořádání mezi vlastníkem rostlin, resp. semen a vlastníkem pozemku.²²²

Zaujme, že návrh *Codicis Thesiani* preferuje návrat do původního stavu. Původnímu vlastníku rostlin a semen proto mělo být umožněno, aby si je vzal zpět. To bylo nicméně možné pouze tehdy, nehrozilo-li poškození sazenic nebo osiva (*Wann jemand in seinen eigenen Boden fremde Pflanzen einpflanzen oder fremde Samen einsät, stehet zwar dem Eigentümer der Pflanzen zu, solche, solange es ohne Schaden des Grunds thunlich, zurückzunehmen*).²²³ Toto pravidlo se objevuje ještě v *Hortenově osnově*, Martiniho návrh s ním nicméně nepočítá.²²⁴

Od tradiční římskoprávní koncepce se *Codex Thesianus* odklání v případě určení vlastnického režimu ke stromu. Již jsme zmínili, že v římském právu obecně platilo, že po zakořenění se rostlina stávala součástí pozemku. Toto pravidlo se pochopitelně dotýkalo také stromů, které po zapaštění kořenů do půdy přestaly existovat jako samostatná věc v právním smyslu. Zatímco však rostlina připadla tomu, z jehož půdy vyrůstala její nadzemní část, u stromů bylo potřeba zjistit, kam až sahají jeho kořeny.²²⁵ Toto značně nepraktické

²²⁰ CT [2, 5, § 6] 21–63.

²²¹ CT [2, 5, § 6] 48.

²²² CT [2, 5, § 6] 44, 46.

²²³ CT [2, 5, § 6] 51.

²²⁴ Ent. H. [2, 4] §. 10. K tomu srov. v příloze Tabulka č. 1 – *Codex Thesianus* a navazující prameny.

²²⁵ Inst. 2, 1, 31: ... *si vicini arborem ita terra Titii presserit ut in eius fundum radices ageret, Titii effici arborem dicamus: rationem etenim non permittere, ut alterius arbor esse intellegatur quam cuius in fundum radices egisset* [pokud by sousedův strom zasahoval svými kořeny do Titiova pozemku, říkáme, že se strom stane Titiovým. Z tohoto důvodu totiž není možné, aby strom patřil někomu jinému než tomu, v jehož půdě se nachází jeho kořeny].

Srov. Dig. 41, 1, 7, 13.

řešení *Theresiana* nepřevzala a pro určení vlastnického práva ke stromu stanovila odlišné pravidlo, které se později promítlo také do navazujících revizních osnov i ABGB. Vlastnictví stromu se „nově“ mělo odvíjet od polohy jeho kmene, nikoliv dle kořenů, jejichž dosah bylo v praxi mnohdy obtížné zjistit.²²⁶ Pro případ, že by strom rostl na hranici dvou či více pozemků různých vlastníků, bylo stanoveno, že je vlastníkům dotčených pozemků společný.²²⁷

K tomu se váže jiná, v návrhu uplatněná římskoprávní regule, zaměřená na právní režim stromu, který byl poté, co do půdy zakořenil, vykopán ze země. V této souvislosti *Theresiana* připomíná, že uvedená skutečnost nemá vliv na dosavadní vlastnické právo ke stromu (resp. rostliny obecně), jenž nadále patří témuž vlastníkov, stejně jako pozemek, ze kterého byl vyryt. Avšak v případě, že byl strom následně přesazen do cizí půdy a v ní zakořenil, stal se její součástí a připadl vlastníkov tohoto pozemku.²²⁸

²²⁶ CT [2, 5, § 9] 57. Srov. Ent. H. [2, 4] §. 13; a Ent. M. [2, 5] §. 24. K tomu dále srov. § 421 ABGB.

Obdobně se k právnímu režimu stromu postavil pruský *Allgemeines Landrecht*, který stanovil, že vlastnictví stromu se neurčuje podle kořenů, nýbrž kmene. Srov. ALR [1, 9, 7] § 285: *Das Eigenthum eines auf der Gränze stehenden Baums gebührt dem, auf dessen Grunde und Boden der Stamm aus der Erde kommt* [Vlastnictví stromu nacházejícího se na hranici pozemku, náleží tomu, z jehož pozemku vyrůstá kmen].

V této souvislosti zaujme, že německý *Codex Maximilianus Bavaricus civilis*, dokončený deset let před *Theresianou*, z římskoprávního pojetí ještě vycházel a požadavek na určení vlastníka stromu dle rozpětí kořenů úspěšně prosadil. Srov. CMB [2, 3, § 18]: *Soviel aber die Bäum und Pflanzen belangt, welche sich mit ihren Wurzeln auf mehrley Herrn-Gründe erstrecken, seynd solche auch zwischen ihnen gemeinschaftlich* [Avšak pokud jde o stromy a rostliny, jejichž kořeny se rozpínají v půdě několika pozemků různých vlastníků, platí, že jsou jim společné].

²²⁷ CT [2, 5, § 9] 59. Tentýž režim měl dle *Theresiany* platit také pro dřevo získané z tohoto stromu, případně ovoce, viz CT [2, 5, § 9] 60.

V římském právu se vlastnický režim stromu, který vyrůstal na hranici pozemku, nebo v její blízkosti, určoval výhradně dle kořenů, nikoliv podle polohy kmene. K tomu viz Inst. 2, 1, 31: *... et ideo prope confinium arbor posita si etiam in vicini fundum radices egerit, communis fit* [... a proto pokud strom, který se nachází poblíž hranice mezi pozemky, zapustí kořeny do sousedního pozemku, bude vlastníkům těchto pozemků společný].

Srov. Dig. 41, 1, 7, 13.

²²⁸ CT [2, 5, § 6] 49.

Srov. Dig. 41, 1, 26, 1 Paulus libro 14 ad Sabinum: *Arbor radicitus eruta et in alio posita priusquam coaluerit, prioris domini est, ubi coaluit, agro cedit, et si rursus eruta sit non ad priorem dominum revertitur: nam credibile est alio terrae alimento aliam factam* [Pokud byl strom, který již zakořenil, vykopán a následně zasazen jinde, platí, že patří původnímu vlastníkov pozemku, a to do doby, než zakoření v cizí půdě. Jestliže však bude strom znovu vykopán, původnímu vlastníkov se nevrátí. Má se totiž za to, že se nejedná o tentýž strom, protože získal živiny z jiné půdy].

V souvislosti s právním režimem stromů pamatuje návrh *Codicis Theresiani* také na vlastníky sousedních pozemků. Ti byli oprávněni vytrhat ze země kořeny, které zasahují do jejich půdy, případně odřezat překážející větve. Plody, jež na těchto větvích vyrostly, měl soused právo sklídit a libovolně s nimi naložit.²²⁹

Z hlediska obligačních účinků osetí či osázení půdy *Codex Theresianus* rozlišuje, zda výsadba byla provedena v dobré víře (*mit guten Glauben*) či nikoliv. Tato skutečnost totiž měla rozhodující vliv pro určení druhu a výše náhrady za použité sazenice a osivo. Osoba, která v dobré víře osela nebo osázela cizí pozemek, byla oprávněna žádat úhradu rostlin a semen v hodnotě ceny obecné, včetně náhrady nákladů spojených s pěstováním. Avšak tomu, kdo půdu osel nebo osázel s vědomím, že mu pozemek nepatří, náležela pouze náhrada sazenic a osiva.²³⁰ V případě, že rostliny zasazené do cizí půdy již vydaly plody, byl ten, kdo výsadbu provedl, oprávněn žádat po vlastníkově pozemku náhradu úrody v hodnotě ceny obecné. Toto pravidlo se nicméně týkalo pouze plodů oddělených, nikoliv těch, které byly ještě součástí plodonosné věci.²³¹

3.4 Přírůstek umělý

Návrh zdůrazňuje, že umělý přírůstek představuje toliko výsledek lidské činnosti.²³² V kategorii umělého přírůstku *Theresiana* soustřeďuje případy zpracování cizí věci, mechanické spojení věcí, smíšení a slití, zřízení stavby, popsání

²²⁹ CT [2, 5, § 9] 58.

²³⁰ CT [2, 5, § 6] 52–54. Uvedené pravidlo koncepčně vychází z římského práva, které dobré víře příkládalo zásadní význam. Pokud se totiž prokázalo, že výsadba rostlin (resp. osetí půdy semen) byla provedena na žádost vlastníka pozemku nebo s jeho souhlasem, platilo, že vlastník rostlin (semen) proti němu může u soudu použít námitku podvodu (*exceptio doli mali*). Z tohoto titulu pak vlastníkově rostlin či semen náležela náhrada nákladů spojených s osazením a osetím půdy. Viz Inst. 2, 1, 32. K tomu dále srov. Dig. 6, 1, 5, 3, kde se uvádí, že vlastník stromu, který již zakořenil do cizí půdy, byl proti vlastníkově dotčeného pozemku vybaven pomocnou žalobou (*actio in re utile*). VÁŽNÝ, 1937, op. cit., s. 59.

²³¹ CT [2, 5, § 9] 55–56.

²³² CT [2, 5, § 9] 64: *Die dritte Art des Zugangs entsteht aus menschlicher That allein, wobei die Natur gar nicht mitwirkt, wann nämlich zweier Herren Sachen miteinander dergestalten vereinigt werden, daß solche von einander nicht mehr abgesonderet werden mögen* [Třetí typ přírůstku vychází pouze z lidského jednání a příroda se na něm nijak nepodílí, a to tak, že jsou spojeny věci dvou vlastníků tak, že je od sebe nelze oddělit].

cizí psací látky, pořízení malby na cizím podkladu a kupodivu také otázku nabytí plodů a užitků osobou odlišnou od vlastníka věci.²³³

3.4.1 Zpracování

Problematicke nabytí vlastnického práva zpracováním (*die Gestaltung eines fremden Zeugs*) věnuje návrh necelých dvacet ustanovení.²³⁴ V souladu s tradičním římskoprávním pojetím specifikace definuje *Codex Theresianus* zpracování jako případ, kdy z cizí látky byla vytvořena zcela nová věc.²³⁵ To se dle následujícího ustanovení mělo týkat zejména šperků, které byly vyrobeny z cizího zlata a stříbra, nádob z cizího cínu a mědi, látek, koberců, šátků či oděvů z cizího hedvábí, vlny a lnu.²³⁶ Jedná se o demonstrativní výčet případů odpovídající *Institucím*, který mohl být, s ohledem na zachování podstaty zpracování, libovolně rozšiřován.²³⁷ O nabytí vlastnického práva zpracováním se dle návrhu nicméně mohlo uvažovat pouze tehdy, byly-li prokazatelně splněny předepsané podmínky: věc, která byla výsledkem zpracování, nesměla být ve vlastnictví zpracovatele, a to ani částečně (vložený materiál musel vždy patřit jiné osobě). Dále se požadovalo, že věc musela být zpracována vlastním jménem zpracovatele, aniž by o jeho záměru věděl vlastník materiálu. Poslední podmínka se týkala výsledné podoby věci. Bylo totiž stanoveno,

²³³ CT [2, 5, § 9] 65–66.

²³⁴ CT [2, 5, § 9] 67–85.

²³⁵ CT [2, 5, § 9] 67: *Die Gestaltung ist damals eine Art des Zugangs, wann aus einem fremden Zeug eine neue Gestalt und Form verfertigt wird, welche soviel wirkt, daß nach Beschiedenheit der Umstände entweder die Gestalt dem Eigenthum des Zeugs oder der Zeug dem Eigenthum der Gestalt folge* [Zpracování je takový případ přírůstku, kdy přetvořením cizí látky vznikne nová věc, a to má takový účinek, že s ohledem na okolnosti následuje výrobek vlastnictví látky, nebo naopak látka následuje vlastnictví výrobku].

Srov. Inst. 2, 1, 25: *Cum ex aliena materia species aliqua facta sit ab aliquo, quaeri solet, quis eorum naturali ratione dominus sit, utram is qui fecerit, an ille potius qui materiae dominus fuerit* [Jestliže je z cizího materiálu vyrobena nová věc, musíme se ptát, kdo je jejím vlastníkem, zda ten, kdo věc vyrobil, nebo ten, kdo byl vlastníkem materiálu].

²³⁶ CT [2, 5, § 9] 68.

²³⁷ Inst. 2, 1, 25: *... ut ecce si quis ex alienis uvis aut olivis aut spicis vinum aut oleum aut frumentum fecerit, aut ex alieno auro vel argento vel aere vas aliquod fecerit, vel ex alieno vino et melle mulsum miscuerit, vel ex alienis medicamentis emplastrum aut collyrium composuerit, vel ex aliena lana vestimentum fecerit, vel ex alienis tabulis navem vel armarium vel subsellium fabricaverit* [jako tehdy, když někdo zpracuje víno nebo olej nebo obilí z cizích hroznů nebo oliv nebo obilí, nebo vyrobí nádobu z cizího zlata, stříbra nebo mosazi, nebo smíchá cizí víno a med a vyrobí tak medovinu, nebo připraví mast a léky z cizích jedů, nebo zhotoví z cizí vlny oděv, nebo postaví loď nebo vyrobí skříň či lavici z cizích desek].

že materiál vložený do zpracování musel nenávratně změnit svou původní podobu (formu).²³⁸

Codex Thesianus v souvislosti s určením vlastnického práva k výrobku, který bylo možno obrátit v původní stav, vycházel z pravidla dobře známého z justiniánských *Institucí*. Pokud totiž bylo možné vrátit věc do původního stavu, vlastnické právo vlastníka materiálu zůstalo nezměněno. V případě, že vlastník materiálu neměl o věc zájem, stal se jejím vlastníkem zpracovatel.²³⁹ Tím nicméně nebylo dotčeno právo obou na vzájemné vyrovnání, jehož výše se zásadně odvíjela od skutečnosti, zda zpracovatel věc zhotovil v dobré víře.²⁴⁰

3.4.2 Spojení věcí (*textura, ferruminatio, adplumbatio*)

Jako druhý případ umělého přírůstku označuje návrh *Codicis Thesiani* spojení věcí v jeden celek (*die Beifügung eines Dings zu dem anderen*).²⁴¹ Vedle mechanického spojení dvou původně samostatných movitých věcí, např. osázení zlatého nebo stříbrného šperku drahokamem, nebo sletování původně samostatných součástí, pro něž je v obojím případě typický dočasný charakter,

²³⁸ CT [2, 5, § 9] 69–72. P. Dostálík v této souvislosti upozorňuje, že v případě, že materiál vložený do zhotovení výrobku byl cizí jen zčásti, mělo se nabytí vlastnictví výrobku posoudit dle pravidel určených pro smísení a slití. Viz DOSTÁLÍK, 2018, op. cit., s. 25.

²³⁹ CT [2, 5, § 9] 76. Srov. Inst. 2, 1, 25: *...si ea species ad materiam reduci possit, eum videri dominum esse qui materiae dominus fuerat; si non possit reduci, eum potius intellegi dominum qui fecerit* [jestliže lze věc vrátit do původního stavu, bude jejím vlastníkem ten, komu patří materiál, pokud to však možné není, měl by být za vlastníka věci považován ten, kdo ji vyrobil].

V návaznosti na to vznikla otázka, komu výsledná věc patří, zda zpracovateli (specifikantovi), nebo vlastníku použité látky, jež zpracováním ztratila původní podobu. Zatímco Sabiniáni zastávali stanovisko, že zhotovená věc náleží vlastníkově použité látky, Prokuliáni byli toho názoru, aby výsledek připadnul výhradně zpracovateli. Jednoznačné řešení bylo vymezeno až za Justiniána, který se přiklonil k Prokuliánům a stanovil, že v případě, kdy nebude možné obnovit původní stav věci, připadne vlastnictví výrobku zpracovateli.

K právní úpravě specifikace v *Thesiané* podrobněji DOSTÁLÍK, 2018, op. cit., s. 24–25. K tomu dále srov. přehled regestů v příloze této práce. Viz Tabulka č. 1: *Codex Thesianus* a navazující prameny.

²⁴⁰ V této souvislosti *Codex Thesianus* stanovil následující: pokud se vlastník materiálu rozhodne, že si věc ponechá, pak v případě, prokáže-li se dobrá víra zpracovatele, je povinen mu vyplátit odměnu za zpracování věci. Viz CT [2, 5, § 9] 74 a nás.

²⁴¹ CT [2, 5, § 10] 86–102.

protože je lze od sebe bez poškození oddělit,²⁴² počítá návrh také s případy trvalého spojení, konkrétně s vetkáním nití do cizí látky (*textura*) a se svařením (*ferruminatio*).²⁴³

Nabytí vlastnického práva k celku podmiňuje *Theresiana* následujícími čtyřmi podmínkami:

1. do spojení byly vloženy cizí i vlastní součástky,²⁴⁴
2. spojené věci musí tvořit jeden homogenní celek,²⁴⁵

²⁴² Srov. výklad v kapitole k římskoprávnímu pojetí akcese, viz odd. 2.1.1 Spojení movitých věcí.

²⁴³ CT [2, 5, § 10] 86–88.

²⁴⁴ CT [2, 5, § 10] 89–91.

²⁴⁵ CT [2, 5, § 10] 93. V této souvislosti návrh výslovně vylučuje případy, kdy byla do stáda přivedena cizí ovce. Tato skutečnost neměla na vlastnictví k ovci, resp. stádu vliv, protože bylo možné, aby si ji její vlastník odvedl zpět.

K tomu srov. Dig. 6, 1, 23, 5 Paulus libro 21 ad edictum: *Item quaecumque aliis iuncta sive adiecta accessionis loco cedunt, ea quamdiu cohaerent dominus vindicare non potest, sed ad exhibendum agere potest, ut separentur et tunc vindicentur: scilicet excepto eo, quod Cassius de ferruminatione scribit. Dicit enim, si statuæ suæ ferruminatione iunctum brachium sit, unitate maioris partis consumi et quod semel alienum factum sit, etiamsi inde abruptum sit, redire ad priorem dominum non posse. Non idem in eo quod adplumbatum sit, quia ferruminatione per eandem materiam facit confusionem, plumbatura non idem efficit. Ideoque in omnibus his casibus, in quibus neque ad exhibendum neque in rem locum habet, in factum actio necessaria est. At in his corporibus, quæ ex distantibus corporibus essent, constat singulas partes retinere suam propriam speciem, ut singuli homines singulæ oves: ideoque posse me gregem vindicare, quamvis aries tuus sit immixtus, sed et te arietem vindicare posse. Quod non idem in cohaerentibus corporibus eveniret: nam si statuæ meæ brachium alienæ statuæ addideris, non posse dici brachium tuum esse, quia tota statuæ uno spiritu continetur* [Stejně tak jsou některé věci spojeny nebo přidány k jiné věci jako přírůstek a dokud spojení trvá, vlastník nemůže věc vindikovat, může však podat žalobu na předložení věci, a to tak, aby byla jeho část oddělena a mohl ji vindikovat: pochopitelně s výjimkou toho, co Cassius napsal o svaření. Říká totiž, že pokud je paže spojena se sochou technikou svaření, celek tuto část pohltí a to, co se jednou stalo majetkem někoho jiného, přestože by bylo odděleno, nemůže být vráceno původnímu vlastníkovi. Totéž nicméně neplatí v případech, že je něco sletováno, protože při svaření dochází ke spojení stejného materiálu, zatímco při sletování nikoliv. Pročež ve všech těchto případech, kdy podání žaloby na předložení věci ani věcné žaloby není na místě, je nevyhnutelné podat zvláštní praetorskou žalobu. Zatímco u těch celků, které sestávají z jednotlivých věcí, je známo, že si zachovávají svou vlastní podstatu, jako jednotliví otroci a jednotlivé ovce: z tohoto důvodu mohou vindikovat stádo, pokud se mezi ně připelel tvůj beran a také ty můžeš svého berana vindikovat. To se však nestává u věcí, které byly spojeny: neboť pokud přiděláš k mé soše paži z jiné sochy, nelze tvrdit, že paže patří tobě, protože celá socha tvoří jeden celek].

Srov. také Inst. 2, 1, 28.

3. spojení musí být provedeno bez vůle vlastníka, vlastním jménem a na vlastní účet,²⁴⁶
4. výsledkem spojení nesmí být sloučenina nebo směs, ani zcela nová věc, jinak by se jednalo o zpracování.²⁴⁷

V klasickém i justiniánském římském právu vycházelo základní pravidlo pro určení vlastnického režimu k celku z rozlišení, která z věcí, které byly spojeny, má povahu věci hlavní a věci vedlejší. Ve smyslu zásady *accessio cedit principali* ustupovala věc vedlejší věci hlavní, celek tedy připadl vlastníkově věci hlavní, tedy té, která spojením neztrácela svou stěžejní hospodářskou funkci.²⁴⁸ Ve srovnání s tím si lze všimnout, že *Thesiana* přináší ohledně určení vlastnického režimu k celku nové řešení. Oproti římskému právu návrh upřednostňuje hodnotu věci před její hospodářskou funkcí a stanovuje, že věc, jako celek, bude náležet tomu, kdo do výsledku vložil cennější kus.²⁴⁹ Obdobně, jako v případě zpracování, se nicméně doporučuje obnova předchozího stavu a navrácení jednotlivých součástí jejich vlastníkům. Teprve tehdy, nebylo-li to technicky proveditelné, měla věc připadnout tomu, jehož komponent byl prokazatelně hodnotnější.²⁵⁰ V případě, že věci byly spojeny ve zlé víře, měl ten, kdo takto učinil, zaplatit původním vlastníkům jednotlivých součástí nejvyšší cenu.²⁵¹

²⁴⁶ CT [2, 5, § 10] 94. Pokud by vlastník předmětné součástky se spojením souhlasil, jednalo by se o smluvní nabytí vlastnictví, tj. derivativní, nikoliv o akcesii.

²⁴⁷ CT [2, 5, § 10] 95. V návaznosti na to se připomíná, že v případě, že výsledkem bude nová věc, jejím vlastníkem se stane ten, kdo ji zhotovil, tedy zpracovatel. CT [2, 5, § 10] 96.

²⁴⁸ Dig. 34, 2, 19, 13. K tomu dále srov. Dig. 6, 1, 23, 2.

²⁴⁹ CT [2, 5, § 10] 98. Zatímco v římském právu se ustálila zásada, že komponenty, které byly do věci přidány za účelem jejího ozdobení (*ornandi causa*), mají povahu věci vedlejší, *Thesiana* vycházela z předpokladu, že např. drahokam, který byl do prstenu vložen, může mít v důsledku větší hodnotu než prsten sám, a toto pravidlo nepřevzala. K tomu srov.

Dig. 34, 2, 19, 13 Ulpianus libro 20 ad Sabinum: *Perveniamus et ad gemmas inclusas argento auroque. Et ait Sabinus auro argentove cedere: ei enim cedit, cuius maior est species. Quod recte expressit: semper enim cum quaerimus, quid cui cedat, illud spectamus, quid cuius rei ornandae causa adhibetur, ut accessio cedat principali. Cedent igitur gemmae, fialis vel lancibus inclusae, auro argentove* [Měli bychom se dohodnout na tom, že drahokam je součástí zlatého nebo stříbrného šperku. A jak říká Sabinus drahokam ustupuje šperku: ten totiž ustupuje tomu, co je věcí hlavní. Což správně vyjadřuje následující pravidlo: pokaždé totiž, když se ptáme, co ustupuje čemu, měli bychom zohlednit, která věc je přidána za účelem ozdobení věci druhé, protože přírůstek ustupuje věci hlavní. Drahokamy proto ustupují miskám a talířům i šperkům ze zlata a stříbra].

²⁵⁰ CT [2, 5, § 10] 99.

²⁵¹ CT [2, 5, § 10] 92.

3.4.3 Smísení a slití

Právní úprava smísení a slití (*die Zusammengießung und Vermengung*) je v návrhu *Codicis Theresiani* tradičně uvozena teoretickým výkladem. V souladu s římskoprávní koncepcí se mělo jednat o náhodné sloučení kapalných nebo sypkých látek různých vlastníků v jeden celek.²⁵²

Vlastnický režim k celku upravuje *Theresiana* zčásti analogicky k *Digestum* a Justinianským *Institutum*, zčásti pak přináší vlastní řešení.²⁵³ Návrh v prvé řadě preferoval oddělení jednotlivých látek a obnovení původního stavu. Proto, pokud to povaha sloučeniny nebo směsi dovozovala, měl si každý z vlastníků odebrat svou část zpět. V takovém případě zůstalo vlastnické právo každého z nich zachováno.²⁵⁴ To bylo možné zejména v případě vícedruhových směsí nebo slitin, které – jak připomíná Callistratus ve 41. knize *Digest* – lze od sebe oddělit.²⁵⁵

Byly-li smíseny nebo slity věci stejného druhu, např. víno, železná ruda, zrno, semena a drobná zvířata, přičemž nebylo možné je od sebe oddělit, mělo se zjistit, zda ten, kdo je spojil dohromady, tak učinil v dobré víře, či nikoliv. Pokud byly látky smíchány nebo slity v dobré víře, celek připadl za náhradu tomu, kdo je smíchal, či slil. V opačném případě rozhodla o osudu celku protistrana, tedy ten, jehož látky byly jiným smíchány (slity) ve zlé víře.²⁵⁶ Srovnáme-li tato pravidla – alespoň obecně – s římským právem, je evidentní, že se návrh v této souvislosti s onou tradicí rozchází. Navzdory jistým interpretačním potížím se totiž předpokládá, že v římském právu se vlastnický režim k homogenní směsi a sloučenině (slitině) odvíjel právě od povahy do celku vložené látky. Zatímco si každý z vlastníků sypké látky své vlastnictví

²⁵² CT [2, 5, § 10] 103–104.

²⁵³ CT [2, 5, § 10] 106–120.

²⁵⁴ CT [2, 5, § 11] 107–108.

²⁵⁵ Dig. 41, 1, 12, 1 Callistratus libro secundo institutionum: *Si aere meo et argento tuo conflato aliqua species facta sit, non erit ea nostra communis, quia, cum diversae materiae aes atque argentum sit, ab artificibus separari et in pristinam materiam reduci solet* [Jestliže bude moje měď slita s tvým stříbrem, slitina se nestane nám společnou, protože různé látky, jako je měď a stříbro, mohou být od sebe odděleny].

²⁵⁶ CT [2, 5, § 11] 110–111.

podržel, v případě látek kapalných připadla výsledná emulze původním vlastníkům do podílového spoluvlastnictví.²⁵⁷

Podle římskoprávní koncepce návrh postupoval v případě, kdy směs (slitina) vznikla s vůlí vlastníků použitých látek. Celek se měl stát oběma společný, přičemž podíl každého z nich se určil dle toho, kolik a v jaké kvalitě toho do směsi či sloučeniny vložil.²⁵⁸

3.4.4 Stavba

Na solidních římskoprávních základech pak sestává problematika zřízení stavby, resp. vestavění cizího materiálu (*Der Einbau*).²⁵⁹ Návrh *Codicis Thesiani* v této rovině vychází ze zásady *superficies solo cedit* (Gai Inst. 2, 73), kterou

²⁵⁷ Podrobně k tomu FRUTHOVÁ, NOVÁK, op. cit., s. 167–169. K tomu srov. následující prameny, na něž autoři v uvedené souvislosti upozorňují. Dig. 6, 1, 3, 2 Ulpianus libro 16 ad edictum: *Pomponius scribit, si quid quod eiusdem naturae est ita confusum est atque commixtum, ut deduci et separari non possint, non totum sed pro parte esse vindicandum. Ut puta meum et tuum argentum in massam redactum est: erit nobis commune, et unusquisque pro rata ponderis quod in massa habemus vindicabimus, etsi incertum sit, quantum quisque ponderis in massa habet* [Pomponius napsal, že pokud se smísí nebo slíjí látky stejné povahy, které nemohou být vzájemně odděleny, lze vindikovat toliko část, nikoliv celek. Pokud se například moje a tvoje stříbro slíje v jednu hmotu, stane se společným a každý z nás bude moci vindikovat svou část podle váhy hmoty, přestože by nebylo jisté, jakou váhu měla vložená látka původně].

Srov. tematický paragraf v justiniánských *Institucích*, v němž se ovšem hovoří výslovně jen o smísení, nikoliv slití. Inst. 2, 1, 28: *... quodsi casu id mixtum fuerit, vel Titius id miscuerit sine voluntate tua, non videtur commune esse, quia singula corpora in sua substantia durant nec magis istis casibus commune fit frumentum quam grex communis esse intellegitur, si pecora Titii tuis pecoribus mixta fuerint: sed si ab alterutro vestrum id totum frumentum retineatur, in rem quidem actio pro modo frumenti cuiusque competit, arbitrio autem iudicis continetur, ut is aestimet, quale cuiusque frumentum fuerit* [Bude-li však obilí smícháno náhodně, nebo jej Titius smíchá bez tvého vědomí, nebude považováno za společné, protože každá jednotlivá část si podrží svou vlastní podstatu a z tohoto důvodu se společným nestane, stejně jako když se Titův skot smíchá se skotem ve tvém stádu. Jestliže by si však jeden z vás obilí ponechal, platí, že druhému z tohoto důvodu náleží žaloba, přičemž hodnotu obilí posoudí dle jeho kvality soudce].

²⁵⁸ CT [2, 5, § 11] 112. Srov. Inst. 2, 1, 27: *Si duorum materiae ex voluntate dominorum confusae sint, totum id corpus quod ex confusione fit utriusque commune est* [Jestliže se sloučí dvě látky z vůle jejich vlastníků, pak celek, který ze sloučení vzejde, se stane jim společný].

²⁵⁹ CT [2, 5, § 12] 121–139.

v rámci kodifikačních příprav prosadil Ferdinand Thinnfeld, zástupce dolnorakouské strany.²⁶⁰

Codex Theresianus formálně rozlišuje, zda stavebník zřídil stavbu na svém nebo cizím pozemku, přičemž dále zohledňuje, komu patřil použitý stavební materiál. Zda stavebníkovi, vlastníkovi pozemku nebo třetí osobě.²⁶¹ Tato skutečnost ovšem neměla vliv na vlastnický režim stavby, neboť jejím vlastníkem se dle *Theresiany* měl v každém případě stát vlastník pozemku (*In allen diesen Fällen gebet Grund und Boden dem Herren des Bauzeugs niemalen...*).²⁶² Muselo se ovšem jednat o stavbu trvalou, tedy takovou, která je s půdou spojena pevnými základy, případně sloupy a oblouky, které jsou zabudovány do země.²⁶³

Koncepčně odpovídá římskoprávní tradici také otázka vzájemného vyrovnání mezi stavebníkem, vlastníkem pozemku a vlastníkem stavebního materiálu, šlo-li o osobu odlišnou od stavebníka.²⁶⁴ *Codex Theresianus* neshledává efektivním řešení, aby se stavby postavené na cizím pozemku strhávaly. Namísto tohoto měl vlastník pozemku nahradit stavebníkovi náklady za vynaloženou práci a materiál, a to v míře, jaká odpovídala skutečnosti, zda stavebník stavěl v dobré nebo zlé víře. Podobně jako v římském právu ovšem bylo připuštěno, aby v případě, že stavba byla z nějakého důvodu přece jen zbourána,

²⁶⁰ HARRASOWSKY (ed.), op. cit., s. 92–93.

V souvislosti s právním režimem staveb lze předpokládat, že v domácím právním prostředí se zásada *superficies solo cedit* neuplatnila. Tuto hypotézu potvrzuje existence práva městského nájmu (purkrecht), který opravňoval nájemce k výstavbě domu na cizím (městském) pozemku a umožňoval, aby osoba vlastníka pozemku byla odlišná od osoby vlastníka stavby. Obdobně lze také uvažovat v rovině zemského práva, kde stavba obvykle představovala samostatný objekt právních vztahů, jejíž osud zpravidla nebyl svázán s osudem pozemku. Viz ŠMÍDOVÁ MALÁROVÁ, L. K otázce nabytí vlastnického práva akcesí v pramenech brněnského městského práva. In: TAUCHEN (ed.), 2020, op. cit., s. 327. Z literatury k tomu dále srov. STIEBER, M. *Dějiny soukromého práva v střední Evropě*. Reprint. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 162.

²⁶¹ CT [2, 5, § 12] 122.

²⁶² CT [2, 5, § 12] 123.

Srov. Dig. 41, 1, 7, 10 Gaius libro secundo rerum cottidianarum sive aureorum: *Cum in suo loco aliquis aliena materia aedificaverit, ipse dominus intellegitur aedificii, quia omne quod inaedificatur solo cedit* [Jestliže někdo z cizího materiálu postaví stavbu, pak tato osoba bude sama považována za vlastníka stavby, protože vše, co je takto vystavěno, ustupuje půd].

²⁶³ CT [2, 5, § 12] 125.

²⁶⁴ CT [2, 5, § 12] 127 a násl.

si dobromyslný stavebník své stavivo odebral.²⁶⁵ Toto právo ovšem zanikalo v případě, pokud vlastník pozemku vyplatil stavebníkovi náhradu staviva v penězích.²⁶⁶ Zaujme, že toto pravidlo se objevuje ještě v *Hortenově osnově* (1774). Pozdější *Martiního osnova* (1796) jej definitivně vypustila.²⁶⁷

Pro účely přiznání náhrad tedy bylo klíčové, zda stavebník stavbu zřídil v dobré nebo zlé víře.²⁶⁸ Dobromyslnému stavebníkovi návrh přiznával nejen náhradu za použitý materiál, ale rovněž odměnu za provedenou práci. Jestliže stavebník zřídil stavbu ve zlé víře, byť k tomu použil vlastní stavební materiál, od vlastníka pozemku mohl požadovat toliko náhradu nezbytných nákladů, které mu v souvislosti se stavebními pracemi prokazatelně vznikly.²⁶⁹ Návrh *Codicis Thesiani* přitom pamatoval také na vlastníka pozemku. V případě, že mu v důsledku zřízení stavby vznikla na pozemku škoda, mohl ji po stavebníkovi vymáhat.²⁷⁰

3.4.5 Popsání papíru (*scriptura*) a pomalování plátna (*pictura*)

Předposlední podkategorii umělého přírůstku, který *Thesiana* reflektuje, představuje popsání cizího papíru a pomalování cizího plátna (*Die Beschreibung fremden Papiers und Bemalung fremden Zeugs*).²⁷¹ Zatímco v případě namalování obrazu se mělo postupovat podle známé zásady justiniánského práva – *tabula picturae cedit*,²⁷² ohledně popsání papíru (resp. jiného obdobného podkladu)

²⁶⁵ CT [2, 5, § 12] 128, 136.

Srov. Dig. 41, 1, 7, 10 Gaius libro secundo rerum cottidianarum sive aureorum: *ergo si aliqua ex causa dirutum sit aedificium, poterit materiae dominus nunc eam vindicare et ad exhibendum agere* [Ale jestliže je z nějakého důvodu stavba zbourána, vlastník materiálu bude moci materiál požadovat zpět nebo o jeho vydání žádat prostřednictvím žaloby, pokud ovšem za něj již nedostal dvakrát zapláceno.]

Obdobné řešení viz Inst. 2, 1, 29.

²⁶⁶ CT [2, 5, § 12] 131.

²⁶⁷ Ent. H. [2, 4] §. 16. Srov. v příloze Tabulka č. 1 – *Codex Thesianus* a navazující prameny.

²⁶⁸ CT [2, 5, § 12] 129.

²⁶⁹ CT [2, 5, § 12] 130 a 132. Srov. Inst. 2, 1, 30.

²⁷⁰ CT [2, 5, § 12] 134.

²⁷¹ CT [2, 5, § 12] 141–145.

²⁷² Inst. 2, 1, 34: ... *sed nobis videtur melius esse, tabulam picturae cedere: ridiculum est enim picturam Apellis vel Parrhasii in accessionem vilissimae tabulae cedere* [... avšak my vidíme jako nejlepší řešení to, aby deska ustupovala malbě. Bylo by totiž absurdní, kdyby malba od Appella nebo od Parrhasia ustupovala laciné desce].

návrh římskoprávní řešení nepřevzal.²⁷³ Kompilační komise se totiž shodla na tom, že nejen malířské plátno, ale také psací látka (papír či pergamen), připadne tomu, kdo plátno pomaloval nebo papír popsal (*Nicht weniger ist die Beschreibung fremden Papiers und Bemalung fremden Zeugs eine Art des Zugangs, wodurch insgemein das Beschriebene oder Bemalte Demjenigen erworben wird, welcher es beschrieben oder bemalet hat, oder von jemand Anderen für sich beschreiben und bemalen lassen*).²⁷⁴

Aplikace tohoto pravidla nicméně byla podmíněna tím, že jde o dílo umělecké, tedy takové, které je jedinečné a má určitou estetickou hodnotu. Na běžné popsání papíru nebo pomalování plátna se uvedené pravidlo nevztahovalo a určení vlastnického režimu k použitému inkoustu nebo barvám podléhalo v návrhu nepřímou vyjádřenou zásadě *accessio cedit principali*.²⁷⁵ Tato zásada se měla použít také tehdy, pokud někdo pomaloval nebo popsal podklad, který pro tyto účely nebyl určen.²⁷⁶

Velmi pragmaticky přistupuje Codex Theresianus k otázce vzájemného vyrovnání mezi vlastníkem podkladu a písařem nebo malířem. Ten, kdo papír popsal nebo pomaloval plátno musí vlastníkově podkladu nahradit jeho hodnotu, přičemž se bere v potaz, zda dílo vytvořil v dobré, nebo zlé víře. Osnova přitom zdůrazňuje, že náhrada nákladů přichází v úvahu pouze tehdy, má-li provedené dílo vůbec nějakou objektivní hodnotu a nosič přechází do vlastnictví zhotovitele. V opačném případě, pokud výsledkem byl běžný text (např. kancelářského charakteru) nebo užitná malba, který si vlastník podkladu navíc ani neobjednal, malíři nebo písaři právo na náhradu nákladů

²⁷³ Připomeňme Gaiův fragment v *Digestech*, který říká, že písmo ustupuje nosiči i v případě, že jde o umělecké dílo. Dig. 41, 1, 9, 1: *Litterae quoque licet aureae sint, perinde chartis membranisque cedunt, ac solo cedere solent ea quae aedificantur aut seruntur. Ideoque si in chartis membranisque tuis carmen vel historiam vel orationem scripsero, huius corporis non ego, sed tu dominus esse intellegis* [Písmena, ačkoliv by byla zlatá, tak jako tak ustupují papyru nebo pergamentu, stejně jako je zvykem, že půdě ustupuje to, co je na ní vystavěno nebo v ní zaseto. A proto pokud na tvůj papyrus nebo pergamen napíšu báseň, příběh nebo řeč, vlastníkem celku budeš ty, nikoliv já].

Ke změně – na rozdíl od malby – nedošlo ani za Justiniana. Spíše jazykově upravené znění Gaiova fragmentu se totiž promítlo také do *Institucí*. Srov. Inst. 2, 1, 34.

²⁷⁴ CT [2, 5, § 15] 141.

²⁷⁵ CT [2, 5, § 15] 142. Srov. Dig. 34, 2, 19, 13.

²⁷⁶ CT [2, 5, § 15] 143.

nenáleželo. Vznikla-li popsáním nebo pomalováním cizího podkladu škoda, vlastník tohoto podkladu mohl po písaři nebo malíři požadovat její náhradu.²⁷⁷

3.4.6 Plody a užitky nabyté nevlastníkem

Zvláštní kategorii přírůstku v návrhu *Codicis Thesiani* představuje problematika nabytí plodů a užitků osobou odlišnou od vlastníka věci hlavní. Návrh sice tento případ formálně řadí do kategorie umělého přírůstku, z legální definice je nicméně patrné, že plody a užitky mohou být výsledkem obou faktorů – přírody, lidské práce, případně jejich kombinace.²⁷⁸

Necelé dvě desítky ustanovení se týkají stanovení vlastnického režimu k plodům a užitkům, které v dobré víře získala osoba odlišná od vlastníka plodonosné věci (věci hlavní). Příslušný soubor pravidel ve své podstatě kombinuje dvě situace. Jednak je zde řešena otázka nabytí vlastnického práva od nevlastníka (resp. neoprávněného), za druhé je pozornost věnována okamžiku a rozsahu, ve kterém osoba odlišná od skutečného vlastníka, tedy zpravidla držitel (*der Besitzer*) vlastnictví k plodům, případně užitkům, nabývá.²⁷⁹

Codex Thesianus v této souvislosti stanovuje obecné pravidlo, podle kterého měly plody a užitky náležet držiteli, který věc držel v dobré víře.²⁸⁰ Připomíná se však, že dokud jsou plody a užitky pevně spojeny s věcí hlavní, jsou její součástí a patří pravému vlastníkovi věci (*Die Früchten und Nutzungen sind, solange sie mit demjenigen Ding, woraus selbe erzeugt werden, zusammenhangen, ein Theil...*).²⁸¹ Návrh v této souvislosti zjevně respektuje obecnou římskoprávní

²⁷⁷ CT [2, 5, § 15] 144–145.

²⁷⁸ CT [2, 5, § 16] 146: *Alle bishero erklärte Arten des Zugangs wirken die Erwerbung des Eigentums wegen der eigenen Sache, welcher eine andere zuwachset oder zugehet, es ist aber noch eine andere Art des Zugangs auch wegen eines fremden, mit guten Glauben besitzenden Guts, welcher die davon abfallende Früchten und Nutzungen dem Besitzer zueignet, aus was immer für einer Erzeugung, es seie von der Natur oder menschlichen Fleiß allein, oder von beiden zusammen, dieselbe herrühren* [Všechny doposud vysvětlené případy vedou k nabytí [rozšíření] vlastnického práva skrze vlastní věc, ke které něco dalšího přiroste nebo přibude, existuje však další typ přibytí, který přichází prostřednictvím cizí, v dobré víře držené věci, z níž držitel získává oddělené plody a užitky, ať už pocházejí z přírody, lidské pile nebo obojího]. Návrh kodifikace uvádí demonstrativní výčet plodů a užitků, kterých se příslušné pravidlo mělo týkat (jednalo se zejména o rostlinné a živočišné produkty, vyloučeny nicméně nebyly ani úroky a finanční výnos z nájmu držené věci). Viz CT [2, 5, § 16] 149–151.

²⁷⁹ CT [2, 5, § 16] 146–160.

²⁸⁰ CT [2, 5, § 16] 146.

²⁸¹ CT [2, 5, § 16] 152 a 154.

zásadu *accessio cedit principali*, podle které náleží přírůstek vždy vlastníkově věci hlavní.²⁸² Tato regule, se pak úzce pojí s dalším, původem římskoprávním pravidlem, jenž říká, že plody, které dosud nebyly odděleny (*fructus pendentes*), jsou součástí plodonosné věci.²⁸³

Uvedli jsme, že dobrá víra opravňovala držitele k nabytí plodů a užitků, které věc v jeho držbě vydala. Tato skutečnost nicméně sehrávala důležitou roli také v případě, že se vlastník věci objevil a žádal její vydání. Ke slovu se v takovém případě dostávalo jiné, původem římskoprávní pravidlo, dobře známé také z předchozího domácího vývoje. Mělo totiž platit, že zatímco držitel v dobré víře byl povinen vydat pouze plodonosnou věc, tedy věc hlavní, tj. pozemek na němž rostl ovocný strom, držitel, u kterého byla prokázána držba ve zlé víře, musel vrátit také veškeré plody, včetně těch spotřebovaných (Inst. 2, 1, 35).²⁸⁴

²⁸² Dig. 34, 2, 19, 13.

²⁸³ Dig. 6, 1, 44.

²⁸⁴ CT [2, 5, § 16] 157–160.

Srov. Inst. 2, 1, 35: *Si quis a non domino, quem dominum esse crederet, bona fide fundum emerit vel ex donatione aliave qua iusta causa aequae bona fide acceperit: naturali ratione placuit, fructus quos percepit eius esse pro cultura et cura. et ideo si postea dominus supervenerit et fundum vindicet, de fructibus ab eo consumptis agere non potest. ei vero qui sciens alienum fundum possederit non idem concessum est. itaque cum fundo etiam fructus, licet consumpti sint, cogitur restituere* [Jestliže někdo od nevlastníka, kterého za vlastníka považoval, v dobré víře koupí pozemek nebo jej dobromyslně získá z titulu darování nebo na základě jiného právního důvodu, pak platí, že plody, které posbíral, patří jemu jako náhrada za obdělávání pozemku a vynaložené náklady. A pokud by se vlastník později objevil a pozemek by vindikoval, nemůže držitele žalovat o plody, které již spotřeboval. To neplatí, jestliže se ukáže, že věděl, že drží cizí pozemek. V takovém případě by musely být spolu s pozemkem vráceny také spotřebované plody].

Zaujme, že prakticky totožné znění citovaného paragrafu justiniánských *Institucí* se promítlo do brněnské Právní knihy notáře Jana z pol. 14. století. Z její tradice následně vycházely další prameny městského práva, především tzv. Koldínův zákoník z r. 1579, který ono pravidlo v mírně modifikovaném znění převzal. Srov. čl. 274 PK: *Ad interrogationem iuratorum de Kalic sententiatum est: Si quis a non vero domino, quem dominum esse credebatur, bona fide fundum emerit vel ex donatione aliave iusta causa qualibet bona fide acceperit, naturali ratione placuit fructus, quos percepit, eius esse pro cultura et cura. Et ideo, si postea dominus supervenerit et fundum vindicet, de fructibus ab eo consumptis agere non potest. Ei vero, qui sciens fundum alienum possederit, non idem concessum est; itaque etiam fructus cum fundo, licet consumpti sint, cogitur restituere* [Na žádost přísedících ze Skalice je rozhodnuto takto: Jestliže někdo od nevlastníka, kterého za vlastníka považoval, v dobré víře koupí pozemek nebo jej dobromyslně získá z titulu darování nebo na základě jiného právního důvodu, pak platí, že plody, které posbíral, patří jemu jako náhrada za obdělávání pozemku a vynaložené náklady. A pokud by se vlastník později objevil a pozemek by vindikoval, nemůže držitele žalovat o plody, které již spotřeboval. To neplatí, jestliže se ukáže, že věděl, že drží cizí pozemek. V takovém případě by musely být spolu s pozemkem vráceny také spotřebované plody]. Latinský originál viz FLODR, M. (ed.). *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století. Díl I. Edice*. 1. vyd. Brno: Blok, 1990, s. 235; překlad je autorský.

...

...

Ke Koldínovu zákoníku srov. čl. H. XV: *Kdožby dobrau měrau a dobrú věrau to jest z pravé upřímnosti od nepořádného pána kteréhož nadál se býti pořádným pánem a gruntu některého držitelem koupil nějaký grunt aneb něco jiného aneb jinými slušnými prostředky jakožto freymarkem postaupením odkázaním dáním takový grunt žeby mu se dostal a onby dobrau měrau gruntu takového v držení justo titulo vešel a potom našel by se pořádný a pravý tébož gruntu pán ten pak kdožby to koupil aneb jemu se tobo tak dostalo z držení takového gruntu pořádem práva by vyveden byl tehdy z přirozeného rozumu a spravedlnosti za slušné se uznává aby všech a všelijakých důchodův i užitekův kteréž z tobo gruntu v tom času držení svého bral za práci a péči svou požil Než ten tobo neužije ani užiti moci nebude kterýžby vědomě cizí grundy kupoval a jich v držení vcházel. Viz JIREČEK, J. (ed.). *Práva městská království českého a markrabství moravského. Spolu s krátkou jich summonou*. Praha: Nákladem Spolku českých právníků „Všehrd“, 1876, s. 227.*

Z literatury k tomu podrobněji ŠMÍDOVÁ MALÁROVÁ, L. K otázce nabytí vlastnického práva akcesí v pramenech brněnského městského práva. In: TAUCHEN (ed.), 2020, op. cit., s. 323 a 328. K roli dobré víry pak více viz ŠMÍDOVÁ MALÁROVÁ, L. Zásada „bonae fidei“ a institut nabytí věci od nevlastníka v Příručce práva městského Jana z Gelnhausenu. In: ŽÁTECKÁ, E., KOVÁČOVÁ, L., HORECKÝ, J., OMÁČKA, V. (eds.). *Cofola 2011* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 130–137 [cit. 24. 11. 2024]. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2011/files/mravy/Malarova_Lenka_6051.pdf

4 PROMĚNY AKCESE V *HORTENOVĚ* A *MARTINIHO OSNOVĚ*, GBGB

Z předestřené právní úpravy nabytí vlastnického práva přírůstkem v návrhu *Codicis Theresiani* z r. 1766 vycházejí také obě navazující revizní osnovy, Hortenova a Martiniho i *Haličský občanský zákoník*, předchůdce pozdějšího ABGB. Zatímco *Hortenova osnova* (1774) z návrhu v zásadě jen vypouští „nabytečná“ ustanovení, případně je zkracuje, věcné modifikace lze zaznamenat až v *Martiniho osnově* (1796), inspirované v té době vydaným pruským *Landrechtem* (1794). V následujícím výkladu proto upozorníme především na koncepční změny, které se do jednotlivých úprav promítly. Zohledněn bude rovněž tzv. na zkoušku vyhlášený *Haličský občanský zákoník* (GBGB) z r. 1797, jehož zrevidované znění bylo v roce 1811 vyhlášeno jako ABGB, platné v německých dědičných zemích rakouského císařství. Pro bližší srovnání jednotlivých ustanovení a jejich proměn pak odkazujeme na komparativní tabulku v příloze.²⁸⁵

4.1 *Hortenova osnova* z r. 1774

Tzv. *Hortenova osnova*, která byla pojmenována podle svého autora, Jana Bernarda Hortena, byla dokončena v roce 1774, tedy necelých deset let po zamítnutí původního návrhu *Codicis Theresiani*. Vzhledem ke kritice *Theresiany*, která směřovala nejen k vlastní materii, ale rovněž k formální stránce, byl J. B. Horten pověřen ke zkrácení a celkovému přepracování návrhu tak, aby byl použitelný v praxi. Odstraněna měla být také většina obecných římskoprávních zásad, včetně kazuistických ustanovení.²⁸⁶

Hortenova osnova upravovala nabytí vlastnického práva přírůstkem v hlavě čtvrté, jež nese název „O nabytí vlastnického práva přírůstkem, spojením a zpracováním“ (*Von Erwerbung des Eigenthums durch Zuwachs, Vereinbarung und neue Erzeugungen*). Z názvu příslušného titulu je zřejmé, že *Hortenova osnova* opouští širší pojetí akcese, navržené v původní verzi tereziánské kodifikace a minimálně v tomto ohledu se přidržuje klasické romanistické koncepce,

²⁸⁵ Viz v příloze Tabulka č. 1 – *Codex Thesianus* a navazující prameny.

²⁸⁶ Z literatury k tomu podrobněji NESCHWARA, 2012, op. cit., s. 215–221; BRAUNEDER, op. cit., s. 36 a násl. K tomu srov. HARRASOWSKY, 1868, op. cit., s. 130 a násl.

kteřá mezi nabytím vlastnického práva přírůstkem a zpracováním důsledně rozlišuje.²⁸⁷

Jednotlivé případy přirozeného, umělého a smíšeného přírůstku jsou v rámci *Hortenovy osnovy* vtěleny do pouhých 20 ustanovení (oproti původním 160).²⁸⁸ Osnova však, ve srovnání s *Theresianou*, tuto kategorizaci vůbec nepoužívá.²⁸⁹ Namísto toho Horten hovoří obecně o přírůstku, a to pouze v souvislosti s případy, které by jinak náležely do kategorie přirozeného přírůstku.²⁹⁰ Konkrétně se jedná o naplaveninu, strž, ostrov a opuštěné řečiště.²⁹¹ Úplně vypuštěna je však otázka nabytí vlastnického práva k plodům a užitkům zvířat, které *Codex Thesianus* řadí právě k přírůstku přirozenému. Vypuštěna je rovněž otázka právního režimu plodů a užitků nabytých osobou odlišnou od nevlastníka, které *Theressiana* upravuje v rámci umělého přírůstku.²⁹²

Ačkoliv osnova formálně nerozlišuje mezi umělým a smíšeným přírůstkem, v rámci příslušného ustanovení Horten výslovně uvádí, že zpracování věci a některé druhy spojení věcí jsou výsledkem lidské práce (*durch menschliche Zuthat*), zatímco k jiným případům dochází kombinací lidského úsilí a přírodních sil (*durch die Natur oder Kunst*).²⁹³ Do první kategorie patří zpracování, smísení, slití a spojení věcí, do druhé osetí a osázení.²⁹⁴ Pro oboje pak platí, že k nabytí vlastnictví k přírůstku, resp. nové věci (např. při zpracování) dojde teprve tehdy, nelze-li věc nebo věci uvést v předešlý stav.²⁹⁵

Problematika zpracování se v *Hortenově osnově* nese, alespoň tedy v základní rovině, v duchu *Theressiany*. Právní úprava byla výrazně zkrácena a zjednodušena, chybí kazuistická ustanovení i legální definice zpracování.²⁹⁶ Zachovány ovšem zůstaly jednotlivé podmínky nabytí vlastnictví k výrobku: 1. věc, která byla do zpracování vložena, musí být cizí, 2. musí být zpracována vlastním

²⁸⁷ Ent. H. [2, 4].

²⁸⁸ Srov. v příloze Tabulka č. 1 – *Codex Thesianus* a navazující prameny.

²⁸⁹ Ent. H. [2, 4] §. 1.

²⁹⁰ Vyplyvá to zejména z jazykového výkladu osnovy. K tomu viz např. ustanovení Ent. H. [2, 4] §. 5, které nabytí vlastnického práva přírůstkem k opuštěnému, resp. novému řečišti výslovně podmiňuje absencí lidského přičinění (*ohne Jemandes Zuthat oder Ableitung*).

²⁹¹ Ent. H. [2, 4] §. 2–8.

²⁹² Srov. CT [2, 5, § 16] 146–160.

²⁹³ Ent. H. [2, 4] §. 10.

²⁹⁴ Ent. H. [2, 4] §. 10–20.

²⁹⁵ Ent. H. [2, 4] §. 10.

²⁹⁶ Srov. v příloze Tabulka č. 1 – *Codex Thesianus* a navazující prameny.

jménem zpracovatele a na jeho účet, 3. a konečně, zpracování věci musí proběhnout bez souhlasu vlastníka věci.²⁹⁷ Zachována zůstávají také obecná pravidla týkající se určení vlastnického režimu k zpracované věci. Nelze-li obnovit původní stav, výrobek má připadnout zpracovateli.²⁹⁸ V případě, že zpracovatel přetvořil věc s vědomím, že mu nepatří, mělo se nechat rozhodnutí na vlastníkově věci, zda si ji ponechá, nebo bude požadovat náhradu materiálu po zpracovateli.²⁹⁹ Stejně se dle Hortena má postupovat v případě smísení, slití a spojení věci.³⁰⁰

Zvláštní podkategorii akcese, ke které dochází toliko prací člověka, představuje pomalování plátna a popsání papíru. Lze si všimnout, že také v tomto případě se Horten poměrně striktně drží *Thesiansy* a jednotlivá ustanovení spíše jen slučuje dohromady a jejich obsah pro lepší čitelnost zestručňuje. Vlastníkem popsaného listu nebo pomalovaného plátna se měl stát vlastník použitého nosiče (podkladu), s výjimkou uměleckých děl, ať už malířských nebo literárních.³⁰¹

Zachována jsou také pravidla týkající se určení vlastnického režimu ke stavbě. To platí především o superficiární zásadě, v jejímž důsledku měla stavba připadnout vždy do vlastnictví vlastníka pozemku. V návaznosti na *Thesiansu* se nadto zachovává původem římskoprávní pravidlo, podle kterého je možné, aby si vlastník staviva materiál odebral, ovšem pouze za předpokladu, že stavba byla zbourána.³⁰²

Prakticky beze změn zůstala problematika osetí a osázení pozemku, včetně pravidla, určení právního režimu hraničního stromu.³⁰³ Vypuštěno bylo toliko pravidlo, umožňující vlastníkově rostlin a semen odebrat sazenice a osivo z půdy.³⁰⁴

²⁹⁷ Ent. H. [2, 4] §. 20.

²⁹⁸ Ent. H. [2, 4] §. 17.

²⁹⁹ Ent. H. [2, 4] §. 11.

³⁰⁰ Ent. H. [2, 4] §. 10–11, 14.

³⁰¹ Písmo (text) a malba je totiž ušlechtlejší než podklad. Srov. Ent. H. [2, 4] §. 12. K domu dále srov. CT [2, 5, § 15] 141 a násl.

³⁰² Ent. H. [2, 4] §. 16. Srov. Dig. 41,1,7,10 a 11; CT [2, 5, § 12] 128 a 131.

³⁰³ Ent. H. [2, 4] §. 13.

³⁰⁴ Srov. CT [2, 5, § 6] 51.

4.2 *Martiního osnova z r. 1796 a ABGB*

Přepřecováním nevyhovující *Hortenovy osnovy* byl v 90. letech 18. století pověřen Karel Antonín Martiní, někdejší profesor přirozeného práva a institucí na univerzitě ve Vídni. V roce 1793 Martiní předložil první díl, poté došlo v Prusku k vyhlášení občanského zákoníku *Allgemeines Landrecht* (1794), kterým se nechal v řadě případů inspirovat.³⁰⁵ Tzv. *Martiního osnova* byla dokončena začátkem roku 1796.

Problematika akcese byla soustředěna do hlavy páté s názvem *Erwerbung des Eigenthumes durch Anwachs und Zuwachs* s celkovým počtem dvaceti čtyř ustanovení.³⁰⁶ Ve srovnání s *Hortenovou osnovou* přichází Martiní s modifikovanou definicí přírůstku, která se později, v téměř nezměněné podobě, promítla také do ABGB. *Martiního osnova* v této souvislosti hovoří o přírůstku (*der Zuwachs*) a příbytku (*der Anwachs*), které souhrnně charakterizuje jako to, co vzejde z movité nebo nemovité věci, aniž by se tak stalo předáním od jiné osoby.³⁰⁷ V návaznosti na to osnova vymezuje jednotlivé kategorie přírůstku – přirozený, umělý a smíšený, které naposledy reflektoval návrh *Codicis Theresiani*.³⁰⁸ Od *Hortenovy osnovy*, která akcesi nekategorizovala, se tak Martiní v této rovině odklonil.³⁰⁹

V řadě ustanovení *Martiního osnovy* je na první pohled patrná inspirace pruským občanským zákoníkem (ALR). Po jeho vzoru Martiní zavádí novou podkategorii přirozeného přírůstku – plody, které pozemek vydává, aniž

³⁰⁵ Spíše skepticky hodnotí Martiního postoj k pruskému *Landrechtu* NESCHWARA, 2012, op. cit., s. 225–226.

³⁰⁶ Ent. M. [2, 5].

³⁰⁷ Ent. M. [2, 5] §. 1: *Is aus einer beweglichen oder unbeweglichen Sache etwas Neues entsteht, oder derselben hinzukömmt, welches ihrem Eigenthümer von niemanden Andern übergeben worden ist, heißt solches Anwachs oder Zuwachs* [Jestliže něco nového vzejde z movité nebo nemovité věci, nebo k ní něco dalšího přibude, aniž by to bylo vlastníkově věci předáno od někoho jiného, se nazývá příbytkem nebo přírůstkem]. Srov. § 404 ABGB.

³⁰⁸ Ent. M. [2, 5] §. 2: *Der Anwachs und Zuwachs sind nicht sowohl ein neues Erwerbungsmitel, als vielmehr eine rechtliche Folge des schon gebabten Besitzes oder Eigenthumsrechtes; sie mögen von der Natur allein, oder von der Kunst allein, oder von beiden zugleich herühren* [Příbytek nebo přírůstek nejsou pouze novým způsobem nabytí, jako spíše důsledkem již existující držby nebo vlastnického práva; mohou vycházet výlučně z přírody nebo výlučně z lidské činnosti nebo z obou současně]. Srov. CT [2, 5, § 1] 2.

³⁰⁹ Viz výklad v předešlé podkapitole. Srov. také v příloze Tabulka č. 1 – *Codex Theresianus* a navazující prameny.

Srov. CT [2, 5, § 1] 2.

by byl obděláván.³¹⁰ V návaznosti na ALR Martini modifikuje Hortenův návrh o nabytí vlastnického práva ke strži. Již jsme uvedli, že *Hortenova osnova* po vzoru *Theresiany* zachovává původem římskoprávní pravidlo, podle kterého k nabytí strže (*avulsio*) došlo nejdříve tehdy, prorostly-li kořeny stromu skrze břeh i připlavený kus půdy (Inst. 2, 1, 21). Toto ustanovení, které bylo v praxi v podstatě nepoužitelné, protože jen stěží bylo možné prokázat, kdy k úplnému spojení obou kusů půdy došlo (*coalatio*), následně převzal *Haličský občanský zákoník* a z něj posléze i ABGB.³¹¹

Zjevné vlivy ALR jsou v *Martiniho osnově* patrné v případě pravidla, které zakazuje vlastníkům (držitelům) pobřežních pozemků zřizovat na březích stavební prvky a sázet porosty, které by bránily přirozenému toku řeky a zne-
možňovaly tak provoz plavby, mlýnů a rybářství. Uvedený zákaz totiž souvisel s jiným ustanovením, které opravňovalo majitele ke zpevnění břehů. Toto pravidlo, které nenaležeme v *Theresianě* ani u Hortena, mělo preventivní charakter a jeho realizace bránila nežádoucím sesuvům půdy.³¹²

Pokud jde o zpracování, smísení a slití, *Martiniho osnova* opouští koncepci navrženou v *Theresianě* i v *Hortenově osnově* a prosazuje jiná pravidla. Martini se v této souvislosti především odklonil od tradiční zásady, aby věc připadla do vlastnictví dobromyslného zpracovatele.³¹³ *Martiniho osnova* přináší nové

³¹⁰ Ent. M. [2, 5] §. 3.

K tomu srov. ALR [1, 9, 6] §. 220: *Nutzungen einer Sache, die nach dem Laufe der Natur, mit oder ohne hinzukommende Bearbeitung, aus ihr selbst entstehen, werden Früchte genannt* [Užitky věci, které vzejdou pouze vlivem přírody, byť jsou následně zpracovány, se považují za plody].

Toto ustanovení se v rozšířené podobě promítlo do GBGB a následně i do ABGB. Srov. § 135 GBGB a § 405 ABGB.

³¹¹ Ent. M. [2, 5] §. 9.

Srov. ALR [1, 9, 6] §. 223: *Wird durch die Gewalt des Strohmss ein Stück Landes weggerückt, und an ein fremdes Ufer angelegt, oder auf dasselbe geworfen, so ist der vorige Besitzer ein solches Stück noch innerhalb Jahresfrist wegzunehmen berechtigt* [Bude-li silou proudu odtržen kus půdy a následně připojen k břehu nebo na něj vržen, dosavadní držitel o něj přijde, pokud své právo k němu nevykoná do jednoho roku].

Zakotveno též v § 141 GBGB a v § 412 ABGB.

Ze starší právní úpravy k tomu dále srov. CT [2, 5, § 3] 15 a Ent. H. [2, 4] §. 2.

³¹² Ent. M. [2, 5] §. 11.

K tomu srov. ALR [1, 9, 6] §. 237: *Niemand darf durch Pflanzungen, oder andre Wasserbaue, das Anspülen an die Ufer eines öffentlichen Flusses vorsetzlich befördern* [Nikdo není oprávněn vysazovat na břehu takové porosty nebo zřizovat stavby, které by bránily toky řeky].

Srov. dále ALR [1, 9, 6] §. 238.

³¹³ Srov. [2, 5, § 9] 79; Ent. H. [2, 4] §. 17.

řešení, které tentokrát nemá oporu v pruském ALR (ten ostatně upravuje zpracování, smísení a slití podobně jako *Codex Theresianus*).³¹⁴ Martini navrhuje, aby nová věc za předpokladu, že nemůže být obrácena v původní stav, připadla dotčeným osobám do podílového spoluvlastnictví. Jinak měl o osudu věci, která vzešla zpracováním, smísením nebo slitím, rozhodnout ten, kdo tuto skutečnost nezavinil.³¹⁵ Řešení preferující vypořádání nároků jednotlivých podílníků prostřednictvím institutu spoluvlastnictví nemá oporu v římském právu a jako takové bylo následně převzato do *Haličského občanského zákoníku* i do *Všeobecného občanského zákoníku*.³¹⁶ Poprvé se v této souvislosti objevuje také institut opravy, který se následně také promítl do GBGB a ABGB.³¹⁷

Výše uvedená pravidla, týkající se určení vlastnického režimu ke zpracované, smísené či slité věci, vztáhl Martini také na přírůstek věci, který vznikl spojením dvou a více předmětů. Dle osnovy se výslovně jednalo o pomalování cizího plátna nebo desky a popsání cizího papíru. Výčet těchto případů byl však demonstrativní a dával prostor pro další, výslovně neupravené situace.³¹⁸ Stejně jako v případě zpracování, smísení a slití Martini preferuje řešení situace prostřednictvím institutu spoluvlastnictví.³¹⁹

Osázení a osetí ponechává Martini ve stejném režimu, jako Horten, včetně mechanismu pro vzájemné vypořádání mezi vlastníkem rostlin a semen a vlastníkem půdy.³²⁰ Po vzoru pruského ALR Martini opouští staré římskoprávní pravidlo (Dig. 41, 1, 7, 13), určující právní režim stromu. Na rozdíl od návrhu *Codicis Thesiani* a *Hortenovy osnovy* má být vlastnictví stromu

³¹⁴ K tomu srov. ALR [1, 9, 6] § 298–323. Z literatury k tomu podrobněji DOSTALÍK, 2020, op. cit., s. 52–54.

³¹⁵ Ent. M. [2, 5] §. 15.

³¹⁶ Viz Inst. 2, 1, 25, kde se řeší spor mezi školou Prokuliánů a Sabiánů: ... *si ea species ad materiam reduci possit, eum videri dominum esse qui materiae dominus fuerat; si non possit reduci, eum potius intellegi dominum qui fecerit* [...]. Jestliže lze věc vrátit do původního stavu, bude jejím vlastníkem ten, komu patří materiál, pokud to však možné není, měl by být za vlastníka věci považován ten, kdo ji vyrobil]. Srov. § 147 GBGB, § 415 ABGB.

³¹⁷ Ent. M. [2, 5] §. 16. Srov. § 148 GBGB a § 416 ABGB.

³¹⁸ Ent. M. [2, 5] §. 12.

³¹⁹ Ent. M. [2, 5] §. 14–15.

³²⁰ Ent. M. [2, 5] §. 22.

posouzeno podle polohy kmene, nikoliv dle rozsahu kořenů.³²¹ Pravidlo následně převzal GBGB i ABGB.³²²

Martinioho osnova, která podstatně modernizovala v té době již zastaralý Hortenův návrh, se následně stala stěžejním jádrem *Haličského občanského zákoníku* (GBGB), vyhlášeného v únoru roku 1797 pro Západní Halič, v září téhož roku pro Východní Halič (včetně Bukoviny).

Haličský občanský zákoník obsahoval právní úpravu akcese v hlavě páte, jež nesla název *Von Erwerbung des Eigenthumes durch Anwachs und Zuwachs*. Co se týče systematiky hlavy i vlastní právní materie, obojí, až na drobné, zpravidla stylistické nuance, odpovídá *Martinioho osnově*. Snad jen s výjimkou ustanovení Ent. M. [2, 5] §. 10, které stanovovalo, aby nabytí vlastnického práva přírůstkem v prostředí vodních toků bylo možné jen v případě úředně vyměřených pozemků, zákon po věcné stránce zachovává jednotlivá pravidla tak, jak byla navržena Martinim.³²³

³²¹ Ent. M. [2, 5] §. 23. Srov. ALR [1, 9, 6] § 285: *Das Eigenthum eines auf der Gränze stehenden Baums gebührt dem, auf dessen Grunde und Boden der Stamm aus der Erde kommt* [Vlastnictví stromu, který se nachází na hranici, náleží tomu, z jehož půdy vystupuje kmen]. Dále srov. ALR [1, 9, 6] § 286: *Steht der Stamm selbst auf der Gränze, so haben beyde Nachbarn das Miteigenthum des Baumes* [Pokud se na hranici nachází samotný kmen, strom je vlastníkem sousedících pozemků společný].

³²² Srov. § 155 GBGB a § 421 ABGB.

³²³ Srov. Tabulka č. 1 – *Codex Theresianus* a navazující prameny.

5 NÁSTIN DALŠÍHO VÝVOJE PRÁVNÍ ÚPRAVY PŘÍRŮSTKU

5.1 *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch* (ABGB)

Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (ABGB), v historických českých zemích známý také jako *Všeobecný občanský zákoník* nebo *Obecný zákoník občanský*, uzavírá dlouhou, více než šedesát let trvající etapu kodifikačních prací. Ve své podstatě představuje zrevidovanou verzi *Halíušského občanského zákoníku* (GBGB), který byl na konci 18. století zaveden ve východní části monarchie.³²⁴

Jakýmsi mezičlánkem mezi GBGB a ABGB, který je v této kapitole nutné alespoň rámcově zohlednit, je tzv. vídeňská osnova (*Ur-Entwurf*), neboli původní návrh všeobecného občanského zákoníku z počátku 19. století.³²⁵ Právní úprava nabytí vlastnického práva akcesí je v osnově – stejně jako v GBGB – soustředěna do páté hlavy s totožným názvem „O nabytí vlastnictví přibytkem a přírůstkem“ (*Von Erwerbung des Eigenthumes durch Anwachs und Zuwachs*) a tvoří ji – opět shodně s GBGB – celkem 25 ustanovení (§ 133–157).³²⁶ Obsahově se jednotlivá ustanovení nijak zvlášť neliší, určité změny se promítly až do ABGB.³²⁷

ABGB reflektoval otázku nabytí vlastnického práva přírůstkem v § 404–422. Přírůstek je zde vymezen prostřednictvím stručné legální definice, podle které lze takto chápat „*vše, co z věci povstane anebo nově k ní přibude, aniž to vlastníkově od někoho jiného bylo předáno*“. Definice je totožná s vymezením přírůstku v GBGB i ve vídeňské osnově (*Ur-Entwurf*), připomeňme však, že jako taková má původ má v *Martinioho osnově*, odkud byla beze změny převzata.³²⁸ Z definice je zřetelný úmysl zákonodárce zdůraznit vlastní podstatu akcese, jejíž realizace nebyla závislá na projevu vůle vlastníka věci hlavní nebo

³²⁴ Povětšinou formální odchylky reflektují a případné vysvětlení podávají poradní protokoly ze závěrečné fáze příprav ABGB, viz OFNER (ed.), Bd. I–II., op. cit.

³²⁵ Text osnovy je dostupný v prvním díle Ofnerovy edice, viz ibid., s. I–CLI.

³²⁶ Ibid., s. XLI–XLIII.

³²⁷ K tomu podrobněji viz v textu níže, případně srov. údaje v tabulkách č. 1 (GBGB) a 2 (ABGB) v příloze.

³²⁸ § 404 ABGB. Srov. § 133 GBGB a § 133 vídeňské osnovy (*Ur-Entwurf*). Pro úplnost srov. také Ent. M. [2, 5] §. 1.

vedlejší (případně obou). Dá se říci, že vyjádření projevu vůle v tomto případě nebylo vůbec žádoucí, protože pak by se věc jako celek nenabývala akcesí, tedy přírůstkem, ale například tradicí (tj. předáním) nebo jiným derivativním způsobem.³²⁹

Kodifikace po vzoru předešlých osnov vycházela z v té době již tradiční kategorizace přírůstku na přirozený, umělý a smíšený (§ 404 ABGB).³³⁰ Přirozený přírůstek zahrnoval případy, kdy pozemek vydával plody sám od sebe, aniž by byl za tímto účelem obděláván. Jako příklad jsou po vzoru GBGB a v návaznosti na vídeňskou osnovu (*Ur-Entwurf*) uvedeny houby a byliny, které obvykle rostly v lese, na poli nebo louce nezávisle na lidské vůli.³³¹ Dále sem podle tohoto ustanovení náležely *užitky* zvířete, nicméně bez bližší specifikace.³³² Z § 406 ABGB pak nepřímou vyplývá, že sem patří také mláďata, která samice porodila. V této souvislosti zákonodárce připomíná, že vlastník samce nemá právo žádat za připuštění zvířete odměnu, ledaže by se majitelé obou zvířat dohodli jinak.³³³ V GBGB i vídeňské osnově (*Ur-Entwurf*) explicitně upravené právo vlastníka samice žádat škodu vzniklou v důsledku oplodnění je z ABGB vypuštěno, vyplývá však z obecných ustanovení o odpovědnosti za škodu.³³⁴

Jako přirozený přírůstek ABGB vymezuje také ty druhy spojení, které byly realizovány v rovině tzv. pobřežního práva.³³⁵ Výslovně sem patří ostrov,

³²⁹ Tím se tato definice formálně liší od poněkud vágně stylizovaného vymezení akcese v *Hortenově osnově*, srov. Ent. H. [2, 4] §. 1.

³³⁰ Srov. § 134 GBGB, resp. vídeňské osnovy (*Ur-Entwurf*). Oproti obsírněji podané definici v GBGB i osnově byla definice tak, jak ji vymezuje definitivní znění ABGB, podstatně zestručněna. Vypuštěn byl například dovětek, v němž se upozorňuje na skutečnost, že přírůstek, resp. příbytek věci (*Anwachs und Zuwachs*) ve své podstatě nepředstavují autonomní způsob nabytí vlastnického práva, ale jde toliko o právní důsledek rozšíření stávajícího objemu vlastnictví věci. K tomu podrobněji zápis v poradním protokolu z 23. května 1803: OFNER (ed.), Bd. I., op. cit., s. 268.

³³¹ § 405 ABGB. Srov. § 135 GBGB a též paragraf ve vídeňské osnově (*Ur-Entwurf*).

³³² Podle Jaromíra Sedláčka se v této souvislosti vlastně jednalo o plody, které zvíře dává svému majiteli pravidelně. Jmenovitě pak uvádí produkty hospodářských zvířat, jako je vlna, srst, peří, vejce nebo dokonce i hnůj. SEDLÁČEK, J. *Vlastnické právo. Komentář k § 353–446 vřeb. obč. zák. se zřetelem ku právu na Slovensku a Podkarpatské Rusi platnému*. Reprint původního vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 250.

³³³ Uvedené pravidlo navrhol už *Codex Theresianus*, z Hortenovy osnovy nicméně bylo vypuštěno. Znovu jej do osnovy vrátil Martini a v téměř totožném znění se následně promítlo také do GBGB. Srov. ČT [2, 5, § 2] 5; Ent. M. [2, 5] §. 4; § 136 GBGB.

³³⁴ Srov. § 136 GBGB a pro úplnost také § 136 vídeňské osnovy (*Ur-Entwurf*).

³³⁵ K pojmu „pobřežní právo“ více viz např. ROUČEK, SEDLÁČEK a kol., op. cit., s. 423.

který povstal v řece, opuštěné řečiště, naplavenina a strž. ABGB vymezuje základní pravidla pro určení vlastnického režimu k ostrovům v § 407 a 408.³³⁶ Pro určení právního režimu ostrova bylo dle ABGB podstatné, v jakých vodách se vytvořil. Československý komentář s odkazem na tehdejší judikaturu uvádí, že byt' tak nebylo stanoveno přímo v zákoně, příslušná právní úprava byla aplikovatelná pouze v případě, že ostrov povstal v řece, nikoliv ve vodní nádrži, jako jsou jezera a rybníky.³³⁷ Vlastní pravidla, která stanovovala, komu ostrov připadne, vymezoval § 407 ABGB. Zákon v prvé řadě rozlišoval, jestli ke vzniku ostrova došlo ve splavné nebo nesplavné řece. Za řeky splavné byly v návaznosti na předchozí právní předpisy považovány řeky, které sloužily nebo mohly sloužit k vodní přepravě (plavbě).³³⁸ Ostrovy ve splavných řekách náležely podle ustanovení § 407 výhradně do vlastnictví státu. V případě řek nesplavných se ostrov dělil mezi vlastníky obou pobřežních pozemků, podél kterých se ostrov vytvořil. Nutným předpokladem aplikace tohoto pravidla byla nicméně skutečnost, že se ostrov vytvořil uprostřed

³³⁶ V GBGB a ve vídeňské osnově (*Ur-Entwurf*) byla pravidla týkající se určení vlastnického režimu k ostrovům obsažena v rámci tří ustanovení (§ 137–139). Zúžení právní úpravy ABGB do dvou paragrafů nicméně nemá žádný vliv na obsah, který zůstává nezměněn.

³³⁷ ROUČEK, SEDLÁČEK a kol., op. cit., s. 423–424. K tomu srov. SEDLÁČEK, 2012, op. cit., s. 254. V uvedených souvislostech stojí za pozornost, že tuto podmínku ve vztahu k ostrovům explicitně nevymezil ani jinak výrazně kazuistický návrh *Codicis Theresiani*. Výjimku představují pravidla týkající se nabytí vlastnictví ke strži a naplavenině, které je v návrhu výslovně podmíněno tekoucím charakterem vod. Srov. CT [2, 5, § 3] 9–11.

³³⁸ Za splavné řeky se považovaly všechny toky, které umožňovaly pravidelnou, nikoliv nahodilou přepravu na lodích nebo vorech, všechny ostatní řeky a vodní toky obecně měly charakter řek nesplavných. K tomu podrobně ROUČEK, SEDLÁČEK a kol., op. cit., s. 424.

Princip veřejného užívání splavných řek se v českém právu poprvé výslovně objevuje ve *Vladislavském zřízení zemském*, kde je stanoveno, že řeky určené pro plavbu (tj. řeky splavné) jsou určeny k obecnému užívání. Na obdobném principu sestávalo také Obnovené zřízení zemské z roku 1627, podle kterého se uvedený princip měl nově vztahovat na všechny řeky v zemi. K tomu z literatury více viz KINDL, M. Poznámka k vlastnictví vod. *Právník*. 1997, roč. 136, č. 2, s. 190. O právním režimu splavných řek vypovídají také písemné prameny ze staršího období. A. Kult nicméně zdůrazňuje, že o veřejnoprávní charakteru vodních toků lze v souvislosti s obdobím raného a vrcholného středověku uvažovat pouze ve výjimečných případech. Viz KULT, A. *Dějiny právních vztahů k vodám na území České republiky. I. díl – do roku 1253*. Praha: Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka, v. v. i., 2014, s. 218. V římském právu měly povahu řek veřejných všechny řeky, ve kterých proudila voda. Veřejných charakter měly také břehy, které takovou řeku obklopovaly. Srov. Dig. 43, 12, 3: *Flumina publica quae fluunt ripaeque eorum publicae sunt*. V širším kontextu k tomu viz KULT, A. *Tekoucí (povrchová) voda. Právně-filosofický pohled na rozdílné způsoby vymezování ochrany vody a vodního prostředí*. Praha: Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka, v. v. i., 2010, s. 42–43.

řeky.³³⁹ V opačném případě, pokud se poloha ostrova nacházela v nápadné blízkosti jednoho z břehů, náleželo vlastnictví ostrova výlučně vlastníkovi tohoto pobřežního pozemku. Tato pravidla, tak jak jsou vymezena v ustanovení § 407 ABGB, téměř doslovně odpovídají jednomu z Gaiových fragmentů v 41. knize *Digest*.³⁴⁰

Po vzoru GBGB pamatoval ABGB také na situaci, kdy se ostrov vytvořil jiným způsobem než postupným naplavováním zeminy nebo sesuvem půdy. Jednotlivé případy vyjmenovává § 408. Jestliže ostrov povstal ze dna vodního koryta v důsledku sucha nebo vznikl tak, že pozemek zaplavila voda, případně tím způsobem, že se v řece působením přírodních sil vytvořila nová ramena, která obklopovala kus půdy, pak platilo, že vlastnictví ostrova náleží právě tomu vlastníkovi pozemku, na kterém se některý z těchto jevů udál.³⁴¹

Není pochyb o tom, že nabývání vlastnického práva k ostrovům, které se přirozeně vytvořily v řece, patřilo v dobách platnosti ABGB mezi originární nabývací způsoby. Za jednoznačné nicméně nelze označit tvrzení, že k nabytí vlastnictví k ostrovu docházelo akcesí, tedy v momentě, kdy ostrov povstal ze dna řeky. Příčinou tohoto zaváhání je první věta ustanovení § 407, kde se doslovně uvádí, že „*Povstane-li uprostřed řeky ostrov, jsou vlastníci pozemků, ležících na obou březích, výlučně oprávněni přivlastnit si ostrov tento dvěma stejnými díly a podle délky pozemků mezi sebou rozdělit.*“ Právě termín „přivlastnit“, který jsme pro tyto účely zvýraznili, je důvodem k zamyšlení, zda nabývacím způsobem je v tomto případě skutečně akcese, tedy konkrétně přírůstek věci nemovité k jiné věci nemovité nebo přivlastnění (*occupatio*), jež sice také náleží do skupiny originárních nabývacích způsobů, avšak přichází v úvahu pouze tam, kde se jedná o věc ničí (*res nullius*). Pokud se totiž ostrov vytvořil z půdy, která někomu patřila, ať už nánosem nebo tak, že povstal ze dna vodního koryta nebo nějakého jiného druhu pozemku, například z orné půdy (zejména v případě výše zmíněných záplav), pak je logické, že ani ostrov nelze považovat

³³⁹ S tímto pravidlem počítal už návrh *Codicis Theresiani*, viz CT [2, 5, § 4] 26. Ostatní osnovy jej prakticky beze změny převzaly. Srov. v příloze Tabulka č. 1 – *Codex Theresianus* a navažující prameny.

³⁴⁰ Srov. Dig. 41, 1, 7, 3.

³⁴¹ Také v tomto případě jde o navázání na římskoprávní tradici, která byla zachována nejen v *Theresianě*, ale rovněž v jejích revizních osnovách, včetně GBGB a vídeňské osnovy (*Ur-Entwurf*). Srov. CT [2, 5, § 4] 20; Ent. H. [2, 4] § 4; Ent. M. [2, 5] § 6; § 138 GBGB; § 138 vídeňské osnovy (*Ur-Entwurf*). Regesty viz v tabulce v příloze.

za věc bez vlastníka. V této souvislosti je proto nezbytné klást si otázku, jaký byl úmysl zákonodárce.

Nabytí vlastnického práva k ostrovu nepodléhalo intabulačnímu principu, zápis do pozemkové knihy proto neměl konstitutivní účinky. Okamžik rozhodný pro nabytí vlastnického práva k ostrovu nastával v momentě, kdy ostrov z řeky povstal nebo se v ní vytvořil důsledkem nánosu zeminy. To ostatně vyplývá ze zmínované definice přírůstku vymezené v první větě § 404 ABGB. Připomeňme, že podle tohoto ustanovení se „*přírůstkem nazývá vše, co z věci povstane nebo nově k ní přibude, nebyvši vlastníkově od někoho jiného odevzdáno*“. V římském právu se ostrovy rovněž nabývaly akcesí, výjimku tvořily ostrovy povstálé v moři a výjimečně i říční ostrovy, pokud pobřežní pozemky měly úředně vymezené hranice (*agri limitati*). V těchto případech se vlastnictví nabývalo okupací.³⁴²

Dalším typem přirozeného přírůstku, který ABGB upravuje shodně s předchozími osnovami, představuje opuštěné řečiště. Jedná se o případ dobře známý z římského práva, a to nejen svou podstatou, ale také řešením. Podle § 410 se prostor (půda) tvořící dno vodního koryta měla mezi vlastníky protilehlých břehů rozdělit stejně, jako v případě, když v řece povstal ostrov, tedy stejnými díly.³⁴³

Naplaveninu a strž upravuje ABGB v § 411 a 412. Právní režim naplaveniny principiálně odpovídá římskoprávní úpravě i dosavadním osnovám, které na tuto tradici navázaly. Podle § 411 se vlastníkem naplaveniny stane vlastník pobřežního pozemku, který se v důsledku nánosu půdy zvětšil.³⁴⁴ Vlastnictví strže dle § 412 ABGB náleželo vlastníku břehu, na který byla

³⁴² Názory na tuto problematiku nicméně nejsou jednotné. Autoři prvorepublikového komentáře k ABGB byli toho názoru, že nabývacím způsobem není v případě ostrovů v nespavných řekách přírůstek (akcese), ale okupace, protože se jedná o nově vzniklou věc, která dosud nikomu nepatřila, tedy věc ničí (*res nullius*). K tomu více ROUČEK, SEDLÁČEK a kol., op. cit., s. 424–425. Podle Pavla Saláka se o okupaci v případě ABGB nejedná, protože jmenovaný právní předpis pozemky tohoto druhu neznal. K tomu více SALÁK, P. Vlastnictví. In: VOJÁČEK, L., SCHELLE, K., TAUCHEN, J. (eds.). *Vývoj soukromého práva na území českých zemí. I. díl*. Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 46–47.

³⁴³ § 407 ABGB. V GBGB i ve vídeňské osnově (*Ur-Entwurf*) je toto pravidlo zahrnuto do společného ustanovení k ostrovům, viz § 137.

³⁴⁴ Dig. 41, 1, 7, 1. Srov. CT [2, 5, § 3] 8; Ent. H. [2, 4] §. 2; Ent. M. [2, 5] §. 8; § 140 GBGB a též paragraf ve vídeňské osnově (*Ur-Entwurf*). Pro úplnost viz též výklad v kapitole 2.2 *Ius commune* a proměny akcese ve středověku a novověku.

zemina vržena, a to po marném uplynutí jednorroční lhůty, během níž mohl své právo k zemině uplatnit její původní vlastník.³⁴⁵ ABGB ve zjevné návaznosti na GBGB pamatuje také na otázku prevence před sesuvem břehu a představuje možnosti, jak lze tomuto jevu *de lege* předcházet.³⁴⁶

V souvislosti s jednotlivými typy umělého přírůstku počítal ABGB s tzv. širším pojetím akcese.³⁴⁷ Jde o zpracování, smíšení, slití a obecně s případy spojení dvou či více dříve samostatných věcí, které zákon blíže nespecifikuje. Dá se však předpokládat, že sem náležely typické římskoprávní případy spojení movitých věcí, jako je například *ferruminatio* a *adplumbatio*, příp. *adiunctio*. V návaznosti na to sem lze s použitím analogie zařadit také některé další, původem římskoprávní varianty akcese, jmenovitě *textura*, která v obecné rovině reflektuje případy nezrušitelného spojení látky (podkladu) s nití nebo přízí. Spojení movité věci s nemovitou pak v rámci kategorie umělého přírůstku zastupovalo pouze zřízení stavby.³⁴⁸ Jednotlivé případy spojení tak, jak je vymezuje ABGB, odpovídají GBGB, vypuštěno nicméně bylo úvodní, víceméně proklamativní ustanovení, které poukazovalo na právo vlastníka svůj materiál (věc) přetvořit v nový výrobek, případně jej zušlechtit jiným způsobem.³⁴⁹ Z praktických důvodů byla v ABGB ponechána pouze pravidla týkající se zpracování, případně spojení cizí věci. V této souvislosti se na úvod

³⁴⁵ Pravidlo, podmiňující nabytí vlastnictví ke strži prekluzí, má původ v pruském *Landrechtu*, odkud bylo převzato do *Martinibo osnovy* a posléze také do GBGB. Srov. ALR [1, 9, 6] § 223; Ent. M. [2, 5] §. 9; § 141 GBGB. V *Theresiané* i v *Hortenově osnově* se přitom ještě počítalo se spojením půdy kořeny stromu, stejně jako v římském právu. Viz CT [2, 5, § 3] 15; Ent. H. [2, 4] §. 2. Srov. s Dig. 41, 1, 7, 2.

³⁴⁶ § 413 ABGB. Srov. § 143 GBGB.

³⁴⁷ Tj. rozšířené o další nabývací způsoby, které jsou svou podstatou zcela samostatné. Uvedená novodobá kategorizace přírůstku, o které bylo pojednáno v předchozích kapitolech, se stala předmětem kritiky stěžejních civilistických děl 19. a 20. století. Všimáme si navíc, že se většina autorů tohoto dělení nedrží a za akcesi považuje v zásadě jen případy osetí a osázení půdy, naplaveninu, strž a zřízení stavby. Takto např. RANDA, op. cit., s. 120–125; MAYR-HARTING, R. *Soustava občanského práva I. a II.* Reprint. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 130–135. Obdobně se k této otázce staví učebnice pandektního práva z konce 19. století: ARNDTS, K. L. *Učební kniha pandekt I.* Reprint. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, s. 250–267.

³⁴⁸ § 417 ABGB.

³⁴⁹ Srov. § 144 GBGB. S tímto ustanovením počítala v rámci téhož paragrafu také vídeňská osnova (*Ur-Entwurf*). V rámci porad vedených v závěrečné fázi příprav ABGB bylo výslovně upozorněno na bezpředmětnost tohoto ustanovení se zdůvodněním, že v takovém případě nedochází k nabytí vlastnictví k nové věci, ani k rozšíření objemu vlastnictví stávajícího. Srov. OFNER (ed.). Bd. I., op. cit., s. 271.

připomíná, že skutečnost, kdy někdo opracuje cizí materiál nebo spojí vlastní věc s cizím předmětem, ještě nezakládá vlastnické právo k celku.³⁵⁰

Pro určení vlastnického režimu k celku, který vznikl spojením dvou movitých věcí (smíšení, slití a ostatní druhy spojení) nebo přetvořením věci v jiný produkt (zpracování), vycházela kodifikace ze dvou předpokladů. Pokud bylo technicky možné uvést věc v předešlý stav, tedy složky smíšeniny nebo sloučeniny od sebe oddělit, pak platilo, že vlastnické právo k jednotlivým součástkám zůstává nezměněno. V opačném případě připadla věc oběma vlastníkům do spoluvlastnictví.³⁵¹ Jestliže se prokázalo, že ke zpracování nebo spojení věci došlo vinou jednoho z vlastníků, pak bylo na rozhodnutí druhé strany, zda si výslednou věc jako celek za náhradu ponechá nebo nikoliv.³⁵² Tato pravidla se neuplatnila v případě, že cizí věc byla použita pouze v rámci opravy. V takovém případě se to, co přibýlo, stávalo součástí věci hlavní a vlastnictví celku náleželo vlastníkovu opravovaného předmětu. Vlastník materiálu (věci vedlejší) měl vůči vlastníkovu celku právo na náhradu spotřebovaného materiálu.³⁵³

Poslední typ umělého přírůstku představuje zřízení stavby. Ačkoliv ABGB v návaznosti na předchozí revizní osnovy rozlišuje, zda stavba byla pořízena na vlastním nebo cizím pozemku a stejně tak přihlíží k tomu, zda stavební

³⁵⁰ § 415 ABGB. V GBGB je toto pravidlo soustředěno do dvou ustanovení (§ 145–146), zaměřených zvlášť na zpracování cizího materiálu a spojení cizích komponent. Zaujme, že v GBGB, resp. ještě ve vídeňské osnově (*Ur-Entwurf*) mělo ustanovení týkající se zpracování cizí věci spíše kazuistický charakter. Srov. § 145: *Wer aber ein fremdes Eigentum verarbeitet, gewinnt dadurch noch kein Recht auf die verarbeitete Materie: Wer also auf eine fremde Tafel mahlen, auf fremdes Papier schreiben, fremdes Metall, fremden Marmor, Thon, Seide, Wolle, Flachs, oder was immer sonst für fremde Materialien bearbeiten wollte, hätte deßwegen noch keinen Anspruch auf das Eigentum dieser Materialien* [Kdo zpracuje věc, která je ve vlastnictví jiného, tímto nezískává žádné právo na zpracovaný materiál. Proto ten, kdo by chtěl malovat na cizí plátno, psát na cizí papír nebo zpracovat cizí kov, mramor, hlínu, hedvábí, vlnu, len nebo jakýkoliv jiný cizí materiál, nemá na vlastnictví tohoto materiálu žádný nárok].

³⁵¹ § 414 až 416 ABGB. Připomeneme, že *Codex Theresianus* v souvislosti s určením vlastnického režimu ke zpracované věci ještě vycházel z římskoprávního řešení a za vlastníka výrobku považoval zásadně zpracovatele. Viz CT [2, 5, § 9] 76. Obdobně se k této otázce stavěla *Hortanova osnova*, viz Ent. H. [2, 4] §. 10. K dobové kritice i současnému zhodnocení srov. DOSTALÍK, 2020, op. cit., s. 54–58.

³⁵² § 415 ABGB.

³⁵³ § 416 ibid. Připomeneme, že institut opravy se v linii připravovaných osnov česko-rakouské kodifikace soukromého práva objevuje poprvé u Martiniho: Ent. M. [2, 5] §. 16. Srov. § 148 GBGB.

materiál použitý k výstavbě patřil stavebníkovi nebo jiné osobě, tato skutečnost měla toliko obligační účinky a ovlivnila pouze výši náhrady, tedy cenu stavebního materiálu, případně cenu pozemku. Ve všech těchto případech se totiž uplatnila římskoprávní zásada *superficies solo cedit*, zakotvená v § 297. Ta se promítla také do ustanovení § 417–419, kde se výslovně uvádí, že stavba připadne vlastníkovu pozemku bez ohledu na to, zda jím je stavebník či nikoliv. V tomto ohledu proto bylo rovněž bezpředmětné, zda stavebník pořídil stavbu ze svého nebo cizího materiálu. Závěrem doplníme, že nabytí vlastnického práva stavbou je – na rozdíl od římského práva – považováno za nezvratné. V případě, že stavba byla zbourána, nebylo možné, aby si stavebník použitý materiál odebral.³⁵⁴

Smíšený přírůstek, který tvoří poslední kategorii akcese, reflektuje případy osetí cizí půdy semeny nebo její osázení rostlinami. Ty měly podle § 420 ABGB připadnout vlastníkovu dotčeného pozemku podle stejných pravidel, jako stavba. Zatímco semena se stala součástí pozemku *ipso facto*, tedy samotným osetím půdy, u rostlin nastal rozhodný moment pro nabytí vlastnictví teprve v okamžiku, kdy rostlina zapustila do země kořeny (*coalatio*). Pokud byl na pozemku zasazen strom, jehož kořeny prorůstaly půdou sousedního pozemku, platilo, že pro určení vlastnického režimu je rozhodující, na čí parcele se nachází jeho kmen. Pokud se kmen stromu nacházel na hraniční čáře více pozemků, pak strom náležel vlastníkům příslušných parcel z titulu spoluvlastnictví.³⁵⁵ V souvislosti s právním režimem stromů se v kodifikaci ponechává pravidlo známé z GBGB, které počítá s tím, že vlastník sousedního

³⁵⁴ Z dobové literatury k tomu viz RANDA, op. cit., s. 121. Z romanistické literatury k tomu srov. FRUTHOVÁ, NOVÁK, op. cit., s. 119–120. Není však bez zajímavosti, že s touto možností ještě počítal *Codex Theodosianus*. V návrhu totiž bylo navrženo, že si vlastník stavebního materiálu může stavivo v případě zbourání či zničení stavby odebrat. Viz CT [2, 5, § 12] 128, 131. Obdobně viz u Hortena, Ent. H. [2, 4] §. 16. Toto řešení vypustil až Martini. K tomu srov. přílohu, Tabulka č. 1 – *Codex Theodosianus* a navazující prameny. Z římskoprávních pramenů k tomu srov. Dig. 41, 1, 7, 10 a 11.

³⁵⁵ § 421 ABGB. Byť se v textu zákona o spoluvlastnictví explicitně nehovoří a namísto toho se uvádí, že strom je v takovém případě vlastníkům sousedních parcel *společný*, dobové i pozdější komentáře k ABGB se shodují na stanovisku, že tento pojem v sobě zahrnuje právě tzv. *communio pro indiviso*. Srov. ZEILLER, F. *Commentar über das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie. Zweiter Band. Erste Abtheilung, Zweite Abtheilung.* [§ 258–858]. Wien: Geisteringers Verlagshandlung, 1812, s. 211. Z československé komentářové literatury k tomu srov. ROUČEK, SEDLÁČEK, a kol., op. cit., s. 459.

pozemku může ořezat přesahující větve z cizího stromu, případně vytrhat kořeny.³⁵⁶ Naopak je vypuštěno závěrečné ustanovení, které připomíná trestněprávní odpovědnost nepoctivého vlastníka.³⁵⁷

5.2 Po pádu monarchie. Od československé revize ABGB přes poučovací změny a zase zpátky

5.2.1 Meziválečné občanskoprávní osnovy

Z ABGB, jenž byl, s výjimkou bývalých Uher, v roce 1918 recipován do právního řádu samostatného československého státu, posléze vycházely jednotlivé občanskoprávní osnovy z meziválečných let (1923, 1931, 1937), včetně poválečné revizní osnovy z roku 1946.³⁵⁸ Vzhledem k tomu, že text revizní osnovy v případě nabytí vlastnického práva přírůstkem odpovídá znění vládního návrhu z roku 1937, potažmo jeho doplněné verzi z r. 1938, ve výkladu bude pro přehlednost zmíněna vždy jen původní varianta z r. 1937.³⁵⁹

Osnovy z ABGB převzaly kategorizaci přírůstku na přirozený, umělý a smíšený. Co se vlastní právní úpravy akcese týče, některá pravidla byla z osnov vypuštěna úplně, jiná byla modifikována, byť zpravidla pouze formálně. Osnovy již například nerecihovaly legální definici přírůstku, původně zakotvenou v § 404 ABGB. Znatelné změny pak postihly zejména kategori

³⁵⁶ § 422 ABGB.

³⁵⁷ Srov. § 157 GBGB i vídeňské osnovy (*Ur-Entwurf*). Srov. zdůvodnění v protokolu ze závěrečných příprav ABGB: OFNER (ed.), Bd. I., op. cit., s. 275.

³⁵⁸ Ke koncepci rekodifikačních prací po roce 1918 viz KRČMÁŘ, J. Několik poznámek k chystané reformě práva občanského. *Sborník věd právních a státních*. 1920, roč. 20, č. 1–2, s. 35–59. Srov. SEDLÁČEK, J. Ještě příspěvek k otázce kodifikace našeho občanského zákoníku. *Právník*. 1923, roč. 62, s. 465–484. Zevrubně k meziválečné a poválečné rekodifikaci viz též LUBY, Š. Unifikační snahy v oblasti československého sůkromného práva v letech 1918–1948. *Právní obzor*. 1967, roč. 50, č. 6, s. 571–586. Další, dobovou i aktuální literaturu viz SALÁK, P. a kol. *Historie osnovy občanského zákoníku z roku 1937. Inspirace, problémy a výzvy*. Brno: Masarykova univerzita, 2017, s. 11–17.

³⁵⁹ Revizní osnovu z r. 1946 vydal tiskem LUBY, Š. (ed.). *Československý občanský zákoník a slovenské sůkromné právo*. Bratislava: Právníká jednotu, 1947/1948. Text osnovy původně vycházel postupně na stránkách časopisu *Právní obzor*. K námi sledované otázce viz především LUBY, Š. (ed.). Československý občanský zákoník a slovenské sůkromné právo. II. pokračování. *Právní obzor*. 1947, roč. 30, č. 4–5, s. 97–120. K tomu srov. KOBER, J. (ed.). *Osnova československého občanského zákoníku*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2021, s. 132–136 (nabytí vlastnického práva přírůstkem), s. 83–455 (celá osnova).

přirozeného přírůstku, konkrétně jednotlivé případy tzv. pobřežního práva, které nově měly být řešeny v rovině zvláštních právních předpisů. Zatímco právní režim plodů, které pozemek produkuje sám od sebe, zůstal ve všech třech meziválečných osnovách zachován, otázka nabytí vlastnického práva k ostrovu, naplavenině a strži byla výslovně upravena pouze v OZ 1923. Osnovy z roku 1931 a 1937 sice navrhovaly, aby příslušná ustanovení ABGB zůstala dočasně v platnosti, do budoucna se však počítalo s tím, že otázka tzv. pobřežního práva bude upravena v rovině zvláštních právních předpisů.³⁶⁰

Osnovy nicméně beze změny recipují vlastnický režim mláďat a užitků zvířat, které v duchu římskoprávní zásady *accessio cedit principali* patřily vlastníkově věci hlavní. Nedotčena rovněž zůstala otázka odměny za oplodnění zvířete, která po vzoru ABGB náležela vlastníkově samce pouze tehdy, byla-li předem sjednána.³⁶¹ Přírůstek pozemku, který nastal působením vodního toku, řeší OZ 1923 obdobně jako ABGB. U naplaveniny a strže je původní koncepce zachována. V souladu s principem *commodum eius esset debet cuius periculum est* navrhl subkomitét nabytí vlastnického práva k naplavené zemině *ipso facto*, u strže se doporučilo zachovat jednorocní prekluzivní lhůtu, během které mohla být zemina reivindikována jejím původním vlastníkem.³⁶²

Od původem římskoprávního pravidla zakotveného v § 407 ABGB, dle kterého se vlastnický režim k ostrovu určoval podle jeho polohy ve vodním korytě, se však subkomitét odklonil. Na rozdíl od ABGB měl OZ 1923 přiznat vlastnické právo k ostrovu, který povstal v řece, výlučně vlastníkově řečiště.³⁶³ Novum oproti ABGB pak představovalo stanovení vlastnického režimu k půdě, která byla získána upravovacími stavbami na březích vodních toků. Dle osnovy z roku 1923 měla takto získaná půda náležet primárně těm, na jejichž náklady byly práce provedeny.³⁶⁴ Otázku nově vznik-

³⁶⁰ K tomu srov. čl. VI odst. 1 OZ 1931 a čl. VI odst. 2 OZ 1937.

³⁶¹ Úpravy jsou v srovnání s ABGB pouze formální, neboť jednotlivá ustanovení byla v zásadě jen rozdělena do více paragrafů. Srov. § 405 OZ 1923, § 316 OZ 1931, § 174 OZ 1937.

³⁶² § 411–412 OZ 1923.

³⁶³ Návrh odráží skutečnost, že většina vodních koryt byla v té době zaknihována, nebyl proto důvod, aby se nově vzniklý ostrov rozdělil mezi vlastníky pobřežních pozemků. Více k tomu STIEBER, M. *Věcné právo. Návrh subkomitétu pro revisi občanského zákoníka pro Československou republiku*. 1. vyd. Praha: Nákladem Ministerstva spravedlnosti, 1923, s. 87. Srov. § 411–412 OZ 1923.

³⁶⁴ § 407 písm. d) OZ 1923.

lého vodního koryta, které bylo vytvořeno přirozeně, bez zásahu člověka, např. kvůli povodni apod., řešila osnova z roku 1923 pouze v rovině náhrady škody. V návaznosti na ABGB se navrhovalo stanovit, že vlastníci (držitelé) pozemků, na kterých se nové řečiště vytvořilo, mohou žádat náhradu škody, jež jim v důsledku této skutečnosti vznikla.³⁶⁵

Takřka beze změny recipují všechny meziválečné osnovy z ABGB právní úpravu umělého přírůstku. Pro zpracování, smísení, slití, sloučení a spojení věcí různých vlastníků se počítalo se zachováním obecné zásady, podle které se preferovalo oddělení jednotlivých věcí od sebe a jejich vrácení původním vlastníkům. Nebylo-li takové řešení vzhledem k technickému provedení možné, případně pokud hrozilo znehodnocení věci nebo její části, měla věc jako celek připadnout dotčeným vlastníkům do spoluvlastnictví.³⁶⁶ Výjimku z tohoto pravidla představovala oprava věci, kdy se komponenty do opravy vložené stávaly součástí věci hlavní a jako takové případly vlastníkově opraveného předmětu.³⁶⁷

V souvislosti se stavbami se počítalo pouze s drobnými modifikacemi.³⁶⁸ V platnosti měla i nadále zůstat zásada *superficies solo cedit*, podle které se stavby stávaly součástí pozemku. Výjimku představovaly pouze stavby dočasněho charakteru, s nimiž jako jediný počítal návrh subkomitétu z roku 1923.³⁶⁹ Osnovy z let 1931 a 1937 pak navrhovaly zavedení institutu přestavky. V případě, že stavba částečně zasahovala na pozemek jiného vlastníka, totiž nebylo použití superficiální zásady účelné, a dotčená část pozemku měla připadnout vlastníkově pozemku, na jehož půdě stavba stála (tj. zpravidla stavebníkovi). Poctivému stavebníkovi měla zastavěná část pozemku připadnout za obecnou cenu, nepoctivému za náhradu škody.³⁷⁰

³⁶⁵ § 409 OZ 1923.

³⁶⁶ Srov. § 415 OZ 1923, § 319–320 OZ 1931, § 177–178 OZ 1937.

³⁶⁷ § 416 OZ 1923, § 321 OZ 1931, § 179 OZ 1937.

³⁶⁸ Změny se týkaly převážně otázky náhrady ceny za použité stavivo, případně náhrady škody. Roli pro posouzení výše náhrady sehrávala zejména dobrá víra stavebníka a skutečnost, že vlastník pozemku o výstavbě nevěděl, nebo ji v raném stádiu zakázal.

³⁶⁹ Vlastník pozemku mohl žádat o odstranění prozatímní stavby jen v případě, pokud o jejím zřízení nevěděl. V opačném případě byl stavebník považován za poctivého a vlastník pozemku, který o výstavbě věděl a včas ji nezakázal, musel stavbu na svém pozemku strpět. V této souvislosti se nicméně navrhovalo, aby po dobu, co bude stavba na pozemku stát, hradil stavebník za užívání pozemku nájemné (§ 418 odst. 2 OZ 1923).

³⁷⁰ § 325 OZ 1931, § 183 OZ 1937. Znění navržených ustanovení srov. v příloze, Tabulka č. 2 – ABGB a meziválečné osnovy občanského zákoníku.

U smíšeného přírůstku osnovy se změnami nepočítaly. Nadále mělo platit, že semena a sazenice se po osetí a osázení stávají součástí půdy, v případě rostlin až po jejich zakořenění. Vlastnický režim stromu se měl po vzoru ABGB určovat podle polohy kmene, nikoliv dle kořenů. Právo ořezání větvi a vytrhání kořenů, bylo v osnovách zachováno, nicméně nikoliv v části upravující akcesí, ale v rámci úpravy sousedských práv.

5.2.2 Socialistické občanské zákoníky a velká novela z r. 1991

Myšlenka rekodifikace soukromého práva, které v té době stále ještě upravoval *Všeobecný zákoník občanský* (ABGB), znovu vyvstala krátce po skončení druhé světové války. Přestože se původně ještě počítalo s vydáním upravené a doplněné osnovy z roku 1937, změna společenských poměrů, nastalá po únorovém převratu v roce 1948, si vyžádala zásadní přepracování stávajících právních předpisů v souladu s novou ústavou.³⁷¹

Přestože se změny dotkly v podstatě všech oblastí občanského práva, snad nejzřetelnější zásahy lze zaznamenat v právní úpravě vlastnictví, která se od dosavadní koncepce zcela odklonila. Vlastnictví bylo nově kategorizováno na socialistické, osobní a soukromé.³⁷² Tato skutečnost měla, mimo jiné, přímý dopad na jednotlivé nabývací způsoby, a to ve dvojí rovině. Některé způsoby nabytí vlastnického práva byly zrušeny (např. mimořádné vydržení), jiné byly zásadně modifikovány, a to zpravidla ve prospěch státu nebo socialistických právnických osob. To bylo dáno mimo jiné tím, že akvizici některých věcí, včetně jejich přírůstků, zákonodárce vyhradil pouze subjektům socialistického vlastnictví. Druhý aspekt pak vycházel z ideje, že soukromé vlastnictví představuje vykořisťování cizí práce a nebylo proto žádoucí, aby z této skutečnosti profitovali jednotlivci.³⁷³ V duchu této teorie byla z občanského

³⁷¹ Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky.

³⁷² K novému pojetí vlastnictví po roce 1948 zevrubně KNAPP, V. *Vlastnictví v lidové demokracii. Právní úprava vlastnictví v Československé republice*. Praha: Orbis, 1952. K tomu srov. také současný pohled na problematiku: BĚLOVSKÝ, P. *Občanské právo*. In: BOBEK, P., MOLEK, P., ŠÍMÍČEK, V. (eds.). *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, s. 425–462.

³⁷³ HÁBA, Z. *Socialistické společenské vlastnictví*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1975, s. 46.

zákoníku z r. 1964 vypuštěna právní úprava nabytí vlastnického práva zpracováním. K tomu se však ještě dostaneme níže.

Období minulého režimu je spojováno se dvěma občanskoprávními kodexy, tzv. středním občanským zákoníkem (zák. č. 141/1950 Sb.) a socialistickým občanským zákoníkem (zák. č. 40/1964 Sb.). Občanský zákoník z roku 1950, který je obvykle vnímán jako v zásadě kvalitní kodex, sice tradiční koncepci jediného vlastnictví zrušil, právní úpravu nabývání vlastnického práva obecně upravoval ještě relativně podrobně.

Přírůstků je ovšem věnováno pouze jediné ustanovení. Jedná se o § 124 písm. c), kde je stanoveno, že to, „*co se na pozemku urodí, přibude tomu, čím je pozemek; mláďata a jiné užítky pocházející od zvířete přibudou tomu, čím je zvíře.*“ V praktické rovině se tak jednalo zejména o rostlinstvo na pozemku vzešlé, včetně neoddělených plodů, které rostlina vydala. Dále o plody zvířat (mláďata, vejce, mléko aj.) a užítky živočišného původu (např. maso).³⁷⁴

Kvůli omezení superficiární zásady pouze na přirozené přírůstky pozemku, které jsme specifikovali výše, zákon znemožnil nabytí vlastnického práva akcesí ke stavbám, jež nově představovaly samostatnou věc v právním smyslu.³⁷⁵ Osoba vlastníka stavby tak mohla být odlišná od vlastníka pozemku.³⁷⁶ Důvody, které zákonodárce k tomuto rozhodnutí vedly, vycházely jednak z naléhavé potřeby státu získat půdu k dokončení kolektivizace zemědělství. Část pozemků byla následně poskytnuta k výstavbě továren a provozoven socialistických právnických osob a k vybudování jejich zázemí.

Vzhledem k tomu, že zákon prakticky počítal s tím, že vlastník stavby bude ve většině případů odlišný od vlastníka pozemku (§ 155), poměry z této skutečnosti plynoucí měly být ošetřeny vzájemným předkupním právem (§ 157), případně právem stavby (§ 159). Výjimku měly socialistické právnické osoby,

³⁷⁴ Důvodová zpráva se ke zúžení dosavadní právní úpravy akcese vyjadřuje jen velmi stručně, bez jakékoliv věcné argumentace: „*Ustanovení o nabytí vlastnictví přírůstkem byla podstatně zestručněna. Obmezují se na zodpovědní otázku, komu náleží úroda dosud nesklizená a či jsou mláďata a jiné užítky pocházející od zvířete.*“ Důvodová zpráva k zák. č. 509/1950 Sb., občanskému zákoníku. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. [cit. 2. 11. 2024]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0509_01.htm

³⁷⁵ Srov. § 25 OZ 1950: „*Součástí pozemku je všechno, co na něm vzejde. Stavby nejsou součástí pozemku.*“ K tomu dále srov. také § 26 *ibid.*

³⁷⁶ Viz § 155 *ibid.*

které byly ke zřízení stavby na cizím pozemku oprávněny přímo z titulu jeho trvalého užívání.³⁷⁷

Ostatní případy přírůstku byly z právní úpravy středního kodexu v podstatě vyloučeny. Důvodová zpráva se v této souvislosti pouze letmo dotýká problematiky ostrovů povstalých v řece, které měl nově nabývat pouze stát. Nedělo se tak nicméně akcesí, nýbrž přivlastněním, pro jehož realizaci se nevyžadovalo žádného zvláštního právního úkonu.³⁷⁸

Ve srovnání s ABGB a meziválečnými osnovami kodex důsledně rozlišoval mezi nabytím vlastnictví akcesí a zpracováním. To je patrné již z jazykového výkladu ustanovení § 124 OZ 1950, kde se uvádí, že vlastnické právo lze nabýt *přírůstkem* a *zpracováním*.³⁷⁹ Problematika zpracování byla upravena v rámci ustanovení § 125–129 a vztahovala se také na případy smísení a sloučení (slití) věcí různých vlastníků.³⁸⁰ Zatímco dosavadní právní úprava, včetně jednotlivých návrhů z meziválečných let, počítala s tím, že zhotovená věc, kterou nelze obrátit v původní stav, případně do spoluvlastnictví zhotovitele a vlastníka věci, řešení, které střední kodex přinášel, bylo principiálně zcela odlišné. Podle § 125 OZ 1950 totiž platilo pravidlo, že pokud věc v dobré víře zpracovala socialistická právnická osoba, výsledek se stal předmětem socialistického vlastnictví. Ke zjištění, zda lze obnovit původní stav věci, se mělo přistoupit teprve v případě, že dobrá víra socialistické právnické osoby nebyla prokázána nebo výrobek zpracoval někdo jiný.³⁸¹ Pokud uvedení věci v předchozí stav nebylo proveditelné, výrobek připadl do vlastnictví

³⁷⁷ § 158 OZ 1950.

³⁷⁸ Stát nabýval ostrovy *ex lege*, a to v okamžiku, kdy povstaly z řeky. K tomu srov. „*Stát se podle § 119 stane vlastníkem věci, jakmile věc přestala náležet někomu jinému (na př. proto, že ji opustil) nebo jakmile vznikla (na př. ostrov v řece). Tento následek nastává tedy ihned, tj. zároveň s opuštěním věci, či se vznikem věci, která nenáleží nikomu jinému.*“ Důvodová zpráva k zák. č. 509/1950 Sb., občanskému zákoníku. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. [cit. 2. 11. 2024]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0509_01.htm

§ 130 odst. 1 OZ 1964.

³⁷⁹ Srov. výňatek z příslušného ustanovení OZ 1950:

Nabytí vlastnictví:

4. jinými způsoby nabývacími:

§ 124

c) přírůstkem

d) zpracováním.

³⁸⁰ § 129 OZ 1950.

³⁸¹ Viz druhá věta ustanovení § 125 OZ 1950.

tomu, jehož podíl do výsledku vložený byl největší. V této souvislosti se měla vzít v potaz hodnota materiálu i práce.³⁸² Nabytí věci zpracováním do spoluvlastnictví bylo v zásadě vyloučeno, protože střední kodex výslovně počítal s tím, že výrobek připadne vždy jen jedné ze zúčastněných stran – a to buď zpracovateli nebo vlastníkov materiálu.³⁸³ Petr Dostálík si v této souvislosti dokonce všímá, že prosazené řešení se blíží tradičnímu římskoprávnímu pojetí zpracování (*specificatio*) mnohem více než úprava navržená v meziválečných osnovách.³⁸⁴

Tzv. socialistický občanský zákoník, který nabyl účinnosti k 1. dubnu 1964, dosavadní právní úpravu ještě více okleštil. Zákon sice počítal se všemi třemi novými druhy vlastnictví, tj. se socialistickým, soukromým a osobním, soukromé vlastnictví bylo nicméně záměrně přesunuto na samý závěr kodexu. Ve snaze poukázat na to, že uvedený institut zastává v socialistické společnosti jen vedlejší roli, bylo soukromé vlastnictví upraveno až v rámci závěrečných ustanovení, v části osmé.³⁸⁵

V návaznosti na to z občanského práva vymizela většina nabývacích způsobů, které střední kodex z 50. let ještě zachovával. Kodifikace totiž kladla důraz na nabytí majetku a práv vůbec pouze z poctivých zdrojů. S touto myšlenkou se pak zcela neslučovala většina originárních způsobů nabytí vlastnického práva. To se týkalo zejména vydržení, dále zpracování (včetně smísení a slití) a nálezů věci ztracené a skryté.

O nabytí vlastnického práva přírůstkem se OZ 1964 nepřímou zmiňuje v rámci ustanovení § 130 odst. 1, kde je uvedeno, že: „*Vlastník má právo užívat věc pro potřebu svou, své rodiny a domácnosti; má právo na užitky a přírůstky věci,*

³⁸² § 126 odst. 1 OZ 1950.

³⁸³ Srov. § 126 odst. 2 a § 127 OZ 1950.

³⁸⁴ DOSTÁLÍK, 2020, op. cit., s. 59, 61.

³⁸⁵ Na soukromé vlastnictví bylo totiž pohlíženo jako na reliktní kapitalismu, jenž byl sice novou právní úpravou strpěn, nepřikládalo se mu však nijak zásadního významu. K tomu srov. text důvodové zprávy: „*Osnova v závěrečných ustanoveních upravuje i vlastnická práva jednotlivců k věcem v soukromém vlastnictví. Tato vlastnická práva vítězstvím socialismu ztratila svůj ekonomický význam. V současné době existují zejména ještě vlastnická práva jednotlivců k zemědělské půdě, většinou již sdružené v jednotných zemědělských družstvech, vlastnická práva k výrobním prostředkům jednotlivě hospodařících rolníků a vlastnická práva jednotlivců k nájemním domům.*“ Důvodová zpráva k zák. č. 40/1964 Sb., občanskému zákoníku. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. [cit. 2. 11. 2024]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0156_01.htm

*jakož i převést ji na jiného. Není-li to v rozporu se zájmy společnosti, může vlastník věc přenechat k užívání jinému anebo s ní nakládat i jinak.*³⁸⁶ Vzhledem k tomu, že předmětem osobního vlastnictví byly pouze příjmy ze zaměstnání, rodinné domky a chaty, věci určené pro chod domácnosti a věci osobní potřeby, je zřejmé, že možnosti vedoucí k rozšíření stávajícího vlastnictví akcesí byly v reálném životě značně omezené.³⁸⁷ V praxi se tak mohlo jednat v zásadě jen o plody a užitky zvířat, které připadly vlastníkovu zvířete (mláďata apod.). Byť tuto možnost občanský zákoník z roku 1964 explicitně neupravuje, kodifikace připouštěla nabytí vlastnického práva uvedeným způsobem také k přirozeným přírůstkům pozemku (rostlinám).³⁸⁸ Nikoliv však ke stavbám, které v duchu tradice zavedené středním kodexem i nadále představovaly samostatnou věc v právním smyslu.³⁸⁹

Změnu v tomto ohledu přinesla až polistopadová novela občanského zákoníku ze začátku 90. let.³⁹⁰ Nové společenské poměry a snaha o přiblížení se principům kontinentálního práva si vyžádaly mnoho zásahů do stávající podoby zákona, jež se projeví návratem zrušených soukromoprávních institutů i jednotlivých zásad, které z domácí právní úpravy v průběhu uplynulých čtyřiceti let postupně vymizely.³⁹¹

Občanský zákoník znovu výslovně upravoval pravidlo, podle kterého patří přírůstky věci vlastníkovu věci hlavní (§ 135a). Takto koncipované ustanovení, které dávalo prostor různým interpretačním řešením, je obvykle dáváno do souvislosti pouze s přírůstky zvířat a pozemků (přirozenými i smíšenými).

³⁸⁶ § 130 odst. 1 OZ 1964.

³⁸⁷ Věci, které mohly být v osobním vlastnictví, důvodová zpráva k OZ 1964 označuje spotřebními předměty, mezi něž, kromě uvedeného, patřilo „... bytové zařízení, knihovny, umělecké předměty, osobní dopravní prostředky, [...] a garáž apod.“ Důvodová zpráva k zák. č. 40/1964 Sb., občanskému zákoníku. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. [cit. 2. 11. 2024]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0156_01.htm

³⁸⁸ § 130 odst. 1 OZ 1964.

³⁸⁸ Zákon totiž počítal s tím, že předmětem soukromého vlastnictví může být zemědělská půda, jejíž přírůstky měly *ex lege* náležet vlastníkovu pozemku. To mimo jiné vyplývá z § 120 OZ 1964, kde je stanoveno, že „*Součástí věci je vše, co k ní podle její povahy náleží a nemůže být odděleno; aniž by se tím věc znehodnotila.*“

³⁸⁹ § 119 OZ 1964.

³⁹⁰ Zák. č. 509/1991 Sb., kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník.

³⁹¹ Některé instituty se do občanského zákoníku nicméně vrátily již dříve, a to v rámci novely z roku 1983. To se týká například tolik kritizovaného vydržení. Srov. § 135a zák. č. 70/1983 Sb., občanský zákoník.

Ze zvláštních předpisů nicméně vyplývá, že stejně tak lze příslušné ustanovení vztáhnout také na přírůstky neživé povahy – zpravidla nerosty a horniny, a to za předpokladu, že nebyly vyhrazeny státu.³⁹² Některé práce se pak přiklání k názoru, že uvedené pravidlo bylo možné aplikovat na případy, kdy se výměra pobřežního pozemku rozšířila o náplavu nebo kus půdy sesutý z cizího pozemku.³⁹³

Vedle přírůstku se do porevoluční právní úpravy občanského práva vrátilo také zpracování, které bylo obdobně, jako v případě středního kodexu, pojato jako samostatný, na akcesi nezávislý způsob nabytí vlastnictví. Podobně byla koncipována pravidla určující vlastnický režim ke zhotovené věci. Výrobek měl v případě, že zhotovitel věc zpracoval v dobré víře, připadnout za náhradu tomu, kdo se na něm podílel nejvíce, ať už prací nebo materiálem.³⁹⁴ Pakliže věc nebyla zpracována dobromyslně a obnova původního stavu nebyla možná, o osudu výrobku rozhodl soud.³⁹⁵

Ačkoliv je zjevné, že snahy zákonodárce po revoluci směřovaly k oproštění dosavadní právní úpravy od institutů, a především zásad socialistického práva, kvůli časové tísní, ve které se rekodifikační komise ocitla, byla důkladná revize stávajícího zákona v zásadě nemožná. Novela občanského zákoníku z r. 1991 proto v podstatě navázala na střední kodex, který ještě v mnoha ohledech zachovával tradiční principy soukromého práva.

Návrat k občanskému zákoníku z r. 1950 je patrný i v námi zpracovávané problematice – to se týká ustanovení o přírůstcích věci i právní úpravy zpracování, ze které bylo, s ohledem na změnu poměrů a zásadu rovnosti, odstraněno přednostní nabývání výrobku socialistickou právnickou osobou. Občanský zákoník z r. 1964, který byl do vydání zákona č. 89/2012 Sb., několikrát novelizován, do právní úpravy nicméně nikdy výslovně nezahrnul přírůstky pobřežních pozemků (tj. naplaveninu, strž a ostrov). Z důvodu zachování zásady *superficies solo non cedit*, kterou do právního řádu bývalého Československa zavedl již střední kodex, nebyly, a to po celou dobu platnosti

³⁹² Vyhrazené a nevyhrazené nerosty vymezuje § 3 zák. č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství.

³⁹³ Viz FRUTHOVÁ, NOVÁK, op. cit., s. 95. Odkazy na další práce viz ibid.

³⁹⁴ § 135 b odst. 1 OZ 1964 ve znění zák. č. 509/1991 Sb., kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník.

³⁹⁵ § 135 b odst. 2 ibid.

OZ 1964, považovány za přírůstek pozemku stavby. Zásadní změny v tomto ohledu přinesl až občanský zákoník z roku 2012, který se právní úpravě akcese věnuje o poznání podrobněji a dosavadní pravidla modifikuje, případně je nahrazuje novými.

5.2.3 Občanský zákoník z r. 2012

Tzv. nový občanský zákoník,³⁹⁶ který je výsledkem mnohaletých porevolučních rekodifikačních prací, přinesl do českého soukromého práva řadu změn patrných nejen v rovině terminologické, ale také ve vlastní právní úpravě, jejíž dosavadní podoba byla v mnoha ohledech nevyhovující. Hlavním cílem rekodifikace proto bylo vytvořit moderní právní předpis, který by na jedné straně respektoval principy přirozeného práva a odpovídal standardům západoevropské legislativy, na straně druhé by uvedl v život právní instituty, které z domácího občanského práva v průběhu druhé poloviny minulého století postupně vymizely, a to převážně z ideologických důvodů.³⁹⁷ Stěžejními inspiračními zdroji rekodifikace se staly velké občanské zákoníky z 19., případně z počátku 20. století, dodnes platné ve vybraných zemích západní a střední Evropy (ABGB, BGB, ZGB, CC). Z domácích pramenů jsou to především československé meziválečné osnovy. V některých případech nicméně bylo ponecháno řešení prosazené socialistickými občanskoprávními kodexy.³⁹⁸

Občanský zákoník z roku 2012 upravuje nabytí vlastnického práva přírůstkem v rámci ustanovení § 1066 až 1084. Zákon vychází z v evropském prostoru tradiční kategorizace přírůstku na přirozený, umělý a smíšený.³⁹⁹ Připomeneme, že toto dělení bylo v platné úpravě domácí provenience naposledy použito v ABGB, byť s ním počítaly i jednotlivé meziválečné osnovy z let 1923, 1931 a 1937, včetně revizní osnovy z roku 1946. V občanských zákonících z roku 1950 a 1964 (včetně posledního znění OZ po novele

³⁹⁶ Zákon. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

³⁹⁷ Ke koncepci a základním zásadám nového občanského zákoníku viz zejména ELIÁŠ, K., ZUKLÍNOVÁ, M. *Principy a východiska nového kodexu soukromého práva*. 1. vyd. Praha: Linde, 2001, s. 91–256.

³⁹⁸ Na příkladu institutu zpracování k tomu více viz výklad níže.

³⁹⁹ Z literatury k tomu viz např. BAR, Ch. *Gemeineuropäisches Sachenrecht*. Bd. I. München: C. H. Beck, 2015, s. 411–417.

z r. 1991) se tato kategorizace neuplatnila, protože oba předpisy příslušnou problematiku natolik zúžily, že uvedené dělení pozbylo na významu.⁴⁰⁰

Zákon vychází z širší koncepce akcese, která zpracování (*specificatio*), smísení (*commixtio*), slití (*confusio*) a nabytí plodů (*adquisitio fructuum*) nepovažuje za samostatné způsoby nabytí vlastnictví. Inspiraci zákonodárce zjevně našel v ABGB a v osnově OZ 1937. Jím navrženou kategorizaci lze považovat za kombinaci obou těchto vzorů.⁴⁰¹

V rámci kategorie přirozeného přírůstku občanský zákoník rozlišuje přirozené přírůstky nemovité věci, kam patří neoddělené plody pozemku, naplavenina, strž, ostrov a vodní koryto. Dále přirozené přírůstky věci movité, mezi něž náleží plody zvířat a další přírůstky movité věci, které ovšem zákon, ani důvodová zpráva blíže nespecifikuje. Kategorie umělého přírůstku sestává ze zpracování, smísení a zřízení stavby. Ve srovnání s ABGB a meziválečnými osnovami je z textu zákona vypuštěno slití a spojení věcí různých vlastníků.⁴⁰² Poslední kategorii přírůstku pak tvoří osázení a osetí půdy, tedy takové případy smíšeného přírůstku, k nimž dochází dílem přírody a současně dílem lidského přičinění.

První podkategorii přirozeného přírůstku v současném občanském zákoníku tvoří neoddělené plody pozemku. Ty, v souladu s římskoprávní zásadou

⁴⁰⁰ V příloze k tomu srov. Tabulka č. 3 – Socialistické občanskoprávní kodexy, novela z r. 1991 a OZ 2012.

⁴⁰¹ Srov. kategorizaci přírůstku v ABGB a OZ 1937:

ABGB:

- přírůstek přirozený (přirozené plodiny, narození zvířat, ostrov, opuštěné řeciště, naplavenina, strž)
- přírůstek umělý (zpracování a smísení, vč. spojení a sloučení, stavba)
- přírůstek smíšený (osázení, osetí).

OZ 1937:

- přírůstek přirozený (přirozené plodiny, narození zvířat)
- přírůstek umělý (zpracování a smísení, vč. spojení a slití, stavba a přestavek)
- přírůstek smíšený (osázení, osetí).

⁴⁰² Z důvodové zprávy k OZ 2012 nicméně vyplývá, že v praxi nastalé případy slití by se měly posuzovat podle pravidel pro smísení: „Při smísení věcí je třeba rozlišit situace, kdy se smísí věci různého druhu (to jsou případy slití, smísení různých sypkých materiálů apod.), pak náleží každému z původních vlastníků poměrná část z celku (§ 1078).“ Viz Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze) [online]. Ministerstvo spravedlnosti. Nový občanský zákoník, [cit. 2. 11. 2024], s. 278–279. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

accessio cedit principali, vždy případnou vlastníkovu pozemku (§ 1066).⁴⁰³ Vedle plodů pozemku zná nový občanský zákoník plody jiných nemovitých věcí (§ 1066),⁴⁰⁴ dále plody zvířat (mláďata, živočišné produkty) a přírůstky movitých věcí obecně (§ 1073 odst. 1).⁴⁰⁵ Také v tomto případě se uplatní výše uvedená římskoprávní zásada a neoddělené plody (přírůstky) budou náležet výlučně vlastníkovu věci hlavní. Kodifikace navíc zachovává v platnosti obvyklou zásadu, podle které má vlastník samce právo na odměnu za oplodnění cizí samice jen tehdy, byla-li předem ujednána (§ 1073 odst. 2).

Po vzoru ABGB a osnovy z roku 1937 upravuje občanský zákoník vlastnický režim ke stromu, který vyrůstá na hranici pozemků různých vlastníků. V souladu s římskoprávní tradicí je takový strom vlastníkům dotčených pozemků

⁴⁰³ Dig. 34, 2, 19, 13. Přestože o nabytí vlastnického práva přírůstkem lze v této souvislosti uvažovat pouze v rovině neoddělených plodů, obdobně, jako v římském právu, i zde platí, že vlastnické právo k plodům odděleným může nabýt i osoba odlišná od vlastníka pozemku. Zatímco pouhým oddělením (*separaci*) nabývá vlastnické právo k plodům vlastník plodonosné věci (v tomto případě pozemku), držitel v dobré víře (§ 996 odst. 2), pachtýř (§ 2345 odst. 1) a vlastník sousedního pozemku (§ 1016 odst. 1). Poživateli (§ 1285 a 1293) náleží až plody sklizené, tj. percipované. Smysl této diferenciace proto spočívá zejména v určení rozhodného okamžiku, ve kterém jednotlivé subjekty nabývají vlastnické právo k plodům odděleným od plodonosné věci. Dokud totiž spojení trvá, vlastníkem plodů je výlučně vlastník věci hlavní. K problematice nabytí plodů v římském právu a moderních občanskoprávních kodexech podrobně: FRUTHOVÁ, NOVÁK, *op. cit.*, s. 129–148. Z výhradně romanistického pohledu k tomu srov. BĚLOVSKÝ, 2003, *op. cit.*, s. 396–401.

⁴⁰⁴ S ohledem na výše uvedené si lze jen s obtížemi představit, která z věcí, jež nový občanský zákoník považuje za nemovitost, bude schopna vydávat přirozené plody sama od sebe. S jistou nadsázkou to může být snad jen takový případ, kdy podzemní stavba, např. samostatně stojící sklep, který není součástí pozemku, samovolně obrostle mechem nebo houbami. Jaký význam však mají takové „plody“ pro vlastníka nemovitosti, ovšem zůstává dále otázkou. Nutno dodat, že kategorie „plody jiných nemovitých věcí“ nemá oporu v předchozích právních úpravách domácí proveniencce a neznal ji dokonce ani výrazně kazuistický návrh *Codicis Theresiani*. K tomu srov. KINDL, M. *Právo nemovitostí*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 154–155.

⁴⁰⁵ Samotná skutečnost, že mládě náleží vlastníkovu samice, sice má kořeny v římském právu (Dig. 41, 1, 6), ovšem pravidlo, týkající se (ne)nároku na odměnu za oplodnění samice samcem vzešlo pravděpodobně až z požadavků novodobé praxe. V domácí právní realitě lze příslušné ustanovení zaznamenat v návrhu *Codicis Theresiani*, viz CT [2, 5, § 2] 5.

společný (§ 1067).⁴⁰⁶ S římským právem se pak kodifikace rozchází v souvislosti s určením polohy hraničního stromu. Ta se totiž z praktických důvodů neurčuje podle kořenů, ale podle místa, odkud vyrůstá kmen.⁴⁰⁷

Zatímco v rovině neoddělených plodů se nový občanský zákoník římsko-právní koncepcí zásadně přidrží, určitý odklon od této tradice pozorujeme v právní úpravě týkající se strže a ostrova, tedy přírůstků v rámci vodních toků. Kodifikace totiž v návaznosti na osnovu z roku 1937, potažmo na ABGB, nabytí vlastnického práva k sesuté půdě (strži) podmiňuje marným uplynutím jednoleté prekluzivní lhůty (§ 1069).⁴⁰⁸ Zachována je rovněž podmínka, že v případě strže musí jít o rozeznatelný kus půdy.⁴⁰⁹ V případě ostrova, který povstal v řece, pak dle platné právní úpravy platí, že vlastníkem ostrova bude zásadně vlastník řečiště (§ 1070 odst. 2). Toto řešení, které je zjevně inspirováno osnovou z roku 1923, bylo evidentně zvoleno ze stejného důvodu, jako v případě zmíněného prvorepublikového návrhu. Vzhledem k tomu, že vodní koryta podléhají evidenci ve veřejném seznamu (katastru nemovitostí), lze vlastníka ostrova spolehlivě určit a není tedy nutné ostrov rozdělit

⁴⁰⁶ Karel Eliáš se navzdory názorům publikovaným ve starší i aktuální komentářové literatuře domnívá, že hraniční strom nebude předmětem podílového spoluvlastnictví, protože je součástí pozemku a nejde tak o samostatnou věc v právním smyslu. Připouští však, že se tato pravidla analogicky použijí, byť pochopitelně jen podpůrně. Pokud jde o rozdělení plodů, které strom vydá, pak každému z vlastníků sousedících pozemků připadnou plody v takovém rozsahu, v jakém se nacházejí na jejich straně hranice. To platí o plodech neoddělených i oddělených. Současně však nelze vyloučit také subsidiární aplikaci ustanovení § 1122 odst. 3 OZ 2012 o rovných podílech. Z aktuální komentářové literatury srov. SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář III. Věcná práva* (§ 976–1474). Praha: Č. H. Beck, 2013, s. 285–286.

K tomu podrobněji ELIÁŠ, K. Stromy a občanský zákoník. *Právník*. 2015, roč. 154, č. 11, s. 879–894.

⁴⁰⁷ Dig. 41, 1, 7, 13. S tímto pravidlem, které je však značně nepraktické, neboť ne vždy lze prokazatelně zjistit, kam až kořeny stromu reálně sahají, nepočítaly už nejstarší návrhy česko-rakouské kodifikace soukromého práva. Srov. CT [2, 5, § 7] 59. Stejně pravidlo se prakticky beze změn promítlo také do *Hortenovy* a *Martinibo osnovy*. K srov. registry příloze: Tabulka č. 1 – *Codex Theresianus* a navazující prameny.

⁴⁰⁸ Stojí za připomínku, že požadavek úplného spojení (*coalatio*) odtržené půdy s břehem kořeny stromů se promítl ještě do návrhu *Codicis Theresiani* i do *Hortenovy osnovy*. Viz CT [2, 5, § 3] 15; Ent. H. [2, 4] §. 2. Výjimku představovala až *Martinibo osnova*, která se po vzoru pruského *Landrechtu* přiklonila k prekluzi. Viz Ent. M. [2, 5] §. 9. K tomu srov. ALR [1, 9, 6] § 223.

⁴⁰⁹ Viz Inst. 2, 1, 21; Dig. 41, 1, 7, 2.

mezi vlastníky protilehlých pobřeží.⁴¹⁰ Stejně pravidlo se uplatní také tehdy, vytvoří-li se vlivem vzniku strže nebo ostrova nové vodní koryto (§ 1071).⁴¹¹ V souvislosti s ostrovy je římskoprávní režim v současném občanském zákoníku zachován pouze v případě, vznikl-li odtržením části půdy z břehu. Podle tohoto pravidla, zjevně inspirovaného ABGB, totiž platí, že ostrov případně vlastníkově dotčeného pobřežního pozemku (§ 1072 odst. 1).⁴¹²

Naplaveninu zákon upravuje tradičně, analogicky k římskému právu i dosavadním zvyklostem. Postupné nánosy půdy proto případnou vlastníkově břehu, a to *ipso facto*, již v okamžiku spojení zeminy s pobřežím (§ 1068). Naplavenina je zde tradičně pojata jako postupný, okem nepostřehnutelný jev. Od římského práva se liší toliko tím, že nános může být způsobem nejen proudem vody, ale rovněž jinými přírodními silami, např. větrem.⁴¹³

V kategorii umělého přírůstku zákon reflektuje problematiku zpracování, smísení a zřízení stavby. Zpracování, jehož podstatou je přetvoření cizí věci tak, že z ní nevratně vznikne věc nová, je v současném občanském zákoníku upraveno do jisté míry podobně, jako v předešlém kodexu z roku 1964 (ve znění po novele z r. 1991). Nelze-li věc obrátit v původní stav, vlastníkem výrobku se za předpokladu, že věc byla zpracována v dobré víře, totiž stane zásadně ten, kdo do procesu výroby vložil největší podíl v podobě materiálu nebo práce (§ 1074). Teprve tehdy, nelze-li vlastníka výrobku jednoznačně

⁴¹⁰ Srov. celé znění § 407 OZ 1923: „*Vznikne-li ostrov v řece, náleží vlastníku řечиště.*“ Snad jen pro zajímavost doplníme, že prakticky totožné ustanovení se nachází v platném občanském zákoníku kanadské provincie Québec. Srov. § 968 CCQ: *Les îles qui se forment dans le lit d'un cours d'eau appartiennent au propriétaire du lit* [Vytvoří-li se ostrov v řece, bude náležet vlastníkově řечиště].

⁴¹¹ V této souvislosti je zajímavá otázka inspiračních zdrojů onoho ustanovení. ABGB, ani meziválečné občanskoprávní osnovy nabytí vlastnického práva k přirozeně vzniklému korytu neznají a upravují pouze vlastnický režim opuštěného řечиště. Nabízí se proto možnost, že se zákonodárce inspiroval v zahraničí. Nahlédneme-li totiž opět do quebeckého občanského zákoníku, téměř totožné ustanovení, jako je obsahem § 1071 OZ 2012, nalezneme v § 970 CCQ.

⁴¹² Srov. § 408 ABGB: „*Utvorí-li se ostrovy jen tím, že voda vyschne nebo se rozdělí na několik ramen anebo zaplaví-li se pozemky; zůstávají práva předešlého vlastnictví nedotčena.*“

⁴¹³ V římském právu bylo nabytí vlastnického práva k naplavenině výslovně podmíněno působením řeky. Srov. Dig. 41, 1, 7, 1: *Prueterea quod per alluvionem agro nostro flumen adicit, iure gentium nobis adquiritur* [Ostatně to, co řeka naplaví k našemu pozemku, patří z titulu práva národů nám].

Skutečnost, že nános půdy může být způsoben toliko proudem vody v řece na vícero místech zdůrazňoval také návrh *Codicis Theresiani*. Nestačilo tak například, že voda ztekla k pobřeží ze svahu vlivem silných dešťů. Srov. CT [2, 5, § 3] 13–14.

určit, případně věc do spoluvlastnictví vlastníků použitého materiálu, aniž by tím bylo dotčeno zpracovatelovo právo na poskytnutí adekvátní náhrady (§ 1076). Oproti tomu občanský zákoník z roku 1964 (v polistopadovém znění) počítal po vzoru středního kodexu s tím, že o osudu věci v případě absence dohody vždy rozhodne soud.⁴¹⁴ Důvod, proč se zákonodárce tentokrát inspiroval v novější právní úpravě a nepřevzal řešení navržené vládním návrhem z roku 1937, evidentně spočívá v alespoň částečném zachování dosavadní praxe.

Občanský zákoník výslovně pamatuje na případy, kdy zpracovatel zhotovil věc z cizí látky s vědomím, že mu materiál vložený do výrobku nepatří (*in mala fide*). Přítomnost této pohnutky v mysli zpracovatele tu má zásadní význam, neboť skutečnost, že věc nebyla zpracována v dobré víře, dává vlastníkově použitého materiálu právo volby, zda si výrobek za náhradu ponechá, nebo jej, rovněž za náhradu, přenechá zpracovateli (§ 1075 odst. 1). Toto ustanovení, které bylo zjevně inspirováno § 178 OZ 1937,⁴¹⁵ římskoprávní původ nicméně nemá, neboť Římané považovali vědomé zpracování cizí věci za krádež (*furtum*), jež k nabytí vlastnictví zásadně nevedla.⁴¹⁶

Vedle zpracování je v novém občanském zákoníku upraveno také smísení dvou či více látek různých vlastníků (§ 1078 a násl.). Stejně, jako v případě

⁴¹⁴ K tomu srov. § 135b OZ 1964 a § 125 a 126 OZ 1950. Ke srovnání všech tří úprav a posouzení jejich (ne)římskoprávní koncepce podrobně viz DOSTALÍK, 2020, op. cit., s. 60–65.

⁴¹⁵ Avizovanou inspiraci lze nicméně vidět až ve větě za středníkem, neboť osnova, v návaznosti na ABGB, navrhovala, aby věc připadla do spoluvlastnictví vlastníka věci a zpracovatele. Srov. celé znění § 178 OZ 1937: „Nelze-li věc takto v předešlý stav uvést, nebo od jiné oddělit, je všem zúčastněným osobám společná; tomu však, jehož věc byla vinou jiného spojena, zůstává se na vůli, aby ji buď celou podržel za to, že druhému nahradí, oč věc na hodnotě získala, nebo aby ji druhému za náhradu postoupil. K účastníkovi, který je vinen, jest se zachovati podle toho, byl-li úmysl jeho poctivý nebo nepoctivý. Nemohla-li by se vina přičítati ani té ani oné straně, zůstává se volba tomu, či podíl za věc stojí.“

⁴¹⁶ V důsledku toho nabýval zpracovatel postavení držitele ve zlé víře (*possessor malae fidei*), přičemž vlastníkově věci vůči němu příslušela žaloba a kondikce z krádeže. Srov. Dig. 47, 2, 52, 14 Ulpianus libro 37 ad edictum: *Si quis massam meam argenteam subripuerit et pocula fecerit, possum vel poculorum vel massae furti agere vel condictione. Idem est et in uvis et in musto et in vinaceis: nam et uvarum et musti et vinaceorum nomine furti agere potest, sed et condici* [Pokud někdo ukradne kus mého stříbra a vyrobí z něj pohár, mohu jej v souvislosti s pohárem i kusem stříbra žalovat, nebo proti němu podat kondikci z krádeže. Totéž se týká hroznů, moštu a hroznových jader. Také hrozný, mošt a hroznová jádra totiž mohou být předmětem žaloby nebo kondikce z krádeže].

K tomu srov. VÁŽNÝ, op. cit., s. 57–58.

zpracování věcí, je preferováno oddělení látek a jejich následné vydání jednotlivým vlastníkům. Pokud však není možné, aby si každý z dotčených vlastníků svou část odebral zpět, což se týká především případů, kdy jsou smíchány látky, jejichž podstata uvedení věci do předchozího stavu neumožňuje, postupuje se podle následujícího řešení. Předně se musí jednat o náhodné smísení (slití) jednotlivých substancí. Pokud by totiž k této činnosti došlo na základě předchozí dohody, vlastnické právo k celku nabydou vlastníci předmětných látek nikoliv přírůstkem, ale derivativně.⁴¹⁷ K nabytí vlastnictví ke směsi smísením (*commixtio*), tedy originárně, totiž může dojít pouze tehdy, vznikne-li celek bez vůle vlastníků použitých látek.

Budou-li látky smíchány bez vůle jejich vlastníků, platí, že každý vlastník má právo volby, zda si svou část poměrově odebere, nebo ji ponechá za náhradu ostatním (§ 1078 odst. 1). Zákon toto pravidlo nicméně vztahuje pouze na případy, kdy dojde ke smísení (slití) takových surovin, které od sebe nelze oddělit (tj. rozebrat).⁴¹⁸ Právo volby se ovšem nevztahuje na případy, kdy jsou smíseny nebo slity věci stejného druhu. V takové situaci totiž zákon výslovně stanovuje, že se věc rozdělí mezi vlastníky jednotlivých složek poměrově (§ 1079).

Z tradiční římskoprávní koncepce nicméně vychází problematika zřízení stavby, jež se nese v duchu zásady *superficies solo cedit* (Gai Inst. 2, 73), navrácené do českého právního řádu teprve občanským zákoníkem z roku 2012.⁴¹⁹ Neoprávněně zřízení stavby, které může být realizováno buďto na vlastním pozemku a z cizího staviva nebo opačně, na cizím pozemku a z vlastního staviva, představuje poslední případ umělého přírůstku a příslušnou kategorii akcese tak pomyslně uzavírá (§ 1083 odst. 1 a 1084 odst. 2). Stavba

⁴¹⁷ SPÁČIL a kol., op. cit., s. 297.

⁴¹⁸ Důvodová zpráva k NOZ, op. cit., s. 278–279. Srov. celé znění § 1078 odst. 1 OZ 2012: „Smísí-li se movité věci několika vlastníků tak, že obnovení předešlého stavu sice není možné, ale celek lze bez porušení podstaty rozděliti na díly, ponechává se každému na vůli, zda si oddělí poměrnou část toho, co vzniklo smísením, anebo zda bude požadovat náhradu toho, co požehl. Nebyl-li ten, kdo věci smísil, v dobré víře, má vlastník právo přenechat mu svůj podíl na smísené věci za plnou náhradu.“ Z římského práva k tomu srov. Dig. 41, 1, 12, 1 Callistratus libro secundo institutionum: *Si aere meo et argento tuo conflato aliqua species facta sit, non erit ea nostra communis, quia, cum diversa materiae aes atque argentum sit, ab artificibus separari et in pristinam materiam reduci solet* [Jestliže bude moje měď slita s tvým stříbrem, věc, která tím vznikne, nebude nám společnou, protože v případě, že vznikla z rozdílných látek, což je v tomto případě měď a stříbro, je možné je od sebe oddělit a vrátit jim původní podobu].

⁴¹⁹ § 506 odst. 1.

zřízená na cizím pozemku případně v každém případě vlastníkovu pozemku, a to za náhradu.⁴²⁰ Druh a výše náhrady přitom bude záviset zejména na skutečnosti, zda stavebník stavbu zřídil v dobré nebo zlé víře, přičemž není vyloučeno, aby dobromyslný stavebník žádal o úplatný převod pozemku ve svůj prospěch.⁴²¹ Právní úprava nabytí vlastnického práva ke stavbě vychází z ABGB a zejména poslední meziválečné osnovy.⁴²² Totéž platí o institutu přestavku, se kterým sice počítala už osnova z roku 1937, reálně se však prosadil až v občanském zákoníku z roku 2012.⁴²³

Jistou obdobou zřízení stavby je osetí a osázení půdy, které principiálně vychází ze stejných zásad nejen v rovině věcněprávních účinků, ale také tam, kde zákon hovoří o náhradě nákladů za použité osivo a sazenice (§ 1088). I v tomto případě je evidentní inspirace vládním návrhem občanského zákoníku z roku 1937, jež koncepčně odpovídá tradičnímu římskoprávnímu pojetí obou institutů.⁴²⁴ Semena se stávají součástí pozemku vhozením do země, u rostlin se tak děje až v momentě zakořenění.⁴²⁵

⁴²⁰ Občanský zákoník upravuje právní režim náhrady nákladů za neoprávněné zřízení stavby po vzoru vládního návrhu z roku 1937. V případě, že stavebník zřídí stavbu na svém pozemku, byť z cizího staviva, zákon stanovuje, aby vlastník pozemku nahradil vlastníkovu stavebního materiálu jeho hodnotu (§ 1083 odst. 1 OZ 2012). Pokud by však stavebník nejednal v dobré víře, bude povinen nahradit vlastníkovu materiálu také ušlý zisk. K tomu srov. § 180 OZ 1937: „*Užije-li někdo ke stavbě na svém pozemku cizího staviva, stane se sice stavba částí pozemku, ale stavebník bude povinen nahraditi poškozenému stavivo podle obecné ceny; jednal-li nepoctivě, bude nadto povinen nahraditi vší velikou jinou škodu.*“

⁴²¹ Právo na úplatný převod pozemku je zjevně inspirováno § 418 ABGB.

⁴²² Autoři romanisticky pojatého komentáře k právní úpravě věcných práv v OZ 2012 si všímají, že zákon po vzoru ABGB, potažmo po vzoru osnovy z roku 1937, systematizuje uvedené případy zřízení stavby analogicky k systematické použité v justiniánských *Institucích* (Inst. 2, 1, 29–30). Viz SKŘEJPEK, M., BĚLOVSKÝ, P., ŠEJDL, J., FALADA, D., *Římské právo v občanském zákoníku. Komentář a prameny. Věcná práva*. Praha: Auditorium, 2017, s. 141.

⁴²³ Podstata přestavku, který lze definovat jako část stavby půdorysem zasahující do prostoru cizího pozemku, spočívá v tom, že půda pod stavbou (přestavkem) případně za náhradu vlastníkovu pozemku, na němž je podstatná část stavby zřízena. Podmínkou ovšem je, že stavbu na cizí půdě zřídil v dobré víře (§ 1087 odst. 1 a 2 NOZ). Srov. s § 183 OZ 1937: „*Jestliže stavba vyvedená na pozemku vlastním zastavuje cizí pozemek jen malou svou částí (přestavek), případně pozemek přestavkem zastavěný i tehdy, když vlastník o přestavku nevěděl, a to stavebníku poctivému za náhradu obecné ceny, stavebníku nepoctivému za náhradu škody.*“

⁴²⁴ § 185 OZ 1937.

⁴²⁵ Inst. 2, 1, 32.

6 SHRnutí

Římské právo chápalo akcesi jako originární způsob nabytí vlastnického práva, ke kterému dochází v důsledku spojení dvou věcí, z nichž jedna má povahu věci hlavní a druhá věci vedlejší. Od akcese Římané striktně rozlišovali nabytí vlastnického práva smísením (*commixtio*), slitím (*confusio*) a zpracováním (*specificatio*).

Jednotlivé případy akcese, které římscí právníci dále nesystematizovali, moderní právní romanistika člení do tří kategorií, podle toho, zda se spojily dvě věci movité, dvě věci nemovité nebo věc movitá s věcí nemovitou. V rámci první kategorie literatura dále rozlišuje, zda spojení bylo trvalé nebo dočasné. K případům neoddělitelného spojení tradičně patří svaření (*ferruminatio*), vetkání (*textura*), popsání (*scriptura*), pomalování (*pictura*) a obarvení (*tinctura*), oddělitelná spojení jsou zastoupena sletováním (*adplumbatio*) a mechanickým připojením (*adiunctio*). Ačkoliv romanisté nejsou sjednoceni v názoru, zda dočasné spojení k nabytí vlastnického práva vůbec vede, literatura oba případy pod akcesi obvykle subsumuje. Případy spojení dvou nemovitých věcí, které připadají do druhé kategorie, představují případy přírůstku pozemku vzniklého v prostředí vodních toků. Jedná se o ostrov, který povstal v řece (*insula in flumine nata*), opuštěné řечиště (*alveus derelictus*), naplaveninu (*alluvio*) a strž (*avulsio*). Poslední kategorii pak představuje spojení movité a nemovité věci, konkrétně zřízení stavby (*inaedificatio*), osázení (*implantatio*) a osetí (*satio*).

Pro účely určení, kdo je vlastníkem celku, Římané rozlišovali, kterému z předmětů náležel do okamžiku spojení status věci hlavní (*res principalis*). V této souvislosti bylo postupně vymezeno několik základních regulí. Jednalo se o zásadu *accessio cedit principali* (Dig. 34, 2, 19, 13), *superficies solo cedit* (Gai. Inst. 2, 73) a *commodum eius esset debet cuius periculum est* (Inst. 3, 23, 3). V případě spojení věci movité a nemovité bylo řešení jednoznačné – při zřízení stavby, osázení či osetí pozemku cizími sazenicemi či semeny, měl povahu věci hlavní vždy pozemek. Stavba trvale spojená se zemí se stávala součástí pozemku, stejně jako semena vhozená do půdy. V případě rostlin se nicméně vyžadovalo úplné spojení – *coalatio*. To nastávalo teprve tehdy, až rostlina prokazatelně zapustila kořeny do země.

V případě spojení dvou nemovitých věcí byla situace o poznání složitější. Stěžejní roli zde sehrával princip *commodum eius esset debet cuius periculum est* (Inst. 3, 23, 3), podle kterého měla cizí půda v korytě vodního toku připadnout tomu, koho stíhalo větší nebezpečí – tedy vlastníkovi dotčeného pobřežního pozemku. Lišil se však okamžik nabytí vlastnictví. U nepatrného nánosu zeminy (*alluvio*) to bylo ihned, v případě strže (*avulsio*) bylo rozhodující až úplné spojení věcí (*coalatio*). O poznání komplikovaněji římské právo řešilo spojení dvou movitých předmětů. Ačkoliv se obecně doporučovalo postupovat podle zásady *accessio cedit principali*, ne vždy bylo zjevné, která věc je hlavní a která vedlejší. Romanistická literatura se sice shoduje na tom, že povahu věci hlavní obvykle měla ta movitá věc, která okamžikem spojení neztrácela svůj hospodářský význam, z řady případů v *Digestech* a v *Institucích* je nicméně patrné, že římsští právníci o této otázce vedli vášnivé debaty. Teprve za Justiniana se v této souvislosti ustálil názor, že stěžejním určovatelem by neměla být cena té které součástky, ani její umělecká hodnota. Výjimkou bylo pouze pomalování malířského plátna, které se, opět v důsledku nařízení císaře Justiniana, stávalo vlastnictvím autora obrazu.

Takto propracovaná právní úprava akcese, která se dotýkala nejen věcněprávních účinků spojení dvou věcí v jeden kus, ale pamatovala také na rámcové vymezení obligačních nároků, se stala předmětem polemik také ve středověku. To platí především o západních římskoprávních školách, které příslušné pasáže justiniánské kodifikace interpretovaly a opatrovaly glosami, později komentáři. Ve 12. století se v dílech některých učenců také začíná objevovat názor, že nabytí vlastnického práva zpracováním (*specificatio*) není nic jiného než další případ akcese. Akcese je v této době také poprvé označena za nabývací způsob a formálně kategorizována.

Novodobé dělení akcese na přírůstek přirozený, umělý a smíšený je dílem až novověké právní vědy (*ius commune*). V této podobě se poprvé objevuje ve spise Samuela Pufendorfa z druhé poloviny 17. století, jeho základy nicméně byly položeny o sto let dříve, v díle francouzského právníka Françoise Connana. Tato kategorizace, která byla v průběhu následujících desetiletí dále rozpracovávána, se o sto let později promítla do prvních novodobých kodifikací. Objevila se např. v bavorském občanském zákoníku z r. 1756 (*Codex Maximilianens Bavaricus civilis*). Smyslem této kategorizace bylo jednotlivé

případy přehledně systematizovat dle toho, zda k přírůstku, resp. příbytku došlo vlivem přírody, pílí člověka nebo kombinací obojího.

Z uvedené kategorizace vycházel také návrh *Codicis Theresiani*, který akcesi dělí na přírůstek přirozený, smíšený a umělý. Do kategorie přirozeného přírůstku (*natürlicher Zuwachs*) podle *Theresianer* náležely plody a užitky zvířat, naplavenina a strž, ostrov a opuštěné řečiště. Vlastnický režim k jednotlivým případům přírůstku kodifikace stanovovala paralelně k římskému právu. V případě strže (*avulsio*) byla dokonce zachována stará římskoprávní regule, podle které mělo k nabytí vlastnictví dojít teprve tehdy, kdy skrze sesutý kus půdy a břeh pozemku prorostly kořeny stromu (*coalatio*).

Požadavek úplného spojení se v *Theresianer* uplatnil také v souvislosti s osázením půdy. Rostliny zasazené do cizí (příp. vlastní) půdy se stávaly součástí pozemku až v momentě, kdy zakořenily do země. To ovšem neplatilo v případě osetí půdy, jež, obdobně jako osázení, náleželo do kategorie smíšeného přírůstku. Semena se totiž po římskoprávním vzoru stávala součástí pozemku již okamžikem vhození do země. Návrh *Codicis Theresiani* nicméně počítal s tím, že si vlastník může své rostliny nebo semena odebrat zpět.

Nejobsáhleji zpracovává *Codex Theresianus* umělý přírůstek. Do této kategorie připadalo zpracování cizí věci, mechanické spojení věcí, smíšení a slití, zřízení stavby, popsání cizí psací látky, pořízení malby na cizím podkladu a poněkud nekonceptně také nabytí plodů osobou odlišnou od vlastníka věci. I v těchto případech se *Theresiana* při stanovení vlastnického režimu zásadně přidržuje římskoprávních zásad, byť některá pravidla, s ohledem na dobové požadavky, viditelně modifikuje. To se týká zejména ozdobení šperku drahým kamenem, kdy kodifikace stanovuje, že věc jako celek bude náležet tomu, kdo do výsledku vložil cennější kus.

Odklon od římskoprávní tradice lze pak zaznamenat též v případě popsání cizí psací látky. *Theresiana* totiž přichází s řešením, že popsaný papír (pergamen apod.) připadne vždy písaři, stejně jako malířské plátno, jehož vlastním se stane výlučně autor obrazu. Jisté novum, které měl *Codex Theresianus* do domácího prostředí zanést, představovalo zavedení zásady *superficies solo cedit*. Podle této regule se veškeré stavby, které byly pevně spojeny se zemí, měly stát součástí pozemku a jako takové ztrácely charakter samostatného předmětu právních vztahů.

Vzhledem k tomu, že *Codex Theresianus* nebyl kvůli celkově rozvláčné právní materii přijat, jedinou alternativu vedoucí k vydání kodifikace představovalo výrazné zkrácení a přepracování stávající verze. V důsledku toho postupně vznikly dvě nové osnovy, Hortenova (1774) a Martiniho (1796), které měly kritizované nedostatky odstranit. Tato skutečnost se pochopitelně promítla také v právní úpravě nabytí vlastnického práva přírůstkem, která byla zbavena legálních definic a celkově zjednodušena. Z hlediska koncepčních změn, které se obou návrhů dotkly, lze zásadnější modifikace zaznamenat až v *Martiniho osnově*. Ta se totiž inspirovala pruským občanským zákoníkem z r. 1794 (*Allgemeines Landrecht* = ALR), který byl nejen ve své době považován za vzor dokonalé soukromoprávní kodifikace.

Vlivy ALR jsou v osnově patrné také v rovině akcese. V mnoha ohledech nevyhovující a zastaralá právní úprava, kterou v návaznosti na *Theresianu* doporučil zachovat ještě Horten, byla odstraněna a nahrazena moderními pravidly, jež odpovídaly specifickým dobovým požadavkům. To se týkalo zejména v té době již přežitě římskoprávní regule týkající se strže, která nabytí vlastnictví k sesutému kusu půdy podmiňovala zapuštěním kořenů stromu do země. Uvedené pravidlo, které v praxi nebylo příliš praktické, tak nahradila nová zásada, podle níž se strž stávala součástí pozemku již (resp. až) po uplynutí jednoleté prekluzivní lhůty. Jisté změny doznala také právní úprava zpracování, smísení, slití a spojení věcí vůbec. Pro ně bylo na rozdíl od *Theresiany* i *Hortenovy osnovy* stanoveno společné pravidlo. Pokud to technický stav věci umožňoval, měly se komponenty (látky) do celku vložené oddělit a vrátit jejich původním vlastníkům. Nebylo-li to možné, věc připadla dotčeným subjektům do spoluvlastnictví, ovšem pouze za předpokladu, že se vlastník látky, jež spojení nezavinil, nerozhodl, že si celek za náhradu ponechá.

Ačkoliv vyhlášení *Martiniho osnovy* ve své podstatě nic nebránilo, návrh kvůli rozporům týkajících se platnosti zemského práva sankci nakonec neobdržel. Osnova byla znovu přepracována až po Martiniho smrti, kdy se do příprav vložil František Zeiller. Nový návrh byl v zimě roku 1797 vyhlášen nejprve v Západní Haliči, na podzim téhož roku posléze také ve Východní Haliči (včetně Bukoviny). Ve své podstatě se jednalo, a to zejména ve vztahu k právní úpravě akcese, o upravenou a doplněnou verzi *Martiniho osnovy*, která v roce 1811, byť s drobnými odchylkami, vzešla v platnost jako ABGB.

Všeobecný občanský zákoník (ABGB) upravoval nabytí vlastnického práva přírůstkem v rámci ustanovení § 404–422. Kodifikace vycházela z kategorizace přírůstku na přirozený, smíšený a umělý. V rovině přirozeného přírůstku ABGB počítal s plodinami, které pozemek vydával sám od sebe, aniž by byl obděláván, dále s plody a užitky zvířat, v poslední řadě pak s přírůstky pozemku realizovanými v prostředí vodního toku. Tradičně sem patřila naplavenina, strž, opuštěné řečiště a ostrov, který povstal v řece. Kategorie smíšeného přírůstku sestávala z osetí a osázení půdy, přičemž se, v případě rostlin, vyžadovalo dosažení úplného spojení, tedy zakořenění sazenice do země (*coalatio*).

Do kategorie umělého přírůstku ABGB řadí, po vzoru předchozích návrhů, zpracování, smísení, slití a obecně také spojení dvou či více původně samostatných věcí. Kodifikace v této souvislosti vycházela ze zásady, že ten, kdo věci zpracuje, smísí, slije nebo spojí nenabývá automaticky vlastnictví k celku. Nebylo-li možné věc uvést do původního stavu a jednotlivé součástky vrátit jejich původním vlastníkům, platilo, že o osudu celku rozhodne vlastník látky, jenž zpracování či spojení věcí nezavinil. V opačném případě věc, jako celek, připadla vlastníkům použitého materiálu do spoluvlastnictví. Toto pravidlo, které poprvé zaznamenáváme v *Martinibo osnově* a které má původ v pruském ALR, představuje výrazný odklon od původní římskoprávní koncepce, s níž ve větší míře počítal ještě návrh *Codicis Theresiani* i *Hortenova osnova*.

Předchozích návrhů se ABGB přidržuje v rovině zřízení stavby (*inaedificatio*). Poslední případ umělého přírůstku vychází ze zásady *superficies solo cedit*, podle které stavba zřízená na cizím pozemku připadla do vlastnictví vlastníka pozemku *ipso facto*. Tím ovšem nebylo dotčeno právo na vzájemné vyrovnání mezi vlastníkem staviva a vlastníkem pozemku, jehož výše se odvíjela od toho, zda stavba byla zřízena v dobré nebo zlé víře.

Z ABGB po vzniku samostatného Československa vycházely také meziválečné osnovy občanského zákoníku z let 1923, 1931 a 1937, včetně poválečné revizní osnovy z r. 1946, které měly dosavadní právní úpravu modernizovat a především sjednotit (na Slovensku v té době stále platilo obyčejové právo). Přestože se výše uvedené návrhy zásadně přidržují koncepci přírůstku známé z ABGB, jisté modifikace jsou patrné zejména v kategorii přirozeného přírůstku, která měla být výrazně zestručněna. To se týká jednotlivých případů

tzv. pobřežního práva (tj. naplaveniny, strže, ostrova a opuštěného řečiště), jež se doporučovaly přesunout do právní úpravy připravovaného vodního zákona. Výjimku představoval návrh subkomitétu z roku 1923, který s výše uvedenými případy, byť s jistými modifikacemi, stále počítal (např. ostrov měl nově patřit vlastníkově řečiště). V této souvislosti bylo dokonce navrženo, aby půda získaná upravovacími stavbami, které měly sesuvům břehů zamezit, připadla vždy tomu, na jehož náklady práce probíhaly. Zbývající kategorie přírůstku však meziválečné osnovy recipují bez zásadních věcných změn a případné modifikace mají toliko formální (jazykový) charakter.

Přestože se otázka rekodifikace soukromého práva znovu dostává ke slovu krátce po skončení druhé světové války, změna politického režimu si vyžádala komplexní přepracování stávajících právních předpisů a úplný odklon od dosavadních návrhů. Tzv. střední kodex z roku 1950, který ještě představoval mírnější formu socialistického občanského práva, sice právní úpravu nabytí vlastnického práva přírůstkem reflektoval, byť velmi okrajově. Zákon za přírůstky věci explicitně považoval pouze to, co se na pozemku urodilo, dále mláďata zvířat (včetně užitků). Z právní úpravy občanského zákoníku úplně vymizela otázka nabytí vlastnického práva k naplavenině, strži i opuštěnému řečišti. Ostrov, který povstal v řece, měl podle důvodové zprávy připadnout v každém případě státu.

Vzhledem k tomu, že střední kodex zásadu *superficies solo cedit* ve vztahu ke stavbám zrušil, pozbylo na významu také nabytí vlastnictví zřízením stavby (*inaedificatio*), jež bylo ze zákona vypuštěno. Poměry mezi vlastníkem stavby a vlastníkem pozemku proto nadále upravovalo pouze právo stavby. Vedle přirozených přírůstků pozemku a zvířat, zákon, jako samostatnou kategorii nabytí vlastnického práva originárním způsobem, upravoval zpracování. Kvůli novému dělení vlastnictví na socialistické, osobní a soukromé se při určení vlastnického režimu ke zpracované věci mělo primárně přihlížet k tomu, kdo výrobek zhotovil. Byla-li zpracovatelem socialistická právnická osoba, která věc zhotovila v dobré víře, výrobek se stal *ipso iure* předmětem socialistického vlastnictví. V případě, že cizí věci zpracoval v dobré víře jiný subjekt, výrobek se stal vlastnictvím toho, kdo do jeho zhotovení vložil největší podíl, jenž se odvíjel od vynaložené práce i ceny poskytnutého materiálu.

Ačkoliv občanský zákoník z r. 1964, který střední kodex po necelých patnácti letech zrušil, výslovně připouštěl, že vlastníkově věci náležejí také její přírůstky, problematika nabytí vlastnického práva akcesí, jako taková, byla ze zákona vypuštěna. Totéž se týkalo také zpracování věci, neboť zákon zakazoval nabytí vlastnictví z nepoctivých zdrojů.

Změnu v tomto ohledu přinesla teprve velká porevoluční novela občanského zákoníku z r. 1991, která po vzoru středního kodexu do právní úpravy vrátila jak zpracování, tak přírůstky zvířat i pozemku (plodiny). Se zásadnějším rozšířením dosavadní koncepce akcese po vzoru meziválečných osnov a ABGB se nicméně počítalo až v rámci příprav nového občanského zákoníku, který vstoupil v účinnost před jedenácti lety. Tzv. nový občanský zákoník, který začátkem roku 2014 definitivně nahradil předchozí občanskoprávní úpravu, je v literatuře obvykle spojován s ABGB a meziválečnými osnovami, zejména s návrhem z r. 1937, jenž je označován za stěžejní inspirační zdroj platné soukromoprávní kodifikace. Zatímco se však romanisté přiklánějí k názoru, že ABGB ještě představoval pramen převážně romanizovaný, jenž respektoval římskoprávní tradici většiny hlavních institutů, nový občanský zákoník v tomto ohledu čelí kritice, a nutno říci, že oprávněně.

Zákon totiž na řadě míst přichází s „vlastními“ řešeními, jež vzešly z kombinace jednotlivých právních úprav z let 1811–1950–1964 s prvorepublikovými osnovami, případně se zahraničními vzory, jejichž roli zákonodárce často připomíná v důvodové zprávě. Takto formulovaná ustanovení pak mají římskoprávní charakter jen zdánlivě a ve výsledku se s romanistickou koncepcí příslušného institutu spíše rozchází. To je, mimo jiné, případ také problematiky nabytí vlastnického práva přírůstkem (akcesí), která sice koncepčně z ABGB a prvorepublikových osnov vychází, v rovině vlastní materie však lze zaznamenat řadu odchylek a modifikací, které vznikly právě kombinací příslušných pravidel ze starších kodexů.

Platná soukromoprávní kodifikace systematizuje přírůstek na přirozený, umělý a smíšený. V rovině přirozeného přírůstku zákon upravuje jednak právní režim neoddělených plodů movitých věcí (zvířat) a věcí nemovitých (pozemku, eventuálně též podzemních staveb a jiných nemovitostí), dále naplaveninu, strž, ostrov a nové vodní koryto, které starší literatura souhrnně označuje za instituty tzv. pobřežního práva. Do kategorie umělého přírůstku

tradičně náleží zpracování, smíšení a zřízení stavby (vč. problematiky přestavku). Konečně třetí kategorie smíšeného přírůstku sestává z osázení a osetí půdy cizími rostlinami a semeny.

Zatímco v rovině přirozeného a smíšeného přírůstku nový občanský zákoník římskoprávní tradici ještě zásadně udržuje při životě, což je dáno převážně tím, že navazuje na ABGB a meziválečné osnovy, jednotlivé případy umělého přírůstku se s výjimkou zřízení stavby od romanistické koncepce zásadně liší.

ZÁVĚR

Codex Theresianus je v domácím právním prostředí vůbec prvním kodifikačním pokusem, který nejenže upravuje nabytí vlastnického práva přírůstkem komplexně, tj. reflektuje všechny z římského práva známé případy spojení (a nad jejich rámec také zpracování a nabytí plodů), ale rovněž se po vzoru dobové odborné literatury snaží příslušnou právní úpravu formálně strukturovat. Návrh vycházel z kategorizace přírůstku na přirozený, umělý a smíšený. Toto dělení má původ zřejmě v díle Samuela Pufendorfa z druhé poloviny 17. století, který akcesi systematizoval dle toho, zda k přírůstku dochází výlučně dílem přírody, nebo dílem lidského úsilí, nebo kombinací obojího. Byť se jednotlivé případy přírůstku v návrhu *Codicis Theresiani* v zásadě přidržují tradiční koncepce, známé z klasického a justiniánského římského práva, lze si přesto všimnout několika dílčích změn.

Codex Theresianus byl již v době svého vzniku kritizován za zbytečně kazuistickou právní úpravu a jeho výsledná podoba pak v mnoha ohledech připomínala spíše učebnici než životaschopný právní předpis. Navzdory této kritice lze právě díky *Theresianě* zrekonstruovat genezi akcese, která do vydání ABGB v roce 1811 doznala značných proměn. Tyto změny se zpočátku týkaly spíše formální podoby příslušné materie, jež musela být zásadně zestručněna a zjednodušena (*Hortanova osnova*). Zásahy v rovině vlastní právní úpravy jsou více zřetelné až v *Martiniho osnově*, inspirované pruským *Landrechtem* (ALR) z roku 1794.

Martiniho osnova z roku 1796 dosavadní návrhy výrazně modernizovala. V rovině nabývání vlastnického práva přírůstkem je tato skutečnost patrná zejména tam, kde Martini, ve zjevné návaznosti na ALR, navrhuje zrušit zastaralá, moderním poměrům nevyhovující pravidla, týkající se např. strže, jejíž nabytí mělo být nově podmíněno uplynutím jednoleté prekluzivní lhůty, nikoliv srostením půdy kořeny stromu. Martiniho návrh byl po drobné revizi vyhlášen v části rakouské monarchie *Haličský občanský zákoník* (1797). Tato kodifikace, která neprávem stojí ve stínu pozdějšího ABGB, následně byla podrobena dalším revizím, jež měly odstranit poslední nedostatky zákona

ještě předtím, než zákon vzejde v platnost pro celé území rakouské monarchie (s výjimkou Uher).

Přestože návrh *Codicis Theresiani* nebyl schválen, ve významné míře ovlivnil nejen podobu jednotlivých revizních osnov, ale rovněž také obsah *Všeobecného občanského zákoníku*, v prostředí historických českých zemí platného až do roku 1950, zčásti pak ještě do r. 1965. Nehledě na to, že se k jeho tradici vrátil současný občanský zákoník z roku 2012, což se výrazně promítá právě do právní úpravy nabytí vlastnického práva přírůstkem.

Lze proto závěrem vyslovit naději, že tato publikace k poznání geneze domácího soukromého práva v letech 1753 až 2012 alespoň nepatrným dílem přispěla.

SUMMARY

The monograph focuses on the issue of acquisition of property rights by increase (*accessio*) in the draft of the first Austrian codification of civil law, the *Codex Theresianus* from 1766, and in its revision outlines. In this context, it primarily asks the question of how far the proposed legal regulation adhered to the traditional Roman law concept of accession (*accessio*), known from the *Digest* and the *Institutions*. At the same time, it notes partial modifications and tries to reveal their origin. This concerns not only substantive changes, but also the very categorization of accession, which was gradually formed by the main representatives of medieval and modern legal science. The roots of the legal regulation of acquisition of property rights by accretion go back to the era of archaic Roman law. This is evidenced by the codification of common law, the *Lex duodecim tabularum* from the 5th century BC, which basically defines the relationship between the main thing and the secondary thing in the event that they were combined into one whole. The individual types of accession were defined only in the classical period, in the work of the famous lawyer Gaius. His *Institutions* offered solutions for determining the owner of the whole and, on the other hand, pointed out possible means of legal protection in the event that the person who joined the things did not act in good faith (Gai. Inst. 2, 70–78). Although Gaius did not formally name the individual types of accession, nor did he attempt to categorize them, based on how he described them in his work, modern Roman legal studies usually distinguish between cases of joining two immovable things, joining a movable thing with an immovable thing, and joining two movable things. Specifically, these are land acquisitions in the environment of watercourses (*alluvio*, *avulsio*, *insula in flumine nata*). Furthermore, there are cases where someone else's land was planted with plants (*implantatio*) or sown with seeds (*satio*) or a building was erected on the land that was firmly connected to the land (*inaedificatio*). And finally, there are cases where someone else's parchment (*scriptura*) was written on, or someone else's canvas (*pictura*) was painted on. The cases mentioned, including others that are not defined in Gaius (*ferruminatio*, *adiunctio*, *alveus derelictus*), were subsequently reflected in the *Digest*, a collection of rules from the times of classical Roman law, compiled during

the reign of Emperor Justinian I. They reflect, among other things, the conflicts of opinion between the two main schools of Roman law, the Proculians and the Sabinians. The solutions they presented on how to determine the ownership right to an addition were, however, contradictory in some cases and were only unified by Justinian in his *Institutions*.

Accession was not identified as one of the ways of acquiring ownership until the era of the mediaeval Renaissance of Roman law. This merit goes to Placentinus (†1162), a lawyer of the so-called third generation of the Italian school of glossators. Placentinus, who can be considered the founder of the medieval doctrine of accession, also attempted to formally categorize the acquisition of property rights by accretion (*accessio discreta*, *accessio continua*). Despite the traditional understanding of the institute of processing (*specificatio*), the essence of which lies in the transformation of a certain thing into a new object, Placentinus also considered specificatio to be one of the subcategories of accession. This broader concept of accession was adopted in medieval and early modern literature by the *ius commune*, and the categorization of accession itself was gradually being finalized. Only the work of F. Connan from the second half of the 16th century comes close to the modern concept of the categorization of accession as reflected in the draft *Codex Theresianus*. It seems that Donellus was the first lawyer to divide individual cases of accession into two categories, depending on whether the addition occurred due to the action of the river (*alluvio*, *avulsio*, *insula in flumine nata*) or due to human activity (*confusio*, *commixtio*, *aedificatio*, *implantatio*, *satio*, *scriptura*, *pictura*). However, the modern categorization of addition into natural, artificial and mixed probably originates from the work of Samuel Pufendorf. His treatise entitled *Elementa iurisprudentiae universalis*, from the 1660 s, speaks of *incrementum naturale*, *artificiale et mixtum* in this context.

It is Pufendorf's work that can be considered fundamental in this regard, as it subsequently became an inspiration for the main representatives of the German school of *Usus modernus pandectarum*. They elaborated Pufendorf's categorization of accession into the form in which it subsequently appeared in the Bavarian Civil Code from 1756 (*Codex Maximilianus Bavaricus*) and shortly thereafter in the draft of Czecho-Austrian *Codex Theresianus* from 1766. The *Codex Theresianus* regulates all cases of accession

known from Roman law. Following the example of the literature of early modern era historical-legal schools, the draft proceeds from a broader concept of accession and also includes *specificatio* and *adquisitio fructuum* among the individual categories. While in some cases the traditional Roman law rules were preserved in the draft (e.g. *avulsio*), in others *Theresiana* brings a new, more modern solutions. *Codex Theresianus* was already criticized at the time of its creation for its lengthy legal regulation, supplemented by a considerable number of legal definitions, the resulting form of which in many respects resembled a textbook rather than a viable legal regulation. Despite this, thanks to *Codex Theresianus*, which never entered into force as a whole, it is easier to reconstruct the development of the relevant legal regulation, which underwent significant changes until the publication of the ABGB in 1811.

LITERATURA A DALŠÍ POUŽITÉ ZDROJE

Monografie,⁴²⁶ odborné články a příspěvky ve sbornících

- ÁLVAREZ-SALAMANCA, L.F. La formación histórica del modo de adquirir denominado „accesión“. *Revista de Derecho de la Pontificia Universidad Católica de Valparaíso*. 2007, roč. 29, s. 61–117. ISSN 0718-6851.
- ANJA, R. *Codex Theresianus. Entstehung, Aufbau und Bedeutung für die österreichische Kodifikationsgeschichte*. London: Saarbrücker Verlag für Rechtswissenschaften, 2015, 84 s. ISBN 978-3-861-94198-9.
- BALTL, H. Einflüsse des römischen Rechts in Österreich. *Ius Romanum Medii Aevi*. Mediolani: Typis Giuffre, 1962, V/7.
- BAR, CH. *Gemeineuropäisches Sachenrecht. Bd. I*. München: C. H. Beck, 2015, 859 s. ISBN 978-3-406-73367-3.
- BARNWELL, P.S. *Emperors, Jurists and Kings. Law and Custom in the Late Roman and Early Medieval West*. Past & Present, 2000, č. 168, s. 6–29. ISSN 0031-2746.
- BARTA, H., GANNER, M., VOITHOFER, C. (eds.). *200 Jahre ABGB (1811–2011)*. Innsbruck: Innsbruck University Press, 2012, 224 s. ISBN 978-3-902811-56-1.
- BARTA, H., PALME, R., INGENHAEFF, W. (eds.). *Naturrecht und Privatrechtskodifikation. Tagungsband des Martini-Colloquiums 1998*. Wien: Manzsche Verlags, 1999, 588 s. ISBN 9783214000035.
- BĚLOVSKÝ, P. Občanské právo. In: BOBEK, P., MOLEK, P., ŠÍMÍČEK, V., (eds.). *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, s. 425–462. ISBN 978-80-210-4844-7.
- BĚLOVSKÝ, P. Vlastnictví plodů v římském právu. *Ad notam*. 2003, roč. 9, č. 8, s. 396–401. ISSN 1211-0558.
- BENEDICT, J. *Culpa in Contrabendo. Transformationen des Zivilrechts. Band 1. Historisch-kritischer Teil. Entdeckungen – oder zur Geschichte der Vertrauenshaftung*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2018, 812 s. ISBN 978-3-16-151744-0.

⁴²⁶ Včetně dílčích kapitol z nich.

- BERÁNEK, P., KNOLL, V. (eds.). *Kodifikační geneze soukromého práva a její myšlenkové základy. Sborník příspěvků z mezinárodního kolokvia k 260. výročí narození Franze von Zeillera a dvěma stoletím všeobecného zákoníku občanského.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, 282 s. ISBN 978-80-7380-354-4.
- BÍLÝ, J. L. Římskoprávní prvky v moravském horenském právu. In: SCHELLE, K. (ed.). *Římské právo a jeho odkaz v současném právu. Sborník z vědecké konference věnované prof. JUDr. Janu Vážnému.* Brno: Masarykova univerzita, 1992, s. 62–67. ISBN 80-210-0499-1.
- BÍLÝ, J. L. Římskoprávní základ lokačního a agrárního práva středoevropských vinohradních hor. *Acta facultatis iuridicae Universitatis Comeniae.* 2009, roč. 27, s. 9–39. ISBN 978-80-223-2633-9.
- BOHÁČEK, M. Das Römische Recht in der Praxis der Kirchengerichte der böhmischen Ländern im XIII. Jahrhundert. *Studia Gratiana.* 1967, č. 11, s. 273–304.
- BOHÁČEK, M. Einflüsse des römischen rechts in Böhmen und Mähren. *In: Romanum Medii Aevi.* Mediolani: Typis Giuffre, 1975, V/11, 162 s.
- BRAUNEDER, W. Österreichs Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (ABGB). Eine europäische Privatrechtskodifikation. Band I, Entstehung und Entwicklung des ABGB bis 1900. Berlin: Duncker & Humblot, 2014. ISBN 978-3-428-13301-7.
- BRÜCK, E. F. *Über Römisches Recht im Rahmen der Kulturgeschichte.* Berlin-Göttingen-Heidelberg: Springer-Verlag, 1954, 180 s. ISBN 978-3-540-01785-1.
- BUSCHMANN, A. *Mit Brief und Siegel. Kleine Kulturgeschichte des Privatrechts.* 1. vyd. München: C. H. Beck, 2014, 276 s. ISBN 978-3-406-64443-6.
- COING, H. Römisches Recht in Deutschland. *In: Romanum Medii Aevi.* Mediolani: Typis Giuffre, 1964, VI/6, 212 s.
- CONTE, E. Modena 1182, the origins of a new paradigm of ownership The interface between historical contingency and the scholarly invention of legal categories. *GLOSSAE. European Journal of Legal History.* 2018, roč. 15, s. 5–18. ISSN 2255-2707.
- CORTESE, E. Alle origini della scuola di Bologna. *Rivista internazionale di diritto comune.* 1993, roč. 4, s. 7–49. ISSN 1120-5695.

- ČELAKOVSKÝ, J. *O účasti právníků a stavů ze zemí českých na kodifikaci občanského práva rakouského*. Praha: Nákl. České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1911, 60 s.
- ČERNÝ, M. Počátky školy glosátorů a znovuoobjevení Digest. In: MACH, P., VLADÁR, V. (eds.). *Historia et interpretatio Digestorum seu Pandectarum. Zborník z 18. konferencie právnych romanistov Slovenskej republiky a Českej republiky, uskutočnenej v dňoch 27.–28. mája 2016 na Právnickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Leges, 2016, s. 53–63. ISBN 978-80-7502-183-0.
- ČERNÝ, M. Recepce římského práva (středověk). In: SCHELLE, K., TAUCHEN, J. (eds.). *Encyklopedie českých právních dějin. X. svazek. R–Říř*. 1. vyd. Plzeň–Ostrava: Aleš Čeněk – KEY Publishing, 2017, s. 84–96. ISBN 978-80-7380-569-2.
- ČERNÝ, M. Středověcí glosátoři – nejdůležitější představitelé a metoda jejich práce. *Acta iuridica Olomucensia*. 2014, roč. 9, Supplementum „Recepce římského práva v Evropě“, č. 3, s. 33–49.
- FISCHER-CZERMAK, C., HOPE, G., KATHREIN, G., SCHAUER, M. (eds.). *Festschrift 200 Jahre ABGB. Band I*. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2011, 796 s. ISBN 978-3-214-18110-9.
- DEBIŃSKI, A., JOŃCA, M. a kol. *Roman law and European legal culture*. Lublin: John Paul II Catholic University of Lublin, 2007, 125 s. ISBN 978-83-7363-514-2.
- DOSTALÍK, P. Judikatura Nejvyššího soudu z pohledu Digest císaře Justiniána na příkladu přírůstku, užitku a plodu. In: HULMÁK, M., BEZOUŠKA, P. (eds.). *Stará judikatura ve světle nových zákonů*. 1. vyd. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2012, s. 89–102. ISBN 978-80-87382-26-4.
- DOSTALÍK, P. Recepce římského práva (novověk). In: SCHELLE, K., TAUCHEN, J. (eds.). *Encyklopedie českých právních dějin. X. svazek. R–Říř*. 1. vyd. Plzeň–Ostrava: Aleš Čeněk – KEY Publishing, 2017, s. 96–112. ISBN 978-80-7380-569-2.
- DOSTALÍK, P. Problematika zpracování věci na cestě k moderním kodifikacím. *Historica Olomucensia. Sborník prací historických*. 2018, sv. 55, s. 13–28. ISSN 1803-9561.

- DOSTALÍK, P. *Nakládání s cizí věcí v soukromém právu*. 1. vyd. Praha: Leges, 2020, 150 s. ISBN 978-80-7502-398-8.
- DÖLEMEYER, B., MOHNHAUPT, H. (eds.). *200 Jahre ABGB (1811–2011). Die österreichische Kodifikation im internationalen Kontext*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, 2012, 408 s. ISBN 978-3-465-04141-2.
- ELIÁŠ, K. Jaký má být nový občanský kodex? *Právní rozhledy*. 2001, roč. 9, č. 4, s. 189–194. ISSN 1210-6410.
- ELIÁŠ, K. K článku JUDr. Stanislava Křečka „Zamyšlení nad návrhem nového občanského zákoníku“. *Bulletin advokacie*. 2008, č. 9, s. 22–24. ISSN 1210-6348.
- ELIÁŠ, K. Stromy a občanský zákoník. *Právník*. 2015, roč. 154, č. 11, s. 879–894. ISSN 0231-6625.
- ELIÁŠ, K., ZUKLÍNOVÁ, M. *Principy a východiska nového kodexu soukromého práva*. 1. vyd. Praha: Linde, 2001, 302 s. ISBN 80-7201-313-0.
- FEENSTRA, R. *Histoire du droit savant (13e – 18e siècle). Doctrines et vulgarisation par incunables*. New York: Routledge, 2015, s. ISBN 978-0-86078-986-4.
- FEENSTRA, R., ZIMMERMANN, R. (eds.). *Das römisch-holländische Recht. Fortschritte des Zivilrechts im 17. und 18. Jahrhundert*. Berlin: Duncker & Humblot, 1992, 627 s. ISBN 978-3-428-07465-5.
- FINO, M. A. *Idee romane in tema di giurisdizione. Alle radici del diritto europeo oltre la tradizione romanistica*. Napoli: Jovene, 2012, 208 s. ISBN 978-88-2432-196-9.
- FRANTZ, T. *Der große Kampf zwischen Kaisertum und Papsttum zur Zeit des Hohenstaufen Friedrich II*. 1. vyd. (Reprint). Paderborn: Europäischer Geschichtsverlag, 2011, 220 s. ISBN 978-11-4750-321-0.
- FRUTHOVÁ, V., NOVÁK, M. *Originární způsoby nabytí vlastnictví v římském právu a dnes*. 1. vyd. Praha: Auditorium, 2018, 264 s. ISBN 978-80-87284-70-4.
- HAFERKAMPF, H. P., REPGEN, T. (eds.). *Usus Modernus Pandectarum. Römisches Recht, Deutsches Recht Und Naturrecht in Der Frühen Neuzeit. Klaus Luig Zum 70. Geburtstag*. Köln: Böhlau, 2007, 339 s. ISBN 978-3412236069.
- HARRASOWSKY, P. H. *Geschichte der Codification des österreichischen Civilrechtes*. Wien: Verlag der G. J. Manz'schen buchhandlung, 1868, 167 s.

- HEBEIS, M. *Karl Anton von Martini (1726–1800). Leben und Werk*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 1996, 251 s. ISBN 978-3631498316.
- HOEGEL, H. *Geschichte Des Österreichischen Strafrechtes in Verbindung Mit Einer Erläuterung Seiner Grundsätzlichen Bestimmungen*. Wien: Die Manz'sche k. u. k. Hof-Verlags- und Universitäts-Buchhandlung, 1904. 576 s.
- HORÁK, O. K. A. Martini a první moderní úprava dědického práva. Ke 220. výročí (západo)haličského občanského zákoníku. *Ad notam*, 2017, roč. 23, č. 6, s. 8–11. ISSN 1211-0558.
- HORÁK, O. Od „posledního“ k „nejbližšímu“ dědici? K vývoji postavení manželky v česko-rakouském a československém dědickém právu. *Právněhistorické studie*, 2022, roč. 52, č. 3, s. 55–70. ISSN 0079-4929.
- HORÁK, O. Poznámky ke genezi ustanovení o výkladu zákona při kodifikaci soukromého práva v letech 1753 až 1937. In: BERÁNEK P., KNOLL V. (eds.). *Kodifikační geneze soukromého práva a její myšlenkové zázemí. Sborník příspěvků z mezinárodního kolokvia k 260. výročí narození Franze von Zeillera a dvěma stoletím všeobecného zákoníku občanského*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 108–116. ISBN 978-80-7380-354-4.
- HORÁK, O. Tzv. dělené vlastnictví v 19. a 20. století (k proměnám chápání tradičního pojmu v domácí právní vědě. In: DÁVID, R. SEHNÁLEK, D., VALDHANS, J. (eds.). *Dny práva – 2010 – Days of Law. Sborník příspěvků ze 4. ročníku mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity* [online]. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 1513–1523. [cit. 18. 9. 2014]. ISBN 978-80-210-5305-2. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/08_promeny/Horak_Ondrej.pdf
- HÖSLINGER, R. Die gemeinrechtlichen Quellen des Codex Theresianus in der von Holger besorgten Zusammenstellung. *Österreichisches Archiv für Kirchenrecht*. 1950, roč. 1, s. 72–83. ISSN 0029-9820.
- HRUŠÁKOVÁ, M. (ed.). *200 let ABGB – od kodifikace k rekodifikaci českého občanského práva. Sborník z mezinárodní vědecké konference*. Praha: Leges, 2011, 157 s. ISBN 978-80-87576-03-8.
- CHITWOOD, Z. *Byzantine Legal Culture and the Roman Legal Tradition, 867–1056*. 1. vyd. Cambridge: Cambridge University Press, 2017, 248 s. ISBN 978-1316861547.

- KANTOROWICZ, H., BUCKLAND, W.W., WEIMAR, P. *Studies in the glossators of the Roman law. Newly discovered writings of the 12th century*. Reprint. Aalen: Scientia-Verlag, 1969, 355 s. ISBN 978-3-511-00641-9.
- KANN, R. A. (rec.). Heinrich Strakosch, Privatrechtskodifikation und Staatsbildung in Österreich (1753–1811). In: *Österreich Archiv*. Vienna: Verlag für Geschichte und Politik, 1976. Pp. 92. 120 sch. *Austrian History Yearbook*, 1978, roč. 14, s. 322–323. ISSN 0067-2378.
- KINDL, M. Poznámka k vlastnictví vod. *Právník*, 1997, roč. 136, č. 2, s. 186–191. ISSN 0231-6625.
- KINDL, M. *Právo nemovitostí*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, 478 s. ISBN 978-80-7400-564-0.
- KNAPP, V. *Vlastnictví v lidové demokracii. Právní úprava vlastnictví v Československé republice*. Praha: Orbis, 1952, 510 s.
- KOBER, J., LOJEK, A. *Tereziánské právní reformy*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2019, 259 s. ISBN 978-80-87439-33-3.
- KOSCHAKER, P. *Europa und das römische Recht*. 4. vyd. München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1966, 378 s. ISBN 978-3-406-01710-0.
- KRČMÁŘ, J. Několik poznámek k chystané reformě práva občanského. *Sborník věd právních a státních*. 1920, roč. 20, č. 1–2, s. 35–59.
- KROPSBAUER, F., TRAKAL, J. Akcesse. In: *Ottův slovník naučný. První díl, A–Alpy*. Praha: J. Otto, 1888, 970 s.
- KŘEČEK, S. Zamyšlení nad návrhem nového občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*. 2008, č. 9, s. 19–21. ISSN 1210-6348.
- KUBEŠ, V. *Příspěvek k nauce o žalobách z obohacení*. Brno: Universita Masarykova, 1931, 110 s.
- KUKLÍK, J. Osud Koldínových Práv městských Království českého od přijetí Obnoveného zřízení zemského do vydání Všeobecného občanského zákoníku rakouského. In: MALÝ, K., ŠOUŠA, J. (eds.). *Městské právo ve střední Evropě*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2013, s. 95–124. ISBN 978-80-246-2113-5.

- KULENDÍK, V. *Negotiorum gestio a versio in rem jako žaloby z obohacení podle právních názorů Kodexu tereziánského. Všebrd. List československých právníků*. 1927, roč. 8, č. 9–10, s. 235–239, 268–278.
- KULT, A. *Tekoucí (povrchová) voda. Právně-filosofický pohled na rozdílné způsoby vymezování ochrany vody a vodního prostředí*. Praha: Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka, v. v. i., 2010, 106 s. ISBN 978-80-87402-07-8.
- KULT, A. *Dějiny právních vztahů k vodám na území České republiky. I. díl – do roku 1253*. Praha: Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka, v. v. i., 2014, 425 s. ISBN 978-80-87402-19-1.
- LANDSBERG, E. *Die Glosse des Accursius und ihre Lehre vom Eigentum. Rechts- und dogmengeschichtliche Untersuchungen*. Leipzig: Brockhaus, 1883, 348 s.
- LANGE, H. *Römisches Recht im Mittelalter. Band I, Die Glossatoren*. München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1997, 485 s. ISBN 978-3-406-41904-1.
- LANGE, H., KRIECHBAUM, M. *Römisches Recht im Mittelalter. Band II, Die Kommentatoren*. München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 2007, 1017 s. ISBN 978-3-406-43082-4.
- LAUTNER, J. G., KASER, M., SOLIVA, C., HUWILER, B. *Zur Bedeutung des römischen Rechts für die europäische Rechtskultur und zu seiner Stellung im Rechtsunterricht*. Zürich: Juris-Verlag, 1976, 214 s., ISBN 978-3-260-04082-5.
- LUBY, Š. *Unifikační snahy v oblasti československého súkromného práva v rokoch 1918–1948. Právny obzor*. 1967, roč. 50, č. 6, s. 571–586.
- MADERO, M. *Tabula Picta. Painting and Writing in Medieval Law*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2010, 160 s. ISBN 978-0812241860.
- MALÁROVÁ, L. *Zásada „bonae fidei“ a institut nabytí věci od nevlastníka v Příručce práva městského Jana z Gelnhausenu*. In: ŽATECKÁ, E., KOVÁČOVÁ, L., HORECKÝ, J., OMÁČKA, V. (eds.). *Cofola 2011* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 130–137 [cit. 24. 11. 2024]. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2011/files/mravy/Malarova_Lenka_6051.pdf

- MALY-MAYER, T. Ducente fortuna. In: BAGNALL, R. S., HARRIS, W. V. (eds.). *Studies in Roman Law. In Memory of A. Arthur Schiller*. Leiden: E. J. Brill, 1986, s. 141–146.
- MAYR-HARTING, R. *Soustava občanského práva I. a II.* Reprint. Praha: Wolters Kluwer, 2019, 239 a 260 s. ISBN 978-80-7598-561-3.
- MOUSOURAKIS, G. *Roman Law and the Origins of the Civil Law Tradition*. 1. vyd. Cham: Springer, 2014, 320 s. ISBN 978-3-319-12267-0.
- NESCHWARA, Ch. Die Brünner Kompilationskommission und ihr Entwurf für die Einleitung zum Codex Theresianus. Ein Beitrag im Hinblick auf „300 Jahre Maria Theresia“. *Journal on European History of Law*. 2017, roč. 8, č. 2, s. 2–12. ISSN 2042-6402.
- NESCHWARA, Ch. Die Oberste Justizstelle in Wien (1749–1848). *Beiträge zur Rechtsgeschichte Österreichs*. 2016, č. 2, s. 256–268.
- NESCHWARA, Ch. Historie kodifikace občanského práva do vydání ABGB. In: VOJÁČEK, L., SCHELLE, K., TAUCHEN, J. (eds.). *Vývoj soukromého práva na území českých zemí. Díl I.* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 195–255. ISBN 978-80-210-6006-7.
- NESCHWARA, Ch. Martini, Karl Anton. In: STOLLEIS, M. (ed.). *Juristen. Ein biographisches Lexikon. Von der Antike bis zum 20. Jahrhundert*. 2. vyd. München: C. H. Beck, 2001, s. 409–411. ISBN 978-3406459573.
- NESCHWARA, Ch. Über das Schicksal der ältesten Materialien zur Gesetzgebungsgeschichte des Österreichischen ABGB. In: DÁVID, R., SEHNÁLEK, J., VALDHANS, J. (eds.). *Dny práva – 2010 – Days of Law*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 1569–1606. ISBN 978-80-210-5305-2.
- OSINA, P. Harasovský z Harasova Filip. In: DOSKOČIL, Z., KUČERA, M., MAKARIUSOVÁ, M., MARTÍNEK, J., NOVOTNÝ, G. (eds.). *Biografický slovník českých zemí. Han–Hau*. Praha: Historický ústav AV ČR, 2019, s. 234. ISBN 978-80-7286-336-5.
- OTT, E. *Beiträge zur Rezeptionsgeschichte des römisch–canonischen Processes in der böhmischen Ländern*. Leipzig: Druck und Verlag von Breitkopf und Härtel, 1879, 328 s.

- PALME, R. Der „Tractatus de iuribus incorporalibus“ von 1679 als Vorläufer des österreichischen Grundbuchrechtes. In: OGRIS, W., RECHBERGER, W. (eds.). *Gedächtnisschrift Herbert Hofmeister*. Wien: Verlag Manz, 1996, s. 535–548. ISBN 3-214-06131-3.
- PENNÉ, M. E. *Die analoge Anwendung von § 305c Abs. 2 BGB auf die Auslegung von automatisierten Willenserklärungen*. Berlin: Duncker & Humblot, 2024, 218 s. ISBN 978-3-428-19064-5.
- PENNINGTON, K. Ancient, Medieval, and Early Modern Concepts of the Ius commune. *Clio@Themis* [online]. [cit. 12. 12. 2024]. Dostupné z: <http://journals.openedition.org/cliothemis/5172>
- PESCANI, P. La litera florentina e bononiensis e la futura edizione del digesto. *Annali della facoltà giuridica dell'Università di Camerino*. 1966, roč. 32, s. 299–336. ISSN 2281-3063.
- PETERSOHN, J. Kaiser, Papst und römisches Recht im Hochmittelalter. Friedrich Barbarossa und Innocenz III. Beim Umgang mit dem Rechtsinstitut der langfristigen Verjährung. Vorträge und Forschungen. *Mediaevalia Augiensia*. 2001, roč. 54, s. 307–348. ISBN 978-3-799-56654-4.
- PULKA, A., SZYMAŃSKA, A., WOJCIECHOWSKI, R. Franz Anton Felix (von) Zeiller. (1751–1828). *Kwartalnik prawa prywatnego*. 2019, roč. 28, č. 1, s. 5–41.
- RANDA, A. *Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém. Právo vlastnické v pořádku systematickém*. Reprint původního vydání (ed. J. Spáčil). Praha: ASPI, 2008, 581 s. ISBN 978-80-7357-389-8.
- RENTZOW, L. *Die Entstehungs- und die Wirkungsgeschichte der Verneuernden Landesordnung für das Königreich Böhmen von 1627*. Frankfurt am Main: Peter Lang Verlag, 1998.
- RÜFNER, T. The Roman Concept of Ownership and the Medieval Doctrine. In: CAIMS, J. W., PLESSIS, P. J. (eds.). *Creation of the Ius Commune. From Casus to Regula*. 1. vyd. Edinburgh: Edinburgh University Press Ltd., 2010, s. 127–142. ISBN 978-0748638970.
- SALÁK, P. a kol. *Historie osnovy občanského zákoníku z roku 1937. Inspirace, problémy a výzvy*. Brno: Masarykova univerzita, 2017, 122 s. ISBN 978-80-210-8828-3.

- SALÁK, P. Vlastnictví. In: VOJÁČEK, L., SCHELLE, K., TAUCHEN, J. (eds.). *Vývoj soukromého práva na území českých zemí. I. díl*. Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 44–62. ISBN 978-80-210-6006-7.
- SANTUCCI, G. *Diritto romano e diritti europei. Continuità e discontinuità nelle figure giuridiche*. 2. vyd. Bologna: Il mulino, 2018, 183 s. ISBN 978-88-1527-239-3.
- SELTENREICH, R. Das römische Recht in Böhmen. *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte. Germanistische Abteilung*, 1993, roč. 110, s. 496–512.
- SEDLÁČEK, J. Ještě příspěvek k otázce kodifikace našeho občanského zákoníku. *Právník*. 1923, roč. 62, s. 465–484.
- SHERMAN, CH. P. *Roman law in the modern world. Vol. I–III*. Reprint. Littleton: Fred B. Rothman & Co., 1993.
- SKŘEJPKOVÁ, P. Neuere Rechtentwicklungen in der geschichte der böhmischen Länder. In: GIARO, T. (ed.). *Modernisierung durch Rechtstransfer im 19. und frühen 20. Jahrhundert*. Frankfurt am Main: Klostermann, 2006, s. 223–242. ISBN 978-3-465-03489-6.
- STELLNER, F. Johann Bernhard Horetz. In: SCHELLE, K., TAUCHEN, J., HORÁK, O., KOLUMBER, D. (eds.). *Encyklopedie českých právních dějin. XXIII. svazek, Biografie právníků A–J*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2022, s. 718. ISBN 978-80-7380-913-3.
- STELLNER, F. Joseph rytíř von Azzoni. In: SCHELLE, K., TAUCHEN, J., HORÁK, O., KOLUMBER, D. (eds.). *Encyklopedie českých právních dějin. XXIII. svazek, Biografie právníků A–J*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2022, s. 86–87. ISBN 978-80-7380-913-3.
- STIEBER, M. *Dějiny soukromého práva v střední Evropě*. Reprint. Praha: Wolters Kluwer, 2016, 155 s. ISBN 978-80-7552-492-8.
- STIEBER, M. K vývoji správy. Vliv českých živlů na správu v Dolních a Horních Rakousích a její význam pro rakouský exekuční proces. *Rozpravy České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění*. 1901, roč. 9, tř. 1, č. 1, s. 1–206.
- STRAKOSCH, H. *Privatrechtskodifikation und Staatsbildung in Österreich (1753–1811)*. 1. vyd. Wien: Verlag für Geschichte und Politik, 1976, 90 s. ISBN 978-3-486-48101-3.

- ŠMÍDOVÁ MALÁROVÁ, L. K otázce nabytí vlastnického práva akcesí v pramenech brněnského městského práva. In: TAUCHEN, J. (ed.). *VIII. česko-slovenské právněhistorické setkání doktorandů a postdoktorandů. Sborník z konference*. Brno: Masarykova univerzita, 2020, s. 318–330. ISBN 978-80-210-9721-6.
- ŠTĚPÁN, J. *Studie o kompilační povaze Koldínových Práv městských*. Praha: Bursík & Kohout, 1940, 122 s.
- ULLMANN, W. *Kurze Geschichte des Papsttums im Mittelalter*. 1. vyd. Berlin – New York: de Gruyter, 1978, 374 s. ISBN 978-3-110-06505-3.
- URFUS, V. K institucionálnímu dědictví právní vědy usus modernus v přípravě rakouské kodifikace občanského práva. *Acta universitatis Brunensis. Iuridica*. Sborník učitelů právnické fakulty v Brně, 1975, roč. 5, s. 157–173.
- URFUS, V. Koldínův zákoník a příprava osnovy rakouského Tereziánského kodexu. In: MALÝ, K. (ed.). *Městské právo v 16.–18. století v Evropě. Sborník příspěvků z mezinárodní konference uspořádané Právnickou fakultou UK ve dnech 25.–27. září 1979 v Praze*. Praha: Univerzita Karlova, 1982, s. 331–339.
- VESELÝ, J. J. Azzoni Joseph von. In: NOVOTNÝ, J. (ed.). *Biografický slovník českých zemí. [1], A*. Praha: Libri, 2004, 155 s. ISBN 80-7277-215-5.
- VINOGRADOFF, P. G. *Roman law in medieval Europe*. 2. vyd. Oxford: Clarendon Press, 1929, 155 s.
- VOJÁČEK, L. Panovnice na rozhraní epoch a cesta k modernímu státu a právnímu řádu. Před třemi sty lety se narodila Marie Terezie. *Právník*. 2017, roč. 156, č. 5, s. 369–395. ISSN 0324-7007.
- VOJÁČEK, L., TAUCHEN, J., SCHELLE, K. (eds.). *Proměny soukromého práva. Sborník příspěvků z konference ke 200. výročí vydání ABGB*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, 437 s. ISBN 978-80-210-5613-8.
- VÖLKL, A. Die österreichische Kodifikation und das römische Recht. In: BARTA, H., PALME, R., INGENHAEFF, W. (eds.). *Naturrecht und Privatrechtskodifikation. Tagungsband des Martini-Colloquiums 1998*. Wien: MANZ, 1999, s. 277–301. ISBN 978-3-214-00003-5.
- WESENER, G. *Einflüsse und Geltung des römisch-gemeinen Rechts in den altösterreichischen Ländern in der Neuzeit, 16. bis 18. Jahrhundert*. Wien-Köln: Böhlau, 1989, 110 s. ISBN 9783205052340.

WESENER, G. Die Rolle des Usus modernus pandectarum im Entwurf des Codex Theresianus. Zur Wirkungsgeschichte des älteren gemeinen Rechts. In: KÖBLER, G., NEHLSSEN, H. (eds.). *Wirkungen europäischer Rechtskultur. Festschrift für Karl Kroeschell zum 70. Geburtstag*. München: 1997, s. 1363–1388. ISBN 978-3-406-42994-1.

WESENER, G. Kodifikationen und Kompilationen. Reformprogramme und Landrechtsentwürfe des 17. und 18. Jahrhunderts. *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte. Romanistische Abteilung*. 2010, roč. 127, s. 202–244. ISSN 2304-4934.

Komentáře

BYDLINSKI, P., PERNER, S., SPITZER, M. *ABGB. Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, EheG, KSchG, VGG, IPRG, Rom I-, Rom II- und Rom III-VO Kommentar*. 7. vyd. Wien: Verlag Österreich, 2023, 2875 s. ISBN 978-3-7046-9081-4.

MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník (§ 2716–2893). Velký komentář*. Praha: C. H. Beck, 2021, 1494 s. ISBN 978-80-7400-818-4.

MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník (§ 1475–1720). Velký komentář*. Praha: C. H. Beck, 2024, 1508 s. ISBN 978-80-7400-957-0.

NIPPEL, F. X. *Erläuterung des allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuches. I.–IX. Bände*. Graz: Damian und Sorge, 1830–1838.

PEAFF, L., HOFMANN, F. *Commentar zum österreichischen allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuche, Band I. Abth. 1*. Wien: Manz, 1877, 800 s.

ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl první až pátý*. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935–1937.

SEDLÁČEK, J. *Vlastnické právo. Komentář k § 353–446 všeob. obč. zák. se zřetelem ku právu na Slovensku a Podkarpatské Rusi platnému*. Reprint původního vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, 426 s. ISBN 978-80-7357-758-2.

SKŘEJPEK, M., BĚLOVSKÝ, P., ŠEJDL, J., FALADA, D. *Římské právo v občanském zákoníku. Komentář a prameny. Věcná práva*. Praha: Auditorium, 2017, 304 s. ISBN 978-80-87284-65-0.

- SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář III. Věcná práva (§ 976–1474)*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 285–286, 1260 s. ISBN 978-80-7400-499-5.
- STUBENRAUCH, M. *Commentar zum allgemeinen österreichischen bürgerlichen Gesetzbuche sammt den dazu erflossenen Nachtrags-Verordnungen. I.–V. Bände*. Wien: Manz'sche k.k. Hof-Verlags- und Universitäts-Buchhandlung, 1876–1885, 3483 s.
- ZEILLER, F. *Commentar über das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie. I.–V. Bände*. Wien: Geistingers Verlagshandlung, 1811–1813, 2550 s.

Oborové syntézy a učebnice

- ARNDTS, K. L. *Učební kniha pandekt I*. Reprint. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, 361 s. ISBN 978-80-7357-517-5.
- BONFANTE, P. *Institute římského práva*. Brno: Nákladem Čs. Akademického spolku Právnicků, 1932, 745 s.
- BUCKLAND, W. W. *Elementary Principles of the Roman Private Law*. 1. vyd. Cambridge: Cambridge University Press, 2014, 419 s. ISBN 978-1-107-63432-9.
- DAJCZAK, W., GIARO, T., LONGCHAMPS DE BÉRIER, F., DOSTALÍK, P. *Právo římské. Základy soukromého práva*. 1. vyd. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013, 423 s. ISBN 978-80-87382-41-7.
- DOSTALÍK, P. *Relativní majetková práva z historicko-srovnávací perspektivy*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense ve spolupráci s Fakultou právnickou Západočeské univerzity v Plzni, 2014, 139 s. ISBN 978-80-87382-53-0.
- HÁBA, Z. *Socialistické společenské vlastnictví*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1975, 130 s.
- HERMANN, J. H. *Allgemeines Teutsch-Juristisches Lexicon. Darinnen die in den Römischen, Justinianischen, Canonischen, Lehn- und andern Rechten Fürkommende Materien und Wörter, sowohl nach ihrem eigentlichen als uneigentlichen Verstand, nicht allein deutlich erkläret, Sondern auch durch ihre Beschreibungen verständlich gemacht werden. Alles nach richtiger Alphabetischer Ordnung vorgestellt und zweyfachem Register versehen*. Jena u. Leipzig: Buch, 1739, 940 s.

- HEYROVSKÝ, L. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 4. oprav. vyd. Praha: Nakladatelství J. Otto, 1910, 1243 s.
- HORÁK, O. a kol. *Absolutní majetková práva z historicko-srovnávací perspektivy. Vybrané otázky*. 2. vyd. Praha: Leges, 2021, 178 s. ISBN 978-80-7502-557-9.
- HORÁK, O., RAZIM, J. *Dějiny kodifikace soukromého práva v českých zemích*. 3. vyd. Praha: Leges, 2025, 145 s. ISBN 978-80-7502-803-7.
- KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M., *Římské právo*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995, 386 s. ISBN 80-7179-031-1.
- REBRO, K., BLAHO, P. *Římské právo*. 3. dopl. vyd. Bratislava–Trnava: Iura Edition, 2003, 497 s. ISBN 80-89047-53-X.
- SCHMIDS, C. S. *Gazophilacium politico-iuridicum et theoretico-practicum. Worinnen nicht nur die in denen allgemeinen beschriebenen kayserlichen/ canonischen/ Staats-Leben-Kriegs-Cameral- und Wechsel-Rechten vorkommende termini technici realiter, sowohl nach der Theorie als Praxi, deutlich und umständlich zu finden; sondern auch die heizzu gehörigen definitiones, divisiones, subdivisiones, actiones und exceptiones*. Frankfurt–Leipzig: Weber, 1736, 355 s.
- URFUS, V. *Římskoprávní vzdělanost a její vklad do vývoje státoprávních představ. Od středověku do konce feudalismu*. 1. vyd. Brno: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 1978, 134 s.
- URFUS, V. *Historické základy novodobého práva soukromého. Římskoprávní dědictví a soukromé právo kontinentální Evropy*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2001, 131 s. ISBN 80-7049-504-6.
- VÁŽNÝ, J. *Vlastnictví a práva věcná. Soustava práva římského, díl II*. Brno: Československý akademický spolek Právník v Brně, 1937, 140 s.

Kvalifikační práce

- KADLÍKOVÁ, K. J. *Zasedání kompilační komise v Brně v letech 1753 až 1756 k návrhu Codicis Theresiani z perspektivy dochovaných archivních pramenů*. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 2025, 85 s.
- NOVÁK, M. *Pojetí přírůstku a akcese podle římského práva a jejich proměny*. Rigorózní práce. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2019, 125 s.

ŠMÍDOVÁ MALÁROVÁ, L. *Římskoprávní vlivy v právní úpravě nabývání vlastnického práva přírůstkem v novém občanském zákoníku*. Disertační práce. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2020, 380 s.

Právní předpisy⁴²⁷

JGS Nr. 543/1786.

JGS Nr. 337/1797.

JGS Nr. 373/1798.

JGS Nr. 946/1811.

Zákon č. 946/1811 Sb. zák. soud., všeobecný zákoník občanský.

PGV Nr. 112/1848.

Zákon č. 11/1918 Sb. z. a n., o zřízení samostatného státu československého.

Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky.

Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 70/1983 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství.

Zákon č. 509/1991 Sb., kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Nevydané právní předpisy, včetně důvodových zpráv⁴²⁸

Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze). *Ministerstvo spravedlnosti* [online]. Nový občanský zákoník [cit. 2. 11. 2024]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

⁴²⁷ Právní předpisy jsou seřazeny chronologicky, dle data vydání. Edičně zpřístupněné předpisy viz níže v sekci „Pramenné edice“.

⁴²⁸ Nevýdané předpisy, dostupné v edici, viz v sekci „Pramenné edice“.

Důvodová zpráva k zák. č. 509/1950 Sb., občanskému zákoníku]. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online. [cit. 2. 11. 2024]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0509_01.htm

Důvodová zpráva k zák. č. 40/1964 Sb., občanskému zákoníku. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. [cit. 2. 11. 2024]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0156_01.htm

Vládní osnova zákona č. 844, občanského zákoníku z r. 1937.

Zákon, kterým se vydává všeobecný zákoník občanský. Návrh superrevisní komise. Díl I., Text zákona. Praha: Nákladem ministerstva spravedlnosti, 1931.

Zákon, kterým se vydává všeobecný zákoník občanský. Návrh superrevisní komise. Díl II., Důvodová zpráva. Praha: Nákladem ministerstva spravedlnosti, 1931.

Staré tisky

BERGER, J. H. *Oeconomia iuris ad usum hodiernum accomodati*. Lipsiae: Sumtibus Heredum Frid. Lanckisii, 1734.

CONNAN, F. *Commentaria iuris civilis*. Basel: Nikolaus Episcopus, 1562.

DONELLUS, H. *Commentariorum de jure civili. Vol. Primus, Lib. quartus*. Florentiae: Ad Signum Clus, 1840.

PLACENTINUS. *In Summam Institutionum Sive Elementorum D. Iustiniani*. Moguntiae, 1537.

PUFENDORF, S. *De iure naturae et gentium*. Francofurti et Lipsiae: Ex officina Knochiana, 1759.

PUFENDORF, S. *Elementa iurisprudentiae universalis*. Jenae: Meyerus, 1669.

Wseobecná Práva Městská. Díl první. Wien: Trattner, Johann Thomas von, 1787.

Pramenné edice

Allgemeines Landrecht für die Preussischen Staaten. Erster Theil. 2. vyd. Berlin: Bey George Jakob Decker und Sohn, Königl. Geh. Oberhofbuchdruckern, 1794, 1064 s.

- Codex Maximilianeus Bavaricus civilis, oder, Baierisches Landrecht.* München: im Verlage der königl. Centralverwaltung des Regierungs- und Intelligenzblattes, 1821, 594 s.
- FLODR, M. (ed.). *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století. Díl I. Edice.* 1. vyd. Brno: Blok, 1990, 512 s. ISBN 80-7029-041-2.
- HARRASOWSKY, P. H. (ed.). *Der Codex Theresianus und seine Umarbeitungen. Band I–V.* Wien: Druck und Verlag von Carl Gerold's Sohn, 1883–1886.
- JIREČEK, J. (ed.). *Práva městská království českého a markrabství moravského. Spolu s krátkou jich summu.* Praha: Nákladem Spolku českých právníků „Všehrd“, 1876, 511 s.
- JOHNSON A. C., COLEMAN-NORTON P. R., BOURNE F. C. (eds.). *Ancient Roman Statutes. A Translation with Introduction, Commentary, Glossary, and Index.* Clark: The Lawbook Exchange, LTD, 2003, 290 s. ISBN 978-1584772910.
- KINCL, J. (ed.). *Gaius. Učebnice práva ve čtyřech knihách.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, 326 s. ISBN 978-80-7380-054-3.
- KOBER, J. (ed.). *Osnova československého občanského zákoníku.* Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2021, 473 s. ISBN 978-80-87439-48-7.
- LUBY, Š. (ed.). *Československý občanský zákoník a slovenské súkromné právo.* Bratislava: Právnická jednota, 1947/1948, 343 s.
- LUBY, Š. (ed.). *Československý občanský zákoník a slovenské súkromné právo. II. pokračovanie. Právny obzor.* 1947, roč. 30, č. 4–5, s. 97–120.
- MOMMSEN, T., KRÜGER, P. (eds.). *Corpus iuris civilis. Volumen primum. Institutiones, Digesta.* Berolini: Apud Weidmannos, 1920, 986 s.
- NESCHWARA, Ch. (ed.). *Die ältesten Materialien zur Kodifikationsgeschichte des österreichischen Allgemeinen Bürgerlichen Gesetzbuches. Josef Azzoni, Vorentwurf zum Entwurf des Codex Theresianus – Josef Ferdinand Holger, Anmerkungen über das österreichische Recht (1753).* 1. vyd. Wien: Böhlau Verlag Wien, 2012, 338 s. ISBN 978-3-205-78864-5.
- OFNER, J. (ed.). *Der Ur-Entwurf und die Beratungs-Protokolle des Oesterreichischen Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuches. Bd. I–II.* Wien: Alfred Hölder, 1889, 1388 s.
- SCHÖLL, R., KROLL, G. (eds.). *Corpus iuris civilis. Volumen tertium. Novellae.* Berolini: Apud Weidmannos, 1912, 813 s.

Přehled římskoprávních pramenů

LDT VI, 7	Dig. 41, 1, 7, 11	Inst. 2, 1, 22
LDT VI, 8	Dig. 41, 1, 7, 12	Inst. 2, 1, 23
Gai Inst. 2, 73	Dig. 41, 1, 7, 13	Inst. 2, 1, 24
Gai Inst. 3, 126	Dig. 41, 1, 9, 1	Inst. 2, 1, 25
Dig. 6, 1, 5, 3	Dig. 41, 1, 9, 1, 2	Inst. 2, 1, 26
Dig. 6, 1, 3, 2	Dig. 41, 1, 12	Inst. 2, 1, 29
Dig. 6, 1, 23	Dig. 41, 1, 16	Inst. 2, 1, 31
Dig. 6, 1, 23, 2	Dig. 41, 1, 26, 1	Inst. 2, 1, 32
Dig. 6, 1, 23, 5	Dig. 41, 1, 26, 2	Inst. 2, 1, 34
Dig. 7, 1, 59, 1	Dig. 41, 1, 27, 2	Inst. 2, 1, 35
Dig. 7, 4, 30	Dig. 41, 1, 29	Inst. 3, 23, 3
Dig. 18, 2, 2, 1	Dig. 41, 1, 30, 2	
Dig. 19, 1, 6, 6	Dig. 41, 1, 48	
Dig. 19, 1, 26	Dig. 41, 1, 65, 4	
Dig. 22, 1, 28	Dig. 44, 3, 6	
Dig. 33, 8, 2	Dig. 47, 2, 52, 14	
Dig. 34, 2, 19, 13	Inst. 2, 1, 1	
Dig. 41, 1, 6	Inst. 2, 1, 2	
Dig. 41, 1, 7, 1	Inst. 2, 1, 3	
Dig. 41, 1, 7, 2	Inst. 2, 1, 4	
Dig. 41, 1, 7, 3	Inst. 2, 1, 5	
Dig. 41, 1, 7, 4	Inst. 2, 1, 12	
Dig. 41, 1, 7, 5	Inst. 2, 1, 19	
Dig. 41, 1, 7, 6	Inst. 2, 1, 20	
Dig. 41, 1, 7, 10	Inst. 2, 1, 21	

PŘÍLOHY

Tabulka č. 1 – *Codex Theresianus* a navazující prameny

		Codex Theresianus	Hortanova osnova	Martiniho osnova	GBGB
Vymezení přírůstku	<i>Legální definice</i>	[2, 5, § 1] 1 Druhým způsobem nabytí vlastnictví je spojení [věcí] nebo přírůstek k věcem, které jsou v něčím vlastnictví, a to tak, že k těmto věcem něco přibude nebo přiroste.	[2, 4] §. 1 K nabytí vlastnického práva dochází také tehdy, jsou-li dvě věci spojeny, nebo z jedné věci něco vzejde, případně je věc zpracována na novou.	[2, 5] §. 1 Přírůstkem nazýváme vše, co vzejde z movité nebo nemovité věci, nebo je s ní spojeno, aniž by věc za tímto účelem byla druhému úmyslně předána vlastníkem nebo jinou osobou.	§ 133 Přírůstkem rozumíme vše, co vzejde z movité nebo nemovité věci, nebo je s ní spojeno, aniž by věc za tímto účelem byla druhému úmyslně předána vlastníkem nebo jinou osobou.
Vymezení přírůstku	<i>Legální definice</i>	[2, 5, § 1] 2 K tomu dochází třemi způsoby: přirozené, dílem přírody a dílem lidské činnosti, výlučně rukou člověka.	<i>Vypuštěno.</i>	[2, 5] §. 2 K přírůstku dochází buď výlučně přirozeně, nebo důsledkem lidské činnosti, nebo kombinací obojího.	§ 134 K přírůstku dochází třemi způsoby: přirozené, uměle, nebo kombinací obojího.
Přirozený přírůstek	<i>Obecné vymezení</i>	[2, 5, § 1] 3 K přirozenému přírůstku dochází při chovu zvířat, v důsledku naplaveniny a strže, vznikem ostrova nebo tehdy, opustí-li řeka své koryto.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Přirozený přírůstek	<i>Přirozené plody a užitky</i>	[2, 5, § 2] 4 Mláďata náleží vlastníkovi zvířete, stejně jako užitky, které od zvířete pocházejí.	<i>Vypuštěno.</i>	[2, 5] §. 3 Přirozené plody pozemku, které půda vydává bez obdělávání, patří vlastníkov půdy, stejně tak užitky zvířat, patří vlastníkov zvířete.	§ 135 Přirozené plody pozemku, které půda vydává bez obdělávání, patří vlastníkov půdy, stejně tak užitky zvířat, patří vlastníkov zvířete.

		Codex Theresianus	Hortenova osnova	Martiniho osnova	GBGB
Přirozený přírůstek	<i>Přirozené plody a užítky</i>	[2, 5, § 2] 5 Mlád'ata náleží vždy vlastníkov samice, aniž by ten, komu patří samec, měl právo požadovat náhradu za oplodnění.	<i>Vypuštěno.</i>	[2, 5] §. 4 Za oplodnění zvířete náleží vlastníkovi samce odměna jen tehdy, byla-li umluvena předem. Škodou vzniklou oplodněním je povinen vlastník samce nahradit.	§ 136 Za oplodnění zvířete náleží vlastníkovi samce odměna jen tehdy, byla-li umluvena předem. Škodou vzniklou oplodněním je povinen vlastník samce nahradit.
Přirozený přírůstek	<i>Přirozené plody a užítky</i>	[2, 5, § 2] 6 Vlastník samce je povinen uhradit škodou vzniklou v důsledku oplodnění samice.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Viz výše</i> [2, 5] §. 4.	<i>Viz výše</i> § 136.
Přirozený přírůstek	<i>Naplavenina a strž</i>	[2, 5, § 3] 7 K odtržení nebo odplavení půdy dochází buď zcela nepostřehnutelně, takže nelze určit, jaké množství zeminy přibýlo, nebo nárazově, odtržením kusu půdy.	<i>Legální definice vypuštěna. Srov. níže</i> [2, 4] §. 2.	<i>Legální definice vypuštěna. Srov. níže</i> [2, 5] §. 8.	<i>Legální definice vypuštěna. Srov. níže</i> § 140.
Přirozený přírůstek	<i>Naplavenina a strž</i>	[2, 5, § 3] 8 To, co přibude ke břehu pozemku nepostřehnutelným naplavením, patří vlastníkovi tohoto pozemku.	[2, 4] §. 2 Půda pozvolna a nepostřehnutelně naplavená k cizímu břehu patří vlastníkov tohoto břehu.	[2, 5] §. 8 Odplaví-li řeka zemínu na břeh jiného vlastníka po částech, a to tak, že nebude možné postřehnout, jaké množství půdy přibýlo, náplava připadne vlastníkovi tohoto břehu.	§ 140 Zemina, kterou řeka pozvolna a nepostřehnu- telně naplaví k cizímu břehu, patří vlastníkov tohoto břehu.

		Codex Theresianus	Hortenova osnova	Martiniho osnova	GBGB
Přirozený přírůstek	<i>Naplavenina a strž</i>	[2, 5, § 3] 9 Nabytí vlastnického práva k naplavenině a strži je podmíněno povahou vod a reálným rozšířením půdy.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Přirozený přírůstek	<i>Naplavenina a strž</i>	[2, 5, § 3] 10 Voda musí proudit. Takového druhu jsou moře, řeky, potoky, jezera, které mají pravidelný přítok a odtok.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Přirozený přírůstek	<i>Naplavenina a strž</i>	[2, 5, § 3] 11 U stojatých vod, jako jsou mrtvá jezera, rybníky a bažiny se o přírůstek nejedná, protože jejich hranice se vlivem nánosů zeminy nemění.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Přirozený přírůstek	<i>Naplavenina a strž</i>	[2, 5, § 3] 12 Vody musí patřit veřejnosti, protože v případě soukromých vod jsou hranice břehů úředně vyměřené a nemohou se vlivem náplavy či sesuvu půdy zvětšovat.	<i>Vypuštěno.</i>	[2, 5] §. 10 Nabytí vlastnického práva přírůstkem je v případě naplaveniny, ostrova a opuštěného řečiště možné pouze tehdy, nebyly-li hranice dotčených pozemků úředně vyměřeny.	<i>Vypuštěno.</i>
Přirozený přírůstek	<i>Naplavenina a strž</i>	[2, 5, § 3] 13 S výjimkou soukromých vod tedy platí, že to, co voda naplaví na cizí břeh, patří vlastníkovi tohoto břehu.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>

		Codex Theresianus	Hortenova osnova	Martiniho osnova	GBGB
Přirozený přírůstek	<i>Naplavenina a strž</i>	[2, 5, § 3] 14 O naplavenině lze uvažovat pouze v prostředí vodních toků. Proto v případě, že půda, která steče vlivem deště ze svahu dolů, patří stále tomu, jehož byla původně.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Přirozený přírůstek	<i>Naplavenina a strž</i>	[2, 5, § 3] 15 Održením rozeznatelného kusu půdy a jeho připojením k cizímu břehu vlastnické právo ještě nevzniká. Stane se tak teprve v okamžiku, kdy obě části půdy budou pevně spojeny kořeny stromu.	[2, 4] §. 2 Rozeznatelný kus země, který řeka vrhne na břeh se stane jeho součástí teprve úplným připojením, např. prorostením kořenů stromu.	[2, 5] §. 9 Jestliže však dojde k održení rozeznatelného kusu půdy, který bude následně připojen k cizímu břehu, platí, že vlastnické právo původní vlastník pozbude teprve tehdy, neuplatní-li jej do jednoho roku.	§ 141 Jestliže však dojde k održení rozeznatelného kusu půdy, který bude následně připojen k cizímu břehu, platí, že vlastnické právo původní vlastník pozbude teprve tehdy, neuplatní-li jej do jednoho roku.
Přirozený přírůstek	<i>Naplavenina a strž</i>	[2, 5, § 3] 16 Ten, kdo tímto způsobem nabyt vlastnické právo k půdě, jejíž odtržení zavinil, musí v penězích nahradit původnímu vlastníkovi zeminy vše, oč se v důsledku toho obohatil.	<i>Vypuštěno.</i>	[2, 5] §. 11. Každý vlastník půdy je oprávněn chránit svůj břeh před roztržením řeky opevněním. Nelze však zřízovat stavební prvky a sázet porosty, které by bránily toku řeky a provozu plavby, mlýnů a rybářství.	<i>Vypuštěno.</i>
Přirozený přírůstek	<i>Naplavenina a strž</i>	[2, 5, § 3] 17 To, co vzejde z naplavené půdy, náleží také uživateli vlastníkovi pozemku.	[2, 4] §. 9 To, co z takto získané půdy vzejde, náleží také poživateli nebo uživateli vlastníkovi. Vyjma strže, ostrova nebo opuštěného řečiště.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>

		Codex Theresianus	Hortenova osnova	Martiniho osnova	GBGB
Přirozený přírůstek	<i>Naplavenina a stráž</i>	[2, 5, § 3] 18 To však neplatí o strži. Proto to, co z ní vzejde náleží výhradně vrchnímu vlastníkovi pozemku, není-li dohodnuto jinak.	<i>Viz výše</i> [2, 4] §. 9.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Přirozený přírůstek	<i>Ostrov</i>	[2, 5, § 4] 19 Dalším případem přirozeného přírůstu je vytvoření ostrova nebo poloostrova. Tím se rozumí zemský prostor kolem dokola obklopený vodou.	<i>Legální definice vypuštěna.</i> <i>Srov. níže</i> [2, 4] §. 4.	<i>Legální definice vypuštěna.</i> <i>Srov. níže</i> [2, 5] §. 6.	<i>Legální definice vypuštěna.</i> <i>Srov. níže</i> § 138.
Přirozený přírůstek	<i>Ostrov</i>	[2, 5, § 4] 20 Ostrov nebo poloostrov může vzniknout třemi způsoby. Zaprvé tak, že voda zaplaví pozemek a část půdy zůstane nad hladinou. V takovém případě zůstává vlastnictví pozemku nezměněno.	[2, 4] §. 4 Pokud ostrov vznikne tak, že voda zaplaví pozemek a část půdy bude omývána vodou, platí, že práva stávajících vlastníků zůstávají nedotčena.	[2, 5] §. 6 Jestliže ostrov vznikne tím způsobem, že se koryto řeky roztáhne a rozdělí na několik ramen, nebo tak, že je pozemek zatopen vodou, platí, že práva stávajících vlastníků zůstávají nedotčena.	§ 138 Vznikne-li ostrov pouze tím způsobem, že řeka začne vysychat, případně se již existující ostrov rozdělí na několik drobných ostrůvků, platí, že práva stávajících vlastníků zůstávají nedotčena. Totéž se vztahuje na situaci, kdy ostrov vznikne pouhým zaplavením pozemku.
Přirozený přírůstek	<i>Ostrov</i>	[2, 5, § 4] 21 Zadruhé tak, že se ze zeminy, která volně plave na hladině, vytvoří pevnina, která však není spojena s korytem řeky.	<i>Vypuštěno.</i> <i>Srov. níže</i> [2, 4] §. 4.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>

		Codex Theresianus	Hortenova osnova	Martiniho osnova	GBGB
Přirozený přírůstek	<i>Ostrov</i>	[2, 5, § 4] 22 Pokud se volně plovoucí ostrov spojí se dnem vodního koryta nebo s jeho břehem, pak platí, že ostrov náleží vlastníkov koryta, v druhém případě se půda stává přírůstkem pobřežního pozemku.	[2, 4] §. 4 Ostrov, který se vytvořil tím způsobem, že se kus volně plovoucí zeminy objevil v řece a následně se spojil s dnem řечиště, patří vlastníkov řечиště.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Přirozený přírůstek	<i>Ostrov</i>	[2, 5, § 4] 23 Zatřetí tak, když se půda na dně vodního koryta nahromadí a povstane nad hladinu řeky tak, že je ze všech stran omývána vodou.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Přirozený přírůstek	<i>Ostrov</i>	[2, 5, § 4] 24 Ostrov nebo poloostrov, který povstane nad hladinou veřejné řeky, patří těm, kteří vlastní pozemky podél pobřeží, s výjimkou případů, kdy jsou ostrovy vyhrazeny státu.	<i>Srov. níže</i> [2, 4] §. 3.	<i>Srov. níže</i> [2, 5] §. 5 a [2, 5] §. 7.	<i>Srov. níže</i> § 137 a 139. <i>Виз. ієз.</i> § 142.

		Codex Theresianus	Hortenova osnova	Martiniho osnova	GBGB
Přirozený přírůstek	<i>Ostrov</i>	[2, 5, § 4] 25 Jestliže ostrov vznikne v soukromé řece, jež patří více vlastníkům pak platí, že bude vlastníkům řečiště společný.	[2, 4] §. 3 Pokud ostrov povstane v soukromé řece, pak platí, že případně vlastníkovi řečiště.	[2, 5] §. 5 Ostrov, který povstal uprostřed soukromé řeky, případně vlastníkům protilehlých břehů v poměru dle délky pozemků. Ostrov, který povstal poblíž břehu, náleží vlastníkovi tohoto břehu. Totéž platí i pro opuštěné řečiště.	§ 137 Povstane-li ostrov uprostřed soukromé řeky, případně vlastníkům protilehlých břehů v poměru dle délky pozemků. Ostrov, který povstal poblíž břehu, náleží vlastníkovi tohoto břehu. Totéž platí i pro opuštěné řečiště.
Přirozený přírůstek	<i>Ostrov</i>	[2, 5, § 4] 26 Pokud však ostrov povstane ve veřejné řece, bude rozdělen mezi vlastníky pobřežních pozemků dle jeho středové čáry.	[2, 4] §. 3 Povstane-li ostrov uprostřed veřejné řeky, bude rozdělen mezi vlastníky pobřežních pozemků dle jeho středové čáry. To neplatí o ostrovech vyhrazených státu.	[2, 5] §. 7 To, co bylo dosud stanoveno o ostrovech povstalých v soukromých řekách platí také pro ostrovy, které se vytvoří ve veřejné řece.	§ 139 To, co bylo dosud stanoveno o ostrovech povstalých v soukromých řekách platí také pro ostrovy, které se vytvoří ve veřejné řece.
Přirozený přírůstek	<i>Ostrov</i>	[2, 5, § 4] 27 V případě, že dojde k rozdělení ostrova na dva či více samostatných pozemků, platí, že to, co ke každému z nich posléze přibude, patří pouze vlastníkovi dotčené části ostrova.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Přirozený přírůstek	<i>Ostrov</i>	[2, 5, § 4] 28 Vždy je nicméně nutné zohlednit původní stav ostrova.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>

		Codex Theresianus	Hortenova osnova	Martiniho osnova	GBGB
Přirozený přírůstek	<i>Ostrov</i>	[2, 5, § 4] 29 Profitovat z toho, co vzejde na ostrově, nemůže ten, kdo má k pozemku pouze užívací nebo požívací právo.	[2, 4] §. 9 To, co vzejde z naplavené půdy, náleží také požívateli nebo uživateli vlastníkovi. To se však netýká případů strže, ostrova nebo opuštěného řečiště.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Přirozený přírůstek	<i>Opuštěné řečiště</i>	[2, 5, § 5] 30 S právní úpravou ostrova, který povstal v řece, úzce souvisí také opuštěné řečiště.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Přirozený přírůstek	<i>Opuštěné řečiště</i>	[2, 5, § 5] 31 Opuštěné řečiště představuje případ, kdy řeka opustí své přirozené koryto a začne proudit jinde.	<i>Legální definice vypuštěna.</i> <i>Srov. níže</i> [2, 4] §. 5-7.	<i>Legální definice vypuštěna.</i> <i>Srov. výše</i> [2, 5] §. 10.	<i>Legální definice vypuštěna.</i>
Přirozený přírůstek	<i>Opuštěné řečiště</i>	[2, 5, § 5] 32 Jestliže se řeka po čase vrátí do původního řečiště, platí, že práva původního vlastníka zůstávají nedotčena. Vyschne-li řečiště trvale, platí to, co bylo řečeno o ostrovu.	[2, 4] §. 5 Opustí-li řeka své řečiště přirozeně, práva stávajících vlastníků budou zachována. Totéž platí v případě, že se mezi novým a opuštěným řečištěm nachází cesta.	<i>Viz výše</i> [2, 5] §. 5 <i>Pozn. Pro opuštěné řečiště platí stejná pravidla, jako pro ostrov.</i> <i>Srov. výše</i> [2, 5] §. 10.	<i>Vypuštěno.</i>
Přirozený přírůstek	<i>Opuštěné řečiště</i>	[2, 5, § 5] 33 Nabytí opuštěného řečiště není vyloučeno ani tehdy, povede-li mezi původním a novým řečištěm cesta.	<i>Viz výše</i> [2, 4] §. 5.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>

		Codex Theresianus	Hortenova osnova	Martiniho osnova	GBGB
Přirozený přírůstek	<i>Opuštěné řečiště</i>	[2, 5, § 5] 34 Nachází-li se mezi novým a opuštěným řečištěm cesta, pak v případě, že se voda vrátí zpět, platí, že práva vlastníka opuštěného řečiště jsou nedotčena.	<i>Viz výše</i> [2, 4] §. 5.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Přirozený přírůstek	<i>Opuštěné řečiště</i>	[2, 5, § 5] 35 Další situace nastává tehdy, pokud je půda zaplavena vodou, která se vylila z břehů. V takovém případě zůstávají práva stávajících vlastníků nedotčena, byť nemohou být do doby, než se vše vrátí do původního stavu, účinně vykonávána.	[2, 4] §. 6 V případě, že dojde k zaplavení pozemků poblíž řeky, platí, že práva původních vlastníků řečiště zůstávají nedotčena. Jestliže však řeka v novém řečišti zůstane trvale, pak platí, že řečiště patří vlastníkov tohoto pozemku.	<i>Vypuštěno.</i> <i>Srov. výše</i> [2, 5] §. 5.	<i>Vypuštěno.</i>
Přirozený přírůstek	<i>Opuštěné řečiště</i>	[2, 5, § 5] 36 Jestliže řeka v novém řečišti zůstane trvale, pak platí, že řečiště patří vlastníkov tohoto pozemku.	<i>Viz výše</i> [2, 4] §. 6.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Přirozený přírůstek	<i>Opuštěné řečiště</i>	[2, 5, § 5] 37 Vlastníci opuštěného řečiště nicméně mohou žádat, aby voda byla zčásti přivedena zpět do původního koryta.	[2, 4] §. 7 Vlastníci opuštěného řečiště ovšem mohou žádat, aby voda byla zčásti přivedena zpět do původního koryta.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>

		Codex Theresianus	Hortenova osnova	Martiniho osnova	GBGB
Přirozený přírůstek	<i>Opuštěné řečiště</i>	[2, 5, § 5] 38 Ten, kdo žádá o přivedení části vody zpět do svého řečiště, je považován za žalobce, protistrana pak za žalujícího. Je však na obou z nich, aby prokázali součinnost při vymezení hranic, kudy voda povede.	[2, 4] §. 7 Ten, kdo žádá o přivedení části vody zpět do svého řečiště, je považován za žalobce, protistrana pak za žalujícího. Je však na obou z nich, aby prokázali součinnost při vymezení hranic, kudy voda povede.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Přirozený přírůstek	<i>Opuštěné řečiště</i>	[2, 5, § 5] 39 Návrh musí být podán během prekluzivní lhůty, která je stanovena na dobu tří let a osmnácti měsíců.	[2, 4] §. 7 Návrh musí být podán během prekluzivní lhůty, která je stanovena na dobu tří let a osmnácti měsíců.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Přirozený přírůstek	<i>Opuštěné řečiště</i>	[2, 5, § 5] 40 Pokud by žádná ze stran uvedený návrh nepodala, platí, že vlastník pozemku, na kterém se řečiště vytvořilo, se stává vlastníkem nového koryta.	[2, 4] §. 8 Nepodá-li žádná ze stran návrh na vymezení hranic, stává se po uplynutí lhůty tří let a osmnácti měsíců vlastníkem řečiště vlastník pozemku, na němž se řečiště vytvořilo.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Přirozený přírůstek	<i>Opuštěné řečiště</i>	[2, 5, § 5] 41 Vzhledem k výše uvedenému však platí, že se tak nestane dříve, než po uplynutí lhůty tří let a osmnácti měsíců.	<i>Viz výše</i> [2, 4] §. 8.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>

		Codex Therisianus	Hortenova osnova	Martiniho osnova	GBGB
Smišený přirůstek	<i>Osázení a osetí</i>	[2, 5, § 6] 42 K druhému typu přirůstku dochází částečně dílem přírody a částečně dílem lidského úsilí a práce.	[2, 4] §. 10 Je-li půda oseta semeny, nebo osázena rostlinami, nebo stavba zřízena na cizím pozemku, nebo pomalováno cizí plátno či popsán cizí papír, nebo jsou-li spojeny, smíseny, sloučeny, nebo zpracovány cizí věci, je třeba zjistit, zda je lze od sebe oddělit a obnovit tak především stav.	<i>Vypuštěno.</i> <i>Vyplývá z ust.</i> [2, 5] §. 2.	<i>Vypuštěno.</i> <i>Vyplývá z § 134.</i>
Smišený přirůstek	<i>Osázení a osetí</i>	[2, 5, § 6] 43 K tomu dochází v případě výsadby rostlin nebo osetí půdy semeny.		<i>Viz níže</i> [2, 5] §. 22.	<i>Viz níže</i> § 154.
Smišený přirůstek	<i>Osázení a osetí</i>	[2, 5, § 6] 44 Platí, že to, co je pevně spojeno půdou, se stává její součástí. Proto ten, kdo svým jednáním způsobil, že jeho věc byla vložena do země, přestává být jejím vlastníkem.	<i>Pozn. Hortenova osnova formálně nerozlišuje mezi umělým a smíšeným přirůstkem.</i>	<i>Viz níže</i> [2, 5] §. 22.	<i>Viz níže</i> § 154.
Smišený přirůstek	<i>Osázení a osetí</i>	[2, 5, § 6] 45 To, co je zaseto nebo zasazeno do půdy se stává její součástí.	[2, 4] §. 10 Semeny, rostliny a také stromy se stávají součástí pozemku, a to v okamžiku, kdy jsou spojeny s půdou.	[2, 5] §. 22 Semeny a rostliny se stávají součástí půdy. U rostlin však platí, že musí nejprve zakořenit. Pro náhradu semen a rostlin se použijí stejná pravidla, jako pro zřízení stavby.	§ 154 Rostliny i semen se stávají součástí pozemku. Rostliny však musí zapustit kořeny do země. Pro náhradu semen a rostlin se použijí stejná pravidla jako pro zřízení stavby.
Smišený přirůstek	<i>Osázení a osetí</i>	[2, 5, § 6] 46 Platí, že rostliny musí nejprve zakořenit v zemi, zatímco u semen postačí, jsou-li vhozeny do země tak, že je nelze znovu sesbírat.	[2, 4] §. 10 ... Rostliny a stromy však musí nejprve zapustit své kořeny do země.	<i>Viz výše</i> [2, 5] §. 22.	<i>Viz výše</i> § 154.

		Codex Theresianus	Hortenova osnova	Martiniho osnova	GBGB
Smišený přírůstek	<i>Osázení a osetí</i>	[2, 5, § 6] 47 Teprve poté je totiž na místě otázka, komu rostliny a semena náleží, zda jejich vlastníkoví, nebo vlastníkoví půdy.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Smišený přírůstek	<i>Osázení a osetí</i>	[2, 5, § 6] 48 Rozlišujeme tři případy: zaprvé, jsou-li cizí rostliny nebo semena vysázeny ve vlastní půdě; zadruhé jsou-li naopak zasazeny vlastní rostliny a semena do cizí půdy, nebo zatřetí, když jsou cizí rostliny nebo semena vysázeny nebo zasety do cizí půdy.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Smišený přírůstek	<i>Osázení a osetí</i>	[2, 5, § 6] 49 Rostliny se stávají součástí pozemku poté, co zakoření. Strom, který byl zakořeněn v zemi a následně z ní byl vytržen, stále patří vlastníkoví tohoto pozemku.	<i>Srov. výše</i> [2, 4] §. 10.	<i>Srov. výše</i> [2, 5] §. 22.	<i>Srov. výše</i> § 154.
Smišený přírůstek	<i>Osázení a osetí</i>	[2, 5, § 6] 50 Právo na náhradu rostlin a semen není tímto dotčeno.	[2, 4] §. 14 Práva dřívějšího vlastníka na náhradu věci, kterou tímto způsobem pozbyl, nejsou dotčena.	<i>Upraveno ve společném ustanovení</i> [2, 5] §. 22.	<i>Upraveno ve společném ustanovení</i> § 154.

		Codex Theresianus	Hortenova osnova	Martiniho osnova	GBGB
Smišený přírůstek	<i>Osázení a osetí</i>	[2, 5, § 6] 51 Jestliže někdo vysadí cizí rostliny ve své vlastní půdě nebo zde zaseje cizí semena majitel těchto rostlin je oprávněn je vzít zpět, pokud tak provede bez poškození půdy.	<i>Vyplyvá z ustanovení</i> [2, 4] §. 14.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Smišený přírůstek	<i>Osázení a osetí</i>	[2, 5, § 6] 52 Pro určení výše náhrady se rozlišuje se, zda ten, kdo rostliny zasadil nebo semena zasel, věděl, že tak činí na cizím pozemku.	<i>Pozn. Náhrada za rostliny a semena se určuje dle stejného mechanismu, jako náhrada staviva v případě zřízení stavby.</i> <i>Viz [2, 4] §. 10–20.</i>	<i>Pozn. Náhrada za rostliny a semena se určuje dle stejného mechanismu, jako náhrada staviva v případě zřízení stavby.</i> <i>Viz [2, 5] §. 18–22.</i>	<i>Pozn. Náhrada za rostliny a semena se určuje dle stejného mechanismu, jako náhrada staviva v případě zřízení stavby.</i> <i>Viz § 149–154.</i>
Smišený přírůstek	<i>Osázení a osetí</i>	[2, 5, § 7] 53 V druhém případě je však třeba rozlišovat, zda jsou vlastní rostliny nebo semena vysázeny v cizí půdě v dobré víře, nebo s vědomím, že jsou cizí.	<i>Viz výše.</i>	<i>Viz výše.</i>	<i>Viz výše.</i>
Smišený přírůstek	<i>Osázení a osetí</i>	[2, 5, § 7] 54 Bylo-li osetí či osázení provedeno v dobré víře, má osoba, která rostliny zasadila nebo zasela semena, právo požadovat za rostliny a semena náhradu, výjma však nákladů vynaložených na pěstování.	<i>Viz výše.</i>	<i>Viz výše.</i>	<i>Viz výše.</i>

		Codex Theresianus	Hortenova osnova	Martiniho osnova	GBGB
Smíšený přírůstek	<i>Osázení a osetí</i>	[2, 5, § 7] 55 Pokud někdo vědomě zasadil rostliny nebo zasel semena do půdy, ke které neměl uživací (poživací) právo, může žádat zaplacení obecné ceny za sklizené plody.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Smíšený přírůstek	<i>Osázení a osetí</i>	[2, 5, § 7] 56 To neplatí v případě, pokud sklizeň ještě neproběhla.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Smíšený přírůstek	<i>Osázení a osetí</i>	[2, 5, § 7] 57 Další situace nastává, pokud strom zasazený na pozemku jednoho vlastníka svými kořeny či větvemi zasahuje do prostoru sousedního pozemku.	[2, 4] §. 13 Vlastnictví stromu, jehož kořeny prorostou do sousedního pozemku, zůstává nezměněno. Soused má však právo kořeny vytrhat a větve ořezat. Náleží mu také plody z odřezaných větví.	[2, 5] §. 24 Kterýkoli vlastník půdy může vytrhat kořeny cizího stromu ze své půdy a odříznout větve visící nad jeho pozemkem a následně si je ponechat.	§ 156 Kterýkoli vlastník půdy může vytrhat kořeny cizího stromu ze své půdy a odříznout větve visící nad jeho pozemkem a následně si je ponechat.
Smíšený přírůstek	<i>Osázení a osetí</i>	[2, 5, § 7] 58 Soused není povinen strpět kořeny a větve stromu, které zasahují na jeho pozemek a brání mu v užívání. Je proto oprávněn překážející kořeny ze země vytrhat a větve odřezat. Vedle toho má právo ke sklizni plodů z větví, které se v prostoru jeho pozemku nacházejí.	<i>Viz výše [2, 4] §. 13.</i>	<i>Viz výše [2, 5] §. 24.</i>	<i>Viz výše § 156.</i>

		Codex Theresianus	Hortenova osnova	Martiniho osnova	GBGB
Smišený přírůstek	<i>Osázení a osetí</i>	[2, 5, § 7] 59 Pokud by strom vyrůstal na hranici sousedících pozemků, je vlastníkům těchto pozemků společný.	<i>Viz výše</i> [2, 4] §. 13.	[2, 5] §. 23 Vlastnictví stromu se neurčuje dle jeho kořenů, nýbrž podle polohy kmene, jenž z půdy vyrůstá.	§ 155 Vlastnictví stromu se neurčuje dle jeho kořenů, nýbrž podle polohy kmene, jenž z půdy vyrůstá.
Smišený přírůstek	<i>Osázení a osetí</i>	[2, 5, § 7] 60 Jestliže by ze stromu, který vyrůstá na hranici sousedících pozemků, byly ulomeny nebo odřezány větve, dřevo je vlastníkům těchto pozemků společné.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Smišený přírůstek	<i>Osázení a osetí</i>	[2, 5, § 8] 61 Poslední případ osázení a osetí půdy se týká situace, kdy k výsadbě nebo osetí cizí půdy byly použity cizí rostliny a semena.	<i>Pozn. Náhrada za rostliny a semena se určuje dle stejného mechanismu, jako náhrada staviva v případě zřícení stavby.</i> <i>Viz</i> [2, 4] §. 10–20.	<i>Pozn. Náhrada za rostliny a semena se určuje dle stejného mechanismu, jako náhrada staviva v případě zřícení stavby.</i> <i>Viz</i> [2, 5] §. 18–22.	<i>Pozn. Náhrada za rostliny a semena se určuje dle stejného mechanismu, jako náhrada staviva v případě zřícení stavby.</i> <i>Viz</i> § 149–154.
Smišený přírůstek	<i>Osázení a osetí</i>	[2, 5, § 8] 62 V takovém případě má vlastník semen a rostlin právo na jejich náhradu.	<i>Viz výše.</i>	<i>Viz výše.</i>	<i>Viz výše.</i>
Smišený přírůstek	<i>Osázení a osetí</i>	[2, 5, § 8] 63 Vlastníku semen a rostlin nicméně nenáleží právo na náhradu nákladů vynaložených s osetím a osázením půdy.	<i>Viz výše.</i>	<i>Viz výše.</i>	<i>Viz výše.</i>

		Codex Theresianus	Hortenova osnova	Martiniho osnova	GBGB
Umělý přírůstek	<i>Obecné vymezení</i>	[2, 5, § 9] 64 Třetí typ přírůstku je výsledkem výhradně lidského úsilí, bez účasti přírody. K tomu dochází tehdy, když se věci dvou vlastníků spojí tak, že je nelze uvést do původního stavu.	<i>Legální definice vypuštěna.</i>	<i>Legální definice vypuštěna.</i>	<i>Legální definice vypuštěna.</i>
Umělý přírůstek	<i>Obecné vymezení</i>	[2, 5, § 9] 65 K přírůstku, který vzniká výhradně z lidské činnosti, však může dojít vícero způsoby.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Viz níže [2, 5] §. 12</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	<i>Obecné vymezení</i>	[2, 5, § 9] 66 Zde uvádíme nejběžnější z nich: 1. zpracování cizích věcí, 2. spojení jedné věci s druhou, 3. slití a smíchání dvou cizích látek, 4. vestavění cizího materiálu do vlastní půdy, nebo vlastního materiálu do cizí půdy, nebo cizího materiálu do cizí půdy, 5. popsání cizího papíru nebo pomalování cizí desky.	[2, 4] §. 10 <i>Pozn. Hortenova osnova formálně nerozlišuje mezi umělým a smíšeným přírůstkem.</i> Je-li půda oseta semeny, nebo osázena rostlinami, nebo stavba zřízena na cizím pozemku, nebo pomalováno cizí plátno či popsán cizí papír, nebo jsou-li spojeny, smíseny, sloučeny, nebo zpracovány cizí věci, je třeba zjistit, zda lze tyto věci od sebe oddělit a obnovit tak předešlý stav.	[2, 5] §. 12 Způsobů, prostřednictvím nichž se zvýší hodnota stávajícího majetku je několik. Jedná se např. o případ, kdy někdo pomaluje plátno nebo desku, vytesá sochu z mramoru, sleje dva kovy, popíše papír, vyrobí nádoby z hlíny, stříbra nebo zlata, nebo z vlny či hedvábí zhotoví šaty, přičemž použitý materiál může být vlastní, nebo cizí.	§ 144 Každý je oprávněn zpracovat svou věc libovolným způsobem. § 145 Ten, kdo zpracuje cizí věc, však tímto nezíská její vlastnictví. Jedná se např. o případ, kdy někdo pomaluje plátno nebo desku, vytesá sochu z mramoru, sleje dva kovy, popíše papír, vyrobí nádoby z hlíny, stříbra nebo zlata, nebo z vlny či hedvábí zhotoví šaty.
Umělý přírůstek	<i>Zpracování</i>	[2, 5, § 9] 67 O zpracování se jedná tehdy, byla-li z cizí látky vytvořena nová věc.	<i>Legální definice vypuštěna.</i>	<i>Legální definice vypuštěna.</i>	<i>Legální definice vypuštěna.</i>

		Codex Theresianus	Hortenova osnova	Martiniho osnova	GBGB
Umělý přirůstek	<i>Zpracování</i>	[2, 5, § 9] 68 To se týká šperků, které byly vyrobeny z cizího zlata a stříbra, nádob z cizího cínu a mědi, látek, koberců, šátků či oděvů z cizího hedvábí, vlny a lnu, apod.	<i>Srov. výše</i> [2, 4] §. 10.	<i>Srov. výše</i> [2, 5] §. 13.	<i>Srov. výše</i> § 145.
Umělý přirůstek	<i>Zpracování</i>	[2, 5, § 9] 69 Pro nabytí vlastnického práva zpracováním musí být splněny následující podmínky. Zaprvé, že materiál použitý při výrobě musí být kompletně cizí.	[2, 4] §. 20 Věc do zpracování vložená musí být cizí, musí být zpracována vlastním jménem zpracovatele a na jeho účet. Zpracování věci musí proběhnout bez souhlasu vlastníka věci.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přirůstek	<i>Zpracování</i>	[2, 5, § 9] 70 Zadruhé, že zpracovatel vyrobí věc svým jménem a na svůj účet.	<i>Srov. výše</i> [2, 4] §. 20.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přirůstek	<i>Zpracování</i>	[2, 5, § 9] 71 Zatřetí, že zpracování se děje bez souhlasu vlastníka použitého materiálu.	<i>Srov. výše</i> [2, 4] §. 20.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přirůstek	<i>Zpracování</i>	[2, 5, § 9] 72 Začtvrté, že zpracováním vznikla zcela nová věc a její vrácení do původního stavu není zásadně možné.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>

		Codex Theresianus	Hortenova osnova	Martiniho osnova	GBGB
Umělý přírůstek	<i>Zpracování</i>	[2, 5, § 9] 73 Jsou-li uvedené podmínky splněny, přistupuje se ke zjištění, zda věc byla zpracována v dobré nebo zlé víře.	[2, 4] §. 11 Ten, bez jehož vůle ke spojení nebo zpracování věci došlo, se může rozhodnout, zda si věc ponechá, nebo bude žádat o náhradu nákladů.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	<i>Zpracování</i>	[2, 5, § 9] 74 V případě, že věc byla zpracována ve zlé víře, ztrácí zpracovatel právo na odměnu za vynaloženou práci.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	<i>Zpracování</i>	[2, 5, § 9] 75 Pokud by vlastník látky neměl o věc, která vznikla zpracováním, zájem, platí, že zpracovatel mu musí věc nahradit, a to v hodnotě ceny obecné. Jestliže došlo zpracováním ke zlepšení věci, náleží zpracovateli cena nejvyšší.	[2, 4] §. 14 Ten, kdo věc nabyt, musí druhému nahradit oč takto přišel, včetně škody, která mu v důsledku toho vznikla. Došlo-li zpracováním ke zlepšení věci, tato skutečnost musí být ve výši náhrady zohledněna.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>

		Codex Theresianus	Hortenova osnova	Martiniho osnova	GBGB
Umělý přírůstek	Zpracování	[2, 5, § 9] 76 Byla-li věc zpracována v dobré víře, je nutné zjistit, zda může být navržena do původního stavu.	<i>Viz výše</i> [2, 4] §. 10 Byly-li věci zpracovány, spojeny, slity či smíseny, je nutné zjistit, zda je lze od sebe oddělit a obnovit tak původní stav.	[2, 5] §. 15 Je-li možné věci, které byly zpracovány či spojeny od sebe oddělit, vrátí se každému jeho část, jinak se věc stane společnou. [2, 5] §. 16 Je-li cizí materiál použit pouze k opravě věci, stane se vlastníkem materiálu vlastník opravované věci.	§ 147 Lze-li zpracované, slité nebo smíšené položky od sebe oddělit, vrátí se každá z látek jejímú dosavadnímu vlastníkovi. Není-li obnova předchozího stavu možná, věc se stane jím společnou. § 148 To neplatí při opravě věci, neboť použitý materiál vlastníkovi opr. věci.
Umělý přírůstek	Zpracování	[2, 5, § 9] 77 Byly-li z cizích kovů vyrobeny šperky a nádoby, platí, že případnou vlastníkovi materiálu.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i> <i>Srov.</i> [2, 5] §. 13.	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	Zpracování	2, 5, § 9] 78 Zpracovateli pak náleží za práci odměna, ledaže hodnota výrobku nepřevyšuje cenu materiálu.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	Zpracování	[2, 5, § 9] 79 Není-li možné navrátit věci původní podobu (tvar), platí, že věc případně do vlastnictví zhotovitele.	[2, 4] §. 17 Jestliže někdo zpracuje cizí věc, kterou nelze vrátit do původního stavu, platí, že vlastníkem věci se za náhradu stane zpracovatel.	<i>Vypuštěno.</i> <i>Srov.</i> <i>výše</i> [2, 5] §. 15.	<i>Vypuštěno.</i> <i>Srov.</i> <i>výše</i> § 147.

		Codex Theresianus	Hortenova osnova	Martiniho osnova	GBGB
Umělý přírůstek	Zpracování	[2, 5, § 9] 80 Hodnota materiálu vloženého do zpracování se posuzuje dle stavu před zpracováním.	Vypuštěno.	Vypuštěno.	Vypuštěno.
Umělý přírůstek	Zpracování	[2, 5, § 9] 81 Byla-li věc odevzdána někomu dalšímu, kdo ji takto nabyt v dobré víře, věc, jako celek, patří jemu.	Vypuštěno.	Vypuštěno.	Vypuštěno.
Umělý přírůstek	Zpracování	2, 5, § 9] 82 Právo na vzájemné vyrovnání mezi vlastníkem materiálu a zpracovatelem není odevzdáním věci třetí osobě dotčeno.	Vypuštěno.	Vypuštěno.	Vypuštěno.
Umělý přírůstek	Zpracování	[2, 5, § 9] 83 Třetí osoba, která zpracovanou věc tímto způsobem nabyt v dobré víře, nenabývá více práv, než skutečný vlastník věci.	Vypuštěno.	Vypuštěno.	Vypuštěno.
Umělý přírůstek	Zpracování	[2, 5, § 9] 84 Totéž platí pro případ, kdy třetí osoba získá zpracovanou věc od osoby odlišné od vlastníka materiálu a zpracovatele.	Vypuštěno.	Vypuštěno.	Vypuštěno.
Umělý přírůstek	Zpracování	[2, 5, § 9] 85 Existence dobré či zlé víry nabyvatele se vezme v potaz i v případě ztracení a zničení věci.	Vypuštěno.	Vypuštěno.	Vypuštěno.

		Codex Therisianus	Hortenova osnova	Martiniho osnova	GBGB
Umělý přírůstek	<i>Spojení věcí</i>	[2, 5, § 10] 86 Ke spojení věcí dochází obvykle tehdy, je-li cizí komponent přidán k vlastní věci za účelem jejího ozdobení.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	<i>Spojení věcí</i>	[2, 5, § 10] 87 Jedná se o případy, kdy je zlato osázeno drahokamem a šaty vyšity zlatem nebo stříbrem.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	<i>Spojení věcí</i>	[2, 5, § 10] 88 Patří sem též případy svaření a sletování, kdy jsou spojeny dvě kovové součástky.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	<i>Spojení věcí</i>	[2, 5, § 10] 89 O uvedeném případě akcese hovoříme zaprvé tehdy, jsou-li takto spojeny komponenty stejného vlastníka.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	<i>Spojení věcí</i>	[2, 5, § 10] 90 Mohou se však spojit i komponenty dvou různých vlastníků.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>

		Codex Theresianus	Hortenova osnova	Martiniho osnova	GBGB
Umělý přírůstek	<i>Spojení věcí</i>	[2, 5, § 10] 91 Vzhledem k tomu, že takto spojené věci nelze od sebe oddělit, aniž by byly poškozeny, platí, že věc jako celek bude patřit tomu, jehož podíl na výsledku má největší hodnotu.	[2, 4] §. 10 Byly-li věci zpracovány, spojeny, slity či smíseny, je nutné zjistit, zda je lze od sebe oddělit a obnovit tak původní stav. 2, 4] §. 11 Vlastník věci hlavní, kterému věc jako celek připadla do vlastnictví, musí původnímu vlastníkovi věci vedlejší jeho látku nahradit.	[2, 5] §. 15 Pokud lze spojené, smísené nebo sloučené látky od sebe znovu oddělit, platí, že každý vlastník si svou část vezme zpět. V opačném případě se věc jako celek stane společnou a ten, kdo věci spojil dohromady nahradí druhému škodu dle toho, zda tak učinil v dobré nebo zlé víře.	§ 146 Ten, kdo věci spojí, smíchá nebo smísí, nenabývá tím vlastnictví celku. § 147 Pokud lze spojené, smísené nebo sloučené látky od sebe znovu oddělit, platí, že každý vlastník si svou část vezme zpět. V opačném případě se věc jako celek stane společnou a ten, kdo věci spojil dohromady, nahradí druhému škodu dle toho, zda tak učinil v dobré nebo zlé víře.
Umělý přírůstek	<i>Spojení věcí</i>	[2, 5, § 10] 92 Byli-li věci spojeny ve zlé víře, musí ten, kdo věci spojil, vlastníkům jednotlivých součástí zaplatit nejvyšší cenu.	<i>Viz výše</i> 2, 4] §. 11.	<i>Viz výše</i> [2, 5] §. 15.	<i>Viz výše</i> § 147.
Umělý přírůstek	<i>Spojení věcí</i>	[2, 5, § 10] 93 Spojené věci musí tvořit jeden celek. K tomu nedojde tehdy, byla-li ovce přivedena do stáda.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>

		Codex Thersianus	Hortenova osnova	Martiniho osnova	GBGB
Umělý přírůstek	<i>Spojení věcí</i>	[2, 5, § 10] 94 Za třetí se vyžaduje, aby spojení bylo provedeno bez vůle vlastníka cizí věci a ten, kdo věci spojil, musí tak učinit vlastním jménem a na vlastní účet.	[2, 4] §. 20 Věci musí být spojeny vlastním jménem a na vlastní účet a bez vůle vlastníka cizího komponentu.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	<i>Spojení věcí</i>	[2, 5, § 10] 95 Čtvrtou podmínkou je, že výsledkem není směs nebo sloučenina; a nejedná se ani o věc, jejíž forma se zcela změnila. Pak by se totiž jednalo o smísení, slití nebo zpracování.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	<i>Spojení věcí</i>	[2, 5, § 10] 96 V takovém případě by věc jako celek připadla za náhradu zpracovateli.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	<i>Spojení věcí</i>	[2, 5, § 10] 97 Je nutné zjistit, zda ke spojení věcí došlo v dobré nebo zlé víře.	[2, 4] §. 10 Byly-li věci zpracovány, spojeny, slity či smíseny, je nutné zjistit, zda je lze od sebe oddělit a obnovit tak původní stav.	<i>Viz výše [2, 5] §. 15.</i>	<i>Viz výše § 147.</i>

		Codex Theresianus	Hortenova osnova	Martiniho osnova	GBGB
Umělý přírůstek	<i>Spojení věcí</i>	[2, 5, § 10] 98 Jestliže byly věci spojeny v dobré víře a lze je bez zjevného poškození oddělit od sebe, platí, že každý vlastník si odebere svou věc zpět, aniž by vlastnické právo k ní pozbyl.	[2, 4] §. 11 Vlastník věci hlavní, kterému věc jako celek připadla do vlastnictví, musí původnímu vlastníkově věci vedlejší jeho látku nahradit.	[2, 5] §. 15 Pokud lze spojené, smíšené nebo sloučené látky od sebe znovu oddělit, platí, že každý vlastník si svou část vezme zpět. V opačném případě se věc jako celek stane společnou a ten, kdo věci spojil dohromady nahradí druhému škodu dle toho, zda tak učinil v dobré nebo zlé víře.	§ 147 Pokud lze spojené, smíšené nebo sloučené látky od sebe znovu oddělit, platí, že každý vlastník si svou část vezme zpět. V opačném případě se věc jako celek stane společnou a ten, kdo věci spojil dohromady nahradí druhému škodu dle toho, zda tak učinil v dobré nebo zlé víře.
Umělý přírůstek	<i>Spojení věcí</i>	[2, 5, § 10] 99 Není-li oddělení věci možné, případně celek tomu, jehož podíl do věci vložený má vyšší hodnotu. Vlastník celku druhému jeho součástky v ceně určené soudním odhadem.	<i>Viž výše</i> [2, 4] §. 11.	<i>Viž výše</i> [2, 4] §. 11.	<i>Viž výše</i> [2, 4] §. 11.
Umělý přírůstek	<i>Spojení věcí</i>	[2, 5, § 10] 100 Byly-li věci spojeny ve zlé víře, avšak je lze od sebe oddělit, platí, že každému z vlastníků se vrátí zpět jeho část, přičemž ten, kdo věci spojil, musí druhému nahradit vzniklou škodu.	<i>Viž výše</i> [2, 4] §. 11.	<i>Viž výše</i> [2, 5] §. 15.	<i>Viž výše</i> § 147.

		Codex Theresianus	Hortenova osnova	Martiniho osnova	GBGB
Umělý přírůstek	<i>Spojení věcí</i>	[2, 5, § 10] 101 Jestliže věci byly spojeny ve zlé víře a jejich oddělení není možné, nemělo by vlastnictví celku připadnout tomu, kdo je s tímto vědomím spojil. Je tedy na zvážení druhé strany, zda si věc za náhradu ponechá, či nikoliv.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	<i>Spojení věcí</i>	[2, 5, § 10] 102 Ohledně postupu v případě ztráty, zničení a odcizení věci, viz čl. 81-85.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	<i>Smísení a slití</i>	[2, 5, § 11] 103 Slití (sloučení) a smísení se od sebe liší druhem látky, která může být kapalná nebo sypká.	<i>Legální definice vypuštěna.</i>	<i>Legální definice vypuštěna.</i>	<i>Legální definice vypuštěna.</i>
Umělý přírůstek	<i>Smísení a slití</i>	[2, 5, § 11] 104 Pro oba případy akcese je nicméně společné to, že smícháním nebo slitím vznikne jeden celek.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	<i>Smísení a slití</i>	[2, 5, § 11] 105 Jedná se o situaci, kdy víno dvou vlastníků bylo slito dohromady (totéž platí o železné rudě). Rovněž sem patří případy, kdy došlo ke smíchání zrna, semen a drobných zvířat, která nejsou od sebe rozeznatelná apod.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>

		Codex Theresianus	Hortenova osnova	Martiniho osnova	GBGB
Umělý přírůstek	<i>Smísení a slití</i>	[2, 5, § 11] 106 Pokud jsou věci smíchány nebo slity s vůlí jejich vlastníků, celek patří jim oběma společně.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	<i>Smísení a slití</i>	[2, 5, § 11] 107 Dojde-li ke smíchání nebo slití náhodně nebo bez souhlasu jednoho z vlastníků, je třeba zjistit, zda je možné použít látky od sebe oddělit.	[2, 4] §. 10 Byly-li věci zpracovány, spojeny, slity či smíseny, je nutné zjistit, zda je lze od sebe oddělit a obnovit tak původní stav.	[2, 5] §. 14. Smícháním nebo slitím dvou látek dohromady vlastnické právo k celku nevzniká. [2, 5] §. 15 Pokud lze látky oddělit, vezme si každý svou část zpět, jinak se věc jako celek stane společnou. Ten, kdo věci spojil dohromady nahradí druhému škodu dle toho, zda tak učinil v dobré nebo zlé víře.	§ 147 Pokud lze spojené, smísené nebo sloučené látky od sebe znovu oddělit, platí, že každý vlastník si svou část vezme zpět. V opačném případě se věc jako celek stane společnou a ten, kdo věci spojil dohromady nahradí druhému škodu dle toho, zda tak učinil v dobré nebo zlé víře.
Umělý přírůstek	<i>Smísení a slití</i>	[2, 5, § 11] 108 Je-li oddělení možné bez poškození, platí, že každému z vlastníků se navrátí jeho část.	<i>Viz výše</i> [2, 4] §. 10.		<i>Viz výše</i> § 147.
Umělý přírůstek	<i>Smísení a slití</i>			<i>Viz výše</i> [2, 5] §. 15.	

		Codex Theresianus	Hortenova osnova	Martiniho osnova	GBGB
Umělý přírůstek	<i>Smísení a slití</i>	[2, 5, § 11] 109 Ten, kdo věci slil nebo smíchal ve zlé víře, musí protistraně nahradit škodu.	[2, 4] §. 14 Ten, kdo věc nabyl, musí druhému nahradit, oč takto přišel, včetně škody, která mu v důsledku toho vznikla. Došlo-li ke zlepšení věci, tato skutečnost musí být ve výši náhrady zohledněna.	<i>Viz výše</i> [2, 5] §. 15.	<i>Viz výše</i> § 147.
Umělý přírůstek	<i>Smísení a slití</i>	[2, 5, § 11] 110 Nelze-li oddělit věci, které byly smíchány nebo slity v dobré víře, celek patří tomu, kdo věci smíchal nebo slil.		<i>Viz výše</i> [2, 5] §. 15.	<i>Viz výše</i> § 147.
Umělý přírůstek	<i>Smísení a slití</i>	[2, 5, § 11] 111 Došlo-li ke smíchání či slití dvou a více látek vědomě, pak zůstává na vůli protistrany, zda si celek za náhradu ponechá, či nikoliv.	[2, 4] §. 15 Došlo-li ke smíchání či slití dvou a více látek vědomě, pak zůstává na vůli protistrany, zda si celek za náhradu ponechá, či nikoliv.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	<i>Smísení a slití</i>	[2, 5, § 11] 112 Byly-li látky smíchány s vůli vlastníků a směs se stala oběma vlastníkům společnou, velikost jejich podílů se určí podle počtu, váhy nebo míry toho, kolik každý do celku vložil.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	<i>Smísení a slití</i>	[2, 5, § 11] 113 Při určení podílů k celku se nicméně musí zohlednit také hodnota a kvalita vložené látky.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>

		Codex Theresianus	Hortenova osnova	Martiniho osnova	GBGB
Umělý přírůstek	<i>Smísení a slití</i>	[2, 5, § 11] 114 Právo na náhradu škody však není dotčeno ani v případě, že si obě látky, které byly smíchány nebo slity dohromady, zachovávají svou kvalitu a hodnotu, jakou měly před smícháním (slutím).	[2, 4] §. 14 Ten, kdo věc nabyl, musí druhému nahradit, oč takto přišel, včetně škody, která mu v důsledku toho vznikla ...	[2, 5] §. 15 Ten, kdo věci spojil dohromady nahradí druhému škodu dle toho, zda tak učinil v dobré nebo zlé víře.	§ 147 Ten, kdo věci spojil dohromady nahradí druhému škodu dle toho, zda tak učinil v dobré nebo zlé víře.
Umělý přírůstek	<i>Smísení a slití</i>	[2, 5, § 11] 115 Jestliže látky smícháním (slutím) změnily své přirozené vlastnosti, např. bylo slito staré víno s mladým, nebo pšenice s žitem, nelze podíly spravedlivě určit podle váhy nebo míry a je nutné posoudit, jakou hodnotu měly látky před smícháním.	Vypuštěno.	Vypuštěno.	Vypuštěno.
Umělý přírůstek	<i>Smísení a slití</i>	[2, 5, § 11] 116 Ten, kdo do výsledku vložil hodnotnější věc, nabývá vlastnické právo k celku. Vlastníkovi méně hodnotné látky, náleží za ni náhrada.	[2, 4] §. 18 Ten, kdo do výsledku vložil hodnotnější věc, nabývá vlastnické právo k celku. Vlastníkovi méně hodnotné látky, náleží za ni náhrada.	Vypuštěno. K tomu srov. [2, 5] §. 15 Pokud lze látky oddělit, vezme si každý svou část zpět, jinak se věc, jako celek, stane společnou.	Vypuštěno. K tomu srov. § 147 Nelze-li spojené, smísené či slité věci od sebe oddělit, věc, jako celek, se stane společnou.

		Codex Theresianus	Hortenova osnova	Martiniho osnova	GBGB
Umělý přírůstek	<i>Smísení a slití</i>	[2, 5, § 11] 117 Pokud byly látky smíchány nebo slity vinou jedné strany, a některá z nich v důsledku toho ztratila svou původní hodnotu, platí, že je na uvážení protistrany, zda si výslednou substanci ponechá, či nikoliv.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	<i>Smísení a slití</i>	[2, 5, § 11] 118 Ten, kdo látky smíchal nebo slil, musí protistraně nahradit pouze tolik, kolik takto získal. Je však třeba zohlednit, zda se jeho věc smícháním s druhou zlepšila.	[2, 4] §. 14 Ten, kdo látky smíchal nebo slil, musí protistraně nahradit pouze tolik, kolik takto získal. Je však třeba zohlednit, zda se jeho věc smícháním s druhou zlepšila.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	<i>Smísení a slití</i>	[2, 5, § 11] 119 Smíchá-li někdo své peníze s cizími penězi, platí, že celek případně tomu, kdo je smíchal. Právo na náhradu sumy, kterou protistrana pozbyla, není dotčeno.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	<i>Smísení a slití</i>	[2, 5, § 11] 120 Výše uvedená pravidla se vztahují také na případy, kdy jsou smíchány nebo slity věci, které patří osobě odlišné od toho, kdo je smíchal nebo slil dohromady.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>

		Codex Theresianus	Hortenova osnova	Martiniho osnova	GBGB
Umělý přírůstek	<i>Stavba</i>	[2, 5, § 12] 121 Zřízení stavby je takový případ akcese, kdy je stavba postavena na cizím pozemku a z cizího materiálu.	<i>Legální definice vypuštěna.</i>	<i>Legální definice vypuštěna.</i>	<i>Legální definice vypuštěna.</i>
Umělý přírůstek	<i>Stavba</i>	[2, 5, § 12] 122 Jedná se o případ, kdy je stavba zřízena z cizího materiálu a na vlastním pozemku. Zadruté tím způsobem, kdy je stavba zřízena z vlastního materiálu, ale na cizím pozemku. Zatřetí tak, že je stavba zřízena z cizího materiálu a na cizím pozemku.	[2, 4] §. 12 Pozemek je ušlechtilejší, než stavba, která mu ustupuje.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	<i>Stavba</i>	[2, 5, § 12] 123 Ve všech výše uvedených případech náleží stavba vlastníkov pozemku.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	<i>Stavba</i>	[2, 5, § 12] 124 Pravidlo, podle kterého povrch ustupuje půdě, se totiž netýká pouze případů, kdy na pozemku něco vyroste, ale vztahuje se též na případy, kdy je něco zabudováno do země.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>

		Codex Theresianus	Hortenova osnova	Martiniho osnova	GBGB
Umělý přírůstek	Stavba	[2, 5, § 12] 125 Tento typ akcese se týká pouze staveb pevně spojených se zemí, např. pomocí sloupů a oblouků, nikoliv staveb dočasných, které lze přemístit na jiné místo.	Vypuštěno.	Vypuštěno.	Vypuštěno.
Umělý přírůstek	Stavba	[2, 5, § 12] 126 To, co je na cizí půdě trvale vystavěno, proto v každém případě náleží vlastníkov pozemku. Výše uvedené případy se od sebe liší pouze obligačními nároky.	Vypuštěno.	Vypuštěno.	Vypuštěno.
Umělý přírůstek	Stavba	[2, 5, § 12] 127 Pokud někdo zřídil stavbu na vlastním pozemku, ale z cizího materiálu, platí, že učinil-li tak v dobré víře, je povinen nahradit vlastníkovi materiálu jeho obecnou cenu. V případě, že stavba byla zřízena ve zlé víře, náleží vlastníkovi materiálu cena nejvyšší a dále náhrada škody.	Vypuštěno. Upraveno ve společném ustanovení [2, 4] §. 14.	[2, 5] §. 17 Pokud někdo zřídí z cizího materiálu stavbu, avšak na vlastním pozemku, platí, že se stavba stane součástí pozemku, nikoliv spoluvlastnictvím stavebníka a vlastníka pozemku. Za použité stavivo náleží vlastníkovi staviva náhrada ve výši obecné ceny.	§ 149 Zřídí-li kdo stavbu z cizího materiálu na svém vlastním pozemku, platí, že se stavba stane součástí pozemku. Vlastníkovi materiálu pak stavebník, který stavbu zřídil v dobré víře, za použité stavivo zaplatí obecnou cenu. § 150 Nebyl-li stavebník v dobré víře, náleží vlastníkov materiálu za stavivo cena nejvyšší.

		Codex Theresianus	Hortenova osnova	Martiniho osnova	GBGB
Umělý přírůstek	<i>Stavba</i>	[2, 5, § 12] 128 Byla-li stavba následně zbourána nebo zničena, platí, že vlastník může žádat svůj materiál zpět.	[2, 4] §. 16 Třetí osoba může žádat vydání svého stavebního materiálu, byla-li stavba zbourána.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	<i>Stavba</i>	[2, 5, § 13] 129 V případě, že je stavba zřízena na cizím pozemku a z vlastního materiálu, je nutné zjistit, zda stavebník stavbu zřídil v dobré, nebo zlé víře.	<i>Vypuštěno.</i>	[2, 5] §. 19 Stavba zřízená na cizím pozemku a z vlastního materiálu, případně vlastníkovi pozemku. Stavebníkovi náleží náhrada nákladů nutných a užitečných.	§ 151 Zřídí-li kdo stavbu z vlastního materiálu a na cizím pozemku, platí, že stavba je součástí pozemku. Vlastník pozemku nahradí stavebníkovi náklady nutné a užitečné.
Umělý přírůstek	<i>Stavba</i>	[2, 5, § 13] 130 Byla-li stavba zřízena v dobré víře, náleží stavebníkovi náhrada za použitý stavební materiál a odměna za práci.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	<i>Stavba</i>	[2, 5, § 13] 131 Pokud byla stavba zničena nebo zbourána předtím, než byla stavebníkovi poskytnuta výše uvedená náhrada, platí, že si svůj stavební materiál může vzít zpět.	<i>Viz výše [2, 4] §. 16.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>

		Codex Theresianus	Hortenova osnova	Martiniho osnova	GBGB
Umělý přírůstek	<i>Stavba</i>	[2, 5, § 13] 132 Zřídil-li stavebník stavbu na cizím pozemku ve zlé víře, byť z vlastního materiálu, může žádat pouze náhradu nezbytných nákladů.	<i>Vypuštěno.</i>	[2, 5] §. 19 Zřídí-li stavebník stavbu ze svého materiálu, ale na cizím pozemku, platí, že stavba se stane součástí pozemku. Stavebníkovi náleží náhrada nákladů nutných a užitečných.	§ 153 Stavebníkovi ve zlé víře náleží náhrada nezbytných nákladů.
Umělý přírůstek	<i>Stavba</i>	[2, 5, § 13] 133 V ostatních případech má stavebník právo žádat náhradu nákladů nezbytných i užitečných.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	<i>Stavba</i>	[2, 5, § 13] 134 Vlastník pozemku má právo na náhradu škody, jež mu vznikla v důsledku zřízení stavby.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	<i>Stavba</i>	[2, 5, § 14] 135 Zřídí-li kdo stavbu na cizím pozemku a z cizího materiálu, stavba případně vlastníkově pozemku.	<i>Vypuštěno.</i>	[2, 5] §. 20 Stavba zřízená na cizím pozemku a z cizího materiálu případně vlastníkově pozemku.	§ 152 Je-li stavba zřízena na cizím pozemku a z cizího materiálu, i v tomto případě platí, že stavba případně vlastníkově pozemku.
Umělý přírůstek	<i>Stavba</i>	[2, 5, § 14] 136 Vlastník materiálu může žádat jeho vydání jen v případě, byla-li stavba zbourána, jinak mu náleží náhrada.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>

		Codex Theresianus	Hortenova osnova	Martiniho osnova	GBGB
Umělý přírůstek	<i>Stavba</i>	[2, 5, § 14] 137 Náhradu za použitý materiál zaplatí vlastník pozemku, nikoliv stavebník, a to ve výši určené v předchozím paragrafu.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	<i>Stavba</i>	[2, 5, § 14] 138 Neodporuje-li to účelu a podstatě stavby, může být stavba zřízena na cizím pozemku, který má stavebník v držbě, přemístěna na pozemek jiný.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	<i>Stavba</i>	[2, 5, § 14] 139 V případě, že držba již skončila, může stavebník žádat přesun stavby jen do doby, než vlastník pozemku vyplatí náhradu vlastníkovi stavebního materiálu.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	<i>Stavba</i>	[2, 5, § 14] 140 Vlastník pozemku by měl zavčas zakázat výstavbu budovy, která je zbytečná nebo ve vztahu k účelovému určení pozemku zcela nevhodná, tak, aby stavebník mohl práce přerušit, torzo stavby zbourat a pozemek vyklidit.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>

		Codex Theresianus	Hortenova osnova	Martiniho osnova	GBGB
Umělý přírůstek	<i>Popsání papíru, pomalování plátna</i>	[2, 5, § 15] 141 Dalším typem akcese je popsání cizího papíru nebo pomalování plátna. Vlastníkem díla i podkladu je vždy obecně ten, kdo papír popsal nebo plátno pomaloval.	[2, 4] §. 12 Písmo a obraz jsou ušlechtilejší, než podklad, na němž byly zhotoveny. Vlastníkem podkladu se proto vždy stane ten, kdo písmo napsal a obraz namaloval.	[2, 5] §. 13 Je-li popsán cizí papír, nebo pomalováno cizí plátno, platí, že vytvoření díla nestačí k tomu, aby malba nebo nápis pohltily podklad, který by jinak případně malíř nebo písař, jenž dílo zhotovil.	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	<i>Popsání papíru, pomalování plátna</i>	[2, 5, § 15] 142 To se ovšem týká pouze uměleckých děl nikoliv běžného popsání papíru nebo pergamentu, nebo pomalování plátna, které lze pro tytéž účely dále použít.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	<i>Popsání papíru, pomalování plátna</i>	[2, 5, § 15] 143 O tomto typu akcese nicméně nelze uvažovat ani tam, kde jsou popsány nebo pomalovány věci nemovité, nebo jiné, např. movité předměty, které k tomuto účelu nejsou určeny.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	<i>Popsání papíru, pomalování plátna</i>	[2, 5, § 15] 144 Ten, kdo obraz namaloval nebo papír popsal musí nahradit vlastníkově použitého podkladu jeho hodnotu, přičemž se opět zohledňuje, zda tak učinil v dobré nebo zlé víře.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>

		Codex Theresianus	Hortenova osnova	Martiniho osnova	GBGB
Umělý přírůstek	<i>Popsání papíru, pomalování plátna</i>	[2, 5, § 15] 145 Pokud však popsaná nebo pomalovaná věc zůstává u vlastníka, ten je povinen za dílo zaplatit jen tehdy, má-li vůbec nějakou hodnotu či přínos. Na druhou stranu může vlastník podkladu žádat, aby mu ten, kdo malbu či nápis zhotovil, nahradil škodu, prokáže-li se, že mu tím skutečně vznikla.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	<i>Plody a užítky nabyté nevlastníkem</i>	[2, 5, § 16] 146 Všechny dosud uvedené případy se týkaly nabytí vlastnického práva akcesí. Existuje však možnost, jak nabýt vlastnické právo k cizí věci, a to osobou, od vlastníka této věci zcela odlišnou. Děje se tak zejména tehdy, získá-li kdo v dobré víře pozemek a následně z něj těží plody a užítky ohledu na to, zda mají přirozenou povahu nebo byly vyprodukovány lidským přičiněním.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	<i>Plody a užítky nabyté nevlastníkem</i>	[2, 5, § 16] 147 Držiteli v dobré víře totiž náleží ty stejné výhody a užítky, které by jinak náležely vlastníkovi věci.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>

		Codex Theresianus	Hortenova osnova	Martiniho osnova	GBGB
Umělý přírůstek	<i>Plody a užitky nabyté nevlastníkem</i>	[2, 5, § 16] 148 Ze stejného důvodu náleží držiteli v dobré víře také veškeré plody, které věc vyprodukovala.	Vypuštěno.	Vypuštěno.	Vypuštěno.
Umělý přírůstek	<i>Plody a užitky nabyté nevlastníkem</i>	[2, 5, § 16] 149 Plody a užitky, jako je vlna z ovce, tele z krávy nebo ovoce ze stromu, vydává věc přirozeně, bez lidského přičinění.	Vypuštěno.	Vypuštěno.	Vypuštěno.
Umělý přírůstek	<i>Plody a užitky nabyté nevlastníkem</i>	[2, 5, § 16] 150 Pak jsou takové plody a užitky, pro jejichž produkci je lidské přičinění nezbytné. Týká se to plodin, jako je víno a obilí, dále zvířat, která jsou v chovu.	Vypuštěno.	Vypuštěno.	Vypuštěno.
Umělý přírůstek	<i>Plody a užitky nabyté nevlastníkem</i>	[2, 5, § 16] 151 Existují však ještě takové plody a užitky, které jsou výsledkem výhradně lidského úsilí a působení přírody na ně nemá vliv. Jedná se o úroky, zisk z nájmu apod.	Vypuštěno.	Vypuštěno.	Vypuštěno.
Umělý přírůstek	<i>Plody a užitky nabyté nevlastníkem</i>	[2, 5, § 16] 152 Pro všechny uvedené případy nicméně platí, že dokud jsou plody spojeny s plodonosnou věcí, patří jejím vlastníkovi.	Vypuštěno.	Vypuštěno.	Vypuštěno.

		Codex Theresianus	Hortenova osnova	Martiniho osnova	GBGB
Umělý přírůstek	<i>Plody a užítky nabyté nevlastníkem</i>	[2, 5, § 16] 153 Plody a užítky mohou být buďto zkonsumované, nebo nezkonsumované, tedy stále existující. U zkonsumovaných plodů a užitků se nerozlišuje, zda je spotřeboval vlastník nebo byly prodány třetí osobě.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	<i>Plody a užítky nabyté nevlastníkem</i>	[2, 5, § 16] 154 Dokud jsou plody a užítky spojeny s věcí hlavní, platí, že jsou její součástí.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	<i>Plody a užítky nabyté nevlastníkem</i>	[2, 5, § 16] 155 O nabytí vlastnictví tímto způsobem se nicméně nejedná, byly-li plody či užítky jinému odevdány s vůlí vlastníka věci.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	<i>Plody a užítky nabyté nevlastníkem</i>	[2, 5, § 16] 156 Držitel musí věc držet v dobré věře po celou dobu držby, tedy nejméně do doby, než se objeví pravý vlastník věci.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	<i>Plody a užítky nabyté nevlastníkem</i>	[2, 5, § 16] 157 V případě, že se dodatečně objeví skutečný vlastník věci, náleží držiteli v dobré věře také plody, které již spotřeboval.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>

		Codex Theresianus	Hortenova osnova	Martiniho osnova	GBGB
Umělý přírůstek	<i>Plody a užítiky nabyté nevlastníkem</i>	[2, 5, § 16] 158 Pakliže by se držitel, který věc drží v dobré víře, následně dozvěděl, že skutečným vlastníkem je jiná osoba, platí, že užítiky, které věc vydala musí být vráceny pravému vlastníkovi stejně jako věc hlavní, která je vydala.	Vypuštěno.	Vypuštěno.	Vypuštěno.
Umělý přírůstek	<i>Plody a užítiky nabyté nevlastníkem</i>	[2, 5, § 16] 159 Jestliže bylo vydání plodů a užítků promlčeno, hledí se na ně, jako by byly nabyty vydržením.	Vypuštěno.	Vypuštěno.	Vypuštěno.
Umělý přírůstek	<i>Plody a užítiky nabyté nevlastníkem</i>	[2, 5, § 16] 160 Uvedená pravidla se netýkají případů, kdy věc nebyla nabyta v dobré víře. Držitel ve zlé víře musí skutečnému vlastníkovi pozemku vydat všechny plody a užítiky a nahradit i ty, které již spotřeboval.	Vypuštěno.	Vypuštěno.	Vypuštěno.

Tabulka č. 2 – ABGB a meziválečné osnovy občanského zákoníku

		ABGB 1811	Osnova 1923	Osnova 1931	Osnova 1937
Vymezení přírůstku	<i>Legální definice</i>	§ 404 Přírůstkem se nazývá vše, co z věci pojde nebo nově k ní přibude, aniž to bylo vlastníkov od někoho jiného odevzdáno. Přírůstek nastává způsobem přirozeným, umělým nebo obojím zároveň.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Přirozený přírůstek	<i>Plody a užítky</i>	§ 405 Přirozené plody pozemku, totiž užítky takové, jež pozemek ze sebe vydává, nejsa vzděláván, jako: byliny, houby a podobné, přibudou vlastníkovi pozemku, tak jako všechny užítky pocházející od zvířete přibudou vlastníkovi zvířete.	§ 405 Přirozené plody pozemku, totiž užítky takové, jež pozemek ze sebe vydává, nejsa vzděláván, na př. byliny, houby a věci podobné, přibudou tomu, čí jest pozemek.	§ 316 Přirozené plody pozemku, totiž užítky takové, jež pozemek ze sebe vydává, nejsa vzděláván, přibudou tomu, čí jest pozemek.	§ 174 Přirozené plody pozemku, totiž užítky takové, které pozemek ze sebe vydává, nejsa vzděláván, přibudou tomu, čí je pozemek.
Přirozený přírůstek	<i>Mláďata zvířat, užítky</i>	§ 406 Vlastník zvířete, které bylo dobytčetem jiného oplodněno, není tomuto povinen odměnou, nebyla-li vymíněna.	§ 406 Užítky pocházející od zvířete přibudou tomu, čí jest zvíře. Bylo-li něčí dobytče oplodněno dobytčetem jiného, není vlastník dobytčete povinen odměnou, jen byla-li umluvena.	§ 317 Užítky pocházející od zvířete přibudou tomu, čí jest zvíře. Bylo-li něčí zvíře oplodněno zvířetem jiného, není vlastník oplodněného zvířete povinen odměnou, ledaže byla umluvena.	§ 175 Užítky pocházející od zvířete přibudou tomu, čí je zvíře. Bylo-li něčí zvíře oplodněno zvířetem jiného, není vlastník oplodněného zvířete povinen odměnou, ledaže byla umluvena.

		ABGB 1811	Osnova 1923	Osnova 1931	Osnova 1937
Přirozený přírůstek	<i>Ostrov</i>	§ 407 Vznikne-li uprostřed vody ostrov, jsou vlastníci pozemků, které na obou březích podél ostrova leží, výlučně oprávněni přivlastnit si vzniklý ostrov dvěma stejnými díly a rozdělití sobě podle délky svých pozemků. Vznikne-li ostrov v jedné polovici vody, má naň vlastník bližšího břehu sám nárok. Ostrovy ve splavných řekách zůstávají vyhrazeny státu.	§ 407 Vznikne-li ostrov v řece, náleží vlastníku řeciště.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Přirozený přírůstek	<i>Ostrov</i>	§ 408 Utvoří-li se ostrovy jen tím, že voda vyschne nebo se rozdělí na několik proudů anebo zaplaví pozemky; zůstávají práva předešlého vlastnictví nedotčena.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Přirozený přírůstek	<i>Půda získaná úpravovacemi stavbami</i>	<i>Chybí.</i>	§ 407 písm. d) Půda získaná úpravovacemi stavbami případně těm, kteří nesou náklady na podnik úpravovací. Nepotřebuje-li jí podnik tento pro vysoušení nebo upevnění břehu, musí ji sousedům na jich žádost postoupiti za náhradu hodnoty.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>

		ABGB 1811	Osnova 1923	Osnova 1931	Osnova 1937
Přirozený přírůstek	<i>Opuštěné řečiště</i>	§ 409 Opustí-li voda své řečiště, mají především držitelé pozemků, kteří novým tokem vody škodu berou, právo, aby se jim z opuštěného řečiště nebo z jeho ceny dala náhrada.	§ 409 Opustí-li voda řečiště své, mají především držitelé pozemků, kteří novým tokem škodu berou, právo žádati, aby se jim z řečiště opuštěného nebo z toho, co se za ně utrží, dala náhrada.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Přirozený přírůstek	<i>Opuštěné řečiště</i>	§ 410 Kromě případu takového odškodnění náleží opuštěné řečiště hraničícím držitelům břehu, jakož je nařízeno o vzniklém ostrově.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Přirozený přírůstek	<i>Naplavenina</i>	§ 411 Země, kterou voda znenáhla naplaví na břeh, náleží vlastníkovu břehu.	§ 411 Země, kterou voda znenáhla na břeh naplaví, je toho, či jest břeh.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Přirozený přírůstek	<i>Sirž</i>	§ 412 Byl-li však značný kus země návalem řeky vržen na cizí břeh, pobude k němu dřívější držitel svého vlastnického práva jen tehdy, když ho do roka nevykoná.	§ 412 Byl-li však značný kus země návalem řeky vržen na cizí břeh, pobude k němu jeho vlastník práva vlastnického jen tehdy, když ho do roka nevykoná.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>

		ABGB 1811	Osnova 1923	Osnova 1931	Osnova 1937
Přirozený přírůstek	Stráž	§ 413 Každý držitel pozemku jest oprávněn upevniti svůj břeh, aby ho řeka neprotrhla. Nikdo však nesmí zřizovati taková díla nebo porosty, které by řádný tok řeky měnily nebo které by mohly býti na újmu plavbě, mlýnům, rybářství nebo jiným cizím právům. Vůbec může se něco podobného zřizovati jen s povolením politického úřadu.	Vypuštěno.	Vypuštěno.	Vypuštěno.
		§ 414 Kdo cizí věci zpracuje; je se svými sloučí, spojí nebo smísí, nenabude tím ještě nároku na cizí vlastnictví.	§ 414 Kdo věci cizí zpracuje, se svými spojí, smísí nebo slije, nenabude tím jejich vlastnictví.	§ 318 Kdo věci cizí zpracuje, se svými spojí, smísí nebo slije, nenabude tím ještě jejich vlastnictví.	§ 176 Kdo věci cizí zpracuje, se svými spojí, smísí nebo slije, nenabude tím ještě jich vlastnictví.

		ABGB 1811	Osnova 1923	Osnova 1931	Osnova 1937
Umělý přírůstek	<i>Zpracování, smíšení, sloučení, spojení</i>	§ 415 Mohou-li se takové zpracované věci v jejich předešlý stav uvést; věci sloučené, spojené nebo smíšené zase oddělit; tedy se každému vlastníku, což jeho jest, navrátí a tomu, komu náleží, škoda nahradí. Není-li uvedení v předešlý stav aneb oddělení možným, jest věc podíl nikům společna; tomu však, s jehož věci jiný zaviněním spojení věc způsobil, zůstává se volba, chce-li celou věc podržeti, a, oč jest lepší, nahraditi, aneb ji druhému rovněž za náhradu postoupiti. K tomu, kdo jest vinen, jest se zachovati podle toho, byl-li úmysl jeho poctivý nebo nepoctivý. Nemohlo-li by se však žádné straně zavinění přičítati, zůstává se volba tomu, či podíl stojí za víc.	§ 415 Mohou-li se takové věci zpracované v předešlý stav uvést; věci spojené, smíšené nebo slité zase od sebe oddělit; tedy se každému, což jeho jest, navrátí a tomu, komu náleží, škoda nahradí. Nelze-li věci v předešlý stav uvést anebo od jiné oddělit, jest všem podílníkům společna; tomu však, jehož věc vinou jiného byla spojena, zůstává se na vůli, aby ji buď celou podržel a druhému, oč jest lepší, nahradil, anebo aby ji druhému za náhradu postoupil. K tomu, kdo tím jest vinen, jest se zachovati podle toho, byl-li úmysl jeho poctivý nebo nepoctivý. Nemohlo-li by se ani té ani oné straně viny přičítati, zůstává se volba tomu, či podíl za víc stojí.	§ 319 Mohou-li se takové zpracované věci zase v předešlý stav uvést, věci spojené, smíšené nebo slité zase od sebe oddělit, a to tak, že nenastane značná ztráta hodnoty, navrátí se každému, což jeho jest, a škoda se nahradí tomu, komu její náhrada náleží. § 320 Nelze-li věc takto v předešlý stav uvést, nebo od jiné oddělit, je všem zúčastněným osobám společná; tomu však, jehož věc byla vinou jiného spojena, zůstává se na vůli, aby ji buď celou podržel za to, že druhému nahradí, oč věc na hodnotě získala, nebo aby ji druhému za náhradu postoupil. K účastníku, který je vinen, jest se zachovati podle toho, byl-li úmysl jeho poctivý nebo nepoctivý. Nemohla-li by se vina přičítati ani té ani oné straně, zůstává se volba tomu, či podíl za víc stojí.	§ 177 Mohou-li se takové zpracované věci zase v předešlý stav uvést, věci spojené, smíšené nebo slité zase od sebe oddělit, a to tak, že nenastane značná ztráta hodnoty, navrátí se každému, což jeho jest, a škoda se nahradí tomu, komu její náhrada náleží. § 178 Nelze-li věc takto v předešlý stav uvést, nebo od jiné oddělit, je všem zúčastněným osobám společná; tomu však, jehož věc byla vinou jiného spojena, zůstává se na vůli, aby ji buď celou podržel za to, že druhému nahradí, oč věc na hodnotě získala, nebo aby ji druhému za náhradu postoupil. K účastníku, který je vinen, jest se zachovati podle toho, byl-li úmysl jeho poctivý nebo nepoctivý. Nemohla-li by se vina přičítati ani té ani oné straně, zůstává se volba tomu, či podíl za víc stojí.

		ABGB 1811	Osnova 1923	Osnova 1931	Osnova 1937
Umělý přírůstek	Oprava věci	§ 416 Užije-li se cizí hmoty jen na opravení věci, případně cizí hmoty vlastníkově věci hlavní a tento je povinen podle toho, jednal-li poctivě nebo nepoctivě, předešlému vlastníkově užití hmoty zapraviti její cenu.	§ 416 Užije-li se cizí hmoty jenom na opravení věci, případně hmoty cizí vlastníkově věci hlavní, jenž bude povinen cenu hmoty užití podle toho, jednal-li poctivě nebo nepoctivě, zapraviti vlastníkově předešlému.	§ 321 Užije-li se cizí hmoty jenom na opravení věci, případně cizí hmoty vlastníkově věci hlavní, a ten, podle toho, jednal-li poctivě nebo nepoctivě, bude povinen hodnotu hmoty užití nahraditi vlastníkově předešlému.	§ 179 Užije-li se cizí hmoty jenom na opravení věci, případně cizí hmoty vlastníkově věci hlavní, a ten bude povinen hodnotu hmoty, které bylo užití, nahraditi vlastníkově předešlému podle toho, jednal-li poctivě nebo nepoctivě.
		§ 417 Vystavil-li někdo na své půdě stavení a užil-li k tomu cizí hmoty, je sice stavení jeho vlastnictvím; však i stavitel poctivý musí hmotu, převedl-li ji na sebe jinak nežli stanoveno v § 367, škodujícímu dle obecné ceny nahraditi, stavitel pak nepoctivý musí ji nahraditi dle nejvyšší ceny a nad to ještě nahraditi všílikou jinou škodu.	§ 417 Vystavil-li někdo na své půdě stavení, uživ k tomu cizího staviva, je sice stavení jeho vlastní však i stavitel poctivý bude povinen stavivo, převedl-li je na sebe jiným způsobem, nežli jak ustanoveno v § 367, škodujícímu dle ceny obecné nahraditi; stavitel pak nepoctivý pak bude povinen dáti za ně náhradu.	§ 322 Užije-li někdo ke své stavbě na svém pozemku cizího staviva, stane se stavba částí pozemku. Kdo stavěl poctivě, může se domáhati, aby se mu nahradil náklad nutný a užitečný; k tomu, kdo stavěl nepoctivě, jest se zachovati jako k jednateli nezmocněnému.	§ 180 Užije-li někdo ke stavbě na svém pozemku cizího staviva, stane se sice stavba částí pozemku, ale stavebník bude povinen nahraditi poškozenému stavivo podle obecné ceny; jednal-li nepoctivě, bude nadto povinen nahraditi všílikou jinou škodu.

		ABGB 1811	Osnova 1923	Osnova 1931	Osnova 1937
Umělý přírůstek	Stavba	§ 418 Naopak, stavil-li někdo ze své hmoty bez vědomí a vůle vlastníkovu na půdě cizí, případně stavení vlastníkovu půdy. Stavitel poctivý může žádati náhradu nákladů nutných a užitečných; ke staviteli nepoctivému jest se zachovati jako k jednatele nezmocněnému. Věděl-li vlastník půdy o stavbě a staviteli poctivému ji hned nezakázal, může žádati za půdu jen obecnou cenu.	§ 418 odst. 1 Naopak, zřídil-li kdo stavbu trvalou (§ 297) ze svého staviva bez vědomí a vůle vlastníkovu na půdě cizí, případně stavení vlastníkovu půdy. Stavitel poctivý může žádati, aby se mu nahradil náklad potřebný a užitečný; ke staviteli nepoctivému jest se zachovati jako k jednatele nezmocněnému. Pakli by vlastník půdy věděl, že se staví a staviteli poctivému toho hned nezakázal, může jenom žádati, aby se mu za půdu dala cena obecná.	§ 323 Zřídí-li kdo stavbu ze svého staviva na cizím pozemku bez vědomí bez vědomí vlastníkovu, stane se stavba součástí pozemku. Kdo stavěl poctivě, může se domáhati, aby se mu nahradil náklad nutný a užitečný; k tomu, kdo stavěl nepoctivě, jest se zachovati jako k jednatele nezmocněnému. § 324 Pakli by vlastník pozemku věděl, že se staví na jeho pozemku, a tomu, kdo staví poctivě, toho bez zbytečného odkladu nezakázal, může se jenom domáhati, aby se mu za pozemek dala cena obecná. Není-li stavebník poctivý, stanou se spoluvlastníky podle hodnoty pozemku a stavby.	§ 181 Zřídí-li kdo stavbu ze svého staviva, stane se stavba částí pozemku. Kdo stavěl poctivě, může se domáhati, aby se mu nahradil náklad nutný a užitečný; k tomu, kdo stavěl nepoctivě, jest se zachovati jako k jednatele nezmocněnému. § 182 Pakli by vlastník pozemku věděl, že se staví na jeho pozemku, a tomu, kdo staví poctivě, toho bez zbytečného odkladu nezakázal, může se jenom domáhati, aby se mu za pozemek dala cena obecná. Není-li stavebník poctivý, stanou se spoluvlastníky podle hodnoty pozemku a stavby.

		ABGB 1811	Osnova 1923	Osnova 1931	Osnova 1937
Umělý přírůstek	<i>Prozatímní stavba</i>	<i>Chybí.</i>	§ 418 odst. 2 Běží-li o stavbu prozatímní, může vlastník pozemku žádati na staviteli odstranění stavby. Jestliže však staviteli poctivému bez zbytečného průtahu nezakazal stavěti, jakmile zvěděl, že se staví, může žádati jen přiměřené nájemné za dobu, pokud stavba na jeho pozemku zůstane. Nájemné a dobu, po kterou stavba má trvati, určí soudce.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	<i>Stavba</i>	§ 419 Bylo-li stavení vystavěno na cizí půdě a z cizí hmoty, přibude i v tomto případě vlastnictví jeho vlastníkově půdy. Mezi vlastníkem půdy a stavitelem vzejdou též práva a povinnosti, jako v předešlém paragrafu, a stavitel musí nahraditi předešlému vlastníkově hmoty cenu obecnou nebo nejvyšší dle toho, byl-li poctivého nebo nepoctivého úmyslu.	§ 419 Bylo-li stavení vystavěno na cizí půdě a z cizího staviva, případně vlastníkově půdy. Mezi vlastníkem půdy a stavitelem vzejdou též práva a tytéž povinnosti, jak řečeno v předešlém paragrafu a stavitel povinen bude nahraditi předešlému vlastníkově staviva cenu obecnou nebo nejvyšší dle toho, stavěl-li poctivě nebo nepoctivě.	§ 326 Byla-li stavba vystavěna na cizím pozemku a z cizího staviva, platí o právním poměru mezi vlastníkem staviva a tím, kdo stavěl, § 322, o právním poměru mezi vlastníkem pozemku a tím, kdo stavěl, § 323–325.	§ 184 Byla-li stavba vystavěna na cizím pozemku a z cizího staviva, platí o právním poměru mezi vlastníkem staviva a tím, kdo stavěl, § 180, o právním poměru mezi vlastníkem pozemku a a tím, kdo stavěl, § 181 až 183.

		ABGB 1811	Osnova 1923	Osnova 1931	Osnova 1937
Umělý přírůstek	<i>Přestavek</i>	<i>Chybí.</i>	<i>Chybí.</i>	§ 325 Jestliže stavba vyvedená na pozemku vlastním zastavuje cizí pozemek jen malou svou částí (přestavek), případně pozemek přestavkem zastavěný i tehdy, když vlastník o přestavku nevěděl, a to stavebníku poctivému za náhradu obecné ceny, stavebníku nepoctivému za náhradu škody.	§ 183 Jestliže stavba vyvedená na pozemku vlastním zastavuje cizí pozemek jen malou svou částí (přestavek), případně pozemek přestavkem zastavěný i tehdy, když vlastník o přestavku nevěděl, a to stavebníku poctivému za náhradu obecné ceny, stavebníku nepoctivému za náhradu škody.
Smíšený přírůstek	<i>Osázení a osetí</i>	§ 420 Co potud ustaveno bylo o stavení vystavěném z cizí hmoty, platí také v případech, bylo-li pole cizím semenem oseto nebo cizími rostlinami osázeno takový přírůstek náleží vlastníku pozemku, jestli rostliny již zapustily kořeny.	§ 420 Co potud nařízeno o stavení vystavěném ze staviva cizího, vztahuje se také k tomu, bylo-li pole cizím semenem oseto nebo cizími rostlinami osázeno. Co takto přibude, náleží vlastníku pozemku, pakli rostliny již kořeny zapustily.	§ 327 odst. 1 Byl-li pozemek oset cizím semenem nebo osázen cizími rostlinami, náleží vlastníku pozemku, co takto přibude rostliny mu však náleží teprve tehdy, když už zapustily kořeny. § 327 odst. 2 O náhradě za osivo a rostliny platí obdobně ustanovení o náhradě za cizí stavivo.	§ 185 Byl-li pozemek oset cizím semenem nebo osázen cizími rostlinami, náleží vlastníku po zemku, co takto přibude; rostliny mu však náleží teprve tehdy, když už zapustily kořeny. O náhradě za osivo a rostliny platí obdobně ustanovení o náhradě za cizí stavivo.

		ABGB 1811	Osnova 1923	Osnova 1931	Osnova 1937
Smíšený přírůstek	<i>Osázení a osetí</i>	§ 421 Vlastnictví stromu neustanovuje se podle kořenů, které se v sousedním pozemku rozkládají, nýbrž dle kmene, který ze země vyrůstá. Stojí-li kmen na hranicích několika vlastníků, je strom jim společný.	§ 421 Či je strom, neustanovuje se podle kořenů, které v pozemku sousedově se rozkládají, nýbrž dle kmene, který ze země vyrůstá. Stojí-li kmen na hranicích několika vlastníků, je strom jim všem společný.	§ 328 Či je strom, řídí se podle kmene, který ze země vyrůstá. Stojí-li kmen na hranicích několika vlastníků, je strom jim všem společný.	§ 186 Či je strom, řídí se podle kmene, který ze země vyrůstá. Stojí-li kmen na hranicích několika vlastníků, je strom jim všem společný.
Smíšený přírůstek	<i>Osázení a osetí</i>	§ 422 Každý vlastník pozemku může kořeny cizího stromu ze své půdy vytrhati a větve do jeho vzduchového prostoru visící uřezati nebo jinak jich užíti.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>

Tabulka č. 3 – Socialistické občanskoprávní kodexy, novela z r. 1991 a OZ 2012

		OZ 1950	OZ 1964	Novela OZ 1991	OZ 2012
Vymezení přírůstku	<i>Legální definice</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Přírozený přírůstek	<i>Plody a užítky</i>	§ 124 písm. c) Co se na pozemku urodí, přibude tomu, či je pozemek; mláďata a jiné užitky pocházející od zvířete přibudou tomu, či je zvíře.	<i>Vypuštěno</i> <i>Srov. § 120:</i> Součástí věci je vše, co k ní podle její povahy náleží a nemůže být odděleno, aniž by se tím věc znehodnotila.	§ 135a Vlastníku věci náleží i přírůstky věci, i když byly odděleny od věci hlavní. <i>Srov. § 120.</i>	§ 1066 Plody, které pozemek vydává sám od sebe, aniž je obděláván, náleží vlastníkov pozemku. Totéž obdobně platí o přírozených plodech jiných nemovitých věcí.
Přírozený přírůstek	<i>Přírůstek movité věci</i>	<i>Chybí.</i> <i>Srov. § 25.</i>	<i>Chybí.</i> <i>Srov. § 120.</i>	<i>Chybí.</i> <i>Srov. § 120, § 135a</i>	§ 1072 Přírozený přírůstek movité věci náleží jejímu vlastníkovi.
Přírozený přírůstek	<i>Mláďata zvířat, užítky</i>	<i>Viz výše § 124 písm. c).</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Viz výše § 135a.</i>	§ 1073 1) Plody, které vydává zvíře, náleží vlastníku zvířete. 2) Za oplodnění zvířete lze žádat odměnu, jen byla-li ujednána.
Přírozený přírůstek	<i>Ostrov</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	§ 1070 1) Oddělí-li vodní tok od pozemku jeho část jako ostrov, je vlastník původního pozemku vlastníkem ostrova. 2) V ostatních případech náleží ostrov vlastníku vodního koryta.
Přírozený přírůstek	<i>Půda získaná upravitelskými stavbami</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>

	OZ 1950	OZ 1964	Novela OZ 1991	OZ 2012
Přirozený přírůstek	<i>Opuštěné řečiště</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Přirozený přírůstek	<i>Vodní koryto</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Přirozený přírůstek	<i>Naplavenina</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Přirozený přírůstek	<i>Naplavenina</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Přirozený přírůstek	<i>Strž</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>

		OZ 1950	OZ 1964	Novela OZ 1991	OZ 2012
Umělý přírůstek	<i>Zpracování</i>	§ 125 Zpracuje-li cizí věc v dobré víře socialistická právnická osoba, je výrobek v socialistickém vlastnictví, jinak se věc, lze-li tak učinit, uvede v předešlý stav.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>
Umělý přírůstek	<i>Zpracování</i>	§ 126 odst. 1 Není-li uvedení věci v předešlý stav dobře možné, zejména brání-li tomu povaha výrobku anebo obecný zájem, stane se vlastníkem výrobku ten, jehož podíl oceněný v penězích je největší. Při určení ceny podílu se přihlédne i k hodnotě vytvořené prací.	<i>Vypuštěno.</i>	§ 135b, odst. 1 Zpracuje-li někdo v dobré víře cizí věc na věc novou, stává se vlastníkem nové věci ten, jehož podíl na ní je větší. Je však povinen uhradit druhému vlastníku cenu toho, o co se jeho majetek zmenšil. Jsou-li podíly stejné a účastníci se nedohodnou, rozhodne na návrh kteréhokoliv z nich soud.	§ 1074 odst. 1 Nová věc vzniklá zpracováním movitých věcí několika vlastníků tak, že zpracované věci nelze uvést do předešlého stavu buď vůbec, anebo jen se značným nákladem nebo se značnou ztrátou, náleží jako vlastníkově tomu, kdo materiálem nebo prací nejvíc přispěl hodnotě výsledku.

		OZ 1950	OZ 1964	Novela OZ 1991	OZ 2012
Umělý přírůstek	Zpracování	§ 126 odst. 2 Jsou-li si podíly rovny anebo brání-li zvláštní ustanovení nebo obecný zájem tomu, aby se vlastníkem stal ten, jehož podíl je největší určí vlastníka soud; přitom dá zpravidla přednost tomu, kdo k vzniku výrobku přispěl prací.	Vypuštěno.	Vypuštěno.	§ 1076 1) Nelze-li určit jediného vlastníka nové věci, náleží věc do spoluvlastnictví vlastníků zpracovaných věcí. Podíly se stanoví podle hodnot zpracovaných věcí; není-li to možné, jsou jejich podíly stejné. 2) Spoluvlastníci zaplatí společně a nerozdílně odměnu za práci tomu, kdo věc zpracoval.
Umělý přírůstek	Zpracování	§ 127 Zpracuje-li někdo cizí věc vědomě, může soud po uvážení všech okolností případu a s přihlédnutím k obecnému zájmu rozhodnout jinak; zejména může uložit, aby se navrátilo každému, co jeho jest, i když tím výrobek bude porušen, nebo jej přiknout tomu, jehož podíl je menší.	Vypuštěno.	§135b, odst. 2 Zpracuje-li někdo cizí věc, ač je mu známo, že mu nepatří, může vlastník věci žádat o její vydání a navrácení do předešlého stavu. Není-li navrácení do předešlého stavu možné nebo účelné, určí soud podle všech okolností, kdo je vlastníkem věci a jaká náhrada náleží vlastníkov nebo zpracovatel nedojde-li mezi nimi k dohodě.	§ 1075 1) Vlastníku věci, kterou zpracovatel nezpracoval v novou věc v dobré víře, se ponechává na vůli, zda si přisvojí novou věc a nahradí druhému, co on pozbyl, nebo zda mu věc za náhradu ponechá. 2) Právo k volbě výhodnějšího řešení zanikne, nebude-li vykonáno do jednoho měsíce ode dne, kdy se vlastník o zpracování věci dozvěděl.

		OZ 1950	OZ 1964	Novela OZ 1991	OZ 2012
Umělý přírůstek	<i>Zpracování</i>	§ 128 Kdo se stane vlastníkem výrobku, je povinen ostatním poskytnout náhradu. Nároky na náhradu škody nejsou tím dotčeny.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Viz výše § 135 b) odst. 2.</i>	§ 1074 2) Vlastník nové věci zaplatí tomu, kdo vlastnické právo pozbyl, hodnotu zpracované věci a tomu, kdo se na výsledku podílel prací, odměnu za práci.
Umělý přírůstek	<i>Oprava</i>	§ 129 Ustanovení o nabytí vlastnictví k výrobkům z cizí věci platí obdobně, jestliže se věci různých vlastníků smísí nebo jinak sloučí anebo užije-li se cizí hmoty jen na opravu věci.	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	§ 1077 Použije-li se cizí věc jen na opravu jiné věci, případně vlastníkově opravené věci, a ten nahradí vlastníkově zpracované věci hodnotu použité cizí věci.
Umělý přírůstek	<i>Společná ustanovení</i>	<i>Viz výše § 129.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	§ 1081 Kdo z těch, kteří se na spojení věci podíleli, má novou věc u sebe, ač ji má vydat, není povinen tak učinit, dokud mu vlastník nezaplatí náhradu.
Umělý přírůstek	<i>Společná ustanovení</i>	<i>Viz výše § 129.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	§ 1082 Kdo je povinen poskytnout při zpracování nebo smísení náhradu jiné osobě, nemá povinnost plnit více, než kolik by byl povinen plnit při bezdůvodném obohacení.

		OZ 1950	OZ 1964	Novela OZ 1991	OZ 2012
Umělý přírůstek	Stavba	§ 155 Vlastníkem stavby může být osoba rozdílná od vlastníka pozemku. Srov. § 25: ...Stavby nejsou součástí pozemku.	<i>Vypuštěno.</i> Srov. § 119 odst. 2: Nemovistostmi jsou pozemky a stavby spojené se zemí pevným základem.	§ 135c) odst. 1 a násl. Zřídí-li někdo stavbu na cizím pozemku, ač na to nemá právo, může soud na návrh vlastníka pozemku rozhodnout, že stavbu je třeba odstranit na náklady toho, kdo stavbu zřídil... Srov. § 120 odst. 2.	§ 1083 1) Užije-li někdo cizí věc pro stavbu na svém pozemku, stane se stavba součástí pozemku. Vlastník pozemku nahradí vlastníku užité věci její hodnotu. 2) Kdo nebyl při užití cizí věci pro stavbu v dobré víře, nahradí vlastníku užité věci také ušlý zisk, skutečnou škodu hradí však jen v tom rozsahu, v jakém vlastník nedosáhl její náhrady podle odstavce 1.
		<i>Vypuštěno.</i> Srov. výše § 155 a § 25.	<i>Vypuštěno.</i> Srov. výše § 119 odst. 2.	<i>Vypuštěno.</i> Srov. § 120 odst. 2.	§ 1084 1) Stavba zřízená na cizím pozemku připadá vlastníkovu pozemku. 2) Vlastník pozemku nahradí osobě, která zřídila na cizím pozemku stavbu v dobré víře, účelně vynaložené náklady. Osoba, která v dobré víře nebyla, má též práva a povinnosti jako nepřikázaný jednatel.

		OZ 1950	OZ 1964	Novela OZ 1991	OZ 2012
Umělý přírůstek	Stavba	<i>Vypuštěno.</i> Srov. výše § 155 a § 25.	<i>Vypuštěno.</i> Srov. výše § 119 odst. 2.	<i>Viz výše § 135c,</i> odst. 1.	§ 1085 Soud může na návrh vlastníka pozemku rozhodnout, že ten, kdo zřídil stavbu na cizím pozemku, ač na to nemá právo, musí vlastním nákladem stavbu odstranit a uvést pozemek do předešlého stavu. Soud přitom přihlédne, zda k zřízení stavby došlo v dobré víře.
Umělý přírůstek	Stavba	<i>Vypuštěno.</i> Srov. výše § 155 a § 25.	<i>Vypuštěno.</i> Srov. výše § 119 odst. 2.	<i>Vypuštěno.</i>	§ 1086 1) Kdo v dobré víře zřídil na cizím pozemku stavbu, má právo domáhat se po vlastníku pozemku, který o zřízení stavby věděl a bez zbytečného odkladu ji nezakázal, aby mu pozemek převedl za obvyklou cenu. Také vlastník pozemku má právo po zřizovateli stavby požadovat, aby pozemek koupil za obvyklou cenu. 2) Soud na návrh některé ze stran přikáže pozemek do vlastnictví zřizovatele stavby a rozhodne o jeho povinnosti zaplatit vlastníku pozemku náhradu.

		OZ 1950	OZ 1964	Novela OZ 1991	OZ 2012
Umělý přírůstek	<i>Přestavek</i>	<i>Vypuštěno.</i> <i>Srov. výše § 155 a § 25.</i>	<i>Vypuštěno.</i> <i>Srov. výše § 119 odst. 2.</i>	<i>Vypuštěno.</i>	§ 1087 1) Zasahuje-li trvalá stavba zřízená na vlastním pozemku jen malou částí na malou část cizího pozemku, stane se část pozemku zastavěného přestavkem vlastnictvím zřizovatele stavby; to neplatí, nestavěl-li zřizovatel stavby v dobré víře. 2) Kdo stavěl v dobré víře, nahradí vlastníku pozemku, jehož část byla zastavěna přestavkem, obvyklou cenu nabytého pozemku.
Smišený přírůstek	<i>Osázení a osetí</i>	§ 124 c) Co se na pozemku urodí, přibude tomu, čím je pozemek; ... § 25 Součástí pozemku je všechno, co na něm vzejde.	<i>Vypuštěno</i> <i>Srov. § 120.</i> Součástí věci je vše, co k ní podle její povahy náleží a nemůže být odděleno, aniž by se tím věc znehodnotila.	<i>Vypuštěno</i> <i>Srov. § 135a.</i>	§ 1088 1) Při osetí pozemku cizím semenem nebo osázení cizími rostlinami náleží vlastníku pozemku, co takto přibude; rostliny mu však náleží až poté, co zapustí kořeny. 2) O náhradě za osivo a rostliny platí § 1083 a 1084 obdobně.

Vědecká redakce MU

prof. PhDr. Jiří Hanuš, Ph.D. (předseda);
doc. Ing. Pavel Bobál, CSc.; doc. Mgr. Pavel Caha, Ph.D.;
Mgr. Michaela Hanousková; doc. RNDr. Petr Holub, Ph.D.;
prof. MUDr. Lydie Izakovičová Hollá, Ph.D.;
prof. PhDr. Tomáš Janík, Ph.D., M.Ed.; prof. PhDr. Tomáš Kubíček, Ph.D.;
PhDr. Alena Mizerová; doc. Mgr. Markéta Munzarová, Dr. rer. nat.;
doc. RNDr. Lubomír Popelínský, Ph.D.; prof. Mgr. Tomáš Řiháček, Ph.D.;
Ing. Zuzana Sajdlová, Ph.D.; Mgr. Kateřina Sedláčková, Ph.D.;
prof. RNDr. Ondřej Slabý, Ph.D.; doc. Ing. Rostislav Staněk, Ph.D.;
prof. PhDr. Jiří Trávníček, M.A.; doc. JUDr. PhDr. Robert Zbíral, Ph.D.

Ediční rada PrF MU

doc. JUDr. PhDr. Robert Zbíral, Ph.D. (předseda);
Mgr. Bc. Luboš Brim, Ph.D.; Mgr. David Čep, Ph.D.;
JUDr. Mgr. Jakub Harašta, Ph.D.; doc. JUDr. Michal Janovec, Ph.D.;
JUDr. Bc. Terezie Smejkalová, Ph.D.; doc. JUDr. Ing. Josef Šilhán, Ph.D.;
JUDr. Dominik Židek, Ph.D.

ŘÍMSKOPRÁVNÍ KOŘENY NABYTÍ VLASTNICKÉHO PRÁVA PŘÍRŮSTKEM v návrhu tereziánské kodifikace soukromého práva a v navazujících revizních osnovách

Mgr. et Mgr. Lenka Šmídová Malárová, Ph.D. et Ph.D.

Vydala Masarykova univerzita
Žerotínovo nám. 617/9, 601 77 Brno
v roce 2025

Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity
Edice Scientia, sv. č. 771

1. elektronické vydání, 2025

ISBN 978-80-280-0764-5 (online ; pdf)
www.law.muni.cz

MUNI
PRESS

MUNI
LAW

ISBN 978-80-280-0764-5

